

# Om hundre år er allting gløymt

Den 23. september 1996 er det 100 år sidan Ivar Andreas Aasen døydde på hybelen sin i Kristiania. Denne mannen som har hatt så mykje å sei for målfolk og småkårsfolk og ikkje minst for demokratiseringsprosessen i Noreg, vert feira med brask og bram i år. 1996 er Aasen-året, og det vert markert med små og store tilskippingar over heile landet. For Aasen tilhøyrer heile landet, og ikkje berre vestlandet, slik mange ynskjer å setja det fram.

Som den fyrste store markeringa i Bergen, er det Aasen-konferanse på Det Akademiske Kvarter 26.-28. januar. Innleiarar som Theo Koritzensky, Kjell Venås, Sigurd Aa. Aarnes, Trond Trosterud og John Hutchinson samlar seg for å heidra målgranskaren og klassereisaren Ivar Aasen. Aasen vart fødd i 1813 på småbruket Aasen i Ørsta. I barneåra gjekk han ti dagar i året på skule, og var deretter gardsdrenge hjå broren i fem år. Det var ikkje vanleg for bønder og småbrukarar å vera boklærdar på den tida, men i bygda der Aasen vaks opp fanst ein uvanleg tradiasjon og interesse for å lesa og læra. Far til Aasen hadde ei bokhylle, og sonen lau alt han kom over både der og andre stader. Botanikk og grammatikk var hovudinteressene hans. Ivar Aasen var svært klok og lett lært. Det han kunne lære han seg sjølv, og han kunne mykje. Fleire språk tala han flytande, og systematikken i desse språka var noko av det som optok han mest. Han var både skulelærar, huslærar og kom sjølv i skule hjå ein prost, men han ville ikkje ta imot pengehjelp for å studera på universitetet. Det ville fjerna han for langt frå den klassen av folket han høyrde til, og nokon borgarleg akademiker ville Aasen ikkje vera.

## Eit språk for heile landet

Unionen med Danmark vart opplyst i 1814, og den våren fekk Noreg sjølvstende, eige parlament og eiga grunnlov. Hausten same året kom Noreg i union med Sverige, men i ein langt meir avgrensna union enn det dansk-norske hopehavet. Stortinget fekk leva, og det tvilte på sin innverknad over indre tilhøve i landet og fekk ha det meste av styringa. Noreg vart på denne tida et land med intens markeringsvilje mot svenskane. Men var det eit land med eige språk? Den norske eliten nyttet dansk skriftspråk og Grunnlova var på dansk. På Stortinget skreiv dei og tala dei vanlegvis dansk. Men kringom i landet tala folk annleis. Fleire prøvde å gjera noko med det. Wergeland skreiv "folkeviser" på dialekt og ville ta inn tilfang frå desse i dansken. P.A. Munch ville ta utgangspunkt i eit bygdemål, til mindre danskpåverka til betre, og med trådar til gammalnorsk ville han konstruera eit nyt språk.

I 1836 skreiv Aasen stykket "Om vort skriftspråk". Stykket som var på omlag fire sider var eit dristig skrift. Her bruk han mello anna med både Wergeland og Munch med å hevda at det norske språket burde vera ei samling av og grunnlagt på alle dei norske målføra. Dette lau skje med at lærde menn med innsyn i allmugespråket vert oppmoda til å samla ord og grammatiske opplysningar frå heile landet. Desse burde sendast inn til eit selskap der språkkunni- og mennt informasjonen i hop og laga ordbok og grammatikk. Deretter skulle det nye språket ikkje innførast med twang, men med overaling. Denne artikkelen vart starten på eit norsk skriftspråk, og dessutan starten på eit livsverk for Aasen. Fem år etter at han skreiv "Om vort skriftspråk" la han til: "Jeg vil forsøge dette arbeide". Biskop Neumann i Bergen hjelpte Aasen slik at han fekk eit reisestipend.

Aasen drog deretter ut på sine mange studiereiser i heile landet. Desse reisene vart sjøle-

**I 1856 gav Ivar Aasen ut Norske Ordtak. Eit av ordtaka var "Om hundre år er allting gløymt". Har me gløymt dei viktigaste sakene Ivar Aasen stod for? I år vert Ivar Aasen hylla som diktar og målgranskare. MONA STORMARK og HEGE MYKLEBUST frå Studentmålaget i Bergen meiner det vert lagt for lite vekt på målreisaren og klassereisaren Ivar Aasen.**



grunnlaget for det nynorske språket.

I 1847 busette Aasen seg i Kristiania for å laga ordbøker og grammatikkbøker på grunnlag av alle dialektprøvane han hadde samla inn. Frå 1850 fekk Aasen årlig arbeidsstipend frå staten. I 1853 gav han ut "Prøver af Landsmalet i Norge" og i 1864 "Norsk Grammatikk".

Dette må vera det største språkarbeidet som er gjort av ein enkelt mann her i landet. Folk frå andre land som til lika med oss har nytt kolonispråket i mange hundre år, ser til dette arbeidet for å finne hjelpe til å byggja opp eit eige nasjonalpråk. Då Aasen var ferdig med å samla og byggja opp det norske språket, var resultatet eit landsmål etter rette tydinga av ordet: Eit språk for heile landet. Alle målføra i landet var representerte, og språket kunne nyttast til alle føre-

mål, og av folk frå alle sosiale lag. Språkprosjektet til Aasen fekk såleis form som eit språkpolitiske program, og dette kjem fram i føreordet til "Norsk Grammatikk" frå 1864 der han legg fram kvifor han meiner at det norske folket bør ta i bruk sitt eige språk. "At skrive Dansk er egentlig ikke nogen Skam for os, da det ikke er vi, som have begyndt med det; men så burde vi da også tilståe, at det var dansk og ikke norsk". Og Aasen vann fram med dei språkpolitiske idéane sine. Då lærarar oppdaga kor mykje enklare det var å lera elevane å lesa og skriva eit språk som låg nærmest deiira eige talemål både i ordtiffang, stavemåte og syntaks, tok det ikkje lang tid før mange skular nyttet landsmålet som opplæringsmål. Mange diktarar, som til dømes A. O. Vinje og Arne Garborg, tykte dei fekk uttrykka seg

better på det språket som var morsmålet deira, og landsmålet fekk fleire og fleire brukarar. I 1885 kom jamstellingsvedtaket frå Stortinget, som sette landsmålet formelt på same nivå som det dansk-norske bokspråket. I vedtaket vart landsmålet kalla "det norske Folkesprog", og det var som folkespråk det vann fram. Etter som det vart vanlegare med bokleg lærdom blant lekfolk, auka det språkleg medvitet, og landsmålet - etter 1929 kalla nynorsk - fekk aukande oppslutting heilt fram til andre verdskrigene.

I tillegg til å samla ord og systematisera dei, hadde Aasen moro av å samla ordspråk og fynndord. I 1856 kom Norske Ordtak ut, ei samling kloke ord frå heile landet. Eitt av dei var: "Om hundre år er allting gløymt". Ein kan spørja seg om ikkje dette høver litt for bra. Rett nok har me ikkje gløymt Ivar Aasen, Aasen-året vil verta markert over heile landet med tilskippingar av ulike slag. Men har me gløymt dei viktigste sakene Aasen stod for? Aasen vert hylla som stor diktar og målgranskare, men målreisaren og klassereisaren Aasen vert lagt mindre vekt på. Det er trygt og uproblematisk å laga kulturtiskipningar og utstillingar rundt feiringa av Aasen-jubileet, på denne måten vert han sett på museum og kan sjåast på som ein historisk person utan innverknad på vår eiga tid. Men Aasen sine tankar og idéar er like aktuelle i dag som den gongen, det er enno langt att for me kan nyta morsmålet vårt i alle samanhengar. Då ordførarane i Ørsta og Volda opna Aasen-året i Hovdebrygda la dei vekt på at Ivar Aasen har gjeve mange nordmenn størra tru på seg sjølv, på sitt eige språk og på sin eigen kultur. Aasen la grunnensteinen for eit språk og ei rørsle som også idag er eit alternativ i norsk kultur- og språksoge. Me bør nyta dette jubileet til å reisa debatt om vår eigen kultur- og språksituasjon.

## Møte med andre kulturar

Nynorsk bygger på fellestrekka i norske dialektar. Han er såleis det einaste av dei to skriftmåla våre som har rom for den rike variasjonen av talemål i Noreg. Slik aukar det nynorske skriftmålet vørnaden for folkemålet og legg tilhøve betre til rette for røynelag demokrati. Nynorsk er vår eigen tradisjon, vår eiga røyst og vårt eige språk slik andre folk har sitt. I denne tradisjonen får me eit godt grunnlag for å møta andre kulturar og noko å gje attende til desse kulturane.

Bokmålet er maktar sitt språk, og så lenge det er slik vil val av nynorsk gi problem av ymse slag. Den maktposisjonen bokmålet har, gjer at mange med nynorskner dialekt kjenner bokmål som meir heimleg, meir "naturlig" eller "rett" enn nynorsk. Dei brukar bokmål fordi det er ein vane, og det finst mange praktiske fordeler ved å gjera det, alt dette i motsetnad til korleis det er å velja og nytt nynorsk. Dette er ei utfordring til målrørsla. Ein treng ein medviten prosess i høve til den store gruppa av dialektbrukarar som eigentleg soknar til nynorsk, men som sjølv identifiserer seg meir med bokmål. Folk som har lært bokmål i skulen, eller nynorsk for den del, oppfattar nynorsk som framandt og vanskeleg, i eit bokmåldominert samfunn og nærmiljø. Difor har målrørsla framleis ein språkstrid å vinna og dverre er liksom hjå folk vår fyrste utfordring. I Ivar Aasen-året er det mangel på interesse for språk som rår hjå folk flest. Kanskje kan likevel all mediemerksembla rundt Aasen-året gjera at fleire tek til å nytt nynorsk, slik at ikkje alt er gløymt om hundre år.

## KRONIKK

# Dei fattige kvite og språkstriden

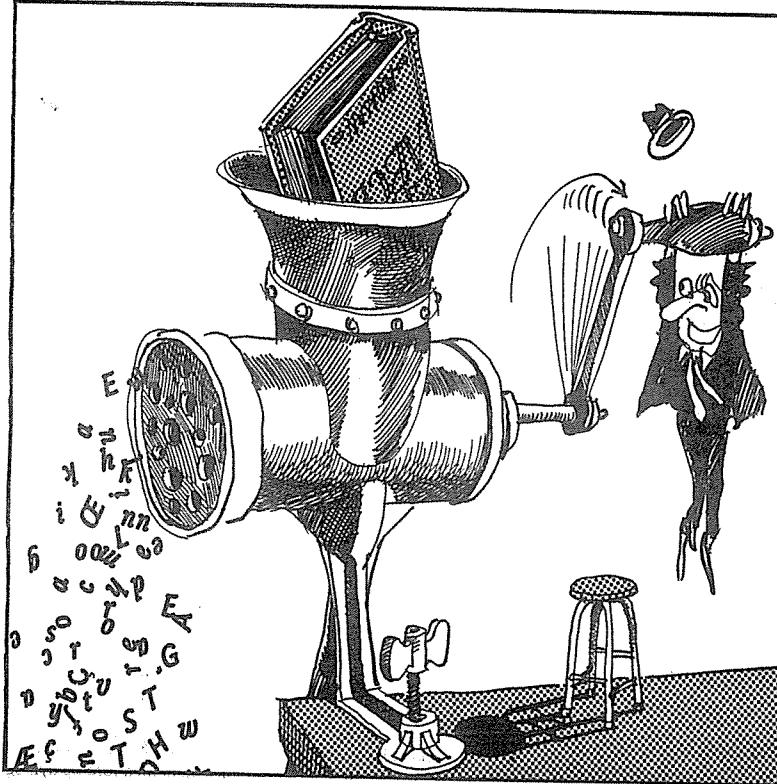
**Fordommar mot nynorsk, liksom fordommar mot kvinner, homofile, farga og jødar, blir reproduksjonskjært gjennom frykt, skriv Roger Lockertsen.**

I USA har dei uttrykket «the white trash». Ei høvelig norsk omsettning kan vere «dei fattige kvite». Dei fattige kvite er først og fremst fattige i ånda. I USA fryktar dei mest av alt å bli assosiert med dei som står lågare på rangstigen; afro-amerikanarar, innvandrarar og dei arbeidslause. Dei fattige kvite strevar aller mest mot å «søkke ned» mellom dei. Dei fattige kvite er ei samfunnsguppe som lar seg sirkle inn gjennom ideologisk identitet, haldningar til rase, kjønn og språk. Dei fattige kvite har makt på grunn av frykt. Dei er sjølv offer for frykt, men dei er også dei viktigaste spreiarane av frykt, angst og redsle i samfunnslivet. Dei fattige kvite er frykt er også politikk.

## Redsla for å vere «bonat»

Omgrepet husmannsånd har her til lands vore nyttå om dei fattige kvite, men det omgrepet er ustrekkelig og hoyrer fortida til. Uttrykk som dei fattigfornemme og bytulingar er også ustrekkelige omgrep. Dei fattige kvite i Noreg bur i byar eller bygdebyar og kjem sjølv fra landet, eller foreldra deira gjer det. Redsla for å vere «bonat» er såleis noko dei fattige kvite fryktar aller mest. Omgrepet «bonat» finst i alle byar fra og med Trondheim og nordover. Sønnafjells er det tilsvarende omgrepet «bondsk», «stril», «bønda», «døl» og andre uttrykk. I norsk film ser vi tydeleg korleis forakt og angst for landsbygdja kjem fram. Moderne, urbane film-irar klarer derimot å skildre irsk landsbygd med sympatisk kjærleik – og med ironi, som ikkje tyt over av angst. Generelt sett er det slik at mobbinga av bygdene her i landet ikkje kan fungere utan å spele på lag med dei fattige kvite.

Dei fattige kvite er meir og meir blitt definerte som ei viktig målgruppa for media. Derved set dei i stor monn standarden der. Dei siste åra har såleis også ordet urban fått ei anna tyding. Tidlegare var ein urban person ein versatil person – det vil seie ein velorientert i både yrke, samfunnsforhold og ein som har åndsinteresser. Ein urban person skal vere velseda, danna og kultivert og seier såleis aldri om seg sjølv at han er det. Men i norske media er ein urban person i dag ein fattig kvit som til demes tingar cappuccino etter eit restaurantmåltid i staden for espresso.



Altå ein barbar etter fransk og italiensk stil, men urban etter norske media.

## Vulgærgumentasjon

Dei ulike sidene ved dei fattige kvite kjem ekstra godt fram i den norske språkstriden. Usakleg vulgærgumentasjon er det viktigaste verkenmidlet for dei fattige kvite. I kampen mot nynorsk er ein velkjend hetsvariant vaset om nynorsk som fjøsmål, grautmål, vestlandsmål og bondemål. Andre gonger seier dei fattige kvite det motsatte: Nynorsk er bare for høgt utdanna akademikarar.

Nylig uttalte leiaren for skolestyringa i Stavanger kommune, Ellen Solheim – som er utmeld av Høgre – at foreldra vel å la borna gå i nynorsk-klassen i Stavanger fordi dei ikkje vil ha borna i klassar med innvandrarar. To veker før hadde derimot kurdaren Ahmed Boski i Stavanger forklart til NRK korfor han støtta striden for nynorsk i Noreg, og korfor sonen gikk i nynorskklassen. Om det dei seier er sant eller usant, er ikkje avgjerande for dei fattige kvite.

Det er ikkje så greitt å hetsa nynorsken for å vere eit vestlandsmål når du sjølv bur i ein by på Vestlandet. I Stavanger er det redsla for «fjos» og «rånar» som er nynorskhet. Fordommar mot nynorsk, liksom fordommar mot kvinner, homofile, farga og jødar blir reproduksjonskjært gjennom frykt.

frykt. Anne-Berith Råbu har fått dette godt fram i hovudoppgåva si, *To ulike norskfag*, som handlar om språkhaldningar mellom ungdom i Stavanger. Der seier ein gut i ungdomsskolen som blei intervjuet av Råbu: «De andre sa jeg burde si stygge ting om nynorsk til deg. De andre hadde nok vært mer negative enn meg. Jeg sier det jeg mener nå, men ... Jeg hadde vel ikke..., jeg hadde nok ikke sagt dette på skolen.»

Frykt for represalias imot den som er positiv til nynorsk, er eit trugsål som dei fattige kvite sørger for å halde i live. Det er denne frykta som skapar holdningane imot nynorsk som sidemål – og som visse politiske parti deretter lager politikk på.

## Bokmålsforeningen

Bokmålsforeningen i Bergen er i dag det klaraste organisatoriske uttrykket for dei fattige kvite i språkstriden. Dei følgjer godt med i pressa over heile landet og finn straks fram til likesinna som dei forar med forslag til slag under bæltefestad, og som dei hjelper med å spreie kvit frykt i lokale målstridar. Leiaren i Bokmålsforeningen, Steinar Øksengård, er ein utmeld Frp-ari i Bergen. For Bokmålsforeningen har Framstegspartiet aldri vore ekstremt nok i språkstriden. Frp og Riksmaalsforbundet sin langsiktige strategi med å undergrave nynorsken med ein politikk for «val-

til og med å få universitetsutdanna SV-arar i kommunestyringa med på trikset om nærlheit til talemålet. Ein konsekvens skulle sjølv sagt vere at all skilting i byen skulle følgje dialekten. Men det gjer ingen SV-ar framlegg om. Initiativet er overlatt til dei fattige kvite. Dei er nemlig alltid reaksjonære på populismåten. Dei fattige kvite kan ikkje knytast til bare eitt parti, men dei fleste stemmer enten Frp eller DNA (ofte kallar dei det Arbeidspartiet), somme også Høgre.

## Fryktregime

Dei fattige kvite har eit fryktregime i norsk språkstrid som opererer på fleire nivå. Det finst såleis foreldre som har ønskt å velje nynorsk for borna, men som ikkje gjer det likevel. Tanter og besteforeldre og vennar legg press på foreldra. Dei må ikkje skjemme ut familiene eller vennskapet med å velje noko som andre ikkje liker! Folk som er sær vare for denne forma for sosial terrorisme, bøyer då av og lar eige barn få ein dårligare skolestart.

I skolemålsröystingar kjem det ekstra tydelig fram at dei fattige kvite alltid er ute etter å få hemm. Kunnskap og lærdom er tull, meiner dei. Dei stemmer i og for seg ikkje for bokmål i skolemålsröystingane, men først og fremst imot nynorsk. Røystingar om skolemålet er eitt av dei få områda der det direkte demokratiet til ein viss grad gjeld. Der og bare der er det ein sjans til å stemme imot i alle fall eitt av dei mange faga som dei fattige kvite ikkje gjorde det godt i på skolen.

Nærleiken til rasismen er openbrett i mange debattinnlegg i avisene imot nynorsk og sidemål. Det ser ein klarare ved å byte utorda sidemål eller nynorsk i slike innlegg med orda neger eller jøde. Dei fattige kvite trivst aller best når dei i sidemålsundervisninga i skolen kan flire ut ord og former i nynorsk som finst att i bygdemåla rundt byen, og der bymålet har ord og former som samsvarer med bokmål. Då kjenner dei fattige kvite seg sjølvtrygge.

Dei fattige kvite styrer også indirekte. Folk som sjølv er tolerante overfor nynorsk, veit nemlig at dei fattige kvite ikkje er det. Derfor tør somme tolerante folk ikkje anna enn å vere feige og vere imot nynorsk. Dermed er den vondre sirkelen slutta, og det må sterke krefta til for å bryte den ringen. Den krafta skal Noregs Mållag vere. I språkpolitikken her til lands har dei fattige kvite ikkje blitt tatt alvorlig nok av målfolket. Men ikkje sjeldan er det dei, eller den frykta dei klarer å skape, som avgjer ei stridssak.

Roger Lockertsen

# Glede og skepsis

Karakterkrava for å få plass på hovudfaga ved Universitetet i Bergen (UiB) har dei seinare åra krope nærare og nærmere 2,0. Studentane må ofte ta opp att fleire eksamenar før dei kan trengje seg gjennom nålauget. Slik terping på detaljar for å flytte nokre desimalar i ein frå før av god karakter er ingen tent med. Det er bortkasta tid, pengar og mennesklege ressursar.

Det Akademiske Kollegium (DAK) har no tatt problemet på alvor. På det siste styremøtet vedtok universitetet sitt øvste styringsorgan å garantere hovudfagsplass til alle med laudable karakterar (2,5 eller betre) på Det samfunnsvitskaplege fakultet og Det historisk-filosofiske fakultet. Dette inneber førti nye hovudfagsplassar på desse to fakulteta, og like mange glade studentar som no kan ta fatt på siste del av studia sine - med fast plass.

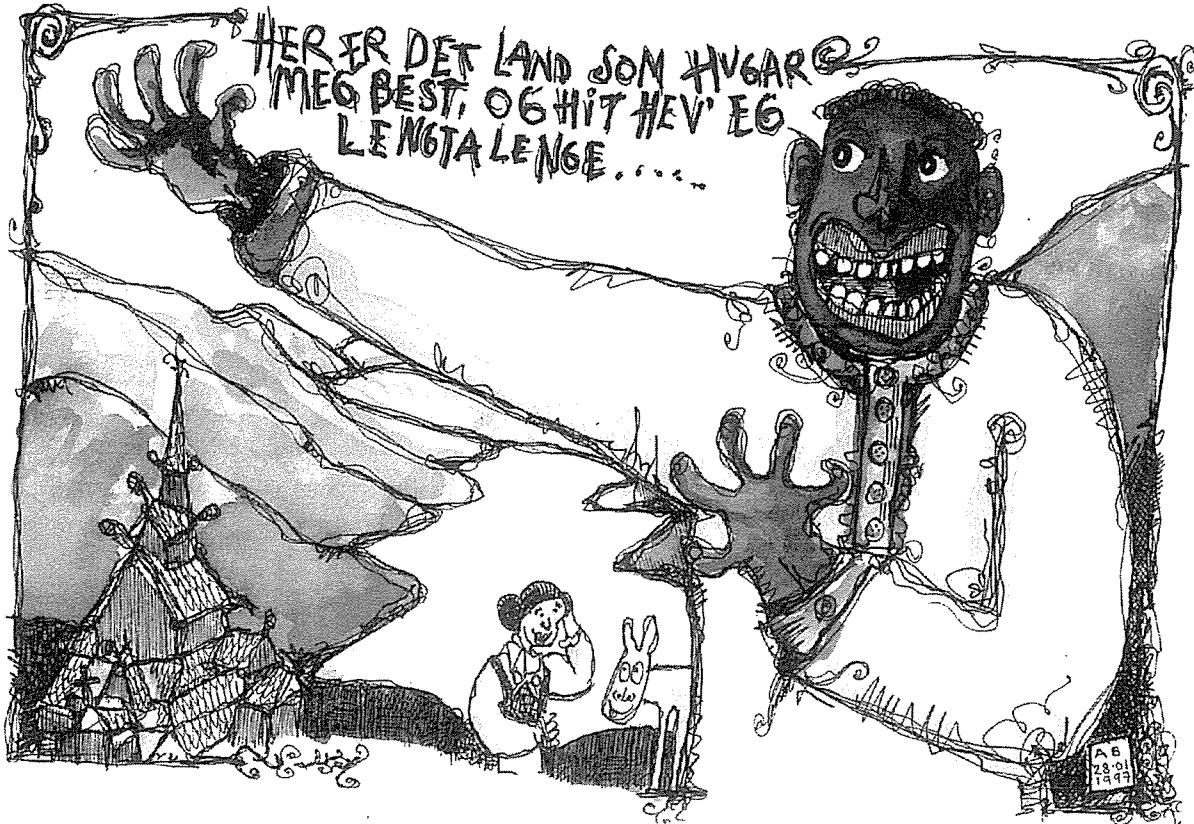
Det er ikkje ofte DAK kjem med slike gladmeldinger, og dei gongane det skjer er det all grunn til å vere nögd. Men det er òg lov å spørje kva som var den utløysande årsaka til vedtaket. Kan det vere stortingsrepresentant Marit Nybakk (Ap) sine utspeil i riksmedia, der ho kritiserer UiB for dei høge krava for å få plass på hovudfag? Er vedtaket berre eit resultat av at universitetsleinga ikkje ønskjer negativ fokusering på UiB i den nasjonale pressa?

Studvest håper at leiinga ved UiB har handla ut i frå eit sjølvstendig og oppriktig ønskje om å få bedre situasjonen for komande hovudfagsstudentar. Offentleg press frå autoritetar som Marit Nybakk er vel og bra, men skal ikkje vere naudsint for å kome fram til eit vedtak. Det bør vere nok når studentane sjølv seier så høgt i frå som dei har gjort i denne saka. Stine Akre, ein av dei til studentrepresentantane i

DAK, er kanskje den som best har talt studentane si sak. Ho fortener ei stor takk.

Så får vi etter kvart sjå om nye hovudfagsplassar går ut over lågaregradsstudentane. DAK har gitt fakulteta oppgåven å finne midlar til å dekke utgiftene til dei nye plassane. Eventuelle omprioriteringer i budsjettet må ikkje resultere i mindre løyvingar til grunnfaga. Då har vi ikkje kome eitt skritt lenger.

Representantane på Stortinget har ved fleire høve uttalt at hovudfag skal vere eit satingsområde i norsk utdannings- og forskningspolitikk. Leiinga ved UiB, Studentparlamentet og NSU-Bergen må no stille krav til politikarane som sit med pengesekken og forlange økte løyvingar til opprettning av fleire hovudfagsplassar - utan at det går ut over studium på lågare grad. Det er ikkje berre Marit Nybakk som har lov til å presse fram vedtak.



## Bokmålsvang

Det finst ikkje nokon nynorsk språktest for utanlandske studentar på tridje steg i norskupplæringi ved Universitetet i Bergen. Vestlandsk Mållag og Ivar Aasen-sambandet hev sendt klaga til universitetet. Me meiner at universitetet bryt med jammestellingsprinsippet. Me fekk svar 14. januar i år. I svaret heiter det:

«Språkprøva finst både på bokmål og nynorsk (steg 2, merknad frå undertekna), medan testen på høgare nivå (tridje steg) berre er på bokmål.

Medan Språkprøva er finansiert av

Kyrke-, utdannings og forskingsdepartementet, er Test i nynorsk for fremmedspråklige, høgare nivå, sjølvfinansierande. Det offentlege løyer ikkje pengar til denne testen, og til no har ikkje Norsk Språktest hatt ressursar til å utarbeida testen på nynorsk.»

Dette svaret reiser fleire spørsmål. Kvifor løyer ikkje staten pengar? Dette er etter vårt syn eit brot på eit språkleg rettferdskrav. Hev universitetet konfrontera departementet med dette? Kva for nokre ressursar

manglar universitetet til å arbeida ut testen på nynorsk? Språklege eller økonometiske? Kva ligg det i at testen er sjølvfinansierande? Prioriterar universitetet burt nynorsken til fyremun for noko anna? I so tilfelje kva er det som vert prioritert framfor eit språkleg rettferdskrav?

Sist men ikkje minst reiser spørsmålet seg: Kva inneber det at testen ikkje legg fyre på nynorsk? Testen på tridje steg kann, etter det me hev hørt, tilsvare den sokalla bergenstesten. Dei som ikkje hev bergenstesten

som er på bokmål eller tilsvarende universitetstest på tridje steg som òg berre er på bokmål, kann m.a. etter segjande ikkje meld seg arbeidslaus. Ein vert soleis tvinka til å taka denne testen på bokmål til domes um ein må meldt seg arbeidslaus. Um dei som ikkje hev testen kann nektast studiekompetanse på lik linje med norske studentar, veit me ikkje. Men retten til å nyttja nynorsk på lik linje med bokmål er i alle høve krenkt, og det er ålvorleg.

LARS BJARNE MARØY

## STUDVEST

Parkveien 1  
5007 Bergen

Tlf: 55 54 51 48  
55 54 52 06

Faks: 55 32 84 05

Studvest kjem ut kvar onsdag.

Innleveringsfrist for stoff er fredagen veka før utgivelsesdagen.

Ansværlig redaktør:  
Eivind Eidslett

Kulturredaktør:  
Marit Eikemo

Nyhenderedaktør:  
Eirik Damsgaard

Biletsvararleg:  
Siri H. Geirbo

Bladbunadansv.:  
Thomas Johannessen

Nyhenderedaksjon:

Jan Stian Vold

Magni Hjertenes Flyum

Kristian Flaten

Turid Sylte

Kyrre Styve

Helle Jensen

Jan-Anders Dam-Nielsen

Tore Rasmussen

Martina Østerhus

Cathrine Knudsen

Erland Eriksen

Kulturredaksjon:

Audun Giske

Anders Waage Nilson

Marit Paasche

Kjersti Bæ

Lin Salvang

Grethe Melby

Karl Ystanes

Ole Ivar Kvævana

Hilde Berg

Øystein Vidnes

Cathrine Holst

Fotografar:

Martin Kristiansen

Robert Bråthen

Marte Gresvik

Thor Brædreskjift

Maria Trøvatnet

Guro Aune

Grafisk utforming:

Trond Ivar Hansen

Tore Omdahl

Steve Skog

Teiknarar:

Aite Skorstad

Andrea Brekke

Innlegg:

Tekstar av alle slag kan sendast til Studvest.

Lever på diskett dersom

du skriv på PC eller

Mac, vi konverterer nes-

ten alle typer program -

og det er vi ikkje så

reint lite stolte av.

E-Post:

Studvest@uib.no

Studvest på internett:

<http://www.hf.uib.no/>

andre/studvest/

Annonsor:

Lars Holger Ursin

Pris pr. spalte��:

kr. 4,50

Trefftid: ons-fre 12-16

Tlf: 55 54 52 06

Opplag: 7000

Fotoats: Grafisk Forum

Trykk: Medietrykk

Studvest vert gitt ut av

Studenttinget i Bergen

som står utan

redaksjonelt ansvar.

# Eit nynorsk daningsprosjekt

Mål og Makt, det tradisjonsrike tidsskriftet til Student-mållaget i Oslo, har vorte revitalisert – både i det ytre og i innhald.

## ◆ MÅL OG MAKT

Av Guri Kulås

**T**idsskriftet har gått frå sitt unselege, gråe A5-format til å bli dobbelt så stort og i fargar. Innhaldet har også vorte ganske fargerikt under det nye skriftstyrer, som er sett saman av Eli Bjørhusdal, Erliv Haukan og Hege Myklebust, med skriftstyrar Håkon Kolmannskog.

– Det første nummeret av Mål og Makt kom i 1971, men då under tittelen Sentrum og Periferi, ein tittel som skifta alt med den andre utgjevinga, seier Eli Bjørhusdal.

Det første nummeret viser at målørsla var på veg inn i ein periode med sterre samfunnsgangssjement att, med meir aktiv deltaking i politiske ordskifte. – Ein kan på mange måtar sei at våre ambisjonar i dag liknar dei eg vil tru det første skriftstyrer hadde.

Til no har det kome tre nummer av det «nye» Mål og Makt som står denne påstanden. Titlane på utgjevingane har så langt vore *Nynasjonalromantikken*, *Student eller intellektuelle?* og det nyutkomme *Den globale retorikken*.

Skriftstyrar Håkon Kolmannskog fortel at Mål og Makt har vore som ein temperaturmålar på klimaet i målørsla. Dei temaene som har vorte drofta i bladet har vore eit godt bilete på svingingane i målørsla, noko som har omfatta eit spenn frå dei første nummera

på 70-talet om målørsla og staten, til rein filologi, til ålminkulturtema som eit eige nummer om science fiction-litteratur.

– Mål og Makt av i dag er eit symptom på at ungdomsmålørsla igjen har vorte sterkare og meir ideologisk uteverretta, seier Bjørhusdal. – Vi kan tale om eit samfunnsgangssjement med retning. Vi vil venda oss mot samfunnet med våre spørsmålstillingar.

Både Bjørhusdal og Kolmannskog er opptekne av at Mål og Makt er eit inkluderande blad og ikkje er eit blad for målørsla. Dei hevdar seg inspirerte av det danske Faklen, og vil mana til politisk tenking og ideologisk ordskifte langt utover grensene til nynorsklingane sine organisasjoner. Mål og Makt har då også dels klar å framprovosera store medieordskifte gjennom oppslaga sine. Eit intervju med idehistorikaren Trond Berg Eriksen i det første nummeret, der han la ut den nedkøyrd kulturelle tilstanden i byde-Noreg som bingohallen sittdomme, forte mellom anna til eit ordskifte om den norske «sharry-kulturen».

### Kultur og endring

Skriftstyrer i Mål og Makt vil meir enn å vera eit ålmunt kulturtidskrift som tar opp viktige og interessante tema. Det er mange som snakkar om kor viktig kultur og retorikk er, hevdar dei, men det er få som koplar det til konkret handling.

– Kulturkritikken er frikopla frå samfunnet. For oss er det viktig å syna at språk og kultur er viktig for forståing og endring av samfunn og økonomi. Overbygningen kan vera viktig for endringar i basis, for å sei det i materialistiske termer, seier Bjørhusdal.

– Enklast er det kanskje å gripe dette poenget om ein ser til andre folk enn nordmenn. I det fyrste nummeret vi ga ut gjekk vi mellom inn på den samiske kulturen. Det er lett å sjå at samisk språk og kultur er viktig for samane sin kamp for råderett over ressursane. Eit



Eli Bjørhusdal og Håkon Kolmannskog frå skriftstyrer i Mål og Makt vil revitalisera den nynorske daningstradisjonen  
Foto: Trond Brubak

døme frå det siste nummeret, om den globale retorikken, er korleis termane omkring EU-ordskiften kan få oss til å endra tenkinga vår om kva EU er. Her vender vi oss mot vår eiga Nei-side for å få folk på banen att, sidan Ja-sida alt er i gang med ein ny EU-kamp og haratt over mykje av argumenta til Nei-fronten.

– Vi vil utfordra tenkinga til folk, men vi vil ikkje vera moralistiske, seier Kolmannskog, som også understrekar at det er viktig å invitera andre enn dei som er samde med skriftstyrer til å ta del i ordskiften. Dei har mellom anna fått Per Egil Heggen til å skriva om Tidens Tegn.

– Det er i seg sjøv eit poeng å la Per Egil Heggen få skriva nynorsk att, men det er også viktig å vita korleis høgresida vurderar seg sjølv. Sjå høgresida med høgre-briller.

### Nynorsk daning

Å fri seg frå nokre av dei stereotyptiske stempela som folk ofte set på

målfolk skin gjennom som ein viktig under-bodskap frå skriftstyrer. Men også å reisa ein nynorsk daningstradisjon som dei meiner har kome for dårleg til uttrykk i målørsla i ein periode.

– Ein daningstradisjon er i royna eit nasjonsbyggingsprosjekt der ein medvite nyttar kulturen til å forma samfunnet. Det er alltid vanskeleg å definera ein daningstradisjon, samstundes som det er noko som alltid er der. Men vi har freista gjort det i praksis gjennom på den eine sida å avvisa at dette berre er eit filologisk spørsmål, eller at vi er opptekne av kultur av di vi er nynorsk folk og på den andre sida gjennom å ta avstand frå den borgarlege nasjonalromantikken.

– Vi vil invitera intellektuelle til å draffo denne daningstradisjonen og freistar med dette også å dra til oss folk som sannsynlegvis ville ha vore landsmålsfolk i 1890-åra, men som på grunn av krafta i målreisinga ikkje er det i 1990-åra, seier Bjørhusdal.

– Det som mange, også på venstresida, assosierar med ein «målmann» er ofte ein uelitistisk dyrkar av det folkelege. Men både målreisningshistoria og Mål og Makt syner at målversla har framdyrt mange intellektuelle – og då meiner eg ikkje akademikarar – og desse vil vi freista nå gjennom bladet. Denne tradisjonen står ikkje berre i motsetnad til høgresida og Riksmaalsforbundet si dyrking av den «reine» kulturen, men også i skarp kontrast til det etterkrigs-sosialdemokratiske daningsidelet, der ein anten opphøgde ei kvar folkeleg ytring til noko ålmælt verdifullt, eller spreidde hovudsstadskulturen til alle.

– I det neste nummeret vil også drøfta tilhøvet mellom det folkelege og det elitære, som kjem til å heita *Folkelege elitar?*, kjem til å stilla spørsmål ved om det går an å setja opp slike ideal utan å vera ufolkeleg elitistisk, og som det er alle forunnat å gripe, som til demes nynorsken, seier Kolmannskog.

# Cuba kjemper mot kulturinvasjon fra USA

## ◆ GLOBALISERING

Av Patricia Grogg, IPS

Cuba har en kulturrikdom som er kjent over hele verden. Denne genuine karibiske kulturen er deres viktigste styrke når de skal forsøke å beskytte seg mot den kulturindustrielle invasjonen fra USA.

Men et veldigkulturforsvar krever at landets intellektuelle står sammen med kulturinstitusjonene og andre drivkrefter som har innflytelse på cubansk dannelsje og utdannelse.

– Hvis denne fellesfronten blir ledet med kreativt talent, vil vi garantere unngå å bli kulturelt fortært av vår sultne nabo, konkluderer cubanske forfatere og kunstnere.

På sin årlige konferanse i Havana nylig, diskuterte de hvordan en liten nasjon som Cuba skal kunne beskytte sitt kulturelle sær preg i møte med den massive kulturindustrien som veltes innover øya fra USA.

– Cuba vil sannsynligvis aldri kunne konkurrere med USA:s teknologiske nivå, som gjør dem i stand til å spre sin kultur til hele verden. Vi må derfor ta utgangspunkt i andre kvaliteter, og her er

Cuba heldig stilt – med sitt autentiske, blomstrende kulturmangfold, sier øyas kulturminister Abel Prieto.

– Vi må sørge for at andre ikke stjeler vår sjel og ødeleggjer nasjonens kulturelle grunnmur, legger han til.

I 1993, rapporterte FN:s organisasjon for undervisning, vitenskap og kultur (UNESCO) at Washington kontrollerte 70 prosent av alle kommunikasjons-satellitter, mer enn 60 prosent av tv-stasjonene og 75 prosent av internett. I tillegg distribuerte USA 70 millioner videokopier årleg og oversvømmet det globale markedet med sine underholdningsprogrammer.

– Asia, Afrika og Latin-Amerika importerer mellom 70 og 90 prosent av sin tv-serier fra USA, opplyser den cubanske presidenten Fidel Castro. Han gir uttrykk for stor bekymring over økningen i kultur-globaliseringen, som har fått et enda større omfang enn fryktet for noen år siden - og advarer mot det han kalte USAs kulturnelle invasjon av verden.

Som motvekt til kultur-globaliseringen, ønsker Cuba å bedre forholdene for øyas kunstnere og styrke deres samarbeid med skoler og kulturinstitusjoner.

Kompliserende byråkrati, manglende kunnskap og snever-

synhet skal ikke få stå i veien for den frie kunsten. Selv Castro, som ved enkelte anledninger har kritisert kunst som har satt spørsmålestegn ved dagens cubanske samfunn, sier seg enig i at hensynet til den frie kunstuttrykk må komme først.

Cuba vil dessuten utbedre bibliotekene sine, øke kvaliteten på fjernsynsprogrammene og styrke radioen – det mest tilgjengelige medium for øyas innbyggere.

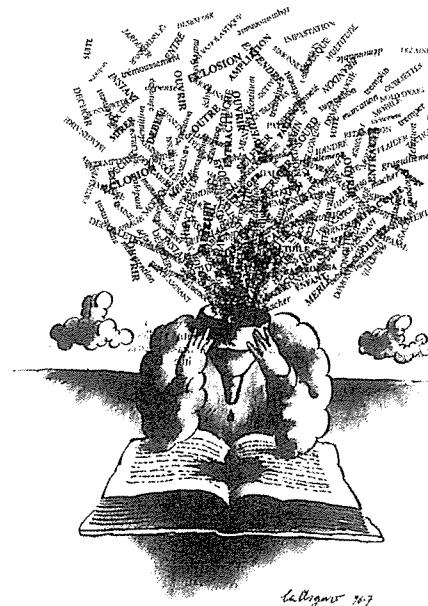
I tillegg til å integrere mer av øyas turisme i cubansk kultur, skal det innføres lover som forbry bruk av barn i turist-relatert underholdning.

# Meir om nynorsken og dei personleg nynorske

Kronikken «Dei personleg nynorske» (DT 6/2002) har fått fleire til å reagere. Med å lansere omgrepet «personleg nynorsk» har eg brukt ei formulering som har ein parallel i «personleg kristen». Sjølv om alle har eit personleg forhold til språket sitt, synest eg nemninga «personleg nynorsk» far fram ei haldning som eg er kritisk til – om ho får stå som den einaste rette. Eg hadde to hovudårend med kronikken. Det eine var å peike på at dei eg kallar personleg nynorske ser ut til å meine at dei har ein særleg eigendomsrett over nynorsken. Det andre gjaldt det denne gruppa ser ut til å ville gjøre med målfonna. Det verkar som eit mål at nynorsken er så ulik bokmål som råd, og ein bor til domes ikkje nødvendigvis velje nynorskformer som passer med taletmålet. Dette syntest eg var uehdig.

I Dag og Tid nr. 7 og 8 kjem Leif Harald Silli, Gudmund Harildstad, Trygve Lande og K.E. Steffens med kommentarar. Sia innspela er mange, må eg nemne at det var mye kronikken ikkje handla om. Forholdet mellom skrift og tale er eitt døme, og eg er sjølv sagt einig med Silli i at det er meir innflekt enn eg framstilte det. Men når Silli skriv at eg driv «ei slags ekskommunisering», det vil seie bannlysing, tydelegvis av dei personleg nynorske, protesterer eg. Det er sunt at det finst fleire syn på korleis nynorsken skal vere, og det er greitt for meg at andre ikkje liker nynorsken min. Men eg reagerer på at «språkpolitiet» ønskjer å forby oss å bruke ord som er tillatne, og vil presse oss inn i ei konsernativ nynorsknorm. Eg vil ikkje tvinge Silli og andre til å skrive ord som storrelse eller behandle!

Silli les av kronikken som eit åtak mot a-infinitiv, men eg synest det er greitt at det finst valfrihet på dette punktet. Dette trudde eg kom klart fram. Silli ser ut til å meine at kor eg bur og arbeider pregar meininger mine. Vel, ved Høgskulen i Volda har folk ulike oppfatningar om



nynorsken, og i bygdebyen Volda har eg budd sia sommaren 1995. Taletmålet her er ikkje spesielt meir likt skriven nynorsk enn andre taletmål og kjennar. Eg er elles ein av dei Silli kallar konvertittane, sia bokmål var hovudmål i dei skulane eg gjekk på i Gausdal og Molde. No har eghatt nynorsk som hovudmål i over tjue år, og er korkje «nyfrelst» eller «meir katolsk enn paven». Eg forsvarer det Silli kallar Statsnynorsken og Norsk språkråd, som mellom anna er eit forum der ulike språksyn møtest og får forme språkutviklinga. Slik synest eg det skal vere. Språkrådet har fått ufortent mye kjeft.

Trygve Lande ønskjer «sjølvstyrde delstatar, kvar med sitt eige språk». Eg skjønner kor han vil: Skal nynorsken vere eit språk for heile landet, eller skal det vere for

ein bestemt region? Kva svar ein gjev, kan ha følgjer for utforminga av språknormalen. Sjølv ser eg på nynorsken som ein nasjonaltskatt, som hører heile landet til. Lande skriv at folk som bruker det har kalla standardnynorsk, kan velje vestnordiske former og ord som dei ikkje har i taletmåla. Ja, og det er ikkje noko gale i at folk gjer det, men vi må samstundes vere merksamme på at nynorsken, som eit nasjonaltspråk, er til for folk frå heile Noreg. Eg godtak sjølv sagt at det å velje nynorsk set visse grens for språkbruken. Men dersom vi må gá for mye på akkord med vår eiga språkimensie, blir vi lett fremmedgjorde. Trygve Lande meiner au at det er «statsbyråkariatet som på kunstig vis maktar å halda dei ulike språkkulturane samla». Å privatisere språknormaleringa er

ikkje meir naturleg enn å la eit fagorgan som Norsk språkråd stå for arbeidet. Eg er ingen språkleg liberalist, som K.E. Steffens kanskje trur.

Steffens dreg opp store linjer, og er meir oppatt av tradisjonen enn det eg var i kronikken. Det er for eksempel ikkje noko problem for meg at språket til Olav H. Hauge er anleis inn mitt. Hauge var diktar, og stod sjølv sagt fritt i språkvala sine. Eg har aldri oppfatta Hauge som noko språkpoliti, og har ikkje plassert han blandt dei personleg nynorske. Korleis det hadde stått til med nynorsken om målforma jamt over låg nærare språket til Hauge og Steffens, er eit hypotetisk spørsmål. Sjølv er eg glad for at eg slepp å skrive det Steffens kallar klassisk nynorsk. Eg trur ikkje at ei mer konservativ nynorsknorm hadde styrkt nynorsken, men tvært imot at det ville ha gjort målet meir fjern frå taletmåla og mindre attraktivt som skriftspråk. I alle tilfelle finst nynorsk og bokmål side om side som alternativ til kvarandre, og da er det nok mulig å sjå på nynorsk som ein «kolonial variant av bokmål». Eg gjer det ikkje. Ueinigheita mellom Steffens og meg kan botne i om vi ser på bokmål og nynorsk som to språk, eller som to målformer av same språket. Og korkje Steffens eller eg kan bevise korleis det hadde gått med nynorsken om han hadde vore meir i tråd med språksynet til Steffens. Det gjer uansett ikkje nynorsken mindre «marginal» å snevre inn norma slik at det er dei mest konservative ordna og formene som blir rekna for «ekte» nynorsk. Ei slik linje trur eg kunne ha verka som eit «virus» som ville ha øydelagt for nynorsken. Vi er ikkje tente med noko museumsspråk.

Gudmund Harildstad skriv at nynorsken «gil bort frå sin eigen skriftnåltradisjon» på grunn av det han ser som tilpassing til bokmålet og fleirtalsmålet. Opphavleg var ein synsete av taletmål grunnlagt for nynorsken, og sambandet mellom skriftspråk og taletmål er

viktig for meg. Dersom bandet mellom dialekt og nynorsk er viktig for Harildstad, Silli og andre, er det naturleg å vente at dette visest att i praksis. Og eg er ueinig med Harildstad i at bokmålet får ei «overlag synleg rolle i nynorsken» om vi kan bruke ord som vi har i taletmåla våre, og som au finst i bokmålet. Tvert om – å absolutt skulle velje ord som ikkje finst i bokmål og former som bokmålet ikkje har, gjer at nynorsken blir målt mot bokmålet, og der det «rette» er det som ikkje finst i bokmål. Mange avorda det er snakk om, kan forstås attendt til nedertysk, og eg synest det smakar vondt av forskjellsbehandling om ord frå nedertysk fyrstempel, medan ord frå gresk og latin kan brukast. Og det betyr ikkje at eg er «mot» tradisjonsord! Ikkje stemmer det at nynorske tradisjonsord forsvinn frå nynorsken, heller. Helge Sandøy har til dømes vist at ord som blir brukte attåt såkalla nynorske tradisjonsord, ikkje skyv ut tradisjonsorda, men gjer ordflangen rikare. Jan Olav Fretland er inne på noko av det same i intervjuet i DT nr. 7. Intervjuet har titelen «Nynorsk må ikkje bli ett forbodsspråk». Nettopp!

For nokre år sidan laga eg eit radioprogram om språkpolitikken på Island. Eg smakka med fleire islandinger som syntest at hangen til å setje om utanlandske ord til islandsk gjekk altfor langt. Men det var vanskeleg å få nokont til å seie ope at dei var ueinige i den offisielle språkpolitikken – det var ikkje nynorsken som blei rekna for «ekte» nynorsk. Ei slik linje trur eg kunne ha verka som eit «virus» som ville ha øydelagt for nynorsken. Vi er ikkje tente med noko museumsspråk.

For nokre år sidan laga eg eit radioprogram om språkpolitikken på Island. Eg smakka med fleire islandinger som syntest at hangen til å setje om utanlandske ord til islandsk gjekk altfor langt. Men det var vanskeleg å få nokont til å seie ope at dei var ueinige i den offisielle språkpolitikken – det var ikkje nynorsken som blei rekna for «ekte» nynorsk. Ei slik linje trur eg kunne ha verka som eit «virus» som ville ha øydelagt for nynorsken. Vi er ikkje tente med noko museumsspråk.

Jon Peder Vestad, Volda

## Rotet i hovudet til Hitler

Eg les ikkje Daniel Liseths innlegg, «Skal rotet i hovudet til Hitler få fri flyt til at folket?» (23. februar) som ein polemikk mot kommentaren min om *Mein Kampf*, men mest som ein utfyllande kommentar.

Men han byrjar innleget slik:

«Skal dei vanvittige tankane til ein galen massemordar fritt få flyte ut over alle verda eller skal ein gøyne galskapen djupt inne i fjella i Bayern?» Sjølv om kanskje dei feirte med *Mein Kampf* bokhylla verkeleg la verket, fekk «dei vanvittige tankane» til Hitler nok oppslutning til at han brukte eit demokratisk val til å komme til makta i Tyskland, og ideologien han stod for, velte gjenklang i Aftenposten på trettitala. Når ein tysk historikar som Liseth refererer til meiner



med han i. Likevel vil det vere naturleg å forsyne ei nyutgjeving av *Mein Kampf* med ein innleide kommentar, slik Hägglund Förlag gjorde med den svenske utgåva. Tyskland prøvde å stoppe.

Stig Jonasson analyserer der kvifor Hitler kunne få slik oppslutning, og for å forstå det, kjem ein ikkje utanom hans eigne skrifter. Å avfeie dei som «dei vanvittige tankane til ein massemordar» er ein for lettvint måte å omgå problemet på. Som politisk program gjekk skriftena hans i oppfylling, og som propagandist og agitator er han på sine premiss til tider glimrande i boka, sjølv om han var best som folketalar. Kva dei store personlegdommane har hatt å seie for den historiske utviklinga, er eit evig dis-

kusjonsomne. I standardverket *Det tredje rikes vekst og fall* skriv William S. Shirer at det tyske folket frå for var mottakeleg for liknande ideologiar. «Men uten Adolf Hitler, som var i besittelse av ein demonisk personlighet, et jernvilje, en uhyliglig teft, en iskald hensynslositet, en skarp intelligens, en ubendig fantasi og – helt til den siste tiden, da han var beruset av sin makt og sin suksess og gapte for hoyt – en forbløffende evne til å bedømme mennesker og situasjoner, ville det temmelig sikkert aldri ha eksisterte no tredje rike.»

Shirer går i rette med vulgær-oppfatninga av Hitler om at han var ein fanatisk svermar som gulpa halvtygd sosialdarwinisme. Den unge Hitler var ein lesehest som

slukte alt han kom over av historie og filosofi. «Alle de skakkjorte ideene som de rastløse tankene hans tumlet med – hadde dype rotter i tysk virkelighet og tenknings. Nazismens og Det trede rike var bare en logisk fortsettelse av Tysklands historie», meiner Shirer.

Dei særlege historiske føresnadenane som gjorde at Tyskland utvikla Det tredje rike, har det vore eit permanent historisk ordskifte om til denne dag. Zygmunt Baumanns bok *Moderniteten og Holocaust* er eit stadig aktuelt innlegg i den debatten. Men uansett er *Mein Kampf* eit sentral dokument når det gjeld å forstå kva som hende. Å hindre folk i lese det, er å stikke hovudet i sanden. Roald Helgheim

# Nynorsk er romantikk

Der finst to vegar inn til nynorsken. Dei som er fødde i det og har hatt nynorsk til skulemål, og dei som konverterer seinare i livet, skriv Ronny Spaans.

Dei fyrste er hovudsakleg vestlendingar, medan hine er folk som har valt nynorsk av ulike grunnar. Eg som er frelst nynorskkonvertitt, kunne ikkje same svaret som Are Kalvø då han vart spurd på tv-en kvi-for han skriv på nynorsk: «Det er fordi det var skulemålet mitt». Det var ikkje valet hans, men vanen på skulen hans. Vi konvertittane slepp ikkje so bilig unna. Vi må ha ein grunn, og dersom alle svara soleis, ville nynorsken endleget bli et distriktsmål. Vanen er ein styggedom; han er rot til mykje vondt i verdi! Men vanen kan gå over i kjærleik, folk blir malmödvinne, og då er grunnen til nynorsk ikkje slik mange hevdar; tale-målsnærleik, raudfarga politikk eller nasjonalisme, men skire romantikken, vågar eg å seia. Mange hadde nynorskbrukarar som byrjar elskje målet, kan kallast malmödvinne med. Men det er likevel mange av oss som ser på nynorsken einast som vane og reint kommunikasjonsmådel. Dei har vore der sidan málstridens barndom. Eit namn er Olaus Fjørtoft. Ein annan er ein samtidig med oss er Jon Peder Vestad, som hadde artikkelen «Dei personlege nynorske» på print i Dag og Tid den 9. februar i år. Vestad er ein málklærk som arbeider midt i nynorskens Jerusalem, som Leif Halvard Silli kalla Volda i svarartikkelen «Polkenynorsk», Dag og Tid, den 16. februar, og for meg er han so inngrødd og tilvandt at han ikkje ensar dristen og rikdomen i arbeidet sitt.

## Ikkje «málmann»

Málroersla er nemleg kløyvd i to grupper. Dei inngrøde og tilvande andsynes dei oppglodde og kveikte. Den fyrste gruppa har skipa Nynorsklaget og vil baske seg umedvite i talemålet: «Løysinga er politisk mangfald og fordrageleight: Nynorskfolket kan skrive med ord frå talemålet og málfolket kan eventuelt la vere», som Helge Sandøy skriv i artikkelen «Litt medvett om bevissthet» frå Dag og Tid, den 15. desember i fjor. Sandøy er nemleg storsimma. Han fremjar tolsernd, men vil samstundes ikkje bera merkelappen «málmann»; han vil einast bli kalla «nynorskmann». Denne delen av rorsla nytta argumentet tale-målsnærleik og held nynorsken for ikkje anna enn eit kommunikasjonsinstrument. Bokmålet

skal ein låst som ein ikkje ser, elles får det «ei usynleg rolle som normeringsgrunnlag», skriv Vestad. Synleg eller usynleg, bokmålet spelar inn kor som er! Eg ser berre kor sume málungdomar nyttar det vestlandske fyllekalkordet «kjekk» i uttrengnål i bladi sine. Fordi austlendingane ikkje tek dette ordet so mykje i munnen, er det vorte identiteten til nynorsk. Men fyllekalk kan ikkje forme identitet! Uttrykk som «fara å» og «koma i hug», eller som dei seier heime på Høgeland om folk med lange foter: «han var langskanka». Det er nynorsk, det!

Ein kan kanskje sjå bokmål som eit reint kommunikasjonsmiddel, men nynorsken er dessverre og heldgvær meir. Å vera málmedviten tyder å sjå nynorsken i ein større samanheng. Han er frå fødselen av romantikk! Dei som vedgår det, er dei oppglodde og kveikte. Hardkjerna av denne gruppa er høgnorskfolk. Men eg trur lell mange her ikkje ville vera samde med meg, for det mangleta ordet romantikk styggiest dei å! Då kjenner dei ikkje idébakgrunnen godt nok. Det eg meiner med ordet romantikk er eit kunstnarleg og estetisk språksyn frå 1800-talet som handla om klangfull og gjennomført málreising, og som då låg sjølvslagt i denne idéverdi. Difor uttala Ivar Aasen aldri sjølv at han var romantik. Men ein svermarvoren nasjonalromantikk er ikke anna. Det er språkdrumane hans P.A. Munch. Aasen drøymde derimot om ei norsk málidaning som kunne samanliknast med det klangrike svennske riksåret, og resultatet vart landsmålet. I det nye hundreåret forsvann denne romantikken frå språkvitskapen. Språk skulle heretter skrivast plent som uttalen, utan omsyn til etymologi, samanheng og vyrdeleik. Romantikken må i dag nemnast eksplisitt for at vi kan skjønne grunnlaget og berebjelken i nynorsk. Den nådegivne professoren Gustav Indrebø skjønna dette. I slutninga av Norsk Málsoga (1951) skriv han om nynorsk: «Der er ein vedunderleg fast samanheng – noke gotisk ved bygnaden. Og dertil: For di Aasen var ikkje berre vitksapsmann, men òg kunstnar; hadde han kjensle for klang og venleik. Han kunde vera styrd, men aldri taktaus. Den vyrdelege venlei-

ken hev heile tidi vore eit av dei mest verdifulle aktiva for Ivar Aasen.» Nynorsk er kunst og dærmad heilag for oss. Málmenn blir kalla galne bedehusfolk, men eg vil heller seia vi er talsmenn for ei kunstretning. Dei kan vera like fanatiske! Men kva med det? Det tyder at vi elskar målet! Dei inngrøde málmennene vil kanskje aldri skjøna oss. Kanskje er det tale om vikt ulike lynde. Indrebø nemmer ein gotisk bygnad, og det er sanneleg noko estetisk og gotisk ved heile hognorskflokkene. Sjå på den finslede mellområderblabunaden å Vestmannen og innhaldet der. Ein finn alt frå filosofisk og litterært gull til uleselg tulball! Sjå berre på bilet av artikkelforfattarane. Dei er ikkje urbane, stilreine riksårsfolk, men rurale, skjeggute riddarar frå ei segnospunnen tid.

Røyndomsferne, vil sume seja, og eg er samd når det gjeld tilhengarane av ei styrd og overdrive regelrett málføring, men friskt og bohemisk når ein samanliknar det med innhaldet i andre nynorsktdiskrift som anten jortar på den evige gratsanninga, eller kverulerer med akademisk postmodernisme. Orsak for desse lovordi å Vestmannen. Men drifti av bladet er no stogga, og det står i fare for å leggjast ned. Om Vestmannen forsvinn, tapar vi både eit godt tidskrift og den mest praktfulle og innbyndande inngangen inn til det nynorske skriftmålet. Det var Vestmannen som gjorde meg til konvertitt da og oppdagga kor det skein og klang i dette målet. Skulenynorsk var for tam og dåmlaus. Og attipål – i ei lita spalte i bladet oppdagga eg at det fanst ei nynorsk vekeavis også! Må høg-norskene lenge leve!

## Málmadermål

Sandøy snakkar om fordrageleight, og eg snakkar om det same, men skriv tolsemid. Det siste ordet er stuttare og venare. Det høver inn i den vedunderlege faste samanhengen i målet. Det siste ordet er meir romantikk! Vestad er lei málmenn som korrigerer nynorskens hars bort frå talemålet, og eg er lei málmenn som korrigerer nynorskens min bort frå den gotiske bygnaden. Tilhøvet mellom talemål og skriftspråk innfløkt, som Silli syner i artikkelen sin, og tilhøvet mellom nynorsk, bokmål og málføri er endå meir innfløkt.

Ronny Spaans,  
Leuven, Belgia

VG at den norske dominansen er langrennssportens største problem. Då tenkte han på dei kommersielle mogelegheitene i Europa og Amerika. Eg trur derimot – endå det kan hoyrast sjåvinistisk ut – at norsk dominans er ein garanti for langrennssporten, for ein ørlig sport (om enn ikkje like rein som «den sne vi henover glider»).

## Høge på pæra

Massemedia spør om me kan lita på dei norske vinterutøvane. No er ikkje tillit noko ein kan bevisa seg fram til, eller insistera seg til: Tillit er eit spørsmål om tru. Det er likevel råd å peika på den openheten som finst i norske idrettsmiljø, den gjennomsiktige kulturen som finst, og som er ein garanti for at WADA kan gjera kontrolljobben sin, og eit vitnemål om at idretten ikkje må løyna noko.

Det er grunn til å vera stolt, sjølv om ein er norsk. Det var grunn til utover dei fantastiske langrenna somme utendringar gjorde i høgdene i Salt Lake City, utan at det var typisk norsk skitkasting som ytra seg. Eg meiner ikkje at det er typisk norsk å vera god; snarare er det typisk norsk å plaga seg kvar gong noko går godt.

Som om ikkje der er kvardagar nok. I staden for å jubla for kvar ny norsk gullmedalje, den sjuande, åttande, niande, byrja me her heime å spørja oss om det ikkje var nok no, om me hadde godt av all denne triumfen, om me ikkje risikerte å bli høge på pæra. Når somme av oss festar og drirk, er det for å bli høge i pæra. Me veit at det kjem ein kvardag, og dei som ikkje drirk kan trøysta seg med at han kjem, med dobbeltyngd. OL er ein slik fest.

Olympiadene er ein leik – sjølv om grinebitarar i og utanfor media vil ha oss til åtru noko anna.

A vera norsk i god forstand er å gje uroa rom. Men ikkje alle stader, ikkje til alle tider. Mi uro gjeld Olympiatoppen. På veg heim frå Saltlakebyen talta Bjørge Stensbøl om alle dei nye millionane toppidretten treng for å halda tritt med málsetjingane, som no er at Norge skal bli tredje beste OL-nasjon, viss ein ser sommar- og vinterleikane samla. Kvifor det? Er det ikkje godt nok, nok?

Eg tenkjer på det gyldte dør-handtaket heime. Det var bitande kaldt og visste at eg ikkje burde. Men det var så freistande å berre smaka litt...

Gudmund Skjeldal

Vi kunne seia nynorsken og delvis bokmålet enno er moderne mellområdermål. Det finst ingen fast språknormal. Men no må ikkje folk tru eg fremja ei fjern, oppfunnen språkform. Nynorsken har djupe røter i dei norske talemåli, men samstundes lever vi i ein skriftekultur, der dei nedervide dialektene ikkje alltid er det primære. Folk tek etter tv, radio og blanda ordformene. Det skriftmålet som vinn i denne kampen er ikkje det som ligg nærmest målføret til den ein-skilde, men kva form vi ser oftast på skrift. Det fører med seg at media og skulebøker styrer målet i ei viss leid, og er vi medvitne, kan vi vera med og styre denne påverkinga og ikkje berre godta ei blind talemålsutvikling. Skriftekulturen tvingar oss til å tenkje gjennom idé-grunnlaget òg. Den fornorska dansken, bokmålet, er korkje mindre talemålsfjern, klasser- undertrykkjande eller unasjonalist enn den herleg og drustlege nynorsken. Sant nok tek nynorsken meir omsyn til klangdåmen og bygninga i dei norske málføri, men bokmålet er rausare mot tyske låneord.

## Skir romantikk

Medan inngrøde málmenn filar og sliper på sine personlege málformer til dei ein vakker dag har vakse inn i bokmålet, blåheld eg på den klassiske nynorskene. Og grunnen er som sagt skir romantikk! Det er samme ord ein finn hjå Sankt Indrebø i stykket «Idé-grunnlaget for málreising» frå 1934. Han skriv «Ja, målsaki er romantikk! I bott og grunn og tvert igjenom... Vinninga som málreisinga kan gjeva oss er av åndeleg, ideelt slag. Då er ho det som dei til vanleg kalla romantikk... Men mange er redd dette ordet. Romantikk er ein god ting. Det er ei livsfremjar og kraftkjeld når me tek det rett. Det folk og den ungdom som er utan romantikk, kjem aldri til å gjera store gjerningar». Dei som har hatt nynorsk som opplæringsmål slepp ta slike tungte ord i munnen, men vi konvertertar er tvinga til å gruve på dei. For meg er det ingen annan grunn for nynorsk! Mange trur at der som vi nyttar argumentet romantikk, vinn bokmålet over oss, men det er omvendt: Utan romantikk tapar nynorsk mot bokmålet!

Velkommen til Dagens debatt.

Debattspalten i Dagen er i utgangspunktet åpen for alle. Skriv kort og saklig. Unngå sjikane og negative personkarakteristikk. Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte i innleggene. I enkelte perioder kan køen av debattinnlegg bli lang.

*debatt*

## Vil Høgre og Frp gjera målelevane mållause?

Meir ikke i valkampen, og for mange her på Vestlandet er det eit spørsmål som må vera sentral. Kva meiner dei politiske partii um framleget til ny opplæringslov?

Etter at Norsk Målungdom samla kring 4.000 skulelever i Bergen til protestmarsj og etter at ungdom over heile landet hadde protestert mot framleget til ny opplæringslov, vart framleget utsett i Stortinget.

Framleget til ny opplæringslov inneber at nynorskelevar ikkje hev eit klárt og eintydig krav på å få lærebøker til same tid og pris som bokmålsbøkene. Ordleggingi um same tid og pris stendt kort og godt ikkje i lov.

Både Høgre og Framstegspartiet opplyser til Norsk Tidend som er organ for Noregs Mållag, at dei vil avskaffa den skriftelege side-målsundervisninga. Både Høgre

og Frp meiner at ei avskaffing av sidemålet vil gjeva eit betre norskfagleg tilbod til nynorskele-

ven. Men dersom nynorskelevar skal få styrkt nyskupplæring på sitt eige mål, må det vel vera ein fryssetnad at dei hev lovfestat rett til å få lærebøker til same tid og til same pris som bokmålselevene?

Dersom Høgre og Frp vil stå fram som truverdige når dei gjeng mot obligatorisk sidemålsundervisning, må dei etter vårt syn gå mot framleget til ny opplæringslov. Elles kann dei gjera nynorskelevene mållause. Dette er i konkret sak som me vonar at listetoppane frå dei to nemnde partii kann svare klárt og eintydig på. Det same gjeld for dei andre Hordalandsparti.

Lars Bjarne Marøy,  
formann i Vestlandske Mållag



Nynorskelevene må ha ei lovfestat rett til å få lærebøker til same tid og til same pris som bokmålselevene.

## Ha ei god leksetid og eit godt val

Som lærar veit eg kor frustrerande det er å komma inn i ein klasserom der ingen av elevane har opna boka og sett over leksene. Den same kjensla sit og med i dag når valkampen har rast ei stund, og meiningsmålingane gjer eit bilet av kva me har i vente etter valet.

Kva slags samfunn har me fått? Går me til valurnene i protest og sender kven som helst til å styra oss? Kvifor held me ikkje fast ved den ideologi og det program som

me veit framtida er avhengig av? Korleis skal menneske og natur klara seg om meiningsmålingane slår til også på valdag?

Vekst er ikkje å forbruke meir, men å forvalta betre.

Dersom me i vår del av verda karar til oss og gassar oss i mat og festivitas, blir me då rikare eller fattigare? Sjukehusa og institusjonane våre er overfylde av folk med ulike sjukdomar. Altfor mange har angst, uttallige vestlege

borgarar slit med overvekt. Er me rikare i all vår overflod?

No må me til å lesa leksa nokon kvar av oss. Og om må brukta vitjet meir enn følelsane. Lat oss ikkje lura av den valkamp som ulike media og taleføre topp-politikarar driv. Få snarast tak i ulike valprogram.

La dei bli leksebøkene dine fram mot valet. Då vil du læra ei lekse som vil hjelpe deg både på valdagen og ikkje minst gjere deg

i stand til å styre framtida slik du ønskjer. Etter valet er det politikarane som skal gjere leksa si. Då skal dei styre etter det programmet dei har gått til val på.

Ha ei god leksetid og eit godt val, som du kan gå god for og forsvare når kvar dag melder seg dei neste fire åra.

Åsa Rygg,  
Senterpartiet

## Hva ønsker du? En sann eller falsk politikk

Jeg undres over mitt folk i disse valgåra. Hvorfor vil ikke Ola og Kari Nordmann høre på sannheten? Nå har hver mann og kvinne knurret over forholdene i Norge, klaget over Ap-politikken og snart forkastet regjeringspartiets praktiske politikk. Hva velger hver 4. valgmyndige person som et alternativ til Arbeiderpartiet? Fremskriftspartiet og Carl Ivar Hagen! Han er sjarmende og høflig, hyggelig og ydmyk, mens han prater hver enkelt etter munnen. Just som julienissen: Gir deg et godt smil, en god latter og hører etter hva barna ønsker seg. De snille barna får hva de ønsker seg,

sålenge det er tale om å snakke om ønskene. Barna er godtroende. De er sikre på at ønskene går i oppfyllelse. Helt til julekvelden eter, og ønskene ikkje 100 prosent går i oppfyllelse. Da er skuffelsen en realitet. Det gikk ikke slik nisen hadde lovet. Bare noen få ønsker ble oppfylt.

Slik er det å sette sin lit til bl.a. Frp og Carl Ivar Hagen. Han legger ut om alt som klor i øret på alle stemmeberettigede, mens han samtidig vet at hans ønsketanker ikke kan la seg realisere.

Når tid skal hver mann og kvinne i Norge væge å lytte til en sann og gjennomførbar politikk? Bon-

devik er den av politikerne som våger å være ørlig, og legger fram en realistisk politikk. Han har som leder av KrF, lagt fram et program som viser at KrF har tenkt på alle sektorar i samfunnet som vil utøve det beste for både liten og stor, fattig og rik. Er det ikke dette den enkelte er oppatt av? En realistisk gjennomførbar politikk. Trygghet for den enkelte. Frihet til å være hjemme i lag med barna for den som ønsker dette, og til og med få lønn for dette viktige arbeidet. Trygge arbeidsplassar utenfor hjemmet. Legge et kristent grunnplan for vårt folk og land.

Er du redd for en trygghet bygd på kristne verdier? Da er du redd for kjærlighet, trygghet og frihet under ansvar.

Er du derimot glad i deg selv og din neste, gir du sentrumspartiene, KrF, Venstre eller Senterpartiet din stemme, og du har gitt deg og ditt folk en trygg framtid med en god leder som vil tjene sitt folk, ikke lure sitt folk.

Lederen? Kjell Magne Bondevik!

Godt valg!

Liv Finnseth,  
Skårer

## Satsing på helse og utdanning?

Vi har i lengre tid frå Ap-hald fått høyrå at no skal def satsast på utdanning og helse. Noko som elles er heilt i tråd med KrF sin politikk både lokalt og sentralt. Men kva opplever vi?

I lengre tid har det i Hordaland vore arbeid med desentralisert

deltidsutdanning i sjukepleie. Og vi veit at mange kommunar slit med mangelen på kvalifisert personell i helsesektoren.

Styret for Høgskolen i Bergen har og samråystes i ei styresak bedre departementet om loyve til å starta opp ei slik utdanning.

Slik eg ser det, er dette ei god sak, ikkje berre utfrå trøngom om kvalifisert helsepersonell, men det er og god distriktpolitikk. Men det er det Arbeiderpartistyrte KUF tydelegvis ikkje samdi i.

I alle fall har KUF sagt nei til søknaden om desentralisert del-

tidsutdanning i sjukepleie. Sammeleg er det på tide å få utskifting i regeringskontora!

Brynjulf Hernes, gruppeleiar  
KrF Hordaland fylkesting



Miljøvern

-Du skal ikke gjøre mot dine etterkommer som du ikke vil at dine foreldre skulle ha gjort mot deg.

Jostein Gaarder til  
Bellona Magasin

## KORT SAGT

### Valget – svindel

► Hovedskillelinjen i norsk politikk går mellom kreftenes frie spill (særlig økonomi) på den ene siden, og motstanderne av dette på den andre siden.

Stortinget er sammensatt med et overveldende flertall for kreftenes frie spill, hvilket markerte seg i EU-saken, men også gjennom den nedbygginga av distrikte og velferdsstaten som har skjedd på 90-tallet.

Blant annet EU-avstemmingen har vist at flertallet i befolkningen er imot kreftenes frie spill, men velgerne klarer ikke å få satt sammen Stortinget slik at deres syn blir ivaretatt.

Arsaken til det er at noen partier er sterkt interessert i at det skal være slik, og ikke minst at media, med NRK i spissen, er interessert i det samme.

Den helt store svindelen består i at det skjules at Arbeiderpartiet har skiftet side fra sosialistsiden til markedskreftenes frie spill.

Partiet gjør alt det kan for å skjule dette, det samme gjør noen av de andre partiene, samt media.

De har lyktes tidligere, jfr. nærværende sammensetning av Stortinget, og de har lyktes så langt i denne valgkampen – folk tror åpenbart at det viktigste i valget er hvem som blir statsminister av Jagland og Hagen, og at Fremskriftspartiet er et alternativ til Arbeiderpartiet!

Norge er på tur – fra velferdsstat til klassesamfunn. Landet er også på tur til å bli fullt EU-medlem gjennom den daglige EU-tilpasningen gjennom EØS-avtalen.

Kreftenes frie spill-politikk har gitt oss dyreste medisiner, bensin, egenandel helse, smart også telefon, samt nedlagte postkontorer, bankfilialer, bensinpumper, nærbutikker, båtanløp, for å nevne noen eksempler.

Denne politikken har også gitt oss større forskjeller mellom rike og fattige.

Valget er så enkelt som dette:

Hvis vi vil at denne politiken skal fortsette, så stem på Arbeiderpartiet, Høyre, Venstre og Fremskriftspartiet. Hvis vi ikke vil inn i EU og vil at rikdommene i landet blir jevnset over oss alle, stem på Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Sosialistisk Venstreparti og Rødt Valgallianse.

Hvis du er usikker, husk på ditt EU-standpunkt og velg deretter.

Hvis ja til EU-partiene får mer enn 67 prosent av stortingsrepresentantene, blir lovene endret slik at det blir lettere å melde oss inn i EU. Får de mer enn 75 prosent, kan de melde oss inn i EU uten å spørre folket.

EU-saken er den viktigste saken i dette valget, men dette skal skjules for velgerne – dette er svindel.

Harald Løvland,  
Stortine

## Trusselen



En såkalt «pakistanner» blir en trussel mot vår eksistens. Trusselen kom mer utenfra og kan aldri bli norsk fordi den er mørk i huden. Trusselen er farlig fordi den er kompromissløs i forhold til enkeltindividets integritet. Trusselen blir en mulighet til å bibeholde gallupall med menneskefientlighet som grunnleggende prinsipp.

Men trusselen kommer ikke utenfra, men innenfra. Manipulasjonen med vårt språk, vår viktigste kulturfaktor. Svekkelsen av kjernefamilien som fundament til fordel for en stadig mer allomfattende stat. Svekkelse av nærmiljøet som sosial faktor. Mindre og mindre private bedrifter som nettverk i samfunnet. Svekket ansvar for våre omgivelser og for hverandre. Og verst av alt, ideen om en kollektiv sjel, en kollektiv bevissthet og et kollektivt liv. Når vitteren retten til livet til å kunne strebe etter egen lykke og til å være fri altid må knyttes til enkeltmenneskets ukrenkelighet, blir arbeidet med det kollektive alternativ fullstendig meingslost.

Men med oljepenger kan en kjope seg alt, også politiske og ideologiske anakronismer.

Austrheim,  
Stig Stellberg

## Poeng for om-sorg i heimen

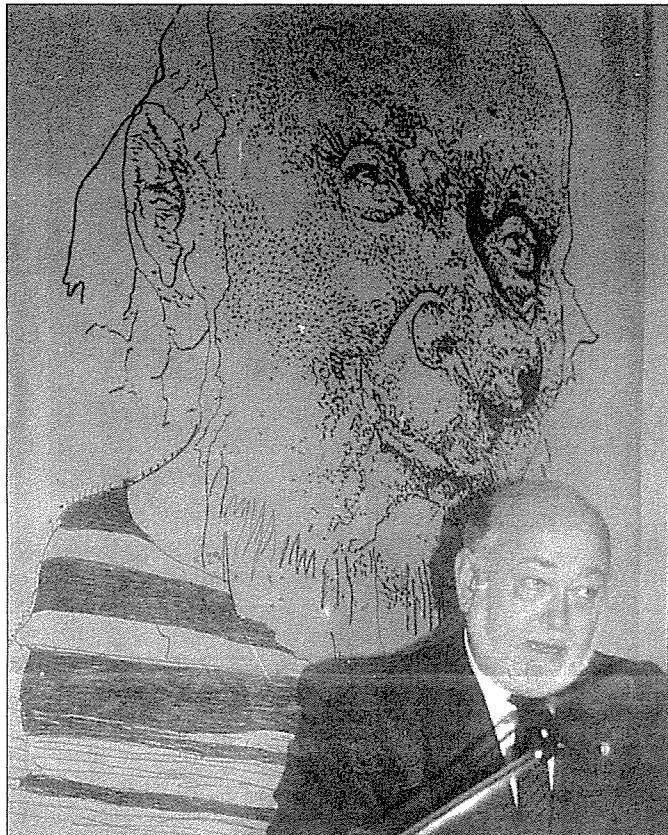
Fristen for å setja fram krav om omsorgspoeng ved pleie av eldre, syke og funksjonshemma vert no forlenga. Ordninga vart innført i 1992, men har vore lite kjend. Det vert gjeve eit garantert pensjonspoeng på 3,00 for kvart omsorgsår. Over til skadat dette fjerna den pensjonsmessige ulikskapen mellom kvinner og menn som skuldast ulik oppføringstid. Dei som har omsorg for små barn får poeng automatisk. For å få godskrive omsorgspoeng ved pleie av eldre, syke og funksjonshemma, må det fremsjast krav overfor trygdkontoret.

## Ikkje dyrare forsikring

Flaumen i fjor skal ikkje gje auke i prisen på naturskadeforsikring. For ein bustad til ein million kroner vil naturskadeforsikringa framleis utgjera 170 kroner.

Flaumen kosta forsikringselskapene meir enn 850 millionar kroner i naturskadedekning. Orkanen i 1992 førte til erstatningsutbetalingar på nærare 1.300.000.000 kroner, og det førte til ein mellombels auke i forsikringspremien for naturskader. Naturskadeforsikring er lovpålagd for alle bygningar med brannforsikring.

# - Ivar Aasen ein av dei største nordmenn



Professor Narve Bjørgo ville ikkje kalla Ivar Aasen eit geni, men han mente likevel han er ein av dei største nordmenn som har lev.

**Ivar Aasen er ein av dei som har hatt mest å seia for utviklinga her i landet, sa professor Narve Bjørgo på Aasen-kvelden fredag. -Aasen er viktig for den kulturelle utviklinga også her i Meland, meinte ordførar Arne I. Sakstad.**

*Av Livar Aksnes*

På Aasen-kvelden fekk me møta hovudpersonen både som språkforskare, diktar og privatmenneske.

- Ivar Aasen sitt verk er ein vital del av skriftkulturen og talemålet her i kommunen, sa Sakstad. Når det gjeld kulturverka, understreka ordføraren at det ikkje berre er i denne veka kulturen blomrer i Meland. Han oppmunda

folk om å finna sin plass i det rike kulturlivet i kommunen.

- Ivar Aasen hadde to grunnar for å velja Meland då han kom hit 21. juni 1943. Det var nær Bergen, men dialekten var rein og ublanda, sa professor Narve Bjørgo i eit interessant foredrag om målgranskaren.

## Botanikk

Ivar Aasen hadde to store interesser i ungdommen: språk og botanikk. Då han kom til biskop Neumann i Bergen i 1841, hadde han med seg ei stor plantesamling og ei lita ordsamling frå Sunnmøre.

- Neumann brydde seg ikkje om plantesamlinga. Hadde Neumann vore interessert i botanikk og ikkje i språk, kan det godt henda at Aasen hadde vorte ein stor botanikar, og ikkje språkgranskare og grunnleggjar av nynorsk.

- At me fekk nynorsken, har tusein gonger meir verdi enn det det kostar å ha to språk, sa han. Men han var ikkje like glad for måten deles av målrørsla har teke i vare arven frå Aasen.

- Då Ivar Aasen kom til Littlebergen i juni 1943,

vart han verande i ni månader. Han hadde rett og slett ikkje pengar til å reisa vidare. Mykje av arbeidet med den nynorske grammatikken vart difor utført her. Han samla og inn 800 ord og uttrykk frå den lokale dialekten. Denne samlingen vart først utgjeven i fjor.

## Ein av dei største

- Det kan ikkje vera tvil om at Ivar Aasen var ein av dei største språkforskarene i Europa i førra århundre, sa Bjørgo. Framleis er hans metodar aktuelle, og nett no brukar ein språkforskare i Zimbabwe i Afrika dei same metodane for å skapa eit lokalt skriftspråk der i landet.

Bjørgo retta eit skarpt åtak på dei som meiner det er så dyrt å ha to skriftspråk her i landet.

- At me fekk nynorsken, har tusein gonger meir verdi enn det det kostar å ha to språk, sa han. Men han var ikkje like glad for måten deles av målrørsla har teke i vare arven frå Aasen.

- Puristane har vore ei ulukke for nynorsken.

Geirmund Johnsen let oss få glimt inn i Ivar Aasen sitt privatliv. Mellom anna fekk me høya utsnitt frå Aasen sine friarbrev.



Seim Songkor framførde tre songar av Ivar Aasen, dirigert av Leif-Egil Vatnøy.

Talemålet var grunnlaget for Aasen, og det burde det vera for målrørsla no og, mente Bjørgo, som hadde lite sans for ordlistyraniet.

- Eg skriv slik eg vil og giev katten i ordlistene, sa han.

## Folkekjær diktar

Ivar Aasen har skrive nokre av dei mest brukte songane her i landet. Han sjølv hadde ikkje så høge tankar om dikttinga si, men den delen av livsverket hans lever langt utanfor nynorskrområda.

På Aasenkveden var dikttinga hans representert både som allsong, korsong og «Aasen-kontri». Det siste var det Sissel-Anny Hjelmtein som stod for.

Ho har sett tone til ein del av Aasen sine dikt, og ho fann det ikkje blasphemisk å syngja Aasen til kontrito.

- Aasen ville vera moderne, ein mann i tida, sa ho. Difor såg ho ikkje noko gale i å syngja «Mellom bakkar og berg» til tone av «Detroit City». Det såg det ikkje ut til at publikum

gjorde heller.

Seim Songkor hadde ei vakker framføring av tre Aasen-songar til musikk av ulike komponistar.

## Aldri gift

Geirmund Johnsen hadde teke for seg privatlivet til Ivar Aasen.

- Han var aldri gift, men det var nære på, kunne Johnsen fortelje. I forvitnelege og sorgmuntre glimt frå Aasen sitt liv, og ikkje minst friarbrevet hans, fekk me mōre privatmannen Ivar Aasen. Ein smålåten man med ikkje alt for høge tankar om seg sjølv. Og ein mann som heile livet sakna fellesskapen i eit samliv og ein familie.

Jar Spurkeland losa programmet trygt gjennom, og han las og eit sjølvskrive dikt om Ivar Aasen sitt besøk i ein barnedåp på Nese i Seim i 1843.

Ordtevlinga som Leiv Vetås stod for, vart vunnen av Malena Vik og Eldbjørg Valle. Dei visste tydinga av alle dei ni gamleorda det vart spurtt om.

## ORDSKIFTE

# Språkstrid – med kva mål?

I Dagbladet 19. desember vil Ola E. Bø frå Det norske teatret ha målstrið – for mest ein kvar pris. Audun Skjervøy sluttar seg til dette i Dag og Tid 4. januar. Vel og bra. Me i Norsk Målungsdom meiner òg at me har for lite strid om målet her i landet. Mellom folk flest er det likesåla som rår, sett bort i frå eit djupt og underleg hat mot side-målsystemet (for dei fleste: nynorskstilen). Dette vart jo berre understreka av innleget lært Knut Michelsen hadde i Dagbladet same dagen.



## Nynorsk sikrar mangfald

Kva vil so duoen Bo/Skjervøy med denne målstriðen? Jo, dei vil ha mangfald, ikkje einfald, to språk og ikkje eitt. Norsk kultur vert rikare av at me har to skriftspråk her i landet. Det er rett og slett gale. Det på plass! og talemålstoda i Noreg i dag, er det slett ikkje det at me har to skriftmål som gjer at me framleis har dialektikdom i Noreg. Det er det at nynorskem og målørsla finst som gjer at me har eit språkleg og kulturelt mangfald her til lands.

Det kjem av det unike opphavet det nynorske skriftmålet har i høve til mange andre skriftmål: ikkje som overklassespå eller geografisk avgrensa språk, men som eit samlespråk for heile landet. Eit samlespråk som absolutt alle dialektar finn eit kvart av sitt eige i. Nynorskem er nemleg bygd opp på ein måte som inkluderer dialektane, og ikkje ekskluderer dei som bokmålet gjør. I dei tilfella der dialektane er samde og nyttar same ordet, har ein sjølvsagt valt det ordet i nynorsk. Men i dei tilfella der dialektane er usamde, har ein måttå gjera eitt av to: 1) valt «fleirtalsforma» eller 2) valt den forma som ligg nærmest utgangspunktet, og som alle variantane stammar frå. Eit dome er ordet «hovud». I dialektane varierer det mellom «håve», «hau», «haud», «hue» og fleire til. Når kaoset er so fullständig, må me unngå at ein dialekt vert «rettate» enn dei andre. Difor vel me å skriva «hovud», som alle dei ulike dialektvariantane kjem frå.

Grunnen til at dette systemet tek betre vare på dialektane, er at ein unngår noko av dialektpresset frå Oslo Vest. Bokmålet finst trass alt som talemål mellom ein liten, men lell so mektig, krins i Oslo-området. Difor får dei som

vegen til nynorskem og dialektane. Gjer dette det norske språket rikare?

## Ikkje spennande med to språk

Hovudspråkmålet Ola E. Bø og Audun Skjervøy ikkje svarar på er: Kven skal ikkje få lov til å skriva nynorsk? Nokon må det jo vera, når samfunnet er best som tospråkleg. Skal me i målørsla lata vera å arbeida på Austlandet? Eller Trøndelag? Skal me slutta å arbeida dersom 50 prosent av folket skriv nynorsk? Dette er ein alvorleg og elitistisk tanke. Me skal ha to språk, slik at det vert «spannande», «rik» og «variert» – for kven? Svaret er opplagt: den kulturelle eliten. For meg og for folk flest, trur eg, er det ikkje so spannande med to språk. Pedagogisk er det kan henda heldig for bokmåselevane å læra nynorsk, av di nynorsk ordlegging har vorte stilidelet i bokmål òg. For nynorskelevene derimot, er det ikkje so heldig med bokmålopsplæring i det heile. I allfall ikkje slik språkstoda er i dag, med bokmålspress på alle baugar og kantar.

So kva med dei store diktarane? Dei fleste av dei har jo skrive på skriftspråk for at folk skal vera språkleg medvitne òg. Me har flust av døme på at ein ikkje treng to språk for at folk skal vera språkleg medvitne. Tenk berre på Island. So vidt eg kan skjøna er det islandiske samfunnet det mest språkmedvitne i Norden. Dei er òg det minst kompliserte språksamfunnet i Norden, ved at dei er eitt av sers få land i heile verda som berre har eitt offentleg språk. Likevel er islendingane dei mest nyskapande når det gjeld lagring av nyord. Dei nøyser seg ikkje med å gjera skrivemåten avorda islandsk (som Norsk språkråd har gjort med norsk), dei rett og slett finn opp nye ord. I Noreg ser me at det er motsett: engelske ord kjem inn i bokmålet, og finn derifrå

## På lag med Trygve Bull

Eg, Ola E. Bø og Audun Skjervøy er for visst ikkje serskilt usamde i korleis språkstoda er no eller kva som mellom anna kan og bør gjera om med henne. Men me er usamde i korleis det framtidige Språk-Noreg skal sjå ut. Sjølvsagt, med den språkstoda som er no so er det rett å kjempa for nynorskbrukarane sine rettar og fortaka nynorsk-bruk i media og kulturlivet. Men det skal ikkje vera målet med, heile målstriðen. Å hevda språkstoda i Noreg, bokmål og nynorsk, som eit skriftleg uttrykk for mangfaldet, er å spela på lag med Trygve Bull, som ikkje er nokon anna enn ein god (?) gammal(dags) bokmåsmann. Eksistensen av dei to skriftmåla er nett eit uttrykk for ein strid der nynorsk og bokmål teilar på ein sams «marknad» (folket), og striden vert fyrst løyst når eit av skriftmåla har vunne. Å ha et mål om «mangfald» vil i denne stoda ikkje seia anna enn det Bull seier: Språkfred.

Målørsla sin del, av målstriðen vert avblåsen den dagen det store, store fleirtalet i Noreg skriv nynorsk i staden for bokmål, og nynorskem får legga premissane for språkutviklinga her i landet. Dersom det då er nokon som vil kjempa for bokmålet, so dei om det. Det vil ikkje eg gjera. Eg kjempar først at alle skal skriva nynorsk her i landet, ikkje først at me skal ha til to «norske» språk. Eg kjem Heller ikkje til å kjempa mot at folk skal ha lov til å skriva bokmål. Det må folk få gjera som dei vil med. Men det er ein demokratisk rest å kunna overtyrda folk til å skifta meinings, ikkje minst om språk og kva språk ein skal skriva. Det er det me kallar politikk. Målpolitikk.

Vidar Lund,  
skrivar i Norsk  
Målungsdom

# Incestuøse forhold hos Olav Duun?

Eg har noen merknader til det professor Hageberg seier i eit intervju i Dag og Tid torsdag 1. februar.

Det er misvisande når han seier at hovudpersonen i «Samtid» ikkje frir seg frå banda til systeran før etter ho er død. Romanen begynner ei tid etter systeran er død. Det er da han blir medviten om kor avhengig han er av henne. Da stig situasjonar frå fortda fram for han, og han kjempar for å fri seg frå eit forhold som ikkje berre var prega av søskenkjælelik, men som hindrar han i å utvikle seg vidare.

Det er ikkje riktig når professor Hageberg seier at det ikkje har vore forska på det han kallar incestuøse forhold hos Duun. For meir enn 20 år sia tok eg for meg søskenbindinga i «Samtid» (Olav Duuns «Samtid». En analyse. 1971). Men eg brukte ikkje merke-lappen incestuøse forhold på dette bror-søsterforholdet. Ordet incestuøst tyder etter Bokmålsordboka: «som skyldes incest eller er preget av incest». Etter mitt syn er ordet incestuøs for sterkt og engstleg misvisende.

## YTRING

sande sidan bindinga mellom Agnar og systeran berre skjer i kjenslelivet.

Dessutan tvinnar fleire tema seg i kvarandre i denne romanen, som så ofte hos Duun, og eg mente at eg ville forenkle mangfaldet hos diktaren ved å bruke dette uttrykket.

Det er kanskje ingen av Duuns romanar der søskenbindinga går så djupt som i «Samtid». Men det er andre tema som også er viktige, for eksempel evna til medleving med andre menneske og evna til offer i eit situasjon som realistisk krev eit offer.

Etter mitt syn er det farlig å leite etter incestuøse forhold hos Duun. Det er aldri snakk om incestuøse handlingar, alt skjer godt gjømt i kjenslelivet hos den det gjeld.

Incest er eit aktuelt tema, og det er freistand å gi seg i kast med det. Men lat oss bruke ordet varsamt, og for all del ikkje forenkle tematikken hos Duun.

Kari Johanne Dalen, Jakobsli

# Statsdriven ansvarsloøyse?

Gamle aviser har ofte noko å fortelle. Ei gong i 1974 hadde Dag og Tid eit oppslag med ymt om at norske statsverksemder ikkje ville kvi seg for å vere med på å bygge ut land med blodig hardstyre og vanstyre.

No er dette brennaktuelt. Me ser at både Hydro og Statoil luktar på Indonesia og Burma, for ikkje å seie Nigeria og Iran, kanhende Irak og, for berre å nemne nokre land som ikkje steller seg serleg sørmeleg.

Pengar luktar ikkje, heiter det. Men føremålet med å bygge opp store statsverksemder burde vel ikkje vere å tene samvis-

## YTRING

lause diktatorar, hjelpe udrya til å sitje med makta og herje på med ugjerningar. So pass styring må me ha med statsseidige verksemder at me kan vere trygge på at dei ikkje brukar pengane våre til å skjemme ut landet vårt, øydeleggje natur og kuve menneske som stirr for friedom og menneskerett.

Det er sanneleg ille nok at me brukar hjelpepengar til å stø vanstyrd og korrupte riksstyre, om ikkje statsverksemde skal tare fram i same lei.

Per Håland

# Nynorsk og meiningsmålingar

Eg ser språkrådet vil nøre nynorskem etter meiningsmålingar. Norsk Galup har funnit ut at fleirtalet av nynorskbrukarane vil ha «Norge» inn i nynorskem.

Denne metoden høyrest jo fin og demokratisk ut. Kven kan vel vera mot at folkevilegen får rå?

Målfolk som vil hive seg på denne populismen bør først tenke over dette:

Den norske målreisingstanken har aldri hatt oppslutning i folket. Det er nettopp grunnen til at

vi har drivit målreising.

Den norske målreisinga har som mål å snu folke meinings, å vinne folket for vår sak.

Aasen og dei andre målpionerane kumme ha slått seg til ro med at folk flest var vane med dansken og derfor tykte den var grei. I så fall hadde nynorsksekjonen i Språkrådet aldri sett dagens lys.

Eldar Heide

# Mediepolitikk

**D**et pågår for tida ein celeber krangl mellom dei to største avisene i Bergen. Det handlar om fjernsyn og lokale konsesjonar. Bergensavisen har reagert kraftig etter at Statens Medieforvaltning gav Bergens Tidende si TV-gruppe konsesjonen for å drive lokal fjernsyn i Hordaland i sju år. Basisen i kritikken er at konsesjonsutdelarane ikkje har teke omsyn til mediepolitikk då sjøkjarane vart plukka ut. BA meiner at det er «ein kjempetabbe» og «fullstendig hodeløst» å gjie den dominante avisene høve til å bli endå meir dominante. Bergens Tidende nøyser seg med å stilla seg kritisk til konsesjonar, men positiv til at avisene fekk fjernsynskonsesjonen.

**D**et er ikkje vanskeleg å vera samd i poenget BA-redaktøren peikar på. Det er utvilsamt negativt at Bergens Tidende med statleg hjelpe får høve til å veksle seg endå sterke der andre ønskjer å utfordre «storebror». Ved ikkje å ta omsyn til mediepolitikken har Statens Medieforvaltning i praksis endra dramatisk på gjeldande mediepolitikk her i landet. Det er viktig å ta med seg at dette ikkje er noko Statens Medieforvaltning sjølv har funne opp. Dei handlar på instruks frå Kulturdepartementet.

**N**oreg har i årevis hatt ein spesiell mediepolitikk tilpassa eit svært spesielt avismønster. For å unngå monopolisering, deler staten ut over 200 millionar kroner til lokale nummer to-avisar kvart år. Ordninga er til dels vellukka, og regjeringa når sitt mål om ei «differensiert» presse i landet. Trass i ordninga med produksjonsstøtte, har mediebiletet endra seg monaleg dei siste tiåra. Enkelte stader har det trass støtteordninga etablert seg avismonopol. Og andre stader kan berre ei nummer to-avis overleva. Det siste er ein tydeleg nøgd med, sjølv om det sjølv sagt avgrensar resultata når det gjeld det «differensiert» pressemønsteret.

**A**nsvarleg redaktør i Bergensavisen meiner altså at det er ein «kjempetabbe» å gjie tv-konsesjon til ei gruppe der Bergens Tidende naturleg vil bli ein dominerande del. Vi er samd med at ei slik statleg støtte til ei dominerande avis er sterkt uhedig, spesielt med tanke på eigarane av ei av dei mest annonserike avisene i landet fyrst og fremst til å kala for seg endå meir av den marknaden som brødfør mesteparten av avisene. Ut frå dette synspunktet vil det kanskje vera riktigare å gjie konsesjonen til ei av dei meir aktive nummer to-av-sene her i landet. Spesielt så lenge Hordalandskonsesjonen uansett vil gå til ei av dei to dominerande avisene i regionen.

**M**en berre difor. For det er slett ikkje så sikkert at det er så spesielt mykje betre mediepolitikk å koncentrera toppsjiktet i avisverda, som ville vera ein nødvendig konsekvens av ein tv-konsesjon til nummer to-avis. Det er eit høgst aktuelt spørsmål å stilla om det norske pressebiletet blir tilstrekkeleg «differensiert» dersom to avisselskap får rå grunnen alleine i Noregs nest største by. Større konkurranse, javel, men med stor risiko for mykje mediemarkt samla på få hender.

**I**lys av dette vert også eit av argumenta til BA-redaktøren merkeleg. Han framhevar at BA like til «deadline» inviterte Bergens Tidende med i si gruppe, i følgje han sjølv fordi det ville vera uhedig om berre ei av avisene fekk konsesjon til fjernsynsdrift. For den «differensiert» pressa ville det neppe vera særleg mykje betre om begge dei to største avisene samla all si makt i felles rekkrje.

<b>Gula Tidend</b>		Tlf.: 55 23 03 30
		Fax: 55 90 24 36
Kjent på onsdag og laurdag. Strandgt. 223, Postboks 1962, Nordnes 5024 Bergen Telefon 55 23 03 30 til redaksjonen, bladting og kassa. Telefaks 55 90 24 36 Bankgiro 6504.05.01880 Postgiro 0808 5 69 41 20	Redaksjonen (privattelefonar) Redaktør Svein Tore Havre ..... tlf: 55 24 74 41 pers.sokjar: 96 68 96 13	
Annonseprisar 1995 Vanleg plass pr. mm. kr 7,30 Tekstside kr 8,60 fyrsteside kr 11,00 tillegg sørplass kr 0,20.	Redaksjonssekretær Endre Lillevedt ..... tlf: 55 24 87 16 Journalist Marita Haugen ..... tlf: 55 34 19 56 Journalist André Leknessund Wik tlf. 55 24 88 41	
Abonnementsprisar 1995 Hellår kr 475,- halvår kr 260,- kvartal kr 140,- Abonnementet gjeld til det vert sagt opp.	Marknadsavdeling (privattelefonar) Marknadssjef Morten Clementsen ..... tlf: 56 17 60 51 mobil: 92 48 75 86	
Sats og montasje: ..... L/L Gula Tidend Trykk: ..... Mediarykk AS	Marknadskonsulentar Alek K. Vedeler ..... tlf. 55 55 89 49 Øyvind Clementsen ..... tlf. 56 35 19 71 mobil: 900 17 119	

**synspunkt**  
*«Det var ikkje arbeidarane som knuste «Spinning Jenny» som såg mogelegheitene og framtida. Det var dei som laga maskinen»*

# Datateknologien og nynorsken

■ ■ Spinnemaskina «Jenny» vart i 1765 knust av arbeidarane. «Spinning Jenny» har i ettertid blitt symbolet på starten av den teknologiske utviklinga. Mange såg med skrekke på prentekunsten som erstatta dei handskrivne bøkene. I 60-åra drøfta Stortinget om folket skulle få tilgang til å sjå fjernsyn. På 70-talet drøfta vi kalkulatorene i skulen. 80-åra stod for innføringa av datateknologien på arbeidsplassen og etter kvart også i heimane til folk. I dag drøftar språkinteresserte eit nytt omsetningsprogram frå bokmål til nynorsk. Om ikkje likskapen med «Spinning Jenny» er fullgod, mange har vanskar med å forstå at nynorsk no kan «skrivast» på ein ny måte.

■ ■ «Meiner mållaget verkeleg dette?», spør Gula Tidend på leiarplass 17/1 1996. Spørsmålet kjem fordi eg ikkje sa det journalisten forvanta då GT bad om ein kommentar til det nye omsetningsprogrammet. I staden for å vere negativ, var eg svært positiv til nyskapningen. «Fuskeprogram» kallar GT det nye programmet. Avisa har vurdert det i høve til ein situasjon der ein elev skriv stil på bokmål og deretter får han endra til nynorsk av edb-maskinen. GT dreg også parallelle til ein undervisningstid der ein elev kan få omsett ein stil frå norsk til engelsk. I prinsippet ser eg ikkje dette som eit problem. Brukarskelen vert mykje lågare når ein elev tek i bruk det nye språket. Det er ofte denne terskelen som gjer at folk vegrar seg mot å lære nye emne. I dag vil ikkje eit edb-program kunne erstatta førehandskunnskap og truleg går det lang tid før sá er tilfelle. Men programma er eit utmerkt hjelpeverktøy for dei som ikkje kan alt. Dei færreste av oss kan alt.

■ ■ GT har meiningsar om kalkulator og reknekunnskap. Kanskje er påstanden om at reknekunnskapane har vorte dårlegare, men eng tilar. Eg trur ikkje god eller dårleg reknekunnskap skuldra kalkulatoren. Det eg imidlertid veit er at den same kalkulatoren har knekt koden for mange som tidelegare såg på reknign som noko uoverstigleg. Reknegninga føler seg sjølv sagt noko snytt. Dei skjønte koden med ein gong og gjorde det heile i hovudet. Snitt vart også munkane som hadde einerett på å skrive bøker. Prentekunsten vart allemannsige. Eit tap for munkane, men ein vinst for dei breie lag av folket. Vi er her igjen inne på kor høg brukarterskelen bør vere. Kor ofte og meiningsfellane minste tek til kalkulatoren? Høveleg sjeldan, vil eg seie. I dag nyttar vi rekneark (XL). Eit gammalt problem med lange talkolloner som aldri stemte er no på det nærmeste historie. Etter det eg skjønner hadde «gamlekar» også dette problemet, trass i at dei ikkje fekk kalkulator og etter seiande var gode i hovudrekning.

■ ■ EDB og dataprogram løyer ikke nynorsken sine problem og gjev han heller ikkje nokon automatisk framgang. Men den nye teknologien og den nye møteplassen Internett, gjer at ungdom i dag skriv meir enn nokon gong. Og dei gjer det frivillig. At dei får tilgang til eit hjelpeprogram som automatisk stoppar opp ved ord som er skriven feil, trur eg utelukkande er av det gode. Den unge poden som skal lære seg å mestre eit nytt språk finn nemleg ofte ut av problema på eiga



Dagleg leiar i Noregs Mållag, Atle Faye, tar til motmøte mot Gula Tidends kjølege holdning til omsetningsprogram på data i skulestovene. I dette innlegget peikar Faye på sjansane den nye data-alderen gjev nynorsken.

hand, i lag med maskinen. «Poden» slepp hovudristande foreldre, læraren raudblyant og utalege oppslag i ordlista. Men poden slepp ikkje unna den faglege rettleiinga og fagfortsåinga. Eg trur korkje elev eller lærar vil sakne gamleskulen.

■ ■ Nynorsk er moro og må opplevest som moro. Eit skriftspråk som ikkje fungerer i ein ny tidsalder vil aldri bli teke i bruk frivillig. Når unge i dag sit timevis framfor data-maskinen og «snakkar» med andre både i inn- og utland, må målrørsla sjå dei store mogelegheitene som opnar seg. I dag har vi eit einestående høve til å vere tidleg ute for å farge denne nye teknologikulturen. Difor utgreier Noregs Mållag den nye teknologien og korleis han skal tilpassast arbeidet vårt i høve til barn og ungdom og målsetjinga om nynorsk som einaste riksål.

■ ■ Eg skulle oppriktig ønskt at vi i dag hadde tilgang til eit automatiskt omsetningsprogram frå engelsk til nynorsk og frå nynorsk til engelsk. Aller helst skulle versjonen komme før bokmålsutgåva. Då ville ein nynorskbrukande unge i Kvinnherad og ein unge i ein nynorsk parallelklass i Tromsø kunne snakka med ein unge i Toronto i Canada. Emnet kunne fort ha komme inn på språkdeling. Manglande språkunnskap ville ikkje lengre vere eit hovudproblem. Maskina kan «forvase» språket ungen kan sjølv ta «hovudvasken» og gje teksten eit meir personleg preg. Til og med ein dagleg leiar i Noregs Mållag med dårlege engelskunnskapar kunne hengt seg på.

■ ■ For at det likevel skal vere klårt - eg ser også problema. Omsetningsprogram vil heilt sikkert ha sine svakeheter. Programma vil aldri kunne erstatta diktaren, forfattaren - ordkunstnaren. På same måten som prentekunsten og «Spinning Jenny» ikkje var ferdig utvikla ved lansering, vil heller ikkje omsetningsprogram vere det. Men tilbake til utgangspunktet. Det var ikkje arbeidarane som knuste «Spinning Jenny» som såg mogelegheitene og framtida. Det var dei som laga maskinen.

**synspunkt**

## ORDSKIFTE

# Hvem flyr høyest – Bokmålsforbundet eller Hallgrim Berg?

I ein kommentar i Dag og Tid av 10.10.1996 avlegger Hallgrim Berg Bokmålsforbundet en visitt. Her kritiserer han blant annet Bokmålsforbundets rapport for å være for lite omfattende. Bokmålsforbundets intension var imidlertid ikke å utgi en språkpolitisk avhandling, men å gi en kortfattet orientering om status innen språksaken 1996, sett fra Bokmålsforbundets ståsted.

Bokmålsforbundet mener Staten bør forholde seg nøytralt i språkstriden og ikke ensidig støtte den ene part – det vil si nynorsk – slik tilfellet er i dag. Vi kan ikke se at nynorsk er noe mer kultur eller et mer høyverdig språk enn bokmål. Vi kan heller ikke se andre grunner for den forskjellsbehandling som i dag utøves fra Statens side. Den statlige støtten til nynorsk utgjør langt mer enn det Hallgrim Berg karakteriserer som «nokre kroner». I 1996 fikk Noregs Mållag over 1,2 millioner kroner, Nynorsk Pressekontor over 3 millioner og Det Norske Samlaget vel 4,9 millioner. I tillegg blir nynorske lærebøker støttet med et beløp som trolig ligger rundt 50 millioner kroner hvert år. Og som om det ikke er nok: Det nye Ivar Aasen-senteret har hittil fått over 24 millioner kroner i statsstøtte.

Hallgrim Berg påpeker at også bokmålet blir støttet gjennom forskjellige støtteordninger til bøker, aviser, teater, film, presse osv. Denne støtten er imidlertid generell og uavhengig av målform. At denne støtten kommer flere bokmåls- enn



Hallgrim Berg blir teken i skole av Bokmålsforbundet.

## YTRING

det er vi helt enig i. Men da må også hensynet til minoritetene gjelde der målfolkene sitter ved makten. I mange såkalte nynorskommuner – som ofte har en stor andel bokmålsbrukere – tar målfolket ikke det samme hensyn til minoritetene.

Et typisk eksempel er Fjell kommune i Hordaland, som nylig ble tildelt en pris for bruk av nynorsk. I denne kommunen er nesten 40 prosent av elevene i grunnskolen nynorskbrukere. I tillegg til dette viser statistikken at over 71 prosent av rekkrutene fra denne kommunen valgte bokmål som sin målform i 1995. Ikke desto mindre er kommunen medlem av Landslaget for Nynorskommuner, og kjører nynorsk over hele linjen. Hvilet hensyn tar denne kommunen til bokmålsbrukerne, som til alt overmål

S. Øksengård,  
formann  
i Bokmålsforbundet

# Leiaren i Noregs Mållag – tillit og arbeid?

## YTRING

Leiaren i Noregs Mållag, Olav Randen, har skrive brev til Troms og Finnmark mållag i haust og utbedd seg et forklaring. Underkrivne har ikkje synt nødvendig tillit til han som leiari i Noregs Mållag! Bakgrunnen er landsmøtet i sommar der eg som utsending peikte på den manglande prioriteringa av skolemålsarbeidet (roystingar og parallelklassar) i arbeidsåret 1995/96. Årsmeldinga viste klart at dei planlagde resultata ikkje var oppnådde, og at det heller ikkje var sett inn turvande ressursar i skolemålsarbeidet. Denne mangelen på styring, etter

dei retningslinjene som landsmøtet har strøka opp i arbeidsprogrammet, veit leiaren har har eit hovudansvar for. Han må akseptere at landsmøtet, etter demokratisk skikk, er den staden der slik kritikk kan og bør seiast fram.

Nynorskordboka gjev denne definisjonen på omgrepet tillit: «Syn; omsyn, vørndnad (...) det ålite på, trøyste seg til; tiltru». Når leiaren i NM skriv rundt og fortel at han har ei kjensla inni seg av at målfolk ikkje har tiltru til han, så er kjensla

sikkert ekte nok følt. Eg kan ikkje gjøre noko med det. Men eg har synat Randen tillit – med å ikkje komme med motkandidatar til han som leiari. I organisasjonslivet er det sánn ein viser tillit.

Randen var (og er?) ueinig i prioriteringane av målarbeidet som mållags-landsmøtet 1995 vedtok i det treårige arbeidsprogrammet. På siste landsmøtet kunne Randen ha fått avsløying som leiari. Det sat i alle fall to i salen som ville stille som leiari, dersom Randen fann at han ville trekke seg. Den eine, styremedlem Liv Ingebrigtsen, visste Ran-

den godt om. Når Randen likevel ikkje trekte seg, skulle ein tru det var for å arbeide løjt etter dei prioriteringane som landsmøtet hadde vedteke.

Det lover ikkje godt at Olav Randen, Grethe Riise o.a. i styret i haust har gjeve den eine skolemåls-skribaren instruks om å nytte ikkje meir enn halve tida til skolemålsroystingar og nynorske parallelklassar. Dette gjer leiaren i NM medan foreldre rundt om i heile landet treng hjelp for å få nynorsk opplysningsmål for ungane sine.

Roger Lockertsen,  
Stavanger

# Den nye kulturministeren

## YTRING

Som på andre menneskelege område har Brundtlandregjeringa fort ein forsiktig, ja gjerrig kulturpolitikk på vegner av seg sjølv, medan dei har vore rause mot pengespel og pengekultur. Inne i dette privatiserte tivoliet har dei hatt ein intelligent og klok kulturminister som sette seg i respekt, innetter og utetter; ein av dei få sterke og sjølvständige som blei verande i regjeringa til den autoritært oppblåsne statsministeren.

I den nye regjeringa av Europavegsegle og indre Oslo vest er den dummaste utnemninga å la den smak- og kulturlause Turid Birkeland bli kulturminister. Gong etter gong har maktinstitusjonane gitt nye oppgåver med å liksom vera ung og frisk; kvar gong med tynt resultat. No var det sjølv sagt ei umogleg oppgåve ho tok på seg i EU-kampen, der ho var både for gammal og for ung.

Ung skulle ho vera, og samtidig representera dei som hadde vore nei i 1972 og hadde skifta syn. Det hadde ho ikkje gjort, til like med fleire i denne kjendisgruppen hadde ho vore ja så lenge ho hadde

meint noko offentleg. Om EU hadde ho ikkje mykje å koma med anna enn smakfulle uttrykk som at det «vregde seg i henne» når ho høyde nei-argument, oppmoding om å boikotta norske meieri og skjellsord ein måtte tilbake til Håkon Le sine glansdagar for å ha hørt maken til i offentleg ordskifte. For neisida var ho ei god hjelpe

NRK brukte og misbrukte henne og var nok ikkje klar over kva hjelpe motparten dermed fekk; heller ikkje då ho kort for folkeroystinga skulle vera med i radio og kommentera same fotballkampen som regjeringssjefen kommenterte i Fjernsynet, like pinleg og like ukunnig.

Dagens Næringsliv skriv med sine ord at «kommerskuluren» er no godt med utnemninga. Dei vil vel ha så lite kulturpolitikk som råd, må ein då tru. Ein av kortunstnarane bak regjeringskabalen, Reulf Steen, er inne på det same når han gjev henne det «rådet» å gå mot å bygga ny opera. Det kan vel vera ein lettvint måte å få vel-

vilje i Noreg på det, å gå imot kunst og musikk. Det kan då heita at ein går imot Oslo. Detrikaste landet i verda er nok fortatt til kunst og kultur som er sjølv sagt i andre land. Så kan andre milliardar i fred flyta inn dei rette kanaiane til dei rette kontoane i hovudstaden; det dei i dei krinsane kalla verdiskapning.

Viktigaste grunnen til at Turid Birkeland blei kulturminister er nok fortida hennar i AUF, der rett nok neifolket valde ny leiar i staden for å gje henne attval. Ein må ikkje gløyma at det er Kulturdepartementet som deler ut offentlege millionar til «frivillige (ungdoms)organisasjonar». Så vil departementet elles kunna gå om lag som før. Ein dugande og ryddig statssekretær kan gjera mykje, og elles vil vel den profesjonelle staben av embets- og tenestefolk greia det meste.

Utnemninga av kulturminister svarar til det som er blitt vanleg under den fôrre regjeringssjefen, med fiskeriminister som er mot fiskarane, landbruksminister som er mot bondene, undervisningsminister mot skulen og lærarane og sosialminister som garanterer helsekoar og ventelister. Det ville vera urimeleg å la kulturen vera unntak.

Dei mange lojale regjerdingsjournalistane skriv om ein ny epoke, liksom det skulle vera avgjort at denne regjeringa blir sitjande i mange år. Har vi fått ei styringsform der regjeringa blir sitjande og dei stortingsval og folkestyring mot union ikkje har noko å sei?

Ingen har valt Turid Birkeland inn på Stortinget; ikkje Thorbjørn Jagland heller. Og Gro Harlem Brundtland har aldri vunne eit val. Det trengst ikkje. Når berre «noen» har snakket sammen», står statsfjernsynet og dei store avisene klar til å kåra dei. Så nikkar Erik Solheim, og så bukkar Jan Petersen og Carl I. Hagen. Dei duger ikkje ein gong til opposisjon. Og då er Turid Birkeland god nok.

Anders M. Andersen

**ANNONSER**  
**I DAG OG TID**

## Vestmannen

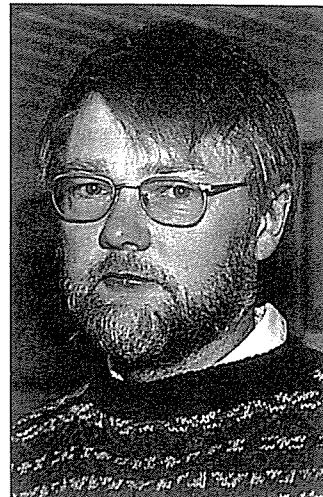
er namnet på eit grått og smålåte blad som kjem ut i Bergen og blir redigert av ein pensjonert tannlege i Fiskabygd i Vanylven kommune på Sunnmøre. Jostein Krokvik heiter tannlegen. Bladet starta i 1985 med 8 siders nummer 10 gonger i året. No er side-talet oppe i 12 eller 16 eller av og til 20, og opplaget er på rundt 800 eksemplar.

**S**tundom når eg les Vestmannen, blir eg irritert over all sytinga over dagens nynorskrettskriving og uthenginga av dei som har ansvar for slikt. Av og til glumar eg litt overberande, som når enkelte skribentar refererer det dei sjølv har gjort og sagt. Men ofta er eg imponert. Over det faglege og litterære nivået, over spennet i stoff frå vurderinga av Oluf Ryghs stadnamngranskningar via den beste meldinga av Stephen Waltons Aasen-biografi eg har lese og til Arne Horges rapport om tømmerhogsten i Estland i 1995 - på 3,8 millionar kubikkmeter timber. Over at dei har gjeve ut 12-1400 A4-sider med målstoff desse 12 åra.

Over at alt arbeidet blir gjort på dugnad og at honorar ikkje berre er eit framandord, men også ein framand ting i dette gråe og smålåtna, men vanlegvis velskrivne bladet.

**N**ei då, eg går ikkje god for tanken om at rettskrivingssendringane har undergrave nynorsken og ført til at målet har gått attende. Men eg meiner Jostein Krokvik og Vestmannen er blant nynorsk-folket og fortener vørndad og omtale og av og til motbør av det slaget ein gjev sine vener. Eg meiner forresten om lag det same om folk som er med i Språkleg samling og om venlegsinna bokmålsfolk, sjølv om eg heller vil dra fram i lyset språkarbeidet til den pensjonerte tannlegen i Vanylven, til lokalhistorikaren Johannes Gjerdåker frå Voss og sauebonden og hestekaren Arne Horge frå Rukkedalen enn professorane på Blindern og Sydneshaugen. For tankane til desse sistnemnde blir framlagde i vitskaplege tidskrift og på offentlege seminar der honorar er eit heimleg ord.

**V**isst kan me vere usamde. I om notidsforma av å ha skal skrivast har eller hev til dømes. Eller i om nynorsknorma skal vere vid eller trong. Og dei som vil ha ho trong, er på nytt usamde om kva som skal vere innanfor denne tronge norma, vi eller me og a- eller e-infinitiv. Eller i om EU og EØS og Schengen-avtalen er spørsmål målrørla bør ta stilling til. Eller i om norsk målstrid anno 1996 er eit nasjonalt prosjekt. Men dette er spørsmål me kan drøfte oss imellom og der mindretalet innanfor organisasjonen må rette seg etter fleiralt - eller arbeide for sine synsmåtar på sida av organisasjonen til dømes gjennom Vestmannen. For i hovudsaka, i at nynorsken treng betre plass og bør brukast av fleire og bør røktast og bli endå betre, er me samde.



Olav Randen

rom for ulike synsmåtar i alle andre spørsmål enn at Noreg treng meir nynorsk, då vil motstandaren, dei nynorskfiendtlege blant bokmålsbrukarane, bli det isolerte mindretalet.

**V**il du teikne ei årstinging på det gråe og smålåtna, men ofta velskrivne og interessante bladet til Vestmannalaget, sender du 150 kroner til Vestmannen, 6143 Fiskabygd. Er du student, er 100 kroner nok.

## Studietur til Katalonia

Med etterhald om at det melder seg nok interesserte til Noregs Mållag skipa til tur til Katalonia og Baskerland i tida 15. til 22. februar 1997 for å studere språksituasjonen i desse områda. Turen går med fly frå Oslo til Barcelona, buss til Baskerland og fly frå Bilbao til Oslo. Interesserte kan venda seg til Noregs Mållag for å få fleire opplysningar.

## Ny biografi om Aasen

Tidlegare i år er det gitt ut to store biografier om Ivar Aasen. No har endå ein biografi om målgranskaren sett dagens lys. Forfattaren er Jostein Krokvik frå Fiskabygd på Sunnmøre og boka heiter *Ivar Aasen - diktar og granskjar, sosial frigjerar og nasjonal målreisar*.

## Tid for nye arbeidsformer



Margunn Sundfjord

- Det er så tungvint å samarbeida med dykk i vest, for de brukar jo ikkje e-post. Det er altfor dyrt for oss å brukha faks eller telefon.

Slik var ein svensk mott då han vitja idealistiske organisasjoner i Latvia, førtel svensk Svante Sandberg til bladet Internett guiden. I Baltikum, Russland og Aust-Europa har dei frivillige organisasjonane sett verdien av den nye informasjonsteknologien og teke i bruk Internett og e-post på ein effektiv måte. Det same er tilfelle fleire stader i den tredje verda.

Her i landet har organisasjonslivet vore trege med å ta i bruk den nye teknologien. Svante Sandberg meiner det er uheldig dersom organisasjonane vegrar seg for å ta i bruk slike nye medium. Han peikar på at informasjon er grunnleggjande for alle folkerørsler. Med Internett

kan ein lett spreia informasjon både til folk flest, styremakter og media. Organisasjonar som Amnesty og Redd Barna har gode røynsler med å arrangera politiske aksjonar på Internett. Det same bor vera mogeleg for Noregs Mållag.

Kommunikasjon via nettet er også ein veleigna måte å spreia informasjon på internett i organisasjonen. Her er det både tid og pengar å spare. Ein kan til domes tenkja seg studiesirklar og kurs på Internett. Endå viktigare er det at folk flest kan få innsyn i det organisasjonen arbeider med og kan se si meining om det.

Noregs Mållag har teke det første steget inn i det nye informasjonssamfunnet. 1. november

kom det elektroniske tidsskriftet MAGASINETT på lufta, og eigne heimesider for Noregs Mållag er under arbeid. Østfold Mållag har som det første fylkesmållaget i landet etablert seg med eiga heimeside på Internett, medan Ølen Mållag og Orkdal Mållag er mellom dei første lokallaga på på verdsvegen. Dei bor ikkje verta dei siste. Skal Internett vera ein demokratisk og effektiv reiskap for målrørla, trengst det eit heilt nettverk av mållag på nettet. Like viktig er det at folk får opplæring i å brukha det nye verktøyet. Det hjelper lite med fint utstyr dersom ingen kan brukha det. Kanskje er tida komen då mållaga bør byta ut ein del av bokkveldane med kurs i Internett?

## UTGJEVEN AV NOREGS MÅLLAG OG KRINGKASTINGSRINGEN

Eigar: L/L Nynorsk Dagblad

Redaktør: Margunn Sundfjord

I Redaksjonen: Randi Alsnes, Vidar Lund

Tilskrift: Norsk Tidend, Postboks 474, Sentrum, 0105 Oslo.

Tlf. 22 47 71 00. Faks: 22 47 71 00

Lysningar: Leif Kjetil Tviberg. Kontoradresse: Kirkeg. 32,

Telefaks: 22 47 71 01

Abonnement: Kroner 150,- per år.

Uforming: Omega Design

Trykk: Østlandets Blad



### NOREGS MÅLLAG

Tilskrift: Norsk Tidend, Postboks 474, Sentrum, 0105 Oslo.

Telefon: 22 47 71 00.

Telefaks: 22 47 71 01

Kontoradresse:

Kirkeg. 32, 0105 Oslo

Postgiro: 0813.5142302

Bankgiro: 35 40.19.80058

e-postadresse:

noreg@idgoline.no



### NORSK MÅLUNGDOM

Tilskrift og kontor: Nordahl Bruns gt. 22, 0165 Oslo

Telefon: 22 36 40 43

Telefaks: 22 36 40 68

Postgiro: 0801.3463361

Bankgiro: 8101.34.46032

e-postadresse:

nmu@idgoline.no



### KRINGKASTINGS RINGEN

Adresse: Postboks 9161, Grønland, Sentrum, 0134 Oslo.

Telefon: 22 47 71 60

Telefaks: 22 47 71 01

Postgiro: 0809.34.84171

Bankgiro: 8101.34.42517

Kontor: Kirkeg. 32, 0105 Oslo

# Skipar konferanse i målhøvdingen si ånd

Det er hundre år sidan nynorsken sin far, Ivar Aasen, døydde. Norsk Målungdom feirar målhøvdingen i helga ved å skipa til ein stor målpolitisk og fagleg konferanse i Bergen saman med Ivar Aasen-sambandet.



André Leknessund Wik

Målgranskaren og målpolitikaren Ivar Aasen skapte eit norsk alternativ til det danske skriftspråket midt på 1800-talet - og la grøbotn for ein målstrid som er like glødande i dag som den var for Aasen den gong.

Ivar Aasen-konferansen i Bergen i helga er eit alternativ til deg som treng «avkopling» frå lettvin TV-underhaldning, og har trong til å møta åndsfrendar eller rett og slett å seia desse ihuga målfolka eit sanningsord.

## Nasjonalisme

- Det blir fullt mægleg for folk å komma med spørsmål og innlegg, seier leiar i Norsk Målungdom (NMU), Trond Sæbø, til Gula Tidend.

- Med konferansen ønskjer vi å få sett fokus på emne som er like viktige den dag i dag - som t.d. nasjonalisme, kva nynorsk eigentleg er, viktige ordskifte for målørsla, norsk språkpolitikk etc., seier radværingen Trond Sæbø.

Det er med andre ord duka for ein frisk debatt - akkurat slik den kontroversielle nynorsk-grunnleggjaren ville ønskt det.

## Kjende namn

På plakaten har Norsk Målungdom fått med seg ei imponerande liste av trekkplaster. Den verdskjende forskaren John Hutchinson fra Australia knyter det seg størst forventningar til. Han er kjend for å avvisa tradisjonelle synsmåtar om at kulturnasjonalisme berre er eit dekke for politisk nasjonalisme, og vil i sitt foredrag leggia fram eitt forskningsresultat frå dette feltet.

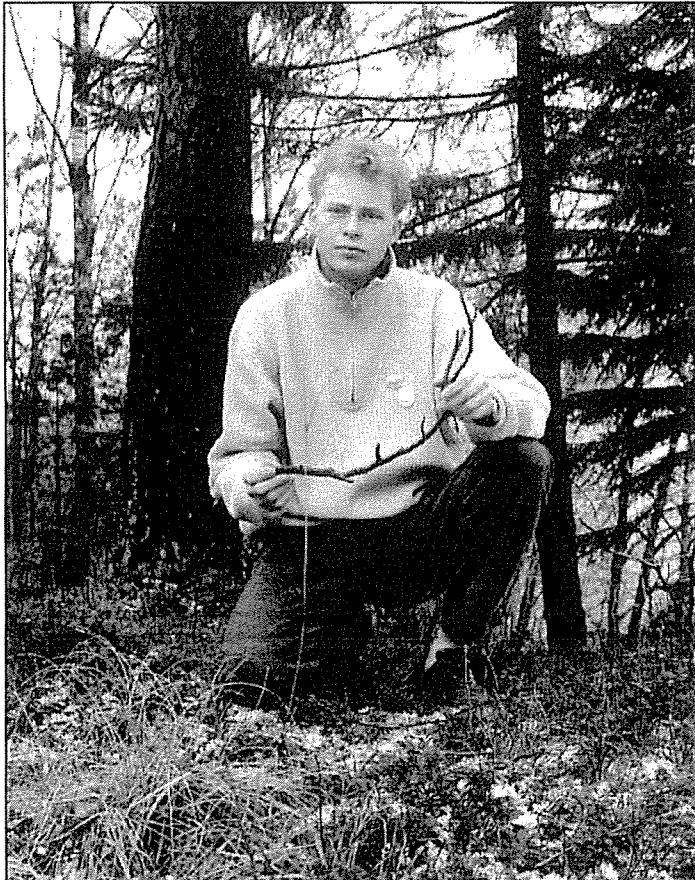
Elles kjem kjende namn som professor Jostein Nærbovik ved Høgskulen i Volda og cand. philol. Trond Trosterud fra Universitetet i Trondheim, for å nemna nokre.

## «Svært stolte»

- Vi er svært stolte over å ha klart å få med eit slikt knippe med føredrags-haldarar til konferansen, seier Trond Sæbø, som lovar ei feststund for alle interesserte.

Ivar Aasen-konferansen, som blir halden i studenthuset «Det akademiske kvartalet» i Bergen, byrja i går og rundar på søndag ettermiddag.

■ ■ ■ I høve til programmet er det gjort ei endring: Søndag kjem forfattaren Karin Moe frå Sunnhordland, og vil prata om dei urbane tradisjonane som dominerer i nynorsk lyrikk, opplyser Trond Sæbø.



Grunnleggjaren av nynorsken skapte eit norsk alternativ til det danske språket på midten av 1800-talet. Norsk målungdom, med radværingen Trond Sæbø (bilete) i spissen, skaper med Ivar Aasen-konferanse i Bergen i helga eit alternativ til deg som vil «kopla av» frå lettvin TV-underhaldning, og heller delta i frisk målstrid og debatt kring nasjonalisme.

## Nytt frå Vamp

(NPK): Haugesundgruppa Vamp kjem ut med plata «13 humler» i midten av mars. Det er den tredje utgjevinga av gruppa. «Godmorgen, sørster» i 1993 resulterte i spelemannspris i viseklassen. «Horisonter» kom i 1994.

Vamp samarbeider med lyrikaren Kolbein Falkeid, men på «13 humler» er det også andre som har skrive tekstar. MajorSelskapet er utgjevar av plata.

## Jubileumsbok om Burns

(NPK): Den 25. januar er dagen då skottane meskar seg i nasjonale talar, sekkepipemusikk, whisky og «Auld lang Syne». Då skal det markera at det er 200 år sidan den skotske nasjonalhelden Robert Burns døyde. Forfattaren, som i følgje Jakob Sande var ein av dei tre største i verda, saman med Heinrich Heine og Sande sjølv.

Burns blir no feira over heile verda, og ikkje minst av fem millionar skottar som feirar den største diktaren i si historie. Berre William Shakespeare kan måle seg med Burns når det gjeld omsetjingar frå britiske språk.

Burns var fødd i 1859, og vart berre 37 år gammal, men opplevde å bli nasjonalhelth og medan han levde. Han skreiv eigne dikt, helst til melodiar han kjende, og gjendik-

ta, omdikta og kompletterte fleire hundre gamle og meir eller mindre kjende skotske folksongar. Bondesonen Burns var frå Ayrshire i sørvest og skreiv på dialekt. Han rosa dei skotske idealia, kvennene, kjæleiken og naturen i ei tid då det heitte seg at det gjævaste synet ein skotte kunne sjå var landevegen til London.

I den nye boka «Robert Burns - Dikt og songar i utval» har Johannes Gjerdåker skrive eit grundig forord om livet og dikttinga til Burns. Han har gjendikta vel 60 dikt og songar og laga eit praktisk alfabetisk register med både originaltitlar og titlane på norsk, med notar til fleire av dei mest kjende songane. Dette er den mest omfattande gjendiktinga av Robert Burns på norsk. Det Norske Samlaget er utgjevar av boka om Robert Burns.

## PÅ GODT NORSK

### Bia på svar

Det er ikkje støtt like giltig å gå rundt og venta på einkvan eller eitkvart. I norrøn tid brukte dei verbet å bida om dette, og ordet lever i beste velgående i moderne norsk, men skrivemåten er no bia (-a). Ordet er brukt i målføra over heile landet. Det må ikkje blanda saman med det sterke verbet bida (= finnast, vera til).

Grunntydinga av bia er eigentleg å halda seg i ro eller gjeva tol. Døme på denne bruken kan ein finna i somme folkeviser og ordtøke, elles ikkje i vanleg kvardagsmål. **Hunden biar med heiti kolnar**, seier eit gammalt ord frå NordNoreg.

Når innåt denne tydinga ligg innhaldet **verta verande** eller **vernta**, som er den mest brukte i dagens norsk. **Det kan ikkje alle til kyrkje rida**, det vert vel ein som får heime bia, heiter det i eit gammalt ordtak austanfrå. Og til ein som syter med å bli verande på ein stad og heller ønskjer seg bort, kan ein med fynd og klemt seia: **Vil du ikkje bia, så kan du rida**. På slike stader der det er plent uråd å halda seg, kan ein somtid høyrta folk bruka vendinga **her er ikkje biane**. Då gjeld det altså å koma seg unna i ein fart. **Det biar ikkje tenrar der**, kunne folk seia om tyranniske arbeidsgjevarar som ikkje var til å halda ut med. Og i ei bygd i Hardanger i gamle dagar var folk så agelause at ingen prest kunne bia, skriv **Halldor O. Opdal**. Når ski og skeiser glid fortare unna enn skridaren maktar å følgja med, så seier vestfoldingen at **skeisen biar ikkje på meg**.

Dersom ein nyttar preposisjonar som på eller etter, ligg det meir lengt og von i uttrykket. Såleis kan ein **bia på svar** og sjøfolk kan bia på god bør. Å bia tida (Valle i Setesdal) er derimot å venta til tida er inne. Og når ulukka ikkje let lenge bia på seg, då kom ho heller snøgt (Hardanger). I Røldal har dei dessutan uttrykket å **bia oppe om ein** som ligg på lur og ventar på eitkvart. Og når ting går slag i slag, heiter det i Hardanger og Setesdal at **den eine biar ikkje på den andre**.

I folkevisene kan bia og brukast i tydinga **yppa seg mot eller gjera motstand**. Elles er det mangt ein kan gå og venta på, veit me. **Ho biar på han i mange år**, sa dei før om ei jente som var trugen mot kjæresten sin og følgde han i både tjukt og tynt. Ut av dette kan ein kanskje lesa at han ofte var ein slaur. No for tida er ikkje jentene så dumme at dei går rundt og ventar på slike slaurar lenger.

Elles nyttar sunnhordlendingane ofte bia på dei ønskjer å **gjeva frist med betaling eller oppgjer av ymse slag**. Sit ein tront i det, kan det ofte vera trong for bøner om å bia med slike ting.

Allle som er glade i mat, veit at et **ein godt**, så kan ein **bia lunge**. Her står bia då for det å **gå utan mat ei tid**. I **Ivar Aasens** ordtøke heiter det under kapitlet om mat at **den som biar hunden, han et som hunden**. Det vil alltså seia at dess lenger ein ventar på mat, dess meir et ein.

Vissle du elles at den kjende idrettsbanen Bislett (= bi-så-litt) i Oslo har med bia å gjera? Det ligg såleis mykje språkleg opplysning i stadnamna våre.

Skriv til «På godt norsk» og kom med dine spørsmål om språk og språkbruk. Olaf Almenningen og medarbeiderane hans på Avdeling for leksikografi ved Institutt for nordisk og litteratur, Universitetet i Oslo, står til disposisjon for leserane. «På godt norsk» tek opp aktuelle språkspørsmål frå fagleg synsstad med utgangspunkt i nynorskordboka og dei store samlingane på Avdeling for leksikografi ved Institutt for nordisk og litteratur.

Redigert av Olaf Almenningen

## ORDSKIFTE

**Farlig å ikke danse?**

«Aldri farleg for den som dansar», skriver Borghild Gramstad i Dag og Tid 2. november, med utgangspunkt i et intervju med undertegnede i avisen Dagen. Den som kan danse, drikker mindre, mener hun. Ja, mon det. Den påstand har jeg aldri sett statistisk belegg for. Derimot vet jeg at mange av oss klarer oss svært godt uten både dans og alkohol. Borghild Gramstad synes helt til å mangle forståelse for samvittighetsproblemer, og insinuerer at dersom kristne skolelever får slike problemer i forbindelse med dans, kan det skyldes at foreldrene har et skadelig kroppssyn.

Jeg skal ikke kommentere nærmere hennes manglende forståelse for andre menneskers samvittighet. Jeg skal heller ikke kommentere hennes panegyriske beskrivelser av dansens velsignelser, men

**YTRING**

konstaterer bare at vi har en helt forskjellig virkelighetsoppfatning. For det er ikke det som er hovedsaken. Spørsmålet er om man gjennom den nye læreplanen skal tvinge elevene til dans. Borghild Gramstad hevder at «tronget til dans er en naturkraft som pressar seg fram». Hvis det skulle være sant, så er det vel ikke nødvendig å tvinge noen til å danse? Det er ikke her først og fremst et spørsmål om å være for eller mot dans, men å være for eller mot tvang. Og jeg vet heldigvis at mange som selv er positive til dans, er mot at noen skal tvinges til å danse. «Tvang til tro er dårsars tale», heter det. Jeg skulle tro at det samme gjelder tvang til dans.

*Are Næss,  
stortingsrepresentant KrF*

**Dialekt og nynorsk i Østlandssendinga**

Di ansatte får ikke bruke dialekt og nynorsk i Østlandssendinga. E slik utesenging støtter opp om intoleransen overfor slik norsk.

Gammelnorsk/mellom-norsk/dialekt – nātidnorsk har alltid vært et morsmål som andre morsmål, det er ikke innbygget noe «kontroversielt» i det. Og mange østlendinger har beholdt denne tusenåriga, opphavlige norske som tale-mål. Hvorfor skulle ikke vi østlendinger ønske dette talespråket i lokalprogrammet?

Di fleste på Østlandet skriver bokmål. Likevel er det allfor

**YTRING**

firkantet å stenge nynorsk ute fra Østlandssendinga.

Kann vi ikke omsider «avdramatisere» den norske som ikke har oppstått som leseuttale av dansk skriftspråk?

Det er for dummt at slik norsk utsettes for «språklig apartheid».

*Edvard Rahm*

*P.S. Jeg staver litt annerledes. Di, kann, allfor osv. er ikke utslag av stavfeile.*

**ANNONSER  
I DAG OG TID**  
ANNONSER I DAG OG TID**KONSESJON TIL NÆRRADIO****Innbyding til å søkje om konsesjon til nærradio**

Noverande konsesjonsperiode for nærradio går ut 31. desember 1995. Statens medieforvaltning opnar no for å kunne søkje konsesjon for ny konsesjonsperiode. Konsesjon til drift av nærradio blir gitt for ein periode på fem år.

Det er utarbeidd ei retningsgivande liste over konsesjonsområde. Lista kan ein få hos Statens medieforvaltning. Det er også høve til å søkje konsesjon i område som ikkje står på denne lista. Dei tilrådde områda vil derfor kunne bli noko endra ved konsesjonsbehandlinga.

Ved behandlinga av søknad om radiokonsesjon vil ein legge vekt på m.a. erfaring frå nærradiodrift, programplanar og dei økonomiske føresetnadene til søkeren.

Ingen enkelt eigaraktør skal kunne disponere meir enn 1/3 av den samla nasjonale nærradiomarknaden målt i potensielt lydantal.

**Målpolitiske fordømar og nasjonsbygging**

I studenttidsskriftet Mål og Makt prantar Ottar Grepstad uppatt ein artikkel som stod i Dagbladet i 1986. I samband med denne upptaktinga kjem han med nokre aktualiseringar merknader til innleidinga. Han skriv mellom anna: «Somme vil kanskje ta argumentasjonen min til inntekt for eit Indrebøinspirert nynorsk. Ingen ting står meg fjernare. Ingen ting. Ein slik arkaisk nynorsk er med og stadfestar fordømar av kva nynorsk er, fordømar som når langt ut over det filologiske og beint inn i kerna av norsk kulturhistorie. Indrebø-strategien har som konsekvens at nynorsk blir eit synonym for gård-dagen. At unge språkpolitikarar ikkje ser dette anno 1995 er ei av dei gatene eg må leve med. Eg skulle ønskje at filologar kunne ha litt sans for dei sosiale og politiske funksjonane av det dei driv på med.»

Grepstad slår altså fast at hog-norsken (den Indrebø-inspirerte nynorsk) er stadfestar fordømar om kva nynorsk er. Dette meiner Grepstad er negativt. Eg er ikke so viss på at det er so. Fordømar vil alltid koma opp mellom grupper som ser ulikt på ting. Ein kann stelle opp fire ulike grupper eller retningar innanfor norsk målform. Ein kann snakka um dei norske tradisjonalistane som hev halde på eit språk nært knytt til flaggformene *nu, efter* og *sprog*. Ein kann snakka um det som hev vore den offisielle rettskrivningsideologien innanfor mykje av den norske ålmenta, ei moderat og kvasinøytral lina. Den siste lina er den mest fleksible og mangesidige. Ho romar alt frå sokala radikalt bokmål til meir riksmalesprega språk.

På målsida kann ein snakka um two grupperingar, ei høgnorsk og ei målbrigdelina. Dei moderate på den norske sida hev stødt freistar ei faste skrivingar på målsida meir og meir mot norsk-dansken, for sammorskene er ein mål-idéologi som ingen trur på – i allfall ikkje på den norske sida. Ingen ser ut til å ha serlege fordømar mot norske sida, endå denne målformen stend mest undera etter 57 års sammorskak.

Dei fordømar som målrsla er rett komme av målfolk anten dei er rettkommen eller ikkje. Målrsla må avisera at det sermerkte nynorskene målet vert pressa av språkmobbinga frå dei moderate og kvasinøytrale på den norske sida.

Dei fordømar som Grepstad tykkjer so lite um, «når beint inn i kerna av norsk kulturhistorie», meiner han. Eg før assosiasjonar til norsk nasjonsbygginga når eg les dette. Måltroll, bondekolar, grautetarar og uforståeleg fjellbygdmål og burrette hev vorte framdrege som karikaturar på det sørnorske. Dette er karikaturar som motmennene våre spelar på ved høye. Når slike fordømar kjem fram skal det ettervisast at nynorsk, bygdekulturen og folkeupplysnings-ideal med meir ikkje verkar nasjonsbyggjande. Den meir diffuse bykulturtadisjonen derimot, serleg den som hev rotfeste i hovudstaden, er langt meir leverfar, meiner visst sume. Den fremste fyremunen til dei moderate på den norske sida hev vore at dei hev kunna stempla målrsla som ei utgruppa. Dei hev teke opp i seg det dei hev trunge av bygdekulturen og dei nasjonsbyggjande idealen til målrsla og inkorporera dei i sitt eige nasjonsbyggingstreverk. Resten hev dei vraka.

Sammorskideologien hev slege fast at me eig visse verdier saman. På det viset kann dei norske parodiera Haugtussa for målet i bok. På same tid som litteraturforskaranne kann peika på at verket er eit sermerk stykke av nasjonal-litteraturen vår. Tilsvarende dubbelmoral kann ein vanskelegg tenkja seg med eit stykke som Peer Gynt av Henrik Ibsen. Det gjer seg godt å måla måltroll som Ivar Aasen og Per Syle, men vilde det ha vore stoverent å laga eit portrett av dei fire store (Ibsen, Bjørnson, Kielland og Lie), fatigmennene som laut ty til Danmark for å få gjeva ut bøkene sine. For ikkje å snakka um å syngja nasjonal-songen til Bjørnson på dansk. Konklusjonen må vera at den som hev makt til å definera dei målpolitiske skilordi skapar statiske fordømar av målfolk anten dei er rettkommen eller ikkje. Målrsla må avisera at det sermerkte nynorskene målet vert pressa av språkmobbinga frå dei moderate og kvasinøytrale på den norske sida.

Dei sosiale og politiske funksjonane til målrsla er å tilby ein kompetanse i å gjennomskoda det sørnorske og nasjonsbyggjande, utan å ty til tomme konstruksjonar. Refleksjonen yver nasjonsbyggingkonstruksjonar er eit av dei viktigaste tilbodi målrsla kann gjeva til det sosiale og politiske livet i Noreg i dag. I ei tid då nasjonalstatsproblematikken er sterkt umdiskutera kan eg ikkjetru at Grepstad hev rett i at Indrebø-forvararane i målrsla er utan sans for dei sosiale og politiske funksjonane av det dei driv med. Indrebø-tilhengjarane bygger ikkje på målpolitiske alliansar med dei moderate på den norske sida. Motmennene våre skal ikkje få mobba oss gjennom ein falsk sammorskideologi. Me vil yvertyda flest mogleg av det norske folk um at nynorsk gjev ein nasjonal kompetanse som norske dønsken ikkje kan lura seg til.

*Lars Bjarne Marøy*

**STATENS MEDIEFORVALTNING**  
Postboks 444, 1601 Fredrikstad, tlf. 69 31 90 30, faks 69 31 92 80

Innrykt av Statens informasjonsteneste

A-45/95

# - Mange lærarar manglar kunnskap i nynorsk

**(NPK- Aslaug Veum): - Altfor mange norsklærarar i grunnskulen manglar grunnleggjande kunnskap i nynorsk og språkhistorie.**

- I staden let lærarane dei negative haldningane sine smitte over på elevane. Når lærarane manglar språkleg innsikt, er dei ikkje i stand til å lære born å bli språkleg medivitie.

Det meiner leiar i Noregs Lærarmållag Gunnar Ottne, som gav yrkesbrørne sine eit kraftig spark bak under Ivar Aasen-konferansen

i Bergen i helga. Han meiner at svært mange lærarar manglar både kunnskap og vilje til å undervise elevane i nynorsk.

#### Svikt i lærarutdanning

Ottne meiner lærarane sjølv måta på seg ein god del av skulda for at undervisinga i nynorsk ofte vert svært dårlig. Men han trur situasjonen hadde vore annleis dersom språkhistorie hadde vorte ein større del av lærarutdanninga, og dersom norsklærarar hadde vorte tre skolerte.

- I dag er det slik at lærarar kan undervise i norsk etter berre eit kvart år med norskfag frå lærarhøgskulen. Manglande kunnskap

fører til motvilje, og skulen lukkast ikkje med å presentere positive haldningar til nynorsk, seier Ottne.

Han meiner elles at språket i mange av lærerbøkene som vert omsette frå bokmål til nynorsk er så dårlig at det er med å påverke både lærarar og elevar i negativ lei. Mange av omsetjingane frå bokmål er gjorde automatisk med data, og Ottne meiner forlaga ofte gjer altfor dårlig arbeid med å omarbeide språket i lærerbøkene.

#### Viktig for sjølvkjensla

Ottne er sjølv frå Sarpsborg i Østfold, som slett ikkje er noko typisk nynorskfylke. Det har faktisk aldri

vore nynorskklasser i Østfold. Ottne er likevel overtydd om at opplæring av nynorsk er viktig for elevane:

- Kunnskap om nynorsk er knytt til kunnskap om dialektar og språkhistorie. Medvit om korleis ein talar og skriv heng saman med oppfatninga av kven ein er. Ein skal lære å ikkje skjemmast over eigen identitet.

Ottne er ikkje samd med dei som meiner det burde vere nok å gi elevane opplæring i munnleg nynorsk:

- Spør ein lærar i engelsk eller tysk om han vil synest det var godt nok at elevane fekk munnleg opplæring i språket!

Leiaren i Lærarmållaget seier at kritikken hans mot nynorsk-motviljen i fyrste rekje er retta mot lærarar på Austlandet. Men han meiner at nynorsken i skulen også er under sterkt press i og kring større byar på Sør- og Vestlandet, som i Bergen, Stavanger og Kristiansand. Årsaka er mellom anna at talemålet i og kring byane nærmast seg bokmål. Byane vert normgjevande og dialektmangfaldet vert mindre.

- Det er synd men forståelig at elevane får nynorsk opp i halsen når læraren seier "i dag skal me drive ha nynorsk, eg likar det ikkje eg heller", meiner Gunnar Ottne i Lærarmållaget.

## Fael ungdom med Aasen som ideal

**(NPK - Aslaug Veum): Finst det verkeleg ungdom i 1996 som interesserer seg for arbeidet til den gamle krokute sunnmøringen som døydde for 100 år sidan?**

- Javisst, seier leiar i Norsk Målungdom Trond Sæbø. I helga greidde Norsk Målungdom å samle nær 200 personar til ei tre dagar lang Ivar Aasen-konferanse i Bergen.

Men Målungdomens parole; "knus bokmålsveldet - nynorsk som einaste riksmalet" vart forbiagått i stille på konferansen.

**Vil ikkje vere snille**  
Målungdomen vil provosere, men risikerer de ikkje at de støyter folk frå dykk med ei slik krass parole?

- Snille slagord fører ikkje til diskusjon, seier Trond Sæbø, utslitten men nøgd etter at den vellukka Ivar Aasen-konferansen er vel overstått. Han vedgår at slagordet deira møter motbør, også innanfor i målrørsla.

- Men me meiner at nynorsk er eit godt nok skriftspråk for alle i dette landet. Nynorsk byggjer på dialektane, og fleire vitkskaplege arbeid har synt at eit fleirtal i Noreg talar meir likt nynorsk enn bokmål.

- Målrørsla er oppteken av demokrati, men er det demokratisk å "knuse bokmålsveldet"?

- Me ser at bokmål stadig vinn over nynorsk. Folk får sjølv sagt sjølv avgjere om dei vil gå over til å skrive nynorsk. Men me meiner bokmålet representerer einfald og slettar ut dialektmangfaldet. Me vil at nynorsken skal få overtag, men i det ligg det ikkje at me vil utrydde bokmålet, seier Sæbø. Norsk Målungdom har i dag om lag 3.000 medlemmer. Målungdom-

ane driv mellom anna oppsökjan-de arbeid i skulen, og fortel om språkhistorie og bakgrunnen for at det nynorske skriftspråket vokser fram.

- Kva reaksjonar møter de i klasserommet?

- Me får blanda reaksjonar. Ein del eleva har aldri ført hørt noko positivt om nynorsk, og får seg ei a-ha-oppling. Det hender halve skuleklassa melder seg inn i Målungdomen etter at me har vore på vitjing. Andre gonger tykkjer elevane me er "teite". Målet vårt er uansett å gjere elevane medivitie på språket sitt, og at dei faktisk kan velje mellom to målförmer her i landet.

Aasen-konferansen som vart skipa til i Bergen i helga var eit stort krafttak for Målungdomen. Folk frå knapt 20 til vel 80 år kom frå heile landet for å delta.

På programmet stod ikkje berre föreläsingar om Ivar Aasen, men også om mellom anna Grundtvig, nasjonalisme, norskfaget, språknormering, nynorsk lyrikk og russiske paralleller til norsk målstrid. Innimellom var det hyppige ordskifte, og den stillfarne Ivar Aasen ville kan hende stundom snudd seg i grava om han hadde hørt dei engasjerte debattane mellom professorar, studentar, "nyomvende" nynorskbrukarar og gamle travarar innan målrørsla.



Norsk Målungdom provoserer både nynorskfolk og bokmålsfolk med slagordet "nynorsk som einaste riksmalet". - Slagordet kan ikkje vere snille, meiner leiar Trond Sæbø i Målungdomen.

*Vi produserer*

**FISKEGARN**

*for alle formål*

*... og kan tilby landets beste utvalg til både SJØ- OG FERKVANNSFISKE, til markedets rimeligste priser...*

**GRATIS KATALOG SENDES PÅ ANMODNING!**

**NESTTUN**  
**FISKEREDSKAP**

Arth. G. Smørdal  
Østre Nesttunv. 18, boks 238, 5051 Nesttun  
Tlf: 55 13 16 27 – Fax: 55 13 91 33

# Pitsa til lønsj?

I Dagbladet 8.2.96 har Egil Eikseth et innlegg i debatten om fornorskning av skrivemåten for engelske lønord.

Han går sterkt i rette med Norsk språkråd og mener at vedtakene som rådet nylig gjorde, preges av mangl på konsekvens. Jeg har deltatt i Språkrådets behandling av denne sakken både i fagnemnda og i selve rådet, og jeg vil avvise påstanden om at vi her har gitt myndigheten dårelige språkråd.

■ ■ I arbeidet med ordet *er tale* om, har Språkrådet holdt seg til det som i over hundre år har vært hovedretningslinjen for normering av lønord i norsk, nemlig tilpasning til norsk uttale og rettskrivingskilk. Som en følge av denne strategien skriver vi på norsk for eksempel *byrå* for *bureau*, *haike* for *hike*, *sjanse* for *chance* og *taff* for *tough*. Og nå blir det forhåpentlig også mulig å stave ord som *fight*, *fade*, *guide*, *choke* og *squash* riktig uten å være stå i engelsk ortografi. Man vil rett og slett kunne skrive *fait*, *feide*, *gaid*, *sjå* og *skvås*. I de fleste tilfellene er den nye skrivemåten gjort valgfri, så de som foretrekker å stave orda som *er*, kan gjøre det uten å komme i konflikt med rettskrivingsreglene.

■ ■ Bak alle vedtakene som ble gjort på språkrådmøtet, stod det solide flertall. Likevel kan de selvagt diskuterter. Blant annet vil det i slike spørsmål ofte være delte meninger om hvilke ord som bør få fornorsket stavemåte, og hvilke som fortsatt bør staves som på opphavspråket. (Meg bekjent er det ingen som konsekvent går inn for det ene eller det andre av disse to normeringsprinsippene for lønord.) Eikseth vil for eksempel åpne for skrivemåten *pitsa* som alternativ til *pizza*, mens han er kritisk til vedtaket om at en skal skrive *kikk* istedetfor *kick* i betydningen «anfall, sterk og brå rusfekk». Andre kan ha motsatt vurdering. Det utvalg av fornorskete ord som Språkrådet nå har sendt til departementet for endelig godkjennings, er blitt til gjennom en forholdsvis langvarig prosess i rådets organer. Jeg kan ikke se at det er grunnlag for å hevde at behandlingen har vært overflatisk og prinsipiell bare fordi utfallet ikke stemmer med enkeltpersoners preferanser.

■ ■ Når en først har bestemt seg for hvilke lønord som skal tilpasses norsk rettskrivingskilk, vil den norske skrivemåten gjerne gi seg av seg selv. En del ord byr likevel på problemer. Det gjelder ofte slike som på engelsk skrives med *er* eller *u*. Skal en for eksempel skrive *fansy* eller *fænsy* (yen beholdes bl.a. på grunn av parallell til ord som *sexy* og *sjabby*), *kamping* eller *kaemping*, *rus* eller *røs*, *lunsj* eller *lønsj*? Her vil ulike forhold måtte trekkes inn i vurderingen, ikke minst eventuelt varierende uttale av ordet i norsk. Dette er da også gjort under arbeidet med denne saken i Språkrådet.

Lars Anders Kulbrandstad

Kultur side 4 og 5.

# KORT & GODT

Red. GRETHE N. EYMARK Tlf.: 22 31 06 00 Faks: 22 31 09 79

E-post:  
X.400: S=KortogGodtP=dagbladetA=telemax;C=no  
Internet: KortogGodt@dagbladet.no  
Skriv om aktuelle emner, under fullt navn. I helt spesielle tilfeller kan du være anonym. Vi forbeholder oss retten til å forkorte. Ubenyttede innlegg blir ikke returnert. Merk konvoluten Kort & Godt. Ukas beste innlegg blir honoreret med 500 kroner.

## Verdien av samfunnsforskning

Organisasjonen FAFO ved prosjektleder Espen Dal gjennomfører i disse dager en spørreundersøkelse om norske pensjonisters leveforhold og livskvalitet. Foregående gang en slik undersøkelse ble gjennomført var i 1994. Den kom da på 8 mill. kroner, og resulterte så



**PENSJONIST:** Som tilfelle er med alle andre aldersgrupper, er det store individuelle forskjeller. Vet vi ikke det fra før?

### Sosialismen er død – leve statskirken!

Arbeiderpartiet har for lengst oppgitt sin ideologi. Visjonene er uklare og politikkens pragmatisk. Finnes det likevel et ankerpunkt? Hvorfor ikke lage et oppkok av Kristendom, statskirke og pluralisme? Passende navn: Religionsisme.

Jon Lilletun (KrF) forstår som vanlig ikke noe av det som føregår og glir villig inn i Gudmund Herxes' armer når statsråden på dynamisk vis tilbøy veksl med livssynsfaget. Om dette var innled-

ningen til et langdrygt og kvalmende dødslyss gjennås. Men forslet til ny gravferdslov bekrefter at Ap og Marit Nybakk har alvorlige hensikter i sitt nyintimforhold til Andreas Aarflot.

For meg som humanetiker er det godt å se at de nyforvedte allerede kramler: Aarflot «tror nok» at Kirken den

norske (på sikt) må si takk og farvel til staten, mens Nybakk truer med å stenge lommeboka.

Inge Anzjón  
Fredrikstad

### Ambisiøs læreplan

De meget omfattende planene for innhaldet i den nye læreplanen for grunnskolen, L 97, er ute til horing i mange fora, og det skal vi være glade for. L 97 er en spenstig satsing. Dette skal bli den 10-årige grunnskolen med sterkt innstramming av valgmulighetene i undervisningsstoffet.

Den samlede stoffmengden kan ta pusten fra noen hver. Det vil ta mange år før lærerstanden er oppdatert, noe som er helt nødvendig.

■ ■ Mine egne fag, norsk og samfunnsfag, er de enorme. Det blir vanskelig å sette dem ut i virkelighetens verden. Her er rammen begrenset. Et gode er at planene er konkret. Det vil bli fellesstoff for hele landet.

Her har Herres et poeng.

Det er å høpe at mye retter seg under løpet slik det pleier å gjøre. Noen av oss husker innføringen av Forsøksplanen av 1959. Det tok noen år før den 9-årige skolen fant sin form. Jeg er overbevist at det også vil bli slik med L 97.

Knut Haslerud  
Kristiansand

### TIL VÅRE INNSENDERE

Hvis du ikke har sett innlegget ditt på trykk en uke etter at du sendte det, er det sannsynlig at vi ikke kommer til å bruke det.

vidt vites ikke i noe som helst, bortsett fra en stadfestelse av det vi alle viste fra før av, at eldre kvinner stort sett har dårligere råd enn menn, og at mennesker som bor på Oslo østkant bor dårligere og er oftere syke enn de på vestkanten.

Skal vi nå få høre alt dette om igjen? Ikke noe konkret ble gjort, og ingen av disse gruppene har fått det noe bedre etter at man hadde bragt faktat på bordet, så hva var da hensikten?

I betraktning av de uforholdsmessig store omkostningene ved å gjennomføre slike prosjekter må det være grunn til å spørre hva man egentlig har til hensikt å oppnå med det. Livskvalitet er et noe tåket begrep som en verken kan eller bør forsøke på å gi noen helt klar og entydig definisjon av, og jeg reagerer på at forskerne bruker ord

som åndelig fattigdom osv. og tangerer inn på det metafysiske når de skal beskrive eldre menneskers livssituasjon.

Det samfunnet kan gjøre for de eldre er å sørge for en godt utbygd hjelpetjeneste i form av hjemmehjelp, mulighet for transport til funksjonshemmede, hjelptil utbedring av gammeldags trekkfulle leiligheter o.l.

Resten – det følesmessige og eventuelt metafysiske, tilhører det private rom, som mange eldre, i likhet med oss andre, gjerne vil ha for seg selv.

Margrethe Fossum  
Oslo

### Hvorfor begynner vi å røyke?

Jeg er selv en røyker og syns det er flott at det blir vanskligere å røyke. Hvem ønsker vel ikke å sluttet? Forskningen forteller så mye om hva som skjer med kroppen vårt og omgivelsene, men hva med forskningen om hvorfor mennesker begynner å røyke? Finnes den, men uten å være lett tilgjengelig?

### Skremser før og nå

Da vi vokste opp var det stadig «skremselfugler» som fortalte at om vi ikke ble kristne, ville vi gå rett til helvete, så å si.

Nå som helvete er «avskaffet», har vi en byrde mindre å bære. Og det kom mer: Da vi ble voksne kom det andre «gledesdrepere» og fortalte at alkohol var noe forferdelige greier. For hvert glass en intakk ville millioner av hjerneceller dø. Nå er det røykernene som skal til pers, uansett om de røyker lite og ute i det fri. Når skal vi få fire?

Snart må vi nok gå på snekkekurs så vi kan lage vår egen kiste for å få lov til å dø, og bli gravlagd i vigslet jord.

Arne W. Svendsen  
Rjukan

Jeg tror mange røykere, alkoholikere, narcomane, kriminelle, rasister, noen syke osv. har et udefinert savn inne i seg. Savnet tror jeg, etter samtal med mange forskjellige mennesker, er den betingelsesløse kjærligheten som ikke mange vanlige mennesker er i stand til å gi eller motta i voksen alder. Barn kan dette inntil vi har overført våre erfaringer til dem.

Det ubevisste savnet gjør at noen av oss ikke føler oss elsket og verdifulle og tryg til negative stimuli.

Wenche Gullstein  
Havikhagen  
Prestfoss

### Posten mot år 2000

I EU's land

Går vi hånd i hånd vi tilpasser oss det åpne markedet Med kvalitet, effektivitet, produktivitet og målbare resultater

Skal vi bli blant Europas mest lønnsomme etater.

For en «fremmadstørende» bedrift er det ingen spør

Med så mange postkontor i grisgrønne strok.

Det er på Østlandet vi tjener penger.

Trenger vi resten av Norge lenger? Ulonnsmønsta øker merkbart – i takt med avstanden fra Oslo, – så det er sagt.

1500 postkontor må slankes bort Så skaff dere snarest konto og kort.

Eller flytt til Oslo og sentrale steder, der kan vi tilby billige gleder.

Aslaug Oddny Slattem  
Steinsgrønna

### Har du et nyhetstips – ring tipstelefonen 22 20 00 00 direkte – eller nærmeste lokalredaksjon

Tlf.: 00 44 181 567 76 29.

Telefaks: 00 44 181 840 68 13.

**København:** Dagbladet BT, Kr. Bernikovsgade 6, DK-1147 København. Journalist: Asbjørn Svarstad.

Tlf.: 00 45-32 95 79 50.

Telefaks: 00 45-32 95 79 33.

**Stockholm:** Aftonbladet, Globen, 105 18 Stockholm. Journalist: Pål Gedtsch, Tlf.: 00 46-8 72 52731. Telefaks: 00 46-860 00 177.

**LOKALREDAKSJONER:**

**Nord-Norge-kontoret:**  
Strandgate 34, Postboks 469, 9001 Tromsø.

Tlf.: 77 66 66 60/77 68 67 69. Telefaks: 77 65 81 80.

Journalist: Per Lars Tonstad, tlf. privat: 77 67 47 88.

Danny Pellicer, tlf. privat: 77 68 97 15.

**Trondelagskontoret:**

Fjordgata 82, Postboks 845, 7001 Trondheim.

Tlf.: 73 52 87 09. Telefaks: 73 52 25 03.

Journalist: Kjell-Ivar Myhr, tlf. privat: 73 53 46 95.

Morten Stokkan, tlf. privat: 73 51 59 80

**Telemarkskontoret:** Nedre Hjellegt. 4, 3725 Skien.

Tlf.: 35 53 09 90. Telefaks: 35 53 09 95.

Journalist: Bernt Blomquist, tlf. privat: 35 53 02 12.

**Vestlandskontoret:** Nygårdsgt. 17-19, 5015 Bergen.

Tlf.: 55 32 09 29. Telefaks: 55 32 90 57.

Journalist: Leif Stang, tlf. privat: 55 16 65 47.

Sveinung W. Jensen, tlf. privat: 90 58 34 25.

**Rogalandskontoret:** Verkgt. 62, 4013 Stavanger.

Tlf.: 51 89 61 11. Telefaks: 51 89 37 77.

Journalist: Lars Helle, tlf. privat: 51 87 01 62.

Tone Vassbo, tlf. privat: 51 62 43 53.

**Sørlandskontoret:** Markensgt. 48, Postboks 659.

4601 Kristiansand.

Tlf.: 38 02 11 55/38 02 11 31. Telefaks: 38 02 99 92.

Journalist: Birger Folmar, tlf. privat: 38 09 13 54.

Eivind Pedersen, tlf. privat: 38 01 10 88

**Lillehammerkontoret:**

Storgata 65, 2600 Lillehammer.

Tlf.: 61 26 03 11. Telefaks: 61 26 03 13.

Journalist: Kristian Skulerud, tlf. privat: 61 25 54 38.

**ABONNEMENTSSERVICE:**

Åpningsstid: Man-fred: 12.00-15.00.

Telefon ... 67 92 75 10.

**ABONNEMENTSPRISER inkl. sondag:**

Pr. kvartal: kr 780. Pr. halvår: kr 1500.

Pr. år: kr 2900. Flytlegg.

Formrakning: AS Dagbladet, Akersgt. 49, Oslo 1.

Tykke: KS AS Dagblad-Trykk, Lørenskog.

## ORDSKIFTE

# Kjære Åsmund Forfang

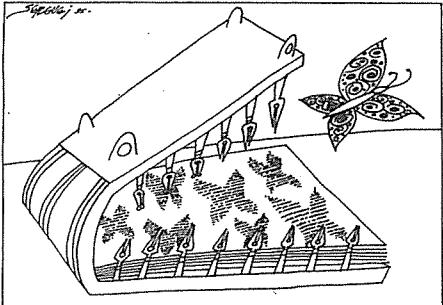
Det har aldri vore meininga mi med å gå mot alle dobbelformene å nekta deg å bruka deiorda du vil. Eg har aldri skrive noko om kva ord og meiningar andre skal nyitta og ikkje nyitta. Du ville kanskje bli forundra over kva syn eg har på ordbruk og ordtfang, dersom du visste koss det er.

Eg blei rørt av soga om det du opplevde på skuleplassen. Det var soge i ein sjøvbiografisk sjanger eg minnest frå landsmøte i Noregs Mållag for mange år sidan – nokre triumferande, andre gripande.

Eg kjenner òg ordet bevega nyttar konkret: å bevega kroppen, armar og bein og refleksivt: bevega seg; då alternativt til røra seg. Sameleis substantivet bevegelse: løgne bevegelser.

Derimot er bevega og bevegelse lite og ikkje brukt i vår landsdel i overförd, åndeleg tyding; slikt som, frå eit visst perspektiv kunne kallast «bevegelsel i folket». Målbevegelse, idrettsbevegelse, misjonsbevegelse seier me aldri. Før i tida tala dei om saker, målsak og fråhaldssak. I dag seier ein helst berre det enkle ordet: ho arbeider for målet, han er med i misjonen, dei driv idrett.

Målørsla tykkjer du er eit kunstig ord. Kanskje



## YTRING

det. Er målbevegelsen betre? Me seier vel helst mållag og målfolk. Skal me bli meir allmenne og abstrakte, blir det massebevegelsar og masserorsler og kva veit eg.

Ord har sine samanhengar der me nyttar og ikkje nyttar dei, og likar og ikkje likar dei. Skriftmåla har sine tradisjonar og sin purisme. Du vil gjerne byrta med ordbrukken i nynorsk skrifttradisjon, og gjer litt moral og lære ut av det, endå det går ikkje heilt klart fram om det er tale eller skrift du helst meiner, eller begge delar.

Det kan nok bli ei stor sak det, å ta føre seg det eine skriftmålet etter det andre på same måten, etter som alle mål har sine grenser for det innan-

beidde. Det kan bli mekanisk begge vegar.

Nynorsk kan fort bli papirknitrande av mykje rørsle og røynd, men blir det ikkje mindre av mykje bevegelse og heile tida meir virkelighet. Ordval kan snautt normerast sameleis som stavemåtar. Ordval er ikkje på same måten spørsmål om kva ein kan eller kva som er rett. Der må ein spørja: seier me dette? Eller seier nokon dette? Eller: kven seier dette? Her må ein sjølv nyttja øyra og hovudet. Det burde vera sjølv sagt, men er det ikkje.

Eg trur aldri før eg har ytra meg om stavemåtar og rettskriving. Men straks eg gjorde det, blei det utlagt og tolka, nærest som kjedereaksjon. Du, Åsmund, veit at eg arbeider for at folk skal kunna (og) velja nynorsk i staden for bokmål og at dei fritt skal kunna tala dialekten sin.

Ikkje fordi at eg synest du plent skal meina noko om det eg skreiv, Åsmund. Men du praktiserer det eg skreiv om stavemåtar. Så alt er greitt.

Som veteran og i si tid leiar i Norsk Målungdom (målrorsla) har du sjø sagt ikkje noko imot det. Men du dreiv på i ei tid då fylkingar stod mot einanen i synet på bokmålet. Den tida er lenge sidan. Men straks eg nemmer bokmål, høgg du til.

Eg veit godt det er tabu hos dei som har rette meiningar om slikt å dra i tvil kor klokt det er å laga nye stavemåtar heile tida. Dei lærer at nyare norsk språkhistorie er stadig betre stavemåtar, di fleire di betre. Någ e bryt eit slik tabu blir det lagt ut til at det er for å hålla oppet ei anna, at eg står for forbod mot ord.

Men den samanhengen finst ikkje. Reglar for stavemåtar er ikkje reglar for ordval. Ordval etter reglar bli stift og ledalaust, anten reglane er dei gamle (rørsle) eller dei nye (bevegelse, ikkje rørsle). Slik kan vera målideologiske signal for dei som opplever lyst og ulyst ved slik. Det finst andre og større nyttingar ved språkunst. Og det kan fort bli i mestelaget av både rørsle og bevegelse etter min smak.

Ikkje fordi at eg synest

du plent skal meina noko om det eg skreiv, Åsmund.

Men du praktiserer det eg skreiv om stavemåtar. Så alt er greitt.

*Anders M. Andersen,  
Stavanger*

## Åsmund, Noreg og journalistar

## YTRING

ganse. Norge blir som plattfot. Men folk med plattfot er sikkert like bra som meg utan plattfot, det er ikkje det.

Eg ikkje berre trur, eg veit, at det går godt å vera like glad i Noreg som du Åsmund ser ut til å vera i Norge.

Eg brukar ikkje Noreg når eg pratar. Det vil seie – det er greitt å få litt perspektiv på tilværet: viss eg hadde lært å prate slik far min gjorde, då hadde eg sagt Noreg, for han sa iall-

fall Nori (Nåri). Og skulle eg som gudbrandsdøl skrive det, då er det heilt naturleg å skrive Noreg. Så enkelt.

Han far sa også Sveri. Eg seier Sveri, og held no på å konvertere til Nori!

Kva så med journalisten oppi dette. Jau, det som undrar meg, det er å sjå korleis sjornalistar hausar seg opp over dette at mange av oss vil ha Noreg, og korleis det blir «utlagt» på så utrolig farga og forutintattate måtar. Og kven er det som er kritisk og går inn og stiller spørsmål til domes ved denne gallup-målinga

på bruken av Noreg osv?

ikkje ein kjeft.

Den same duglosya pregar mang ein sjornalist når han lagar oppslag om dei utradisjonelle vriane til språkrådet. Og vi leesar let oss sjølvsga lure. Kvifor er ikkje sjornalistar, og vi andre, for den del, meir glupe og kreative til å bruke norske avløysard? Sjornalistar, som daglege brukar av dette verktøy, dei skulle i allfall ha det beste utgangspunkt for å utfalte seg. Men nei – dei er som oss flest, litt trauste og trege når det kjem til herdinga.

*Tor O. Bergum,  
Gol*

## Variantar av same språksyn

## YTRING

Olav Randen gjer sitt beste for å bagatellisera synsmåtan å Finn-Erik Vinje i eit innlegg i Dag og Tid 22. februar. Men i røynda hev dei om lag same språksyn, nemleg avbrigde av den sermerkte folkmålsideologien eller språklege sosialismen som Halvdan Koht var den fremste talmannen for, men som truleg først vart uttenkt av Olav Fjørtoft.

Det er i lær om språkleg og kulturell frigjering som bygger påtru og overtyding om at eit solid fleirtal av norske kvinner og menn etter eit høge åndsliv og tråt etter å verte språkleg aktive og ansvarlege medlemmer av det norske samfunnet. Eg set det på spissen og segjer beint fram at dette er naiv sjøldvåring og som ideologi rein humbug. Og kvifor? Fordi folk flest ikkje hyser slike tildriv. «Mellom folk flest er det likesåla som rår, ver lyst og ulyst ved slik. Det finst andre og større nyttingar ved språkunst. Og det kan fort bli i mestelaget av både rørsle og bevegelse etter min smak.

Ikkje fordi at eg synest du plent skal meina noko om det eg skreiv, Åsmund. Men du praktiserer det eg skreiv om stavemåtar. Så alt er greitt.

*Anders M. Andersen,  
Stavanger*

Sandemos romanar?

Skilnaden mellom Vinje og Randen er at den første er teknokratisk orientert, medan den andre hallar til eit populistisk syn. Men båe vil ha eit skriftspråk som er ung, friskt og praktisk, og greidi forståleg for fleirtalet av norske kvinner og menn. Dei hev liten sans for tradisjonalisme og det mystiske og irrasjonelle ved mannehugen, i klår motsetnad til ein spiritualist som Ola Breivega. (Breivega og eg kan rekna som ikjøtingar av den same språklege hypostasen.) Vinje forkastar «foreldede» ord og uttrykk og ser til dømes ikkje noko gale i den språklege moderniseringa av Amalie Skrams tekstar (noko Willy Dahl dømer nord og ned), og Randen avviser den tradisjonalismen som ovrar seg i Ivar Aasen-sambandet og Norsk Målungdom. Båe ser fram til eit sammorsk mål, men Vinje vil byggja på Knudsens line og den faktiske bokmålsdominansen, medan Randen drømmer om eit folkemål som ikkje vil «storkna», noko han på forunderleg vis påstår skjer ute i Europa: «Altså lyt vi rekne med at dei store europeiske skriftmåla vil folast stadig meir framande for mange brukarar i tiåra som kjem.» (Klassekampanje 23. januar i år.)

Som sagt, eg ser Vinjes og Randens synsmåtar som avbrigde av den sermerkte norske folkmålsideologien som Aasen forkasta då han vart konfrontert med Fjørtofts syn. Aasen var i røynda ein språkleg aristokrat.

*K. E. Steffens,  
Hønefoss*

**ANNONSER**  
**I DAG OG TID**

**NYNO for Windows**

DAG OG TID

PILESTREDET 8  
0180 OSLO

TELEFON: 22 33 00 97  
FAKS: 22 41 42 10

DET NYNORSKE ELEKTRONISKE  
SPRÅKPROGRAMMET

Spesialprogram for å setje om bokmålstekstar til nynorsk. Profesjonelle omsetjarar oppnår høgare produktivitet. Vanlege brukarar kvalitetssikrar språket sitt på ein heilt ny måte.

Pris for ein brukar kr 5500,- + m.v.a.

# Språklig gerilja

Mens ledende språkfolk diskuterer om ordet «pub» kan skrives «pøbb», sitter tusenvis av skolelevere med ordlista i hånd og forbanner sidemålsstilen ved den årlige juleterminprøven.

Og forbannelsen er størst der elevene må forlate bokmålet og gå over til et nynorsk som blir mer forvirrende for hvert år. I tillegg til eneformer og valgfrie former av ord har vi innenfor sistnevnte jamstille og valget hovedform/sideform.

Dette gjelder begge skriftspråk. Men pga tilnærmingen mellom språkene får man slike bizarre utslag som at det gode og anvendelige ordet «mulighet» på bokmål nå snart kan skrives på ti forskjellige måter på nynorsk, og målfolkene kaller rettet valgfrihet og språkrikdom.

■ ■ ■ I tillegg sender Norsk språkråd jevnlig ut noen obsküre lister over nye tillatte former på nynorsk, slik at norsklærerne får oppdatert ordlistene sine. Men ikke tro at du har fått med deg alt med det. I mange av nynorskordlistene er ikke alle sideformene oppført i den alfabetiske oversikten. Du må finse forordet, og der står det sannelig at sterke verb også kan få endelsen -er i stedet. «Eg kjerner» i dag og du dreger i morgen. Hvilket talemålsgrunnlag har slike ordformer i Norge? Og hvilken leder i et firma ville ha godkjent en slik skriftlig uttrykksform fra en av sine ansatte?

Og med hvilken rett nekter Språkrådet å ta inn formene «brøyt» og «føyk» i bokmålet? Dette siste viser at det verken er talemålet eller valgfriheten dette rådet hegner om.

■ ■ ■ Nynorsk og den tvungne sidemålsstilen får mer og mer preg av et geriljaprosjekt satt i scene av språklig akademikere med nynorsk bakgrunn. I en slags desperasjon over at det opprinnelige skriftspråket deres ser ut til å forsvinne, truer de forlag, televerk og stat med rettsaker og pisker bokmålsungdommen til å uttrykke seg på et språk de ikke har noe forhold til. Akademisk hovmod, språklig maktbegjær og arroganse er ord som betegner en slik artferd.

■ ■ ■ Målfolket argumenterer alltid ideologisk i sin kamp for nynorsk. Det er småfolk og bygdfolks kamp mot sentralmakta i hovedstaden. Men det er småfolk/bygdfolks/vanlige folk i østlandsområdet også, omkring en million. Og de styrer språklig av en liten akademisk elite som har forbannet seg på at nynorsk skal ned i halshøp på dem om den så skal bankes ned.

■ ■ ■ De elevene i Leikanger fikk uttrykke seg på sitt nynorsk, det er en menneskerett. La så bokmålsungdommen, ca 80 % av ungdommen i Norge, få utvikle sitt bokmål, også de i kamp mot det internasjonale business- og dataspåret. Det radikale bokmål og det radikale nynorsk samt dialektene nærmest seg jo allikevel hverandre. To skriftspråk, ja gjerne det. Men ikke krev at språklig usikker ungdom skal skrive dem begge. Elles meiner eg at Edvard Hoem er Norges største forfatter i dag ...

Knut Michelsen

Kultur side 4 og 5.

## Har du et nyhetstips - ring tipstelefonen 22 20 00 00 direkte - eller nærmeste lokalredaksjon

Tlf.: 00 44 181 567 76 29.

Telefaks: 00 44 181 840 68 13.

**København:** Dagblade BT, Kr. Bernikows gate 6, DK-1147 København. Journalist: Asbjørn Svarstad.

Tlf.: 00 45 32 95 79 50.

Telefaks: 00 45 32 95 79 33.

**Stockholm:** Aftonbladet, Globen, 105 18 Stockholm. Journalist: Pål Gleditsch. Tlf.: 00 46 8-72 52371.

Telefaks: 00 46 860 00 177.

**LOKALREDAKSJONER:**

**Nord-Norge-kontoret:**

Storgt. 36, 2. etg., Postboks 469, 9001 Tromsø.

# KORT & GODT

Red. GRETHE N. EYMARK Tlf.: 22 31 06 00 Faks: 22 31 09 79

E-post:  
X.400: S=KortogGodtP=dagbladetA=telemax;C=no  
Internett: KortogGodt@dagbladet.no

Skriv om aktuelle emner, under fullt navn. I helt spesielle tilfeller kan du være anonym. Vi forbeholder oss retten til å forkorte. Ubenyttede innlegg blir ikke returnert. Merk konvolutten Kort & Godt. Ukas beste innlegg blir honoreert med 500 kroner.

## Genmat - en skremmende utvikling

I høst kjøpte jeg 3-4 tomater. De så ekstra fristende ut med jevn størrelse og fin, rød farge. Skuffelsen ble etter hvert stor. De hadde tykt skall og lite smak. En forglemme gjorde at en tomat ble liggende igjen i skapet i flere uker. Min mistanke var begrunnet da denne igjenglemta tomaten var like pen, fast og fin. «Vidunderet havnet på komposthaugen.»

I begynnelsen av oktober i år, hadde EUs ministerråd gjenmodifiserte matvarer til behandling. Skulle disse matvarer merkes?

Flertallet bestemte at disse varer ikke skulle merkes. Begrunnelsen var nok en gang at en merking ville vir-

ke konkurransevridende. Disse varene ville da ikke bli solgt så lett. Det kan en nok forstå ...

I slutten av oktober, vedtok Stortinget *enstemmig* merking av alle gjenmodifiserte varen både råvarer og føredde. Spørsmålet er vel om dette vedtaket blir stående da det er i strid med EUs regelverk.

Hvis det blir bråk om dette i EU, kan Norge - som EØS-medlem - nedlegge vei til saken.

Det kommer an på den politiske viljen.

De omtalte matvarer kan fraktes i kjølevogner milevis over hav og land for siden å havne i hyllene på «super'n». Like pene i ukewis. Kjøpmannen får minimalt med svinn.

Billige matvarer var et argument på ja-siden i EU-kampen. En kan kjope gullet for dyrt - og maten for billig.

Lars Nævra  
Hokksund



FRISTENDE GRØNNSAKER: Men risikerer vi at de blir en sminket fasade som inneholder gud-vet-hva?

## Bare 4 % av brennevinet på restaurantene

Petter Gurskevik trekker i et innlegg i Dagbladet 28.11. i tvis Norsk Hotell- og Restaurantforbunds utsagn om at kun 4 % av nordmenns konsum av brennevinskjer på restauranter.

Dette er ikke noen udokumenterbar påstand fra vår side, men baserer seg på Statistisk Sentralbyrå og anslag fra Rusmiddeldirektoratet. Sist Rusmiddeldirektoratet gjorde anslag for nordmenns totale konsum av alkohol, var i 1991 basert på tall fra 1989.

De er publisert i boken Alkoholens kilder. Det er gjort



DEN ALLER BESTE JULE-GAVE? Godkjente skjenkesteder står for en brokdel av omsetningen av rus i flytende form.

senere anslag for nordmenns samlede konsum av alkohol, men de er ikke komplette idet det ikke tar med anslag for nordmenns alkoholkonsum i utlandet som stipuleres til ca 10 % når det gjelder brennevins.

I Alkoholens kilder anslås at nordmenn i 1989 drakk 10 239 000 liter brennevins omregnet til ren alkohol. Ifølge SSBs omsette landets hoteller og restauranter i 1989 brennevins tilsvarende 385 815 liter ren alkohol. Dette tallet i prosent av totalkonsumet gir i underkant av 3,8 %.

Gurskevik vil tjene på å holde en noe mer saklig tone neste gang han går ut og argumenterer mot hotell- og restaurangerne.

Bjørn Ketilsson  
Informasjonssjef  
Norsk Hotell- og Restau-

## Vin av vatn

Ein gong i tida gjek her ein mann og lagå vin av klare kjedevatn - ei undergjerning fin.

Men om han hadde gjort det på same vis idag. Så kom nok politiet fra helle Trøndelag!

Da vart det slutt på festen - og inga bryllaupsskål; han hamna i arresten med stigye klagemål.

Kolbjørn Gåsvær  
Jea

## Trygdeaten svaret

Dagbladet hadde 27. november et leserinnlegg med overskriften «Egenerklaering provoserer enslige forsørgere». Det hevdes der at trygdeaten bruk av egenerklaering medfører at enslige forsørgere føler seg mistenkeliggjort og som svindlere av statens midler.

Stortinget har vedtatt at trygdeaten hvert år fra og med 1994 skal innhente egenerklaeringer fra dem som mottar stønad til enslig forsørgere og utvidet barneverntrygd. Enslige forsørgere med arbeidsinntekt skal opplyse hvor stor inntekten er, og dessuten bekrefte at de fortsatt ikke lever sammen med den andre av barnets foreldre.

Formålet med å ta i bruk egenerklaeringer er å kontrollere at det blir gitt korrekte trygdeyteler.

Barnetrydeloven paragraf 2 ble endret i 1994, slik at retten til utvidet barneverntrygd faller bort dersom stønadsmottakeren lever i et stabilt samboerforhold. Bestemmelsen skal praktiseres ved at de som mottar utvidet barneverntrygd, en gang pr. år skal gi en egenerklaering om samlivsstatus.

Egenerklaeringene for dem som mottar stønad til enslige forsørgere og utvidet barneverntrygd, er slått sammen til ett skjema, som sendes ut i november hvert år.

Det er beklagelig at enkel-

te mottakere har oppfattet spørsmålene i egenerklaeringsskjemaet som mistenkeliggjørende og provosende. Det er på ingen måte tilslikt. Derfor er vi selv sagt åpne for forbedringer som styrker vårt formål, nemlig å få konkret svar på spørsmål om økonomi og samlivsstatus.

Per Knudsen  
avdelingsdirektør  
Rikstrygdeverket

## Kongelig «folkegave»?

Den planlagte «folkegaven» til kongen og dronningens 60-årsdag virker på meg som det glade vanvidd.

Her skal det brukes 45 000 000 til å steinsette Slottsplassen som alltid har vært gruslagt, og bør forbi slik. Ønsker kongeparet «gårdsplassen» sin steinsatt, får de benytte egne midler. Så vidt meg bekjent er de ikke helt ubemidlet.

Det forunderer meg at Gerhard Heiberg går i spissen for en slik aksjon. Mitt bidrag til folkegaven blir kr. 0,- og det oppfordrer jeg andre til også å gjøre, eller gi eventuelle penger til et fornuftig formål.

Rolf A. Nordberg  
Oslo

Tlf.: 77 66 66 60/77 68 67 69. Telefaks: 77 65 81 80.  
Journalister: Per Lars Tonstad, tlf. privat: 77 67 47 88.  
Danny Pellicer, tlf. privat: 77 68 97 15.

**Trondelagskontoret:**

Fjordgate 82, Postboks 845, 7001 Trondheim.

Tlf.: 73 52 87 09. Telefaks: 73 52 25 03.

Journalister: Kjell-Ivar Myhn, tlf. privat: 73 53 46 95.

Morten Stokkan, tlf. privat: 73 51 59 80

**Telemarkskontoret:** Nedre Hjellegt. 4, 3725 Skien.

Tlf.: 35 53 09 90. Telefaks: 35 53 09 95.

Journalist: Bernt Blomquist, tlf. privat: 35 53 02 12.

**Vestlandskontoret:** Nygårdsgt. 17-19, 5015 Bergen.

Tlf.: 55 32 09 29. Telefaks: 55 32 90 57.  
Journalister: Leif Stang, tlf. privat: 55 16 65 47.  
Sveinung W. Jensen, tlf. privat: 55 23 26 56.

**Rogalandskontoret:** Verksgt. 62, 4013 Stavanger.

Tlf. 51 89 61 11. Telefaks: 51 89 37 77.

Journalister: Lars Helle, tlf. privat: 51 87 01 62.

Tone Vassbo, tlf. privat: 51 62 43 53.

**Sørlandskontoret:** Markensgt. 48, Postboks 659.

4601 Kristiansand.

Tlf.: 38 02 11 55/38 02 11 31. Telefaks: 38 02 09 92.

Journalister: Birger Folmar, tlf. privat: 38 09 13 54.

Eivind Pedersen, tlf. privat: 38 01 10 88

**Lillehammerkontoret:**  
Storgata 86, 2600 Lillehammer.

Tlf.: 61 26 03 11. Telefaks: 61 26 03 13.

Journalist: Kristian Skulerud, tlf. privat: 61 25 54 38.

**ABONNEMENTSSERVICE:**

Åpningsstid: Man-fred: 12.00-15.00.

Tелефon ...

**ABONNEMENTSPRISER inkl. sondag:**

Pr. kvartal: kr 780. Pr. halvår: kr 1500.

Pr. år: kr 2900. Flytillegg.

Formframstilling: AS Dagbladet, Akersgt. 49, Oslo 1.

Trykk: KS AS Dagblad-Trykk, Lørenskog.

# kronikk

Skriv til Dagbladet,  
Kulturedaksjonen,  
Pb 1184 Sentrum  
0107 Oslo

Faks 22 31 05 00  
E-postadresse:  
Kronikk@dagbladet.no

# Veiledning og villedning

**Finn-Erik Vinje**  
professor

**Det fremste mål for skolens norskundervisning er den praktiske beherskelse av det anerkjente riksspråket i skriftlig framstilling. Norskere flest rørter da også sin dont med alvor og energi. De retter og retter stiler år ut og år inn og håper at det hjelper.**

I blant kommer det departementale despiser med råd og vink, og lærerne innretter seg etter beste evne. Norskere er en tålmodig slekt.

En del av de skriftstykker som i årenes løp er utgått fra departementalt hold og er ment som støtte for lærerne i deres vanskelige gjerning, er imidlertid med respekt å melde besynderlig lesning.

I 1988 sendte man ut fagplaner for norsk. Utkastet rommet en del klokke tanker, men det var en hake ved forslaget: Det var formelt-språklig et jammerprodukt; også selve uttrykksmåten var misera-

**Går det an å være så desorientert?**

I 1991 kom et hefte om vurderingskriterier. Lærerne fikk bl.a. beskjed om at det ikke skal regnes som feil om eleven i sine skriftlige arbeider bruker taalemålsformer på tvers av nynorskreglene. Var jeg og ikke blitt grei skuring i nynorsk!

I samme hefte ble feil som blandt (med d) henført til «større mangler i rettskrivningen». I årets veiledning påtreffes samme eksempel. Men nå har departementet ombestemt seg. Nå oppføres blandt mellom de «mindre alvorlige» feil.

Veiledningen omtaler etter en gang den hodepine som heter nynorsk ordforråd. Lærerne må være romslige og godta mer enn det som står i ordlistene. Disse er bare tilbudslister, heter det. Dette er gjengs lære (med høyst problematiske implikasjoner). Det oppsiktsvekkende er påstanden om at en slik sjenerøs holdning er en «naturlig oppfølging av rettskrivningsreformen i 1981 som tok et steg bort fra purismen».

Jeg rukser meg selv i ørene og leser en gang til. Det hjelper ikke, det står som det står. Men 1981-reformen, den hadde absolutt ingenting med nynorsk å gjøre, enn si ordforrådet på de kanter.

Går det an å være så desorientert når man er et departement?

Moderne departementale veiledninger i norskfaget har et gjennomgangs tema: uttrykk skepsis til og nedvurdering av formelle krav og ferdigheter. Årets variant er intet unntak, den advarer for gud-vet-hvilkende-gang mot 'blind formalisme'.

Norskere rytte som redblytant-terrorister er etter min erfaring betydelig overdrivet. Men forestillingen om de blodtørtige skolemestre med pilne språklige dannelseskrev og bulldoserpædagogiske metoder har tydeligvis overvintret i departementet – ellers

hadde man ikke tattet så uhyre forsiktig fram når man formulerte kravene til gymnasiastenes omgang med morsmålet: «En god besvarelse skal helst ikke inneholde gjennomgående og mange ortografiske feil.» Helst ikke!

Det fortsetter i samme duren. Om tegnsettungsreglene heter det simpelthen at de ikke har offisiell status. En besynderlig påstand. Heldigvis er den usann. Hvorfra har forfatteren fått denne ideen?

Det påstås dessuten at vi har logisk og ikke grammatiske kommatering på norsk; derfor må læreren ikke telle kommafeil: «Vurderingen skal i stedet ta hensyn til om kommateringen er overdrive (gir teksten et oppstykket preg) eller mangefull (gir teksten et uoversiktlig preg).»

At vi har logisk og ikke grammatiske kommatering, er en sannhet med betydelige modifikasjoner. Det riktige å si er at vi har et grammatiske fundert pause-kommassystem. Skal man sette komma riktig, må man kunne noe grammatikk.

Veiledningen er ifølge eget uttsagn «Noe preget av lingvistisk og tekstteoretisk terminologi». Men heng ikke med nebbet, for elever og foreldre «bør likevel (sic!) få rede på innholdet i heftet». Hvorfor står det «likevel»?

Det betones gang på gang at lærerne må skaffe seg et «metaspåk». (For min del trodde jeg at lærerne for lengst var innehavere av noe slikt – er de ikke profesjonister?) Kravet er plausibelt, men jeg stusser over fortsettelsen, der det heter at metaspåket skal hindre at læreren henfaller til «egne vurderingskriterier og kvantifisering av feil».

Jeg klar meg i luggen. Det består da ingen motsetning mellom det å ha et metaspåk tilgjengelig og det å kvantifisere feil. Men det gjør det i veiledningens tankeverden: «Lærerne skal uttrykke vurderingen av de formelle ferdighetene i et metaspåk og ikke i kvantiteter.»

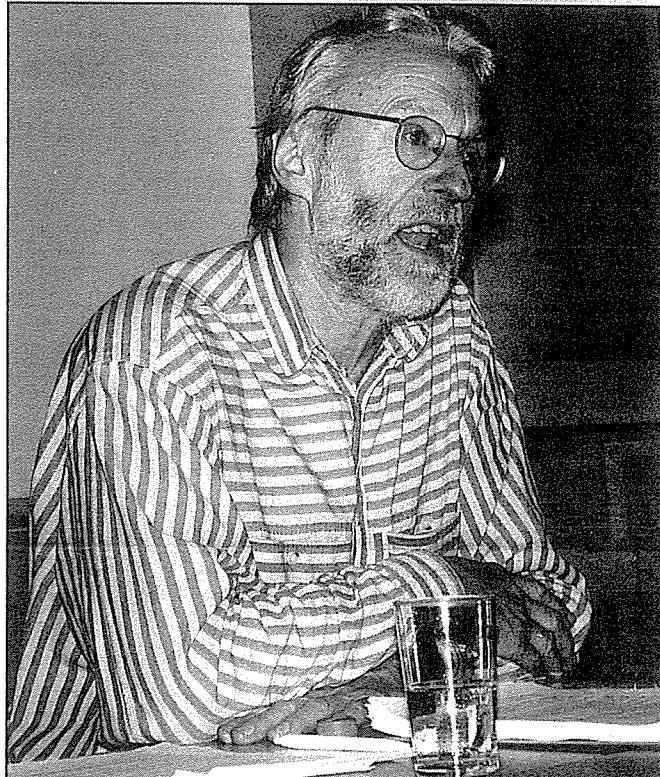
Veiledningens egen språkføring og stil er en sak for seg, sant å si en underlig oppstykt affære.

Her er en smakebit: «vurderingens første og siste objekt er den teksten eleven har skapt» (...) «Fokussering på detaljer skal gjøres som en helhet.» Som om dette ikke var pompost nok, gjentas samme gammekjente innhold umiddelbart etterpå med halvfet trykkstil og helfett ordvalg: «fra en syntetisering til en analyserende lesemåte tilbake til en syntetisering lesemåte.»

Mange formuleringer er mer flotte enn opplysende: Det sies – med henvisning til ordets etymologi – at en tekst er en vev, og «Rennings og innslaget i vevan kan sammenliknes med henholdsvis språkets syntaktiske forløp og kretene i de forskjellige språknivåene som holder teksten sammen». Til hjelp for den leser som under tillegnelsen av denne snakkobben er blitt ør i hodet, kan jeg opplyse at f.eks. Eva – elsker – Jens er et syntaktisk forløp. Og med språknivået mener disposisjon, syntaks, morfologi, ordvalg, ortografi, tegnsetting. Hvilke «kretter» det er snakk om på hvert av disse nivåene, sier veiledningen imidlertid ingenting om.

Veileddingen innebærer et idemessig en «orientering fra lærerautoritativ til elevautonom vurderingsholdning». Hva betyr dette? Jo, at «elevtteksten skal leses på en sympatisk måte, altså at

Den siste veiledningen fra departementet til norskere er besynderlig lesning, mener Finn-Erik Vinje: «... Heller ikke språket i veiledningen kan gjøre noen glad.»



teksten skal forstås ut fra sine egne premisser». Teksten skal ikke «leses opp mot» et fasitsvar sammensatt av sjangerkonvensjoner og innholdsmomenter.

Men veiledningen slår seg selv på munnen, for det sies også at «språkbruken bør være sjangeridiomatisk», og at eks setningsemner kan virke sjenerende i resonnementet framstillingen. Et annet sted regnes det for et kvalitetsskriterium at skribenten har valgt «en stiltype som samsvarer med teksts innhold».

Man kan spørre: Hvem skal så avgjøre om disse kravene er innfridd – om ikke den lesefarne læreren? Er kanskje ikke den «lærerautoritative holdning» så forkastelig likevel?

Veiledningens oppfatning av sakprosaen er særeng. Det snakkes om «sakprosaens tørre språk» og at man skal «honoreiere elever som heller ønsker å gå langs frodige stier enn på den tørre brusprosaens ast». Man ordlegger seg altså som om sakprosa er uten retoriske grep! Si meg – har veiledningens anonyme jeg-forfatter noen gang tråkket asfalten sammen med Sverre Steen for eksempel?

Det tales altså om sjangerideomatiske tekster. Den foreliggende vurderingsveiledning er neppe kvalifisert for kategorien.

Rett etter det departementale oversendelsesbrevet, undertegnet av Georg Mathiesen og Kari Korbøl, er det plastert over Orvill-dikt hvis sammenheng med veileddingens tema ikke er påtrente tydelig. På neste side står en «Fortale» der det fra intet dukker opp en navnløs kurdu-person («Du etterlyser i ett av dine brev»), og dertil en jeg-person. Den som lurer på hvem denne jeg er, blir sittende med briller og lang

**FINN-ERIK VINJE** synes den departementale veiledningen er besynderlig lesning og undres over hvor desorientert det går an å være når man er et departement.  
oto: STEIN E. SYRSTAD

nese. Inntil videre får vi tro at det er den departementale to-enighet Mathiesen og Korbøl som opptrer i jeg-forkledning.

Til en tekst av denne proveniens bør man stille strenge krav. Veiledningens eng språkbruk gjør imidlertid ingen glad. Det er flust med moteord og uttrykk, tegnsettungsfeil, forkortelsesfeil, preposisjonsfeil, pleonasmer og inkonsekvenser, trykkfeilene ufortalt. Innmellom er

ordleggingen mer enn alminnelig kløne: «Vurdering av språklige ferdigheter må sees på som et samspill mellom de forskjellige språklige nivåene.» Hva i huleste betyr det at vurderingen ses på som et samspill mellom forskjellige nivåer?

Rådede spraker i alle retninger. Læreren skal innta en «eleveautonom holdning» og lese elevteksten på «dens egne premisser». Men det skal også stilles krav til konsekvens i former, og det heter at språket og stilten skal samsvare med innholdet. Den elev som «utfordrer sjangerkonvensjonene», kan gjerne honoreres med god karakter – men læreren skal samtidig verdsette tekster der eleven viser «forståelse for det nære samspill mellom ordvalg og sjanger».

Hva slags hjelp dette skriftstykke kan gi lærerne i deres språklige oppdragergjerning, fortøner seg meget ukjart.

**Språkföringen er en underlig affär**

## KRONIKK

# Ti tesar om nasjonalisme

*I seinare tid har «nasjonalisme» ofte vorte oppfatta som eit skjellsord. Nasjonalismen har dels vorte utlagt som noko historisk forelda, dels som noko nytt og fårleg. Det verkar som om mange som nyttar ordet på denne måten har sett seg heller lite inn i litteratur, tenkjing og prinsipp for nasjonalistisk politikk. Sigurd Skirbekk, professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo, meiner at det derfor kan vera på sin plass å formulera nokre tesar om nasjonalisme i ei kortform, som ein motposisjon til dei tolkingane vi ofte støyter på i populære media.*

**1 Nasjonalisme er eit program for at politiske og kulturelle grenser i størst mogeleg grad bør falla saman.**

Dette prinsippet har vore formulert av flere, klårast av filosof Johann Gottfried Herder. Grunngjevingane for prinsippet har vore mange. Ei av dei viktigaste er at dette prinsippet vil gje ulike folk høve dei beste vilkåra for å realisere sin kultur i djupna, også der dette krev visse former for politikk.

Nasjonalismen treng ikkje stå i motsetnad til lokale og sosiale variasjonar, eller for den del til overnasjonale einingar. Den kulturelle grunngjevinga for nasjonalismen set den derimot i motsetnad til ein politikk som berre tek sikte på å vera ein administrasjon av ulike pressgrupper eller å vera eit instrument for ein spesiell makteelite.

**2 Nasjonalisme er dels historisk utvikla, dels samtidig bestemt og dels framtidssrettet.**

Nasjonalisme som prinsipp byggjer på at folk er forma av ein kollektiv historisk arv, utvikla gjennom erfaring frå mange slektledd, men er også avhengig av eit nasjonalt program som kan gje denne erfaringa felles form. For å bli vellykka må eit slikt program vera ein syntese av folkeleg erfaring og fortolkingar utført av ein elite.

Nasjonalismen har ikkje karakter av å vera ein slags natur, som røktar seg sjølv uavhengig av kva vi måtte meine om han. Nasjonalismen er heller ikkje eit kulturtelt påfunn av politiserande kunstnarar. Kategorialt er nasjonal kultur kollektivt utvikla og samstundes konstituerande for det folkelege fellesskap i ein nasjon.

Mellom dei viktigaste elementa i ein nasjonal kultur kan vi i ulike land finna forskjellig vektlegging av religion

og språk, etnisitet og felles historie. Ein nasjonal arv må fornyast for kvar generasjon, og også tilpassast slik at han blir målretta og peikar framover.

I eit land som Noreg har ikkje minst dei språklege sidene ved nasjonbygginga vere viktige. Samanhengen gjennom gammalnorsk, mellomnorsk og nynorsk representerer ein djupdimensjon ved den nasjonal-kulturelle identiteten, og har dessutan vore ein bindlekk til ordformer og livstolkningar som vårforfedrar har halde seg til. Samanhengar mellom lokal- og riksnormaler har gjort sitt til å halda nasjonen saman.

**3 Moderne nasjonalisme er basert på folkesuverenitet.**

I motsetnad til ein tidlegare dynastisk nasjonalisme, som var basert på lojalitet til ein fyrste eller ein konge, er moderne nasjonalisme bunden til eit heilt folk. Nasjonalismen blir ei prinsipp som bind folket saman og hindrar nasjonen frå å segmenterast i uforsonlege gruppeinteresser, for deretter å bli underlagd viljen til ein ordnande makteelite.

Moderne nasjonalisme kan ikkje reduserast til eit instrument for spesielle grupper. Han er heller ikkje ein ideologi for ein spesiell tidsalder, til dømes for borgarskapet i industrialsamfunnet.

**4 Nasjonalismen er ein moralisk autoritet for eit folk.**

Mange argument for nasjonalismen dreiar seg om vilkåra for folkeleg frigjering og for kulturell utvikling. Samstundes framstår nasjonalismen som ein moralisk storleik, delvis med autoritet over individet. Både minnet om livskamper til dei som har gått føre oss, og omsynet til livssjansane for dei som kjem etter oss, vert moralske bremsar på

innfalla til ein gjer-som-du-vil-generalasjon.

Samfunnsautoritet på eit nasjonalt nivå har større sjansar for å vera ein effektiv brems på kortsynt egoisme enn ein meir abstrakt universell autoritet, mellom anna fordi den nasjonale autoriteten står nærmere eigne folk og livsformer. Her er det likevel grunn til å skyta inn at nasjonalismen som moralisk autoritet avheng av det som Benedict Anderson låt kalla for «forestill fellesskap», og bør difor førstast som eit kulturtelt ideal heller enn som eit sosialt gjennomsnitt.

Den moralske siden av nasjonalismen er ikkje minst viktig for demokratiske statar, som må gå ut frå at det er mogeleg å styra utan for mykje direkte makt bruk.

**5 Nasjonalisme er ein førelselnad for eit fungerende demokrati.**

Demokrati tyder folkestyre. Men det er ikkje utan vidare gjeve kven som hører til eit folk og kven som ikkje gjer det. Heller ikkje er moralisk lojalitet mellom individ og grupper noko som vert utvikla automatisk berre vi får til visse politiske vedtak. Den første føresetnaden for at eit folkestyre skal fungera, er at folk er kulturelt konstituerte som eit folk; mennesket må oppfatta seg som del av eit folk og ha kjenneteikn på at det hører saman med dei andre. Med to greske uttrykk kan vi seia at det historiske folk, *ethnos*, er ein førelselnad for at vala til det veljande folk, *demos*, skal bli respekterte.

Franskmenne, som først formulerde prinsippa for nasjonen som ei eining av folk med sams rettar, kom snart til å erfara at «*demos*» ikkje kunne stå på eigne bein. Der dette fellesskapet ikkje vart bygd på felles kultur nedanfrå, fekk vi ei sterk og hardhendt kulturell standardisering, leidd ovanfrå.

Denne erfaringa syner at

det ikkje er held i oppfatninga om at rettane til «*demos*» skulle vera den snille siden av nasjonalismen, medan den ekskluderande «*ethnos*» skulle vera den slemme siden. All sosiell fellesskap fungerer på ein eller annan måte i høve til eit skilje mellom vi og dei. I moderne differensierte samfunn kan dette skiljet rett nok variera noko med ulike sosiale situasjoner, men opphevast kan det ikkje.

Uskolerte idealistar som ser bort frå vilkåra for folkeleg solidaritet, kan lett tolka nasjonalitet reint juridisk, og det kan føre til fárlege politiske diagnosar. Et eksempel på dette var den administrative nasjonsdanningen Bosnia-Herzegovina i 1991. Utviklinga etter den tid har synt at vi då fekk tilbakefall til enklare former for gruppidentitet, til blodige konflikter og til eit dårleg fungerande demokrati.

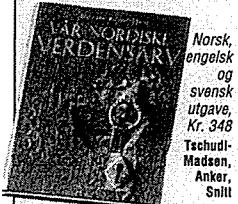
**6 Nasjonalisme som prinsipp har alt i alt fungert konfliktløpende**

Den moderne nasjonalismen, basert på prinsippet om folkesuverenitet, kan gje eit politisk styre legitimitet for krav på område med eigne folk. Men i motsetnad til den gamle dynastiske nasjonalismen, set han nye grenser for kva for folk og område eit styre kan gjera krav på. Det er ikkje tilfeldig at det hundreåret i europeisk historie som var mest prega av nasjonalismen, perioden 1814-1914, også er den perioden då landegrensene vart mest respekterte i Europa, og då det var minst krigar mellom europeiske folk. Unnataka, som krigane om Alsass og Slesvig, hang til dels saman med ei til då underutvikla nasjonaltenkjing om korleis politiske konfliktar skulle løysast der nasjonalitetstilknytinga var fleirtydig.

I tillegg til den direkte fredsfremjande funksjonen, ved at nasjonalismen rett forstått

## PRAKTBØKER TIL LYST OG GLEDE

### VÅR NORDISKE VERDENSARV



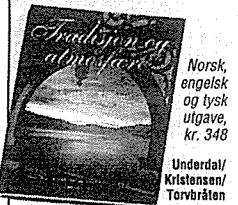
Omfatter de ypperste kulturminner i Norden, basert på UNESCO's liste over Verdensarven.

### ET LEVENDE HAV



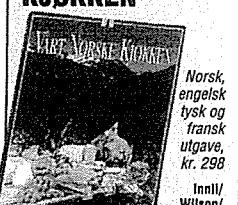
Om livet i havet langs Norskekysten, skrevet av våre fremste forskere og illustrert av nordens beste undervannsfotograf.

### TRADISJON OG ATMOSFÆRE



Om reise til tidligere tider stil og atmosfære, til praktfulle eksponerer og interiører.

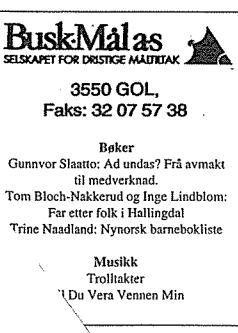
### VÅRT NORSKE KJØKKEN



En reise innen norsk mat og matkultur, en klassiker innen våre rike og gode mattradisjoner.

### KOM Forlag

Praktbøker på sitt beste. Bokene selges i bokhandelen over hele Norge.



## KRONIKK



**7 Nasjonalismen har stått i motsetnad til marxistisk imperialisme**

Moderne nasjonalisme bygger som nemnt på prinsippet om at folk med felles nasjonal kultur skal kunna forma politiske einingar, når dei elles har føresetnader for det. Denne nasjonalismen kjem i motsetnad til ulike former for overnasjonal imperialisme, også der eit imperialistisk styret, hadde knapt kommunis-

utgangspunktet har fått makt gjennom appell til ein dynastisk eller partibunden nasjonalisme. Det mest kjende eksemplet på dette er ekspansjonspolitikken til Hitler, som gjekk langt utover tyske landområde på 1940-talet. Denne imperialismen kunne ikkje grunngjævast nasjonalistisk, men tronig ei spesiell raselære for å verka legitim. Det som stansa den nazistiske imperialismen, kom til å bli en allianse av russisk, engelsk, amerikansk, fransk, polsk, serbisk og norsk nasjonalisme.

Studiar frå andre verdskrigen syner at nasjonalistisk patriotisme var ein heilt avgjande motivasjon for motstanden mot nazistisk okkupasjon. I Noreg, der visse medlauparar til okkupasjonsmakta omtala seg sjølv som nasjonalistar, fekk vi eit språkleg skilje mellom «nasjonalistane» og «dei nasjonale» eller «folk med nasjonal haldning». Dette språklege skiljet var likevel tidsbestemt og bestemt av spesielle tilhøve i vårt land. I den engelskspråklege verda finn vi ikkje eit tilsvarande språklege skilje, jamvel om dei skil mellom «national» og «nationalistic».

**8 Nasjonalismen har stått i motsetnad til marxistisk kommunitet**

Tidlegare i dette hundreåret sto ulike nasjonalistiske grupper i Vest Europa i ein markert motsetnad til marxistisk kommunisme. Denne motsetnaden gjekk djupare enn til ein liberal uvilje mot ideologiar med totalitær trekk. Den marxistiske kommunismen vart sett på som altfor materialistisk til at den kunne samainast med ein moralisk nasjonalisme, og dermed som ei oppfatning som ville vera avhengig av tvangsortdingar for å halda samfunnet saman.

Det må likevel seist at dei revolusjonane som har lukkast i kommunismens namn, har alle hatt nasjonalistiske trekk. Det gjeld både den russiske, den kinesiske og den kubanske revolusjonen.

Når nasjonalismen i seinare år har vorte sterke i mange land som tidlegare stod under eit marxistisk styre, er det feil å tolka dette som om nasjonalismen skulle vera ein slags fylmasse i eit politisk vakuum. I fleire land kom den nasjonale reisinga først, kommunismens delegatimering og fall deretter – jamfør «den syngjande nasjonalismen» i dei baltiske statane. Utan den nasjonalistiske orienteringa, som hadde halde seg under det marxistiske styret, hadde knapt kommunis-

men falle såpass lett som han gjorde.

Stalin og Tito såg tidleg at homogene nasjonale folkegrupper kunne gje grunnlag for folkelege reisingar, og dei gjekk begge inn for ei hardhendt folkeflytting og i eit langt større omfang enn det som seinare har vorte kalla «etnisk reinskning». Når landområda var gjorde etnisk heterogen, vart dei lettare å styra for den politiske sentralmakta.

og vera tolerante mot kvarandre.

Politisk retorikk om det «fleirkulturelle samfunn» syner at mange har eit heller lite reflektert forhold til både kultur og samfunn. Dersom vi i sosiologisk mening har fleire kulturar i ein stat, har vi også fleire sosiale fellesskapar, som kan ha større eller mindre lojalitet med kvarandre.

## 10 I den grad nasjonalismen blir for snever, må han supplerast med sivilisasjons-identitet

Det vert ofte sagt at nasjonalismen gjev for snevre rammer for å styra dei utfordringane som ein moderne samfunn står overfor. På mange felt er dette riktig. Men det tyder ikkje at nasjonalismen har vorte overflødig og at framtidige menneske vil verta individuelle borgarar i eit globalt verd.

Jamvel om svært mange utfordringar, til dømes når det gjeld økologi, treng til verdsomspennande politiske einingar, så er ikkje det tilfellet med alle overnasjonale utfordringar. Mellom nasjonen og det globale har vi dei sivilisatoriske inndelingane. Også desse er historisk utvikla, og kan ikkje inndelast og tolka heilt vilkårlig. Sivilisasjonsforsken Samuel Huntington har peika på nokre kjennetegn som karakteriserer vestleg sivilisasjon og som i kombinasjon gjer denne sivilisasjonen ulik andre samtidige sivilisasjonar. Det han peikar på er den antikke arven, katalismen og protestantismen, skiljet mellom åndelag og timeleg autoritet, styresett underlagt lovverk, sosial pluralisme, representative styrmingsorgan og samvitsbasert individualisme. Vestleg nasjonalisme må finna sin plass innanfor desse sivilisatoriske rammene for å kunna fungera godt.

Sigurd Skirbekk

«En utmerket roman om menneskelig råskap og medienes hykleri» Leif Ekle, NRK P2

«glitrende godt skrevet» Hilde Sofie Østby, Klassekampen  
«en sterk og modig roman» Øystein Røttem, Dagbladet

Niels Fredrik Dahl  
Journalisten

Roman • Innb. kr 268.-  
Hovedbok i Cappelens Bokklubb

T i d e n

## LEIAR

## Feite utslepp av ord og CO<sub>2</sub>

**M**ålsettingen om å stabilisere CO<sub>2</sub>-utslippen på 1989-nivå innen år 2000 vil imidlertid fortsatt ligge til grunn for Regjeringens politikk på klimaområdet. Det er etter Regjeringens syn likevel ikke mulig å legge opp til en politikk som vil sikre en stabilisering i våre samlede CO<sub>2</sub>-utslipp i år 2000.

Slik er Miljøverndepartementet i stand til å formulere seg når det skal legge fram sin del av statsbudsjettet for 1997. På toppen av alt spår departementet at dei norske utsleppa av CO<sub>2</sub> kan komma til å auke med 19 prosent fra 1989 til 2000.

Bak ein slike departementskaudervelsk ligg mange års kamp og mange tapte slag for miljøvernminister Thorbjørn Berntsen.

Derfor må det vera eit kraftig vonbrot for miljøvernministeren å bli tvinga til å leggje fram eit budsjett som er offer for ein reduksjonstrong som heller burde ha gått ut over dei aukande utsleppa av klimagassar.

Spesielt trasig må det vera at regjeringa hans blir leidd av ho som på slutten av 80-talet stod for dei feitaste orda, dei sterkeste lovnadene, den største kamplysta og dei kraftigaste formaningane i miljøsaker; ho som i dag er blitt den som kjempar med nebb og klør mot at vi skal auke bruken av CO<sub>2</sub>-avgifter; det sterkeste verke middelet vi har for å redusere utsleppa av klimagassar.

**S**tabiliseringsmålsettingen har fortsatt stor betydning, skriv Miljøvern-departementet som ei trøyst til ein regjeringsjef som ikkje har hatt vilje til å nå dei måla ho sette seg i miljøpolitikken. Truleg burde det for lengst ha vore sett ned målsettingar for å redusere utsleppa av store ord og. Men dei utsleppa er tydelegvis like vanskelege å redusere som utsleppa av klimagassar. Så kanskje Regjeringa snart kan begynne å leva etter dei feite orda i staden?

Audun Skjervøy

## «Stopp Staff»

**M**åndag troppa aksjonsgruppa «Barna i våre hjerter» opp utopta kontoret til Tor Erling Staff – høgsterettsadvokaten som opnar munnen for å få uvenner. Dei kakka på døra, fekk lokka advokaten ut, og overleverte 3154 underskrifter henta inn gjennom «Stopp Staff»-aksjonen. Kravet er at Staff skal trekke seg frå stillinga si fordi han har sagt det han meiner om pedofili-hysteriet.

Slik kan altså «Barna i våre hjerter» verne seg bak ytringsfridommen for å hindre Tor Erling Staff i å bruke den same fridommen.

Det er visst ikkje så lett, dette med ytringsfridom.

Audun Skjervøy

## DAG OG TID

Ansvarleg redaktør:  
AUDUN SKJERVØY

I redaksjonen:  
JOHAN BROX  
OTTAR FYLINGSNES (red.sekr.)  
TIRIL REM  
SEVIN SAETER

Telefon: 22 33 00 97, telefaks: 22 41 42 10  
E-post: dagogtid@sn.no

## KOMMENTAR

# Bokmålsforbundet flyg høgt



### Kven får pengane?

I norsk debatt er ikkje Øksengård alleine om å pukke på jamføringa mellom Noregs Mållag og til domes Riksmaalsforbundet. Han gløymer at nynorsk og bokmål er sidestilte offisielle målformer sidan 1885.

Skal til domes Riksmaalsforbundet tilstøtte driftsstøtte, er parallelle ikkje Noregs Mållag, men Ivar Aasen-sambandet eller Norsk Måldyrkingslag. Riksmalet får dessutan støtte til sitt storfelte ordbokverk.

Skulle rapporten frå Bokmålsforbundet vera nokolunde balansert, måtte han ta fatt i dei summane som det offentlege brukar på hovesvis nynorsk og bokmål (boker, litteratur, aviser, teater, film, pressestøtte, momstrikat osv.). Forfattaren ville då sjå at det er relativt mikroskopiske summar som går til nynorsk-sida i samanlikning med bokmål/riksmaalsida.

Dersom han greier å landa med hengeglidaren sin, ville han også ha sett at loyvinga til nynorsk-sida i stor mon går til å passe på at staten etterlever sine eigne vedtekne lover.

Burde Noregs Mållag sende reknign til staten for dette meirarbeidet? Øksengård rapporterer vidare til FKA-komiteen «på en uforståelig måte har favorisert den ene part i språkstriden». Det er rettare å seia at Stortinget har gjort visse naudsyn og medvitne handgrep for å ta vare på og utvikle kulturelle verdiar i ei tid som er farga av kommersialisering og teknokratisk tankegang. Om dette er radikalt og eineståande for Noreg? Nei, det er like

mykje uttrykk for ein brei europeisk tradisjon som ofte blir kalla verdikonservativisme. I Europarådet sine 39 medlemsland er fleirspråksituasjonen meir vanleg enn den eittspråksituasjonen som høgtflygaren i Bokmålsforbundet ynskjer seg.

Det ser ut til at forbundsleiaren vil ta seg fullt arbeid frå til å til å informera Stortinget og almenta om den totale språkstoda. Me ser med interesse fram til analysar av viktige media som riksradio, nærradio, lokale og riksdekkande fjernsynskanalar, tilhøvet mellom skriftmål og dialekt, rettsspråk og kyrkjemål osv.

### Riksmaalsforbundet

Den overhøvlinga som Riksmaalsforbundet får frå Bokmålsforbundet i rapporten, er såpass sterkt at eg gjerne vil vera med og ta Riksmaalsforbundet i forsvar. «Riksmaalsforbundet har påtatt seg oppgaven med å ivareta bokmålets interesser. Dette er forbundet... ikke i stand til.» Vidare: «Det største problemet med Riksmaalsforbundet er at de er for passive... de anser seg ikke som 'part i saken' i skolekonflikter og overlater arenaen til Mållaget.» Høgdepunktet vert nådd i følgjande sats: «Karakteristisk for Riksmaalsforbundet er at de aldri kritiserer nynorskens urettferdige andel i offentlig forvaltning, skole, osv. Dette kan henge sammen med at begge er medlemmer i Norsk Språkråd og derfor er forhindret fra å kritisere hverandre.»

Dette lyt greie seg for i dag.

Hallgrim Berg

## HÅREK



# KULTUR

KRITIKK OG DEBATT

## Syngespillet Willy Brandt

Don Juan har for lengst fått sin opera, husker vi, og Evita Peron har fått sin musikal. «Troll kan temmes» ble «Kiss Me Kate», mens Richard Nixon ble en pekingopera - og nå skal Willy Brandt bli et syngespill: «Küss mich, Willy» - eller «Grät ikke over meg, Helmut K.»? Nei - snarere «På kne, Willy B.». For seks år siden valgte John Dew - nå ny og lett dynamisk teatersjef i Dortmund - lokal oppsikt med sin regi av operan «Nixon i Kina», og sånt virker inspirerende. Heller ikke en Brandt kan lenger unngå sin musikalske skjebne, og Dew har gitt komponist Gerhard Rosenfeld i Potsdam i oppdrag å komponere en musikal/opera med arbeidstittelen «Knefall i Warszawa».

■ For der knelte Willy Brandt spontant foran minneskillet for gettoen, noe en Helmut Kohl knapt vil finne på. Dette var ikke bare det symboliske høydepunkt for Brandts politiske virke, men også utgangspunkt for hans største valgseier.

Opp midtpunkt for komponist Rosenfeld: - Jeg har lenge vært fascinert av mennesket Brandt - en av de ytterst få politikere med evnen til å utvikle visjoner. Men vi vil ikke framstille ham som historisk personlighet - bare vise scener fra hans liv i stilisert form.

■ Derfor håper Rosenfeld at Dew vil gå med på å gi verket under tittelen «teatralvisjon». Selve opereren han med en tredelt hovedperson - den unge Brandt i eksil i Norge, den modne Brandt i makten sentrum i Tyskland og WB som svever høyt over oss og gjør seg sine refleksjoner:

Te Brandter - plasert et sted mellom trios infernale og den hellige treenighet, konstaterer kulturreporter Margot Weber i Tageszeitung i Berlin - og i Süddeutsche Zeitung i München tilføyer kulturredaktør Rainer Stephan, med snev av skepsis: - Jeg vet ikke riktig om det var en god idé av Dew å be om en Brandt-opera. ■ For det er for tidlig å rose forestillingen før teippet er gått ned - først på Stadtheater i Dortmund og så eventuelt på Det Norske Teatret i Oslo. Viktige deler av de teatraliske visjoner må nødvendigvis legges til Norge, får vi høre, med den lokalkoloritt det måtte innebefatter. Musikalformen krever sitt - og vi risikerer ikke bare å få en halvklassisk sosialdemokratisk ballett i Arbeiderbladets redaksjon i de harde trettiåra, men også en skjebnesvanger duett mellom den forrådte forbunds-kansleren og DDR-spion Günter Guillau-me i skyggen av Vangsgåsen:

- Ach Willy, ich wollte dich doch nicht stürzen - og ville ikke styre deg. På den annen side, forklarer Rosenfeld: - De er klar over hva slags musikk man kan vente seg fra meg - ikke pop og ikke vanlig musikal. Musikken kan faktens bli litt grotesk av øg til, men ellers er den full av ekte følelser. Jeg tar ikke tingene så lett.

■ Men det gjør til gjengjeld den drevne teatersjefen i Dortmund: Flaskoen er sikker hvis forestillingen er tung - med innslag av sakral kitsch, som en kritiker skrev om den forulyktes musikaltragedien «The Death of Klinghoffer».

Og det nytter ikke å lansere politisk stoff i en musikalsk ramme hvis det ikke blir presentert med fart og mørde midt opp i alt det mer seriøse og tilnærmedesvis dramatiske, vet Dew av egen erfaring. Forutsetningen for en musikalsuksess er litt gøy på scenen og i orkestergraven - og på disse premisseiene: På kne, Willy B., denne gang for et feststemt publikum.

**Dagens kronikk:**  
«Hvem skader landets sikkerhet?»  
Av Ronald Bye og Finn Sjue.  
Side 34.  
Bokekstra side 31, 32 og 33

# - Nynorsk i størst fare

- Språkutviklingen har alltid fulgt samfunnsutviklingen. Med økt markedsliberalisme i Norge, der den sterkestes rett gjelder, vil nynorsk stå i fare. Den kan ikke klare seg uten en målrettet språkpolitikk fra myndighetenes side.

Av HANS ROSSINÉ

Det er Jan Terje Faarlund, professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Trondheim, som sier dette. Han mener Trygve Bulls framtidssver for norsk språkutvikling (Dagbladet 5.12.), med nynorsk og bokmål som to varianter av samme språk, allerede er oppfyldt. Faarlund ser helt andre utviklingslinjer for det norske språket.

- Norsk i dag er tre ting. To standardspråk, nynorsk og bokmål, og mange talespråkvarianter med både dialekter og sosiolækter. Fram til åttitallet hadde vi en tendens hvor de to skriftspråkene nærmest seg hverandre. Det vi ser nå, er at skriftspråkene lever sitt eget liv, og er mindre påvirket av dialekten. Nordmenn snakker dialekt, men benytter skriftspråk som ligger langt unna. Flertallet av nordmenn har for eksempel en dialekt som ligger opp til nynorsk, men skriver likevel bokmål, sier Faarlund.

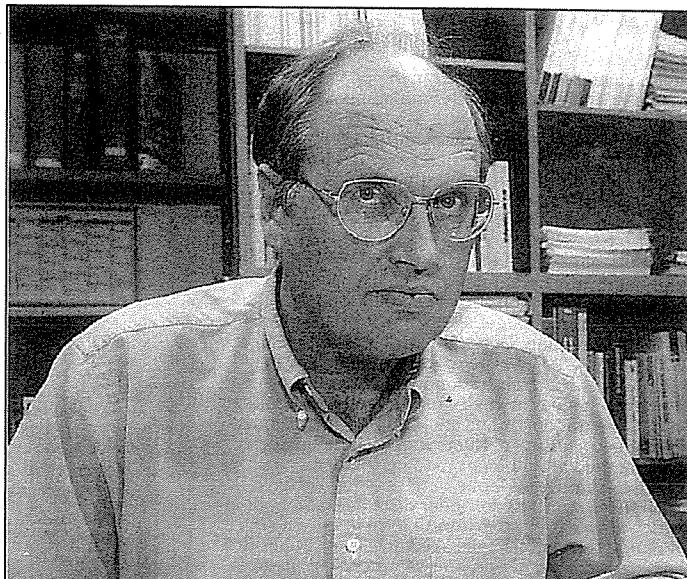
Han poengterer at språkforskerne tidligere mente at vi lærte å skrive på basis av hvordan vi snakket. I dag mener forskerne at lesing av annet skriftspråk betyr vel så mye for utviklingen av vårt eget skriftspråk som talespråket. Også dette er med på å svekke nynorskens stilling.

### Være kår

- Det store problemet for nynorsk er at den ikke er annet enn språk. Det finnes ingen enhetlig gruppe som bruker nynorsk som samlingsmerke eller identitetsfaktor i kampen for å overleve som etnisk gruppe. Dette skiller nynorsk fra andre minoritetsspråk i Europa som samisk, baskisk og walisk. Nynorsk og bokmål har potensielt de samme brukerne. I det stadig mer markedsorienterte norske samfunnet får nynorsk stadig verre kår. Jeg skulle derfor gjerne sett at vi ble klar over verdien av to skriftspråk, og at massemedia tok konsekvensen av det ved å bruke til mālförmer.

Faarlund mener norske dialekter blir mer og mer like hverandre.

- Ingenting tyder på at dialekten vil forsvinne, men vi kommer til å få fem, seks store regionale dialekter framover. Trønderne snakker for eksempel mer og mer



I FARE: - Nynorsk vil bli svekket, og internetspråket kommer til å påvirke norsk, mener språkprofessor Jan Terje Faarlund.

Foto: NED ALLEY

likt innenfor sin region. Det samme ser vi i Mjøsbygden, der ungdommen taler mer og mer som Oslo-ungdommen. Folk føler ikke behov for å snakke skriftspråk, men slik man snakker i de store byene.

Språkprofessoren mener ikke bare nye lydutviklinger og engelskpåvirkning kommer til å påvirke det norske språket i åra framover, men i høy grad også datateknologien med Internett og elektronisk brevveksling.

### Språkutvikling

- Datarevolusjonen er interessant også fra et språkspunkt. Her ser vi alle rede den samme blandingen av skriftlig og muntlig norsk som vi lenge har sett i etermedia. På Internett er det ikke så avgjørende hvordan du skriver, om tegnsettningen er riktig og så videre. Poengen er å skrive kort, uformelt og raskt. Dataspørrelser minner mye om muntlig språk. Så vel dette som bruken engelske ord kommer til å

virke inn på norsk språkutvikling.

Ifølge Faarlund viser nylige undersøkelser at skriftspråkvennen ikke er blitt dårligere. Utdannings- og velferdssamfunnet har skapt mange flere brukere av skriftspråket. Men han mener at nye medier påvirker talespråket, og at det er mye bevisstsløs bruk av metaforer.

- Folk synes å ha fått et bevisstsløst forhold til bruk av bilder i språket. Uttrykket «I løvens hule hånd», er et eksempel. I en TV-debatt om bilavgifter nylig ble ordet melkeku brukt både om bilistene og staten, uten at jeg helt skjønte hvordan staten kunne være en melkeku for bilistene i denne sammenheng.

Viktigere enn bøyning av verb er at folk klarer å kommunisere raskt. Profesjonelle språkbrukere har et spesielt ansvar. Det er blitt flere og flere av

dem, både i media og i undervisningssystemet, og kanskje har ikke alle like god bakgrunn og utdanning. Men man bør kreve at folk som bruker språket profesjonelt at de bruker det klart og presist, sier språkprofessor Jan Terje Faarlund.

Onsdag 13. desember

kl. 19.30

Universitetets Aula

### OSLO SINFONIETTA

Marianne Hirsti  
Ragnhild Heiland Sørensen  
Kristin Norderval  
dir. Christian Eggen

Pelle Gudmundsen-Holmgreen *Trafik*  
Jon Øivind Ness *Dandy Garbige*  
Nordisk premiere på *Socrate* av Erik Satie

Billetter kr 80/120 + avg.

((sonus))

## ALBERT CAMUS - Det første menneske



...det som hever romanen opp som kunstverk og gjør den til en eksepsjonell leseropplevelse, er at den åpner øynene for barndommens fortøyelse, sorg og ømhet.

Karsten Alnæs, Dagbladet

“Det som gjør sterkest inntrykk på denne leseren er friskheten og ømheten i skildringen av barndommen.” Turid Larsen, Arbeiderbladet

Oversatt av Christine Amadou  
lb. 298,-

HÅSCHEHOUG & CO

## DEBATT

## Klassekampen og «NMU-kulturen»

Laurdag 10. januar freista Klassekampen å presentere bakgrunnen for overrapporteringa av medlemer i Norsk Målungdom (NMU). Diverre seg opp i mytar og påstandar om «NMU-kulturen» som ikkje stemmer med kvarvarden til oss som var aktive i NMU på slutten av 1990-talet. Det er difor naudsynt å koma med ei korrigering av artikkelen til Tore Foss Aspvoll og Hans Petter Sjøli.

Artikkelen av Aspvoll og Sjøli gjev eit inntrykk av at NMU var påverka/prega/styrta av AKP-folk, ja, at me til og med var «verre» enn AKP. Det er ikkje klart for meg kva tidsprioritar journalistane skriv om, men etter som eg var aktiv NMU-iar under båe dei to tidlegare leiarane av Noregs Mållag (NM) som er intervjuata, reknar eg med at artikkelen også dreier seg om 1990-talet. Artikkelen verkar som eit samansurium av rykte, førestillingar og fordonmar som diverre råkar alle som har vore del av leiinga i NMU dei siste 20 åra, og det er uviss om føremålet med artikkelen er å finne grunnen til overrapporteringa av medlemer eller å «bevisse» at NMU har vore stort av ein AKP-fraksjon.

Aspvoll og Sjøli kan ikkje ha mykje organisasjonsfering når dei skriv «De stemte

Klassekampen vil gjerne ha debattinnlegg! Men skriv kort, maks 3500 teikn inkludert mellomrom. Send innlegg til debatt@klassekampen.no eller på diskett. Vi tar ikkje imot innlegg sendt på faks eller i brev. Innsendaren si epostadresse blir trykt under innlegget med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. Kronikk- og debattredaktør Alfred Fidjestøl, alfred.fidjestol@klassekampen.no, tlf 22 05 95 81/99 32 59 90.

## MENINGER



- BLANDAR KORTA: Klassekampen sin artikkkel om Norsk Målungdom verkar som eit samansurium av rykte som diverre råkar alle som har vore i leiinga i organisasjonen, skriv innsendaren. Biletet er frå ein NMU-markering i 2003.

FOTO: ARASH A. NEJAD, SCANPIX

**Gjennom denne artikkelen stemplar Klassekampen NMU-leiingane som bakstreverske, lite ope for diskusjonar, ei sekts som bestod av folk som tenkte likt**

i blokk, hadde egne formøter, og ble oppfatta mer som ei sekts enn som aktive personer». NMU har aldri praktisert eit krav om at NMU-ut-

sendingane skulle røyste i blokk. At det føregår foremøte, fraksjoner og fordeling av innlegg under eit landsmøte med føremålet å oppnå fleiralt for ei sak, er kjent for dei

felste politiske ungdomsorganisasjonar. Klassekampen må gjerne dekkja eit landsmøte i Senterungdomen, der delegasjonsmøte (les: fraksjonering) er ein del av landsmøteprogrammet. Om det er leiarstrid i tillegg, får de også ei retteleg god innføring i korleis fraksjoner kan føregå. NMU blir barnemat i forhold.

Gjennom denne artikkelen stemplar Klassekampen NMU-leiingane som bakstreverske, lite ope for diskusjonar, ei sekts som bestod av folk som tenkte likt. Då eg sat i sentralstyret i NMU 1997-2000 jobba me med saker som språkleg rettferd for nyorskenelevar, nei til EU, nasjonalt sjølvstende, internasjonal solidaritet, ge-

nerell kulturpolitikk (t.d. å oppretthalde bokbransjeavtalen, fritt Kurdistan, normering av nynorsk), at førstast mogleg skulle skifte frå nyorsk til bokmål, og me vitja om lag 120 skular kvart år. Me arrangerte «Stogg målbyte»-kampanjar og «Stogg urbanismen»-kampanjar. Me arbeidde fram eit «program for ein alternativ ungdomskultur», og utfordra Norges Bygdeungdomslag og deira «kafsebarisme» som skulle bli det gode liv på bygda og støtte fråflyttinga frå distrikta. Diskusjonane kring ulike formar for identitet og kulturell tilhøyrle som føregjekk i NMU på denne tida overgår det meste av det sosiologar og antropologar driv med i dag, og er utrøleg langt vække frå det NMU som blir skildra i artikkelen. Denne nytenytjinga og nyorienteringa har, diverre for AKP, ingen andre enn dei aktive NMU-aranane på denne

tida ært for. Alt dette kunne Aspvoll og Sjøli, om viljen hadde vore til stade, fått fram om dei ikkje hadde vore einsindig opptekne av skitkasting og vedlikehald av gamle mytar gjennom å la tidlegare NM-leiarar (og AKP-aktivistar), som tydeleg har såre kjensler pga. tapte saker i målrørsla, koma til ordet. Eg er sjølv med i Senterpartiet, og har vore det sidan 1991. Om nokon skulle kjent «AKP-NMU-tyranniet» på kroppen, burde vel det vere slike som meg. Gjennom valet av politiske saker har NMU rekrytert folk til leiinga som har vore opptekne av distriktpolitikk og globaliseringskritikk, og målrørsla som ein viktig del av dette. Dette er like mykje (eller meir) KrF, Sp- og AUF-politikk som det er AKP-politikk.

Aspvoll og Sjøli hevdar at

dei spurde mange, men at ingen ville la seg intervjuet.

Efter det eg kjerner til er det tre sentralstyremedlemar på

1990-talet som har fått førespurnad om å la seg intervjuet.

Dese ville ikkje kommentere overrapporteringa av medlemer i NMU, og vart såleis ikkje aktuelle som intervjuobjekt. Når artikkelen i staden handlar om ein påstått

«NMU/AKP-kultur», burde kan-

skje spørsmåla handla om dette, og det burde heller ikkje vere problem å finne flere sentralstyremedlemar ein kunne intervju (meg, til dømes). Det dårlege journalistiske arbeidet til Aspvoll og Sjøli kjem også til uttrykk gjennom at dei spurde NMU om å få utlevert medlemslisten, noko dei sjølv sagt ikkje fekk. Å då avslutte artikkelen med at «NMU vil fortsatt ikke oppgi medlemslisten sine» er grovt insinuerande mot NMU i dag, og ei gong høver i VG.

Eg ventar spent på Nationen sitt oppslag om at sterkt påverknad frå senterungdommar har ført til uhørt stor bygderomantikk i NMU (Sp).

Hilde Lysengen Hørv, tidlegare sentralstyremedlem og nestledar i NMU  
hilde.havro@senterpartiet.no

Kan sendes ufrankert i Norge. Adressaten betaler portoen.

Ja, jeg ønsker å abonnere på  
**KLASSEKAMPEN**

Jeg ønsker følgende abonnement (sett kryss):

Levering hver dag:  
 3 mnd. kr 670,-  
 6 mnd. kr 1.280,-  
 12 mnd. kr 2.440,-

Levering bare hver lørdag:  
 6 mnd. kr 475,-  
 12 mnd. kr 900,-

Send inn kupongen, ring  
Abonnementsservice på  
tlf. 22 05 95 72  
eller registrer deg på  
[www.klassekampen.no](http://www.klassekampen.no)

Navn: \_\_\_\_\_

Adresse: \_\_\_\_\_

Postnr./sted: \_\_\_\_\_

Hus nr.: \_\_\_\_\_ Oppgang: \_\_\_\_\_ Etasje: \_\_\_\_\_ Tlf. priv.: \_\_\_\_\_

Dato: \_\_\_\_\_ Sign: \_\_\_\_\_

Svarsending  
Avtale nr. 171107/16

Klassekampen  
Grønland  
N-0133 Oslo

**KLASSEKAMPEN**  
Utfordrer det etablerte

# Språket

## i naturvitenskapens tjeneste

**Da jeg for innpå et halvt århundre siden strevde med tilleggsprøven til examen artium, oppdaget jeg at i en viss type fysikkoppgaver var det mulig å skrive seg utenom vanskelighetene. Gode formuleringer gav poeng, selv om desimalene av og til kunne komme på avveie.**

**Willy Dahl**

Matematikken var det verre med. Tall, symboler og kurver var nadeløse, og det føresvevet meg at her hadde jeg å gjøre med

en objektiv vitenskap. Haken var at jeg ikke så noen hensikt med denne objektiviteten - figurene på millimeterpapiret hadde ingen relasjon til virkeligheten.

Senere i livet oppdaget jeg at dét hadde i hvert fall begrepet annuiteter, et område jeg ennå behersker. Og journalisten i meg hadde glede av den sosiale dramatikk som statistiske kurver kan avstendkomme - når man bare kutter vekk de nederste 95% av søylene.

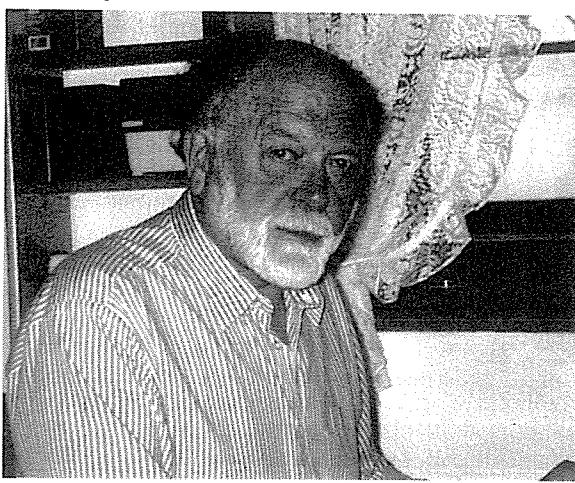
Nå, siden ble det så filologi, med en svipptur innom samfunnsvitenskapene, som den gang for det meste ble rekruttert av humanister (sterkt uttrykk for studentene med eksamen artium på engelsklinjen). I et kollokviuum høstet jeg mange beundrende blikk fordi jeg med tyngde kunne dosere at statistisk er en negativ korrelasjon like signifikant som en positiv. - Men ikke i kjærlighetslivet, var det en ettertraktet kvinne som innvendte.

En moteforfatter i 1950-årene var C.P.Snow, som var fysiker og romanforfatter og opphavsmannen til begrepet "de to kulturene": det at humanister og naturvitere hadde så vidt forskjellige forutsetninger at de simpelthen ikke forstod hverandre. (I kronikker ble tankene hans vulgarisert til en pessimistisk antagonisme mellom sjellose teknokrater og livsudugelige skjønnhänder.) En mannsalder etterpå kan det konstateres at han ikke fikk rett i sine verste spådommer. Folk fra ulike fagområder forstår hverandre bedre i dag enn dem gang, takket være vitenskapsfilosofi og fagkritikk. Et aspekt ved det siste har direkte relevans for problemstillingen jeg har fått utlevert.

Min generasjons stud. philol.'er startet med et naivt syn på språket. Et sted i det ubevisste hadde vi en forestilling om at språket er "objektivt" i den forstand at det er transparent i forhold til virkeligheten: Det kan være nøytralt med hensyn til det som det beskriver. Omkring 1970, da vi ikke lenger var stud. philol.'er, men lektorer og professorer, lært vi av våre studenter (som ikke bare okkuperte hus og forlangte medbestemmelsesrett på røde bannere, men også hadde lest moderne lingvistik) at språket har innebygde styringer for tanken - i ordvalg og grammatiske, særlig syntaks. "Mitt språks grenser er min verdens grenser", for å terpe litt på Wittgenstein. Styringer ligger det også i fortellingsstrukturen. Ta nå

f.eks. historien: Begynner du fremstillingen av det antikke åndsliv med et kapittel om klima, næringsveier og sosiale strukturer i det gamle Hellas, har du, bevisst eller ubevisst, tatt stilling til spørsmålet om hvorvidt det er tanken som beveger verden - eller omvendt. (Eldre his-

værvarsel - sammenliknet med de myke, vennlige isobar-bølgene i TV2. Det er tross alt samme været!



Professor emeritus Willy Dahl. Takk til fra Dahl for biletet.

torieprofes- sorer pro- testerer gjerne når man påviser deres dra- maturgiske eller episk- retoriske virkemidler; de mener at de skriver "ren" vitenskap.)

Men - "språket i naturvitenskapens tjeneste"? Ja, jo - hvis man bare husker at tjenere kan være egen- rådige. Det er klart at vi språkfelle-kun-inva- dene tall, symboler og kurver med våre teoretiske begreper. Men straks konsekvensene av disse tallene osv. skal presenteres, har naturvitene et problem. Bergensfilosofen Ralph Jewell har arbeidet med Bjerknes-skolen i meteorologien og blitt fascinert av den militære retorikken i værvarslene: Naturkraftene er i strid med hverandre. Bjerknes' språk er ikke nøytralt beskrivende, tingene kan sies annerledes. Bare tenk på "frontene" og de aggressive pilene i NRKs

### Tallene skal presenteres

Charles Darwin observerte visse naturfenomener og valgte å beskrive dem med ord som evolution, natural selection, preservation of favoured races, struggle for life og survival of the fittest. Disse ordene var ikke

"objektivt" og "nøytrale"

da han tok dem i bruk, og de er blitt det enda mindre siden - etter at de er begynt å fungere som sosiale og politiske metafore. ("Bærekraftig utvikling" er språklig sett vrøyl, en prosess kan ikke bære noe, men se om ikke begrepet har fått sin Gro-tid; ordet "utvikling" uten kvalifiserende adjektiv oppfattes alltid som positivt.)

Ideologiske, sosiale og politiske motsetninger braker mot hverandre i stri- den om "The Bell Curve" i USA. Den ble satt i gang av "sosiobiologen"

J.Philippe Rushton, som med stort data-oppbud i bl.a. Race, Evolution and Behaviour deler menneskeheden inn i tre hovedraser - asiater, hvite og negre. Man kan vanskelig kalte ham hvit sjåvinist siden det faktisk er asiatene som kommer best ut av sammenlikningen - men sikkert er det at negrene høynes nederst. Primer kritikk av Rushton på rent humanistiske eller sosiale premisser er selvfolgelig ikke faglig interessant; i første omgang må han imøtegås (legg merke til mitt fromme ønske i ordvalget!) i spørsmål om metodologi, statistisk signifikans og ikke minst relevans - osv. Men så, i neste omgang, vil kritikkerne stå overfor den oppgave å skape avsløring (neida, jeg er ikke nøytral!) ikke bare hans metodologiske brister, men også styringene i vokabularet i konklusjonene hans. Og da kan det tenkes at det blir bruk også for semantikere.

Så det var visst noe i min grønne ungdoms fornemmelser: Matematikk er relevant først når resultater og konsekvenser av den skal presenteres på menneskespråk. Norsk bør bli valgfag på MatNat. Da kan også naturvitene lettere holde oppsyn med folk av min type, når de prøver å formulere seg bort fra problemene!!!?

### Professorstafetten:

Tidligere har vi hatt:

- Kristoffer Kolltvedt, på olje og reserver fysikk
- Gerhard Berge, på ståda innan fusjonsteknologi
- Dag E. Helland, på bioteknologi og etikk
- Eirik Sundvor, geofysikk i går, idag og i morgen

Willy Dahl, Språket - i naturvitenskapens tjeneste

I dette nummer vert Per Magnus Jørgensens utfordra ned:

"Hva kan Nordahl Grieg ha ment med å si at botanikk er det verste blomstene vet?"



III. Frode Brænås

## PÅ TOMANNSHAND

# Primas i Språket, Det norske

**D**et er ei bragg å vere like kjend som Ingrid Espelid når du berre er professor i nordisk. Dei andre professorane sit på sine grå kontor og forskar på reduplikasjonsverb og garpegenitiv, men Finn-Erik er ute og set all verdas komma på plass.

Ja, Gud har vore god mot Finn-Erik; den straks 60 år gamle kjendisen er 188 senesterke centimeter høg, han har 60-meterpers på 7,6, caruso-røyst, mildt blikk, professor tyngde, faderleg grep kring raudblyanten og ein sensuell munn. Dette med munnen er no ikkje mine ord, det har eg frå Tove Bull, rektor ved Universitetet i Tromsø.

Høgt opp og lågt nede, han vinjar i Kulturanalen, han vinjar i Se og Hør, han vinjar over alt, that damned illusive Finn-Erik. Straks nokon seier «påmm» er han på plass med eit velmeinande «fritt, ikke fri». Koss det kan ha seg at ein lektoral pedant og besservisser er like folkekjær som Koss, veit ingen. Men åtte av ni nordmenn trur at Vinje fann opp det norske språket og er glad til for at ein sterk og veltalande mann kan leie dei ut av kaos og inn i gramatikkens trygge famntak.

Han er ein mann som sikkert er på hels med Sonja, ein slags språkets Arve Tellefson. Det er ikkje mykje atonalitet over han, han driv helst med taffeling. Vi nynorskingane hatar slike folk.

—Ja, eg er vel hatobjekt nummer ein i målrørla. Dei hatar meg blant anna fordi eg vil ha bort side-målsstilen. Nynorsk sidemål skapar aggressjon, elevarne lærer seg til å hate nynorsk. For dei skriv, slår dei opp kvart einaste ord hos Hellevik. Og stilane held ei bedrøveleg nivå som ikkje er verdig det intellektuelle nivåt vi krev av 18-19-åringar.

— Har du meir på lager vi kan hate deg for?

— Ordforrådet er nynorskens hovudproblem; det er eit forbodsspråk. Ord som «utsettelse» og «begynnels» vert erstatta med totalt døde ord. I røynda er nynorsk noko som berre få beherskar. Språket har ei sperre mot normale ord. Som forfattaren Arild Dahl sa det: «Som språk er nynorsk framifra – reint bortsett frå at det er så forbanna mykje du ikkje får lov å skrive!»

— Det er ikkje slik eit morsmål skal fungere!

— Er bokmålet så mykje gildare?

— I prinsippet er vokabularet i bokmål ope for alt. Det hadde vore rettare å kalle nynorsk for bokmål. «Lagnad» og «kjærelig» er bokord, dei er fjerne og opphøgde. Og så kunne vi heller ha kalla bokmålet for riks mål.

— Samnorsken då?

— I prinsippet er eg samnorskmann, men eg trur korkje eg eller Trygve Bull får oppleve at samnorsken stig fram.

— Eg har kort sagt lagt meg ut med alle. Nynorskfolket hatar meg og Riks målsforbundet gav meg ein gong ein pris; «Årets Vassause». Den fekk eg fordi dei meinte eg hadde vore årets største tulling på språkfronten.

— Det er ikkje berre på skrifta du er framme med raudblyanten, du har ikkje mykje godt å seie om dialektane heller.

— Normert talemål er eit framifra kulturorgan. Det som fungerer mest friksjonsfritt er det som bind oss saman.

— No er det vel «dannet østnorsk» du tenkjer på, men alle kan ikkje komme frå Oslo 3?

— Den kulturelle eliten har utvikla språket i alle land.

— Det er vel og snakk om ein sosial elite?

— Det er mogeleg for folk frå alle lag å komme seg

Vinje [Finn-Erik], vi set han i klammeform, så veit vi kor vi har han. Han skulle ikkje hatt lov til å bere namnet å Aasmund Olavsson, men så gjer han det heller ikkje, eigentleg. Han er fienden vår, så er det sagt.

TEKST: TOR MIDTBØ FOTO: BERNT EIDE

inn i denne eliten. Eg er sjølv eit eksempel på det: Faren min var elektrikar. Men det kan vere at eg har skifta litt álferd gjennom den jobben eg har.

— Namnet ditt har du også endra; frå Dahl til Vinje...

— Vinje er slektsnamnet etter mor mi. Det er vakert... og ikkje så vanleg...

**D**et var no eg skulle ha tatt han! Det var no eg skulle ha lægreida han så det stod etter. Eg hadde sjansen min, men rorte han ei.

Ein arrogant jækkel som skryt på seg ein elektrikarpappa, herr Dahl, men snobbar til med eit hamskifte til Finn-Erik Hvinje og krek seg land og strand rundt i Åkersgata og preikar skit om dialekt, Noregs Mållag og Det Heilagde Jamstellingsvedtak, skulle fått seg ein vestlandsk palatal midt i den ukloyyde infinitivin sin. Men koss skal ein kvæste ein likande kaf med sinne auge bak dei strenge brillene, koss skal ein makte å halde fiendebletet i fokus når si sit der og er like blid?

Kanskje er det glasa med Robertson S 4CL a 44,00 frå Bibliotekbaren på Hotel Bristol som gjer meg smill, kanskje skulle eg ha drukke sur kaffi og tenkt på fedrelandet?

Men eg kunne ikkje anna enn å be den kvitbrysta kelneren om eit glas eller ti, for trur du ikkje Finn-Erik tok til dosere om fråhaldsorsle og kristeleige saker når eg ville høre kva han meinte var det nynorske danningssideal. Eg slo tilbake med ein portvin og presiserte at eg aldri har vore donna. Orsak, men eg let han altså få halde på:

— Målfolket er suveren lobbyistar, dei er flinke til gjere bruk av statskassen, det skal dei ha. Men dei burde ta rimeleg omsyn til utbreiinga av nynorsk: Det er greitt nok at jamstellingsvedtaket fungerer juridisk og politisk, men funksjonelt er det inga jamstelling. Det er to svært ulike ting, den funksjonelle og den politiske røynda.

— Det er klart at det må bli dyrt med alle mogelege slags parallelluttgåver. For 90 prosent av elevarne i den vidaregåande skulen er nynorsk sidemål. Nynorsk får i dag kunstig pustehjelp, nynorsk er avhengig av offentleg støtte for å overleve. Vi ser at språket vert pressa tilbake til kjerneområda. Av dei som møtte til sesjon og nytt nynorsk, var 90 prosent frå Vestlandet.

— Nynorsk er eit regionalmål som hører heime i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal – på Vestlandet. Og der kjem nok nynorsk til å overleve.

— Men om det no er slik at nynorsk ligg i respirator, er det ikkje bra at doktrane er flinke, slik at dei kan skrive ut folk som Fløgstad?

— Det er eit romantisk syn at nynorsk i seg sjølv er forløysande for litteraturen.

— No seier du det same som Siw-Mette Thomas-sen. Ho var ein gong målungdom, men debuterte nyleg som forfattar på bokmål og ikkje på nynorsk. Ho seier det var eit spørsmål om stilistikk – ikkje om identitet.

— Ja, det er litt vettig det der. Kvar ting til sitt bruk.

Eg vart litt telefonkjent med Agnar Mykle like før han døyde. Første gangen han ringde meg, trudde eg at nokon dreiv gjøn med meg, men i alle fall; Mykle var sterkt aggressiv mot nynorsk. Han sa mellom anna at det ikkje let seg gjøre å fortelje vitsar på nynorsk.

— Eg har tenkt litt på dette at det er eit anna område nynorsk ikkje er bruksspråk, og det er pornografiene...

— Ja, det hadde vore målinnsats det, å få nynorsk inn i pornografien!

**I**ein herostratisk berømt artikkel i Syn og Segn i 1988, skreiv Tove Bull at Vinje er språkpolitikar i professorale klede. Det var det finaste ho kalla han.

Vinje vil helst ha bokmål, om han skulle finne på å seie noko anna, treng vi ikke å tru på han. Men han svara nei då eg spurde han om han var fienden min:

— Eg er ikke din fiende. Eg har aldri gått til åtak på målrørla, berre peikt på problem i nynorsk. Som til dømes vokabularet og at dei fleste meiner at det er lettare å bruke bokmål.

— Hadde eg virka meir intelligent om eg ikke hadde snøvl på Florø-mål?

— Nei, det har ingen ting med intelligens å gjøre. Og talenormering er noko eg først og fremst har jobba med innanfor NRK. Forresten er det berre tolv menneske i Noreg som snakkar nynorsk. Tre av dei finst på Blindern, tre av dei i NRK.

— Viss NRK skulle ha oppfylt kravet om 25 prosent nynorsk, måtte vi ha hørt på fire timer opplesing frå Bibelen kvar dag. Nynorskfolk er aldeles urealistiske i sine krav.

— Men er du glad i han Ivar Aasen?

— Eg har sympati for Aasen. Han var ein stor vitakspemann, det er ingen tvil om det. Han kom dessutan på rett tid og vart boren fram av P.A. Munch og andre. Knud Knudsen er jo sigerherren; det var to løysingar, Aasen og Knudsen, og Knudsen vann. Men Knudsen var berre ein lekk i ei utvikling. Nynorsk er ein imponerande konstruksjon.

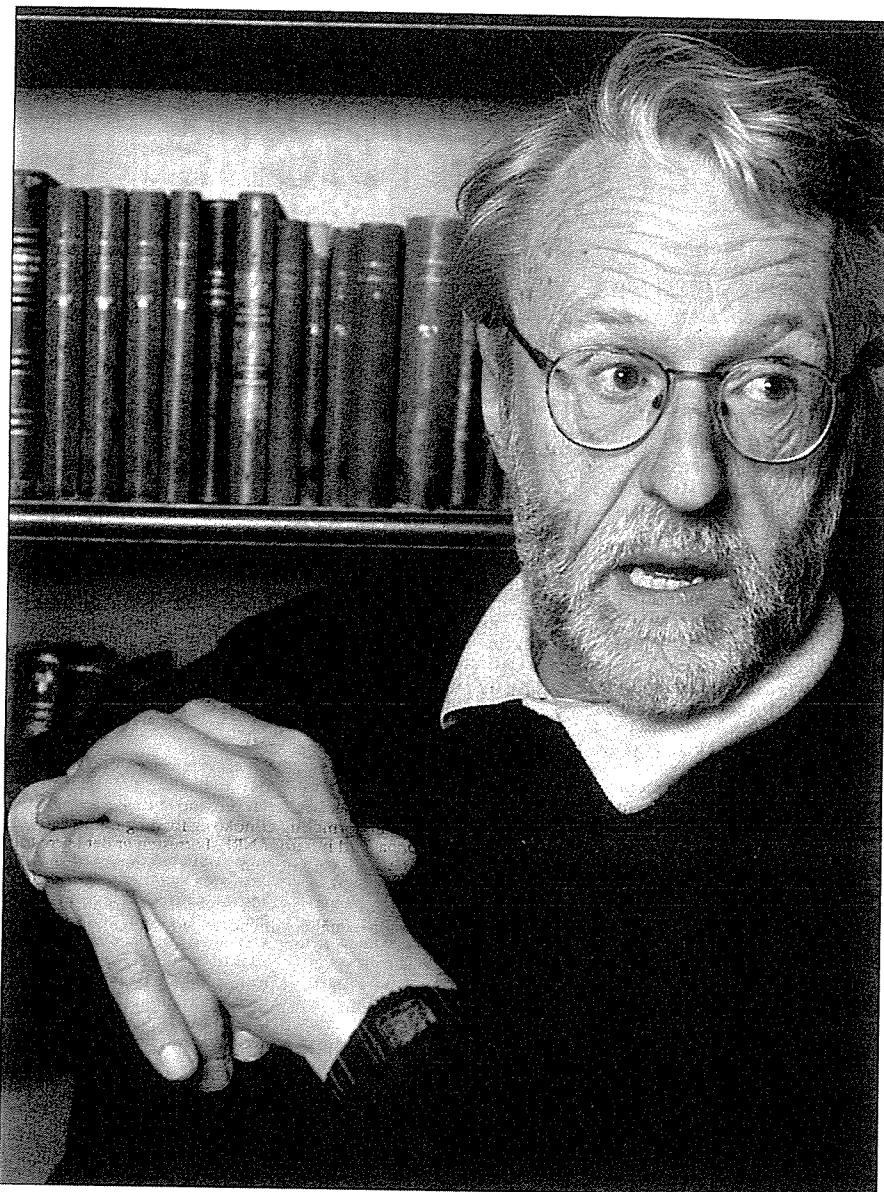
**K**onstruksjon, ein imponerande konstruksjon.

Han seier det utan synlege teikn på vondskapskap, Vinje er meir av ein kald fisk enn en veltemperert agitator. Men han har velt rett, riksretten, når han held Riksrett over Landsmålet og løyer rettarøksa si under det joviale skjegget. Nynorsk er jo ein konstruksjon, ein Noahs ark for motkultur og rare dyr, sett saman av morken rekved frå Søre Sunnmøre, Nordre Sunnmøre, Søre Nordmøre, dalstroka og innanfor inst igjen. Og frå Helgeland.

Arken har ikkje sokke, endå, men kjem nokon gong den dagen då vi kan sleppe ut den tredje duva og vone neit å få ho him att med eit oljetrelauv i nebbet? «Knut bokmålsveldet! Nynorsk som einaste riks mål!» klynkta kvelpane i korga der Målungdommen ligg; hadde dei endå vore kattungar, så kunne ein skulde på auga ikkje hadde opna seg enn. No har deiauge, men maktar ikkje å skode over kanten på den trygge korga. Og kjem dei ut av korga, står relingen på arken i vegon for klarsynet; evig skåna er dei, for å sjå det vældige ocean og dei fryktelege skomrokkena der ute...

Ja, det er nifst, men slik sit eg altså og knotar med tankane mine, med finn-cardigan frå Paul & Shark, eit glas Robertson S i hånda og Vinje i øyret. Han er vel vant til å snakke folk til rette, 15 år i Språkrøret gjev god trening. Han har ei skremmande velmodulert røyst, eit praktfullt organ verdig ein primas; ein sonor tenor, gode ord, pauli ord, troll i ord... Når jeg

## PÅ TOMANNSHAND



Finn-Erik Vinje. Han er slett ikkje i slekt med Aasmund Olavsson, men har spela Hjalmar Ekdal saman med resten av russekullet sitt.

teller til tre, våkner du og taler dannet østnorsk...»  
Svar! Eg trur Vinje sit og hypnotiserer meg! Orsak, Målungsdom, orsak.

– Er målfolket ein gjeng drøymarar?  
– Eg synes nok det er litt utiltalande av dei verste romantiske drøymarane å kalle seg nasjonalistar...

– Er nynorskrsla udemokratisk?

– Ja, for så vidt som det er udemokratisk å stengje ute så mange folkemålsord. I bokmålet er det stort sett berre visse former vi stenger ute, ikkje ord. Om vi ser bort i frå ord som «eg» og «ikkje» er det mest lov. Debatten om Norge/Noreg er jo eit talande utslag av vokabular-problemet i nynorsk.

– «Ivar Aasen – Norges største demokrat?» spør hermetikkboks-monumentet på Jernbanetorget...

– Det var mykje festtale-klingklang då Kleveland opna Aasen-året. Når ho seier at det er ein ressurs med to skriftspråk i Noreg, lyt vi vel tru at det hadde vore dobbelt så mykje ressurs om vi hadde hatt fire skriftspråk.

– Statråden talar lova om Norsk språkråd midt i mot, for der står det at dei to språka skal nærme seg. Tåkeprat lyder godt i festtalar, men er utan substans.

– Er nynorsken ein utgiftspost, intellektuelt og for lommeboka?

– Ja, det er ein utgiftspost med mālkøyving i eit land med fire millionar innbyggjarar. Eg ønskjer meir tilnærming og, til slutt, eitt skriftspråk. Dialektermerka er dessutan på veg ut, dei blir sakte men sikkert borte. Vi flyttar, studerer, giftar oss; alt dette får språklege konsekvensar.

– Mot slutten av livet sitt var Halvdan Koht inne på tanken om at nynorsken kanskje hadde utspeilt roa si, han hadde fått hundre år, og det var det.

– Er heile det nynorske prosjektet i dag eit utslag av markeringsbehov? Er det andre ting enn språket i seg sjølv som driv oss fram?

– Det kan vere nyttig å stille det spørsmålet. Spelar det noka rolle, eigentleg, om det heiter «kjem» eller «kommer»? Denne vedtaksiveren vi har i Noreg, er ein unormal tilstand for eit språk. 1907, 1917, 1938, 1951, 1981 – dette er teikn på manglande stabilitet.

**D**et er ein dyster teologi han går på preikestolen med, primasen med mediesanksjonert primat. Men han er mild i røysta, inga primat-skrikning her. Nokon og kvar kunne lære av strategien. Vinje er den flinkaste guten i klassen. Som den marknadsorienterte korrekturlakk-kunstnaren han er, er han vorten rik på det bestseljande språk-

vettet sitt. At han får tid til å vere professor ved sida av alt det andre, er like stort eit mirakel som historia om dei fem brøda med fiskepælegg.

– Sømmer det seg for ein professor å drive på med kommareglar?

– Miti offentlege virke er ikkje alt eg driv på med. Eg har sysla med psykologivistikk, med sosiolingvistikk – det har jo ikkje så mykje med kommareglar å gjere.

– Korleis vil du sjølv karakterisere deg som fagmann?

– Som ein liberalist, relativist. Mange meiner jo at eg godtek alt mogeleg.

– Er det rett av deg som statsautorisert betrevtar å oppdre som vitkapsmann?

– Du burde vel ha snudd på titlane i det minste, men viss det var slik at eg brukte min professorale autoritet som argument, ville det vore stygt. Fleire har skulda meg for det, eg har bede om døme, men ikkje fått svar.

– Er du på høgd med utviklinga innan moderne språkvitskap?

– Eg har brukt mykje tid på å popularisere ting, det er ingen tvil om at eg har eksponert meg sjølv mykje og at folk har fått lov til å ta meg i bruk. Det er klart at dette har gått på kostnad av andre ting. No er eg snart pensjonist, eg konsentrerer meg om det eg meistrar.

**B**ilete av Vinje som ein regelrefesar, ihuga oppteken av å/og-reglane og kommasetting, får meg til å tenkje på ein av vår tids leiente lingvistar, Juliva Kristeva, som snakkar om språkets patriarkalske funksjon, dette med å kontrollere, sette ting på plass, bestemme og haldeorda i tau-mane. Universitetsrektor i Tromsø, Tove Bull, er også oppteken av at Vinje er mann. I den beryktede artikelen i Syn og Segn skriv ho: «Vinje er den faderleg autoriteten som med faderleg omsorg og kontroll belærer publikum (...)» og «Hadde han vore kvinne, ville ein kunne sagt at han bruker kjønnet sitt skamlaust».

– Ja, eg lurtte på kva dette med kjønn tydde. Eg trudde elles vi var gode frendar, Tove Bull og eg. Eg lærte henne forresten grammatikk då ho studerte i Trondheim.

– Men er du ein patriark?

– Eg kom tidleg i kontakt med praktiske språkproblem og har drive på med dette länge, og då vert ein kanskje litt patriark.

– Du har sykla fra Oslo til Trondheim sju gonger, du er gammal Noregsmeister i bandy og sykler på jobben kvar dag. Kva gale har du gjort, kvifor straffar du kroppen din så ille?

– Det har vel litt med min generasjon å gjøre. Då eg var barn, hang det biletet av Ibsen og Bjørnson bak i klasserommet. Framme hang det biletet av Nansen og Amundsen. Vi skulle bli som dei to polarheltane, slike gutter det vil gamle Norge ha...

– Språkvitskapleg sett er du ein instrumentalist, du ser på språket først og fremst som instrument for tanken. Men viss språket for deg er eit instrument, tippar eg at du ikkje likar å spele jazz...

– Eg spelar klarinett, gjerne Benny Goodman. Men eg likar også marsj. Det hender eg set på ei plate med eit amerikansk militærkorkester og spelar Sousa saman med dei.

– Marsj, ja. Og så spelar du teater...

– Nåja, i fjor sette russekullet mitt frå 1954 opp «Vildanden», det var morosamt.

– Og du spelte Hedvig?

– Nei, Hjalmar Ekdal.

# fotefar

TEMAREISER

## Nashville, Memphis og New Orleans

29. oktober–7. november



### Nashville

Dag 1: Etter innsjekkinga tek vi ein tur på byen for å oppleve musikken og folkelivet. Dag 2: Vi får med oss Country Music Hall of Fame, og livemusikken på Honky Tonk-barane langs hovudgata, Broadway. Konsert med Olav Stedje om kvelden. Dag 3: Guida busstur i Nashville med omvising på Sørstatsplatasje. Konsert på æverdige Grand Ole Opry.



### Memphis

Dag 4: Buss Nashville-Memphis. Besøk på Lorraine Motel, der Martin Luther King vart skoten. Minikonsert med Olav Stedje på hotellelet. Dag 5: Høgdepunktet denne dagen vert det berømte Graceland, heimen til Elvis, og Sun Studio. Om kvelden kan vi nyte blues på Beale Street. Dag 6: Buss Memphis-New Orleans. Konsert på verdskjende Preservation Hall om kvelden.



### New Orleans

Dag 7: Bussguiding i byen og jazzlunch på sjømannskyrkja. Etterpå ruslar vi ned berømte Bourbon Street og nytt jazzmusikken. Dag 8: Cruise på den mektige Mississippi-elva i tradisjonell elvebåt. Middagskonsert med ekte New Orleans-jazz på Palm Court Cafe. Dag 9: Tid for heimreise. Flyet går ikke før på ettermiddagen, så vi har tid til ein rusletur i sentrum. Dag 10: Framme i Bergen/Oslo.



### Olav Stedje

Vi er så heldige å få med oss den kjende og kjære artisten Olav Stedje på heile turen til Sørstatene. Han vil gi fleire minikonsertar og underhalde grupper våre.

**Reisefakta** 10 dagar • Flyreise t/r Bergen og Oslo 8 overnattingar m/frukost på hotell i sentrum, 5 lunsjar/middagar • Billett til fleire konsertar og museum • Olav Stedje underhold • Yngve og Rasmus Sunde er reiseleiarar • Pris frå kr 19.280,- + flyavg./skattar kr. 2.715,-

**«Det var ein fantastisk tur med eit flott opplegg og mange utruleg gode opplevelingar.»**

– Nils R. Sandal, Gloppe

**«Ei draumereise. Turen kan absolutt anbefalast til alle.»**

– Morten Midlang, Vik

tlf. 994 94 253  
[www.fotefartemareiser.no](http://www.fotefartemareiser.no)

REISEGARANTIFOND  
RGF  
rgf.no

«Russeutskeinga kolliderer frontalt med føremålsparagrafen for skulen.»

# Meir om «europeiske frendar»

### MÅLMANNEN

#### ØYVIND STRØMMEN

#### SAMNANGER

Olav Torheim freistar i forrige utgåve av Dag og Tid å vri seg unna kven han omtalar som «europeiske frendar», ved å seia at det er berre «guilt by association» å trekka dette fram, som om ein vart ekstremist av å helsa på ein ekstremist.

Problemet er sjølvagt at Torheim og magasinet Målmannen har gjort mein enn berre å helsa. Torheim har drive utstrakt reiseverksam og har delteke saman med det han sjølv har omtala som «europeiske frendar» på ei rekke arrangement. Ein av dei nemnde eg i artikkelen min om ungarsk antisemitisme, der Målmannens artikkel på nett snodig nok ikkje lenger har namngjeve dei europeiske frendane. For dei av oss som har originalartikkeln, er det likevel enkelt å finna dei nemnde, blant dei er flamme Voorpost – ei «heilnederlandisk» gruppe – og Forza Nuova, eit italiensk politisk parti leidd av Roberto Fiore, ein mann med lang fartstid i den nyfascistiske rørsla, inklusive dei valdelege delane av denne, som han no forklarer som «romantisk ungdom på jakt etter ei sanning» (Corriere della Serra, 21. mars 2008).

Å kalla desse folk «euro-

peiske frendar» går litt lenger enn ein gong å ha helsa på nokon som er utanfor det Torheim skildrar som norsk konsensuskultur.

Men det er nok av andre døme. I Målmannen nr. 2/2012 skriv Torheim til dømes oppglødd om ei markering i Frankrike, der «tjodlynde medhaldsmennar frå nærr og fjerr [var] samla for å heidra Jeanne d'Arc, Frankrike sitt symbol for sjølvstende og fridom». I artikkelen framhever Torheim «den unge og gaverike Alexandre Gabriac». Pá et bileté får ein sjå Målmannens utsende stå saman med representantar for både greske Gylden Daggy og den spanske nyfascistiske gruppa La Falange.

Det gjev ikkje nett det inntrykket av vågal journalistikk. Torheim freistar å selja i lesarinnlegget sitt i Dag og Tid. Kritisk journalistikk er det iallfall ikkje. «Den unge og gaverike» Gabriac er ein av dei Marine Le Pen i det franske, høgradikale partiet Front National har kasta ut frå partiet, fordi det rett og slett vart for mykje å sveigja. Bakgrunnen var at det dukka opp et bileté der han gjorde den romerske helsinga, eller som han sjølv sa det, «eit bileté der eg hadde høgrearmen opp i lufta». At rørsla til Gabriac framhever både Philippe Petain (leiar for det franske Vichy-regimet under den

andre verdskriga) og Charles Maurras (leiar for den antiparlamentariske og «integralnasjonalistiske» gruppa Action Francaise i mellomkrigstida) som inspirasjonskjelder, gjer han visst ikkje mindre gaverik i Torheims auge.

Det skal ein ikkje undrast over. I Målmannen nr. 1/2012 skriv Torheim om «den nasjonale og identitære dagen» i Paris. Her presenterer han også ein for dei fleste ukjend fransk presidentkandidat – Carl Lang frå Parti de La France. Lang er tidlegare europarlamentarikar for Front National, men som Torheim skriv, rauk han uklår med Marine Le Pen, då han meiner at ho har ført FN «i retning ein ideologisk laupskap der det som jamt og samt ikkje er noko anna enn dvask liberalisme hev vorte tilsett ein liten dose islamkritikk (pá lag som vårt eige norske Frp)». For «dei meir radikale krefte», skriv Torheim, er det «klårt nok at denslags er lite å byggja vidare på».

Torheim er blant dei i den europeiske ytterleggåande nasjonalistrøsla som no freistar seg på såkalla metapolitikk – rundt til dømes kulturelle spørsmål som høgnorsk. Dette er likevel ikkje noko hinder for å kjenna att «dei meir radikale krefte» som nettopp det dei er.

Øyvind Strømmen er journalist og forfattar.

# Russesvir

### RUSSEFEIRING

#### JOHAN NEDREGÅRD OSLO

Eg vil takke redaktoren i Dag og Tid for leiaren hans 16. mai om russefønomenet.

Gjerdåker var den einaste redaktoren som kring 17. mai etter mi oversikt har skrive ein kritisk kommentar til denne farsottsa som heimsøkjer landet kvarf å. Eg trur dei fleste av oss som har arbeidd eit heilt yrkesliv i vidaregående skule, har opplevd russeutskeinga som ei skam for skulen, ei nasjonal skam i all si skrålande fyll, valdsprega undertrykking av yngre elevar og kapping i materiell status om å ha den dyraste russebussen.

Det som ikkje er lett å skjone, er korleis dette akseleverande elendet har blitt akseptert, ikkje berre meir opplagt av ungdomen

sjølv, men av ålmenta – med dei føresette og media i spissen. Den lettvinne «legitimeringa» til russe sjølv om at skulen berre manglar å ikkje kunne feire slutt på tretten år (les: beinhardt) skulegang med «litt festing», er til synes offisielt akseptert, ja til og med følgd opp med applaus. Men denne vesle festinga gjekk for lenge sidan over alle støvskapta. Mykje verre er det at russeutskeinga kolliderer frontalt med større delen av føremålsparagrafen for skulen – utan at mange bryr seg om det.

Det er fint at Gjerdåker kjem med forslag til konkrete tiltak for å få russe avlegitmert, det vil seie i storst mogeleg grad å få han ut av skulen. Det skal ikkje bli lett. Det vil mykje bli å gå mot ungdomskulturen som ser ei hovudmotivering for heile skulegangen i det å skulle bli

russ. Men som Gjerdåker er inne på, må ein helst vere på lag med ungdomen også av pedagogiske grunnar. I russeaksaka derimot er det på tide å vise mot til å bruke den skyldnaden til kritisk motkultur som også ligg i føremålsparagrafen. Det nyttar lite å overlate fronten til dei einskilde, ofte ueinige rektorane. Det må sterke krefter til. Sidan dette i høg grad er ein kamp om endring av opinion og haldninga, er det nettopp media som bør skjerpe kritikken mot det destruktive fenomenet det er tale om her. Så er det å håpe at dei som verkeleg har makt, politikarane, snart tarer å komme på barrikadane og kan bli einige om å sikre ei utdanning i Noreg meir i pakt med dei gilde styringsdokumenta for skulen enn med russefarsottsa som berre hånar dei.

LEHAR

SPRÅK

## Språkrådet på avvegar

■ Nynorskseksjonen i Norsk språkråd vedtok denne veka å fjerne skiljet mellom hovud- og sideformer i rettskrivinga. Ti mot sju røysta for framleggelsen. Endelig vedtak om korleis den nye rettskrivinga vert sjåande ut, skal gjerast på årsmøtet til neste år. Men alt no har nynorskseksjonen staka ut ein kurs som er alt anna enn gledeleg.

■ «Vi kan bare glømme den drømmen» kan verta lærebokspråk i nynorsk. Former som *tar* og *drar* vert jamstelte med *tek* og *dreg*. Adjektivformer som *open* og *røtent* vert jamstelte med *ope* og *røte*. Ord som *tenkja* og *byggja* kan skrivast utan j. Og ei rad ord som *øyre*, *drøyme* og *glømme* kan skrivast som *ore*, *drømme* og *glømme*.

■ Det er svært bra at Språkrådet vil ta bort systemet med sideformer, eit system som har ført til mykke ugreie for nynorsken. Men det er ikkje det same som at alt som finst av bokmålsnære sideformer, skal sleppast laust. Ein bør heller få til ei innstramming i tradisjoneell lei. Slik vedtaket kan vera no, er det eit stort tilbakesteg for nynorsken. Skal eit språk overleva, treng det ei fast, samlande norm som er stabil. Språket treng tydelege særmerke og bør vera bygt opp slik at bruken kan kjenna seg trygg i den daglege bruken av det.

■ Oppgraderinga av sideformene, saman med frisleppe av bokmålsorda i den nye Nynorskordboka, gjer at nynorsk vert dregen mot bokmålet både i formverk og ordtilfang. Det er som om samnorskpolitikken framleis gjer seg gjeldande 30 år etter at Vogt-komiteen la han daud. Bokmålet for sin del går i motsett lei, og har dei sista åra luka bort ei rekke tilnærningsformer. Skal nynorsken styrkja seg, må han merkja seg tydeleg ut i høve til bokmålet. Nynorskfolk bør ta til motmåle mot den påemna rettskrivinga.

*Svein Gjerdåker*

UTANERÅ

## Kvar er Europa?

Eg leitte gjennom Dag og Tid sist veke og veka før det, men Europadagen 9. mai vart ikkje nemnd med eit einaste ord. Har statsminister Bondevik verkeleg lukkast med å kneble det politiske ordskiftet her i landet?

*Jan Erik Grindheim, Oslo*

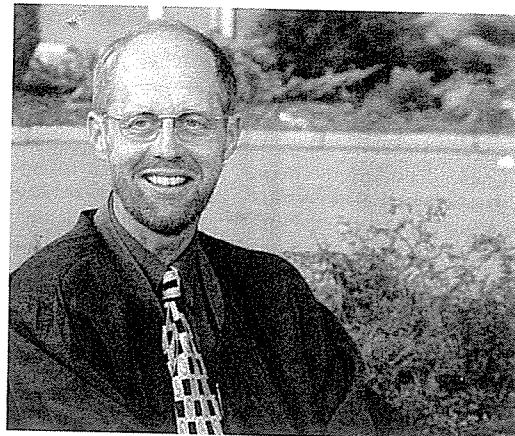
## DAG OG TID

Ansvareleg redaktør: SVEIN GJERDAKER  
Redaksjonssekretær: OTTAR FYLINGSNES

Journalistar:  
ROALD HELGHEIM  
NORALV PEDERSEN  
TIRIL REM  
CECILIE N. SEINESS

Disponent: ARNE-IVAR KJERLAND  
Annonsesjef: KJELL ARVE STRAUMSVÅG  
Tingarkontakt: INGEBORG BINNEWIRTZ

Telefon: 22 33 00 97 Telefaks: 22 41 42 10  
E-post: redaksjonen@dagogtid.no Internett: www.dagogtid.no



# Ut av klammene

— Ordlistene blir ryddigare utan klammerformer, meiner Helge Sandøy i Språkrådet. Men blir dei nynorske hovuda ryddigare av større valfridom?

Per Anders Todal

peranders@dagogtid.no  
Sist mandag vedtok nynorskseksjonen i Norsk Språkråd å gå inn for å fjerne systemet med klammerformer frå rettskrivinga. Det skal skje av nokre lite brukte stavemåtar av ein del ord blir fjerna, medan andre klammerformer skal gjerast til jamstelte hovudformer. Derved får ein fleire alternative hovudformer i rettskrivinga, og dette provoserer dei som meiner at valfridomen i nynorsk alt er i største laget. Men nordiskprofessor Helge Sandøy, leiar for nynorskdelene av fag, nemnd til Norsk språkråd, forsvarer vedtaket.

— Kvifor vil de ha klammene bort, Helge Sandøy?

— Departementet oppmoda i 2000 Språkrådet til å vurdere om klammerformene kunne kutta ut. Grunngjevinga var at systemet med klammer kunne sjåast som unødvendig komplisert, noko som kunne gjøre nynorskens vanskelagere å lære. Saka har òg ei taktisk side: Etter at klammerformene vart vedtekte fjerna frå

bokmålet, kunne nynorskens framstå som meir innfløkt enn bokmål om ein heldt fram med det abstrakte klammesystemet. Det er ikkje heldig. Ordlistene blir ryddigare utan klammer.

— Dette er eit nederlag for tilhengarane av ei fastare norm for nynorsken?

— Dei som meiner at valfridomen er noko som øydelegg for nynorsk, vil sjå dette som eit nederlag. Men dei som synest at valfridomen appellerer til det nynorske hjarta, vil vere nogene.

— Mange hevdar at den store valfridomen i nynorskens gjer språket vanskelegare å lære. Blir det ikkje enda verre no?

— Eg trur ikkje på det argumentet, eg. Eg registrerer at mange som underviser i nynorsk som sidemål meiner valfridomen er eit problem, og det same kan nok mange av elevane deira meine. Men der nynorsk er hovudmål, er mange elevar irriterte over at lærarane ikkje legg meir vekt på valfridomen i språket.

— Om mange nye former blir tillatne å bruke i lærebøker og i Staten, kan ikkje det skape usikre nynorskbrukarar?

— Nei, det har lit å seie. Den desiderat viktigaste valfridomen og variasjonen i nynorsk er dei ulike infinitivsendingane. Men det er ingen som argumenterer med å kutte ut ei av infinitivformene, altså -e eller -a, fordi dei skaper forvirring. Eg trur heller ikkje folk blir så forvirra om dei no får velje mellom *utafor* og *utanfor*.

— Tyder vedtaket dykkar at nynorsk krabbar i retning av bokmålet?

— Nei, det synest eg ikkje. Om du definerer det å gjøre ei form som *dritt* jamstelt med *dreg*, eller gjøre *tenke* jamstelt med *tenke*, som ei tilnærming til bokmålet, kan du kanskje seie det slik.

— Den andre måten å sjå det på er at dette er nynorsk på norsk folkemåls grunn. Det skuffar meg når nynorskbrukarar tek til seg tankegangen om at det som liknar på bokmål, er bokmål. Om formene vi godtak, liknar på bokmålet, er tilfeldig og irrelevant. Vi tek utgangspunkt i norsk taletmal, ikkje bokmålet. Påstanden om at nynorsk går i bokmålslei, er heilt galen. Ein del av den nye valfridomen omfattar ting som vik heilt av frå bokmålet.

— For språknedvitne nynorsk-menneske er vel valfridomen i nynorsk ein stor ressurs?

— Ja, mange av dei synest det er verdifullt. Er du engasjert i forma du gjev språket, gler du deg over det du har å velje i.

— Men ein sidemålselev i Østfold opplever det kanskje annleis?

— Det kjem an på kv — tu har på sidemålet som ei p' vil ha ei lettast n' ønskjer du kar valfridom. N' er dei ivri former oppdr ligg

Ifølge erfarte norske lærere er norskfaget i videregående skole for omfattende, kunne vi lese i BT.

# Hva med elevenes innsats?

## NORSKFAGET

Erlend Enehaug,  
statsviter og sensor



Lærer Inger Marie Stein hevder at norskpensumet er for krevende (BT 16.08.). Norskpensum i videregående skole omtales som «for omfattende [...]». Slutningen trekkes på grunnlag av at snittkarakteren ved eksamen, 3,1, er for dårlig. Andre muligheter utelukkes helt.

En lærer, en professor og en försteamanuensis kommer til orde i artikkelen. De to førstnevnte er mot norskpensumet, den sistnevnte for det. I tillegg får fem av dem som regnes som direkte berørte (elever) gi en kort kommentar. To av disse mente pensum er for stort, tre mente ikke det.

### Hva sa de egentlig?

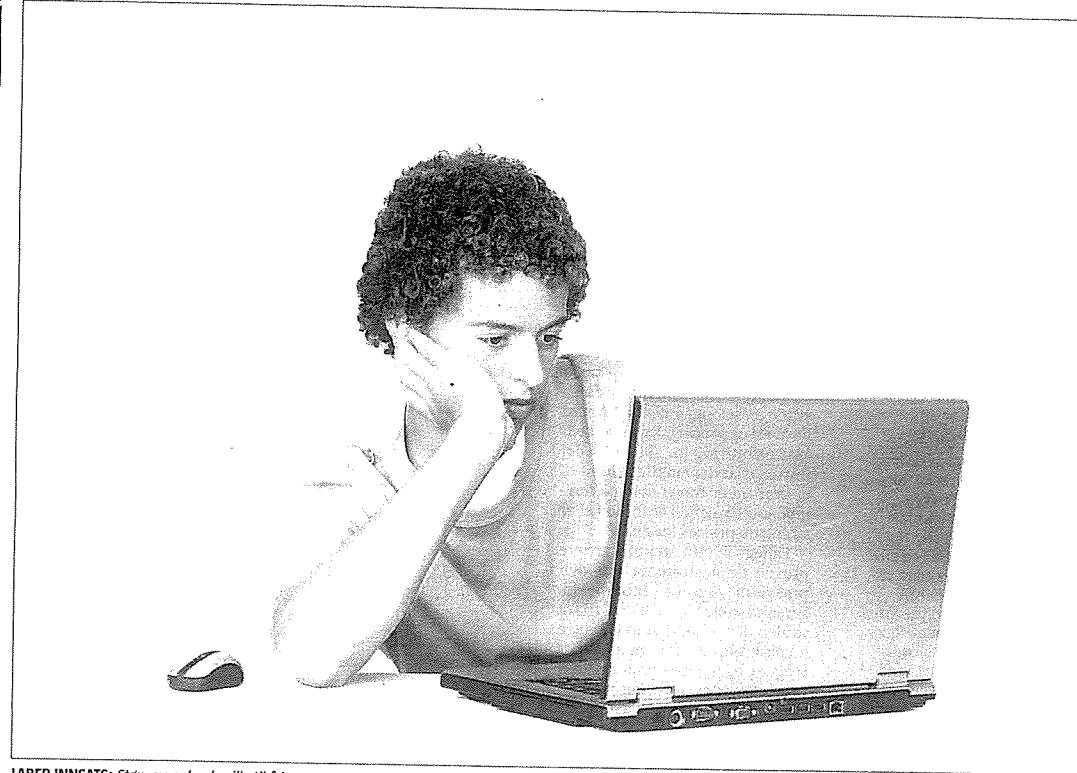
Foruten en referanse til snittkarakterene de siste par år, er resten av teksten basert på meningsytringer fra de tre sakkyndige. Har vi da grunnlag for å si noe om hovedstanden? Nei, selv sagt ikke. Vi mangler jo innsikt i hvor stort det angjeldende pensum er, hvor mange sider de må lese, hvor mange timer pr. uke som stilles til rådighet for oppleiring av elevene, samt hvordan lærerne underviser (kunnskapskartlegging, skriftlige innleveringer pr. time, antall prøver, kunnskapskvantifisering etc.).

I praksis forblir man like klok etter å ha lest artikkelen. Om man da ikke leser mellom linjene. Journalisten benytter seg av en kjent mal ved å ta utgangspunkt i fremdriftselementet konflikt. Deretter sikres redeligheten ved å la alle berørte parter få komme til orde. Men har vi fått vite noe vesentlig om samfunnet? Saker må ha en vinkling, det er det vesentlige for saken. I den produksjonen kan mye gå tapt. Hva sa de sakkyndige egentlig?

### Er det lærernes skyld?

Læreren sier at eleven sitter igjen med «[...] lite eksakt kunnskap» etter endt videregående skole. Tør vi analysere utsagnet? Uttagt: generelt er man ikke i stand til å gå gjennom pensum, og selv det vesle man rekker over gir ikke elevene egentlig kunnskap. Konklusjon: lærerne er for dårlige. Vi har hørt den før, men fra lærerhold? Den sakkyndige har - ufrivillig - drillet seg selv inn i offside (det er en metafora, elever!).

**Skytset må rettes annetsteds**



**LÆRER INNSATS:** Støy, manglende vilje til å innrette seg og utstrakt bruk av internett i timene mens undervisning pågår, kan være en årsak til middelmådige norskkarakterer, skriver Erlend Enehaug.

COLOURBOX.COM

bosørge den nødvendige bagasjen i form av solide faglige krav. Alt annet er et svik. En analogi: Forestill deg at man innenfor den gamle industrien i 1970-årene skulle ha nektet å omstille seg til oljeleting fordi det var altfor krevende. Da hadde ikke Norge vært hva det er i dag. Uttagt: vi må være forberedt på at dagens arbeidsplasser erstattes av andre i morgen.

Den grunnleggende skoleringen må derfor ta høyde for at individene behøver videreutdanning senere, uansett hva de selv eller en professor - måtte føle akkurat nå. Da må elevene lære mer på skolen i dag, selv i det gjørkjedelige norskfaget.

### Norsk er et krevende fag

Norskfaget er avansert, og krever - etter avsluttet 7. klasse - langt mer enn å kunne lese og skrive. Innslaget av samfunnsendrin og (litteratur og kunst) historie er betydelig, men dreier seg egentlig bare om memorering. Den vanlige delen dreier seg om analyse, om å tolke flere dimensjoner av en tekst. Norskfaget dreier seg derfor i stor grad om å reflektere over utsagn (tekst) i en sammenheng (kontekst).

I Kunnskapsloftet uttrykkes dette som «språkets matematikk». Man skal lete etter essensielle tekstlige momenter for så å påvise hvordan det argumenteres - trekke ut det viktigste. Det innebefatter øving i logikk, og det kan brukes når sagt til alt. Første skritt på veien er innføring i tolkningsverktøy, dernest kre-

ves det lesing, og til slutt selvagt skriving.

### Arbeid må til

For å trenes i dette må elevene arbeide med avisartikler, noveller, romaner etc. Det samme gamle, med andre ord. Men hvor mye arbeides det egentlig? Hvor mange skriftlige arbeider forlanges, og hvordan ser malen ut? Stikkordenen for hoy kunnskapsoverføring er intensitet og individuell prosjekt. Arbeid, med andre ord - og rykker noen ifra må de få ekstra utfordringer for de begynner å ljede seg. Verre er det ikke, så sant det organisasjonsmessig legges til rette for det.

Som sensor ved skriftlig eksamen i norsk for tiendeklassinger i vår, fant jeg tre ting påfallende: 15-16-åringene har et lite bevisst forhold til språklige grep, de skriver kort, og de har et relativt begrenset ordforråd. Det siste indikerer liten omgang med avanserte tekster, de to første henholdsvis svak forståelse for analyse, og liten skrivetrening.

### Stil om sommerferien

Ungdomsskoleelever skriver norsk stil, verken mer eller mindre. Da kan man ikke forvente karakterer langt over midten. For selv om retningslinjene for karaktersetting er noe overlappende, er læreplanens henvisninger til oppoving i argumentasjon, trenings i analyse og å vurdere saksmomenter eksplisite. Det krever altså alt annet enn *Hva jeg gjorde i sommerferien*-typen stiler.

Når disse nå tar fatt på videregående, møter de høyere krav - men i hovedsak som en fortsett-

### fakta

#### debatt om norskfaget

- I år avla annet kull som er blitt undervist etter Kunnskapsloftet i videregående skole eksamen.
- Eksamenskarakterene i norsk hovedmål og sidemål var de laveste på mange år.
- I BT 16.08. (faksimile) kom det frem ulike syn på årsaken til de dårlige resultatene.



telse av hva de skal ha brukt tre år på å tilgjøre seg. Sjokket mange får er altså at de skal bruke det de lærer. En del tekster møter de igjen på ulike trinn, sjangrene er nøyaktig de samme, og analyseverktøyet er det samme. Man bør derfor kunne forvente at elevene etter hvert beherske det de arbeider med. Et svakt snitt ved eksamen indikerer svak innsats. I så fall bør lærerne revurdere sine læremetoder.

### Forlanger gode karakterer

For å lære noe som helst må man gjennom fire faser: forstå ferdigheten (innlæring), beherske ferdigheten (utføring), automatisere ferdigheten og generalisere ferdigheten. Når man har gjort tilstrekkelig mange operasjoner, blir disse automatisert - man kan det. Men først når man er i stand til å overføre prinsippene på andre oppgaver at man førstår det: man har kunnskap.

For å rekke over dette i norskfaget kreves det et helt annet disciplinært nivå enn hva norsk skole i dag er eksponent for. Støy og manglende vilje til å innrette seg, samtidig som man forlanger gode karakterer, beskriver situasjonen i noen grad. Legger man så til den utstrakte bruken av internett i timene, altså mens undervisning pågår, begynner det å tegne seg et bilde av en mulig svak innsats snarere enn et for omfattende pensum som årsak til middelmådige karakterer. Hvorvidt det er lærer eller elever som har skylden, kan vel variere. Men da må skytset rettes annetsteds enn på et for omfattende pensum.

# Ordskifte

INNLEGG OVER 3500 TEIKN INKL. MELLOMROM KAN BLI NEDKORTA  
ordskifte@dagogtid.no (Me godtak innlegg både på nynorsk og bokmål.)

# Åtak frå ein som ikkje høyrer denne verdi til

## POLITIKK

**ASLAK L. HELLEV  
VOSS**

I Dag og Tid 24. mai tek Jon Hustad føre seg Miljøpartiet Dei Grøne. Dette er ein lekk i Hustad sprosjekt som går ut på å verta uven med alle. Nokon må gjera det og. Dei Grøne høyrer ikkje til i denne verdi, meiner Hustad. (Eg skriv verdi. For meg er det dét som er bibelmålet. I dag har endå til bibelomsetjarane funne ut at dei høyrer til i denne verda.)

Eg skal ikkje forsvara Dei Grøne. Hustad tek føre seg mange naturvernaraar, ikkje berre Dei Grøne. Reint konkret ber Hustad fram mykje vitug kritikk. Men eg er usamd i det grunnleggjande i prosjekter hans, som er tydelegvis er å få slege fast ein gong for alle at kapitalismens økonomi er ei naturlov det er uråd å setja seg opp mot. Dei som freistar det, høyrer ikkje til i denne verdi. Etter Hustads syn er det vel berre sunnmøringer og tyskarar, og gjerne svenskar, som har tilstrekkeleg innsikt til å overleva her i verda?

Sjølv er eg ein av desse som ikkje høyrer til i denne verdi. Me er domde til å tapa, meiner Hustad.

Eg meiner me har vunne stun-

dom, me òg. 13. mai 1814 var der økonomidebatt i Riksformasjona på Eidsvoll. Dei vedtok Eidsvolls-garantien. Trass i at verdien på papirpengane rasa nedover, vedtok dei å garantera ein fast kurs. På toppen gav dei regjeringa fullmakt til å trykka meir pengar, mykje meir. Å auka skattane var det ikkje snakk om. Grev Hermann Wedel Jarlsberg la imot. Dette var øydeleggjande for stat, folk og næringsliv. Noreg var for lite og fattig til å vera ein eigen sjølvstendig stat. (Attat dette måtte me rekna med krig. Sverige hadde monarkie større her og hadde alle stormaktene i ryggen.) Å droyyna om sjølvstende slik stoda var, det var galemanns gjerd.

Sjølvstendemennene gjekk lite inn på dei økonomiske realitetane. Dei kunngjorde, med stor patos, at vielle me ha sjølvstende, måtte me bera kostnadene, og det med glede.

Sjølvstendemennene vann med 76 mot 29 royster.

Sjølvsgart hadde den gode greven rett. Han hadde innsikt både i økonomi og internasjonal politikk. Det fleirtalet fann på, var stikk i strid med all fornuft. Fleirtalet høyrde ikkje denne verdi til. Det gjekk også som greven hadde spådd: Noreg kom i union

med Sverige. Wedel Jarlsberg vart finansminister og fekk oppgåva med å rydda opp i økonomien. Det er vel det ein i dag kallar å ta ansvar.

Likevel tok Wedel Jarlsberg og unionspartiet skammeleg feil. I dag meiner alle det var rett å satsa på sjølvstendet. 17. mai er den store festdagon for demokrati og sjølvstende. Hadde ikkje fleirtalet på Eidsvoll våga å satsa, hadde me ikkje oppnådd den frie stillinga somme fekk i unionen. Me kan takka dei som ikkje var av denne verdi, for at det gjekk som det gjekk.

Framstillinga mi av 1814 byggjer eg på Arne Bergsgårdss bok Året 1814, bd. 1, Grunnilova, ei bok eg trur er lite lesen i dag, diverer. Dei som har lese boka, veit at Bergsgård, Jon Hustad, eg og herverande organ har noko til felles. Me skriv alle eit mål som er for godt for denne verdi. Me skriv eit mål som høyrer heime inne i fjordane og opp i fjelldalom. Eit mål den heilage älmenne utviklinga har dømt til undergang. Altå har sjølvaste Jon Hustad ei rein av den huda som heiter «ikkje vera av denne verdi». «Der ser dere, det er håp for alle», som Ulf Holmsgaard, min gamle radikale historielærar på Gymmen, pla sei.

# Grøn politikk er den einaste realistiske

## POLITIKK

**HANNA E. MARCUSSEN  
OG TOM SVERRE  
TOMREN  
OSLO/HAUS**

Jon Hustad melder i Dag og Tid 24. mai programmet til Miljøpartiet Dei Grøne. I det første avsnittet slår han fast at Dei Grøne er eit «svært så venstreorientert parti» som ved hjelp av uspesifiserte «massive offentlege reguleringar» vil endre samfunnet. Resten av artikkelen går med til å hevde at klimapolitikken vår er naiv og urealistisk.

At Dei Grøne vil endre samfunnet, er rett nok. Vi skil oss frå alle andre parti både til venstre og til høgre ved at vi vil bort frå økonomisk vekst som mål for samfunnsutviklinga. Aukande forbruk i rike land som Noreg lèt seg ikkje lenger sameine med økologisk bærekraft, og lite tyder på at det aukar livskvaliteten. Ei meiningsmåling i 2010 viste at 71 prosent av norske fagorganiserte heller ville ha kortare arbeidstid enn auka inntekter heretter. Det er også vår politikk.

Grøn politikk har det sams med venstresida at vi er for jamnare fordeling – og det sams med høgresida at vi er for individuell valfridom. Det er såleis rett at vi vil auke skattane på høge inntekter og formuar. Det er ikkje berre rettvist, men også naudsyn når vi ikkje vil finansiere velferdsstaten med oljepengar.

Det Hustad unnlæt å nemne, er at Dei Grøne mellom anna er for kontantstøtta, for retten til å velja private skolar, for å mijke opp byggjereglane, for å lette vilkåra for sjølvstendig næringsdrivande og for reformer som vil redusere byråkratiet. Det er mykje vi kan samarbeide med borgarlege parti om.

Hustad trur ikkje at Dei Grøne har skjøna at internasjonale miljøproblem krev internasjonalt gjennomførle loysingar. Det har vi nok. Dei Grøne er deit av eit grenseskridrande parti – European Green Party – og av ei global grøn rørsle. Vår politikk er sameint med den internasjonale grøne politikken. Den gir meinung som ledd i den globale grøne omlegginga som krevst og som våre sosterparti i alle verdsdelar strir for. Vi vil også bruke noko av oljefondet til å hjelpe fattige land med denne omlegginga.

Hustad meiner likevel at ei slik omlegging er umogleg, i alle fall i Europa, fordi det ikkje finst nok fornyelege energiressursar. Han stor seg då til ein eigen lesemate av boka til David MacKay: *Sustainable Energy – Without the Hot Air*, som handlar om moglege energiframtider for Storbritannia. Langt ifrå å meine at ei karbonnøytral framtid er umogleg, vil MacKay visa kanskje det naudsynlege kan gjera. Han viser fem moglege løysingar, alle utan norsk gass og to av dei heilt utan kjernekraft. Alle løysingane har sine ulemper, men Hustads utlegging av desse er misvisande. Storbritannia er ikkje særleg godt stilt: Det er eit av dei mest tettfolka landa i Europa, 16 gonger tettare enn Noreg. Derfor, og fordi landet ligg mot nord, er tilgangen på sol- og bioenergi per person mindre enn i Europa som heilskap. Samtidig blir solenergien fort billigare. På dei siste fire åra er prisene på solcellemodular redusert med to tredjedeler. Eit europeisk energisystem med balanserte innslag både av sol-, vind-, vass- og bioenergi lèt seg realisere. Til det kan Noreg bidra mellom anna gjennom den store tilgangen vår på vindkraft til havs og lagringskapasiteten i vasskraftmagasina våre. Auka utvekslingskapasitet med Noreg er også noko David MacKay gjør reking med, slik at Storbritannia betre kan utnytte eigne vindressursar.

Det som derimot er uråd, er å skaffe nok bærekraftig energi til å drive samfunn med evig veksande forbruk. Tvert imot må vi ikkje berre effektivisere energibruken, men også endre åferd og redusere dei mest ressurskrevjande delane av forbruket vårt. Det siste poengterer også David Mackay.

Det er ein myte at vi kan berge klimaet ved å erstatte kolkraft med gass. Som Det internasjonale energibyrået (IEA) har vist, blir utsleppa framleis for høge om all kolkraft i verda var bytt ut med gass. Det er energisparing og fornyeleg energi som må til.

Det er ikkje politikken til Dei Grøne som er urealistisk. Det er derimot politikken til dei partia som meiner at evig vekst er mogleg på ein avgrensa klode, og at norsk petroleumsverksemder er eit godt klimatiltak.

Hanna E. Marcussen er nasjonal talstykvinne for Dei Grøne og førstekandidat i Rogaland, og Tom Sverre Tomren er førstekandidat for Dei Grøne i Hordaland.

# Hustadvika og Stad skipstunnel

## SKIPSTUNNEL

**HÅKON DAG SØRLAND  
NORDFJORDEID**

Hustadvika er eit meir enn 10 nautiske mil langt havstykkje i skipsleia mellom Molde og Kristiansund. Det er rekna som eit av dei farlegaste langs norskekysten. Farvatnet er ureint, grunt og oppfyllt med mindre øyar og skjer. Atskillege forlis har skjedd på Hustadvika, og det ligg mange skipsvrak her.

Eit av dei mest kjende forlis på Hustadvika skjedde i 1938 då frakteskipet «Rokta» gjekk ned. Det vart særleg godt kjent mellom anna fordi Arnulf Øverland skreiv eit dikt om denne dramatiske hendinga. Også i nyare tid har det vore fleire forlis her.

Dette er berre ein liten bit av det ein kan finne av fakta om eit særleg værhardt og ureint havstykke. Ein finn vel også her grunnen til at det mellom dei to største byane i området, Ålesund og Trondheim, ikkje er direkte hurtigbåtrute. Ei slik rutte ville elles vere ideell med omsyn til befolkningsgrunnlag og avstand.

Eg ser ikkje samanhengen mellom Stad skipstunnel og Hustadvika. Humborstad og Aare i at det er behov for meir informasjon om Stad skipstunnel. Politikarane treng meir sakleg informasjon når pengar skal løvvast til så store og kostbare naturinngrep, og den informasjonen må vere faktabasert.

Etter mitt syn er det ikkje nok berre å lâne øyre til dei som til domes har sitt arbeid med å påverke i ei bestemt retning. Først når faktagrunnlaget er på plass, kan ein vege fordelar opp mot kostnader og ulemper.

Følg med på leserdebatt og kommentarer på [bt.no](#)

## Ein hovudveg aust–vest

**EIN VIKTIG** føresetnad for næringssutvikling er effektiv infrastruktur. Hos oss er det stamvægene nord–sør og aust–vest som har størst betydning. Men skal me få skikk på dei i vår tid, må planprosessen som i dag tar ni år reduserast til tre gjennom statlege reguleringssplanar. For aust–vest bør talet også reduserast til ein veg, i alle fall for Hordaland og Rogaland, og så bør den gjerast skikkeleg.

E134 over Haukel i er det mest sentrale alternativet som også har størst innkortingspotensial og trafikkgrunnlag. I Rogaland har folketallet auka med 60 % dei siste 40 åra. Samla sett har Hordaland og Rogaland sterke vekst enn Oslo og Akershus. Det er viktig å slå fast.

**E 134 KAN** med relativt få grep bli det kortaste, flatteste og mest vintersikre alternativet for 90 % av Rogaland og 95 % av Hordaland, og åtte til 14 mil kortare enn noko anna alternativ. Flate vegar er viktige for å få ned drivstofforbruket, og ikkje minst viktige når tunge, utanlandske vogntog utan retardar (tilleggsbremse) kjem ned bratte vegar i Noreg, jf. problema i Måbødalen. Dessutan er det heilt unndwendig at vogntog og andre skal stå i tømvis og vente på brøytebil wintersdagen, eller møta stengt veg. Den slags sløseri har ikkje norsk næringssliv råd til. Og kvar skal me brukha åtte timer Bergen–Oslo når me kan kjøra på fire?

I vest kjem vegen raskt inn til dei store byane Bergen, Haugesund og Stavanger, dels via E 39. I aust fangar dette vegsystemet opp heile Oslofjord-området nedover til Grenland i vest og til Halden i aust. Med senketunnel Moss–Horten kan Bergen–Svinessund kortast inn med 17 mil, og skadeleg gjennomgangstrafikk i Oslo fell bort. Men mest betydning har det for Hordaland og Rogaland, som er to av landets største eksportbykle, og ferskvarene må fort fram.

**MED EIT PROSJEKT** av så stor nasjonaløkonomisk betydning er ein kostnad på 2 % av Oljefondet eit smålåt krev, men det er nok til å byggja ein effektiv firefelts motorveg aust–vest. Arbeidet kan startast opp omgåande dersom viktige krav til planprosessen vert oppfylte.

Kanskje bør det òg vurderast om entreprenøren kan ta over både detaljprosjefting og produksjon, slik at Statens vegvesen vert avlasta med tidskrevjande oppgåver, men sit at med den viktige styrings- og kontrollfunksjonen.

Det er ingen tvil om at eit firefelts motorvegsystem mellom våre største byar vil ha svært positiv effekt for norsk næringssliv, for ulykkesstatistikken og for miljøet – ei god investering som vil vera inntent på få år.

Her i landet har me råd til det meste, men på sikt har me ikkje råd til å vera å byggja ut ein tidmessig infrastruktur. Kanskje bør me òg tenkje kombinasjon av hovudlinjene for veg, straumforsyning og eventuelt gass i framtida.

JOHANNES SØRLI,  
HAUKELIVEIENS VENNER

Enn om me tok vekk både haustrferien og vinterferien og erstatta dei med to veker fleksibel ferie for både lærar og elev.

## Eit alternativ til forbod

### SKULEFRI

Eirik Haga, ordførar i Vaksdal kommune, tidlegare lærar, pedagogisk konsulent og rektor



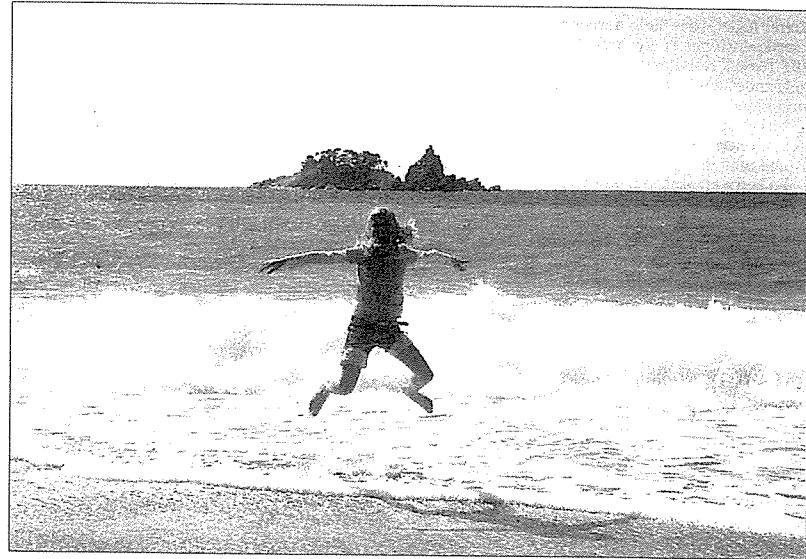
**MEDIA HAR** fokusert på at foreldra sokjer borna fri frå skulen utover haustrferie og vinterferie, og problema dette medfører for skulen. Nokre rektorer har uttalt seg i resande ordelag. Dette skapar eit inntrykk av at foreldra er uansvarlege, set eigne behov framfor borna si opplæring. Det er ei heilt klar utfordring for skulen at det finst klassar der ein til to elevar til ei kvar tid er fråverande på ferie med foreldra, men er forbod eller strengare praksis løysinga?

Tidleg i min rektorkarriere prøvde eg å stramma inn den praksisen som var innarbeidd. Foreldra sokte likevel elevar fri frå skulen. Etter kvart som eg lært lokalsamfunnet å kjenna og vart tryggare og tryggare på at dei aller fleste foreldra verkeleg ynskjer borna sine sitt beste, forsonte eg meg med situasjonen. Eg mislikte sterkt å moralisera over foreldra sine val.

Medarbeidarane mine, lærarane ved skulen, la til rette for elevarne si læring i fråversperioden for å bota på situasjonen.

**SPØRSMÅLET** eg ofte og ofte stilte meg var om ikkje løysinga på «fråversproblem» er motsett. Bakgrunnen for tankane mine var det enormt store arbeidet lærarane i fyrste klasse la ned for å få 6-åringane til å fungera som enkeltelevar og som gruppe. Dette arbeidet begynner normalt å bere frukter i månadsskiften september/oktober. Då vert det haustrferie.

Slik samfunnet har utvikla seg er det berre eit fátal av foreldra som kan vera heime i borna sin haustrferie. Difor må skulen opna skulefritidsordninga heile



JIPPI: Dei fleste skulane har innført digitale læringsplattformer og dei kan lastast ned kor som helst i verda. Ferierande elevar kan i lag med foreldra arbeida med om lag det same som klassen held på med.

ARKIVFOTO: STEIN LANGESEN

dagen. Skulefritidsordninga er noko lausare i organiseringa enn skulen. Dette er jo trass alt borna si fritid. Relativt ofte måtte fyrste-klasselærarane starta opp att på det viktige arbeidet med å etablere arbeidsmiljøet i fyrsteklassen.

Vinterferien i februar/mars skapte ikkje dei same pedagogiske utfordringane. Likevel kom den – og kjem enno – midt i den beste arbeidsperioden i skuleåret.

**UTFORDRING** til debatt! Enn om me tok vekk både haustrferien og vinterferien og erstatta dei med to veker fleksibel ferie for både lærar og elev.

Foreldra har hovudansvaret for

elevane si opplæring. Skulen skal som profesjonell organisasjon gjera sitt til at elevane får ei best mogleg undervisning. Undervisning er i didatikk definert som førebuing av undervisning, gjennomføring

av undervisning og etterarbeit.

Det er dette som på kortform er lærarane sin profesjon.

**DEI ALLER** fleste skulane har for lengst innført digitale læringsplattformer. Dese fungerer også som kommunikasjonskanal mellom elev og lærar og mellom skule og heim. Her ligg også elevane sine vekeplanar. Slik kan foreldra til eit kvar tid følgja med på kva borna skal arbeida med på skulen.

Dei digitale læringsplattformene kan lastast ned kor som helst i verda. Ferierande elevar kan i lag med foreldra arbeida med om lag det same som klassen eller gruppa held på med.

Lærarane sitt uttak av fleksiverie må skje etter turnus og styrtar etter ferielova. Dei skal få sine to veker ferie, men me treng ikkje stenga skulen ei veke om haustrferie og ei veke om vinterferie. Sjølv sagt vil dette krevja tilrettelegging og organisering frå skulen si side, men det er mogleg. Kva for veker foreldra enkeltvis ynskjer å ta ut ferien må sjølv sagt tillegast mogleg klarerast med skulen. Det er for å ta vare på fellesopplevingane og møteverksemada mellom skule og heim som er så viktige for elevane.

## Sats på sykkelen i byområdet

### DYLUFIT

Sigmund Riis, Furudalen

**BT HADDE** 15. juli to oppslag som omhandlet kampen mot økt bilbruk i byområdet. Lederartikkelen uttrykte seg positivt til UiB sitt forslag om beskriving av gratis parkering på jobben, med fokus på å stimulere til mer kollektivbruk. På side 12 var det omtale av Næringsrådets forslag om å gjøre støtteordninger for mer kollektivbruk skattefrie. Tilsvarande det skattefritak som de med gratis P-plasser har i dag.

Det er positivt av BT å sette fokus på slike tema som fremdeles er politisk kontroversielle. Når temaet er kampen om mindre bilbruk, så er det imidlertid viktig at sykkelen, det suverene transportmiddelet i by, ikke blir glemt.

**I REGJERINGENS** ferske strategidokument om klimatiltak, Klimakur 2020, er sykkelen et av få tiltaksområder som er direkte lønnsomme for samfunnet. Det er særleg gevinstene på de helsemessige faktorene som slår svart positivt ut, og som bl.a. danske ne har beregnet til så mye som 16 ganger høyere enn den ulykkeskjenkingen en får ved økt sykling. Sykkelen er suveren også på de fleste andre faktorer innen bytransport, og dens potensial bør utnyttes raskest mulig.

Når da lederartikkelen den 15. juli etterfølges av ein artikkel på side 3 om den vanskelige prioriteringen innen helsesektoren, er det synd at BIs oppfatning av bildempende strategier ikke nevern den helsebringende sykkelen med ett ord. En skikkelig sykkel-satsing vil gi direkte avlastning på helsebusdjettene. Heller ikke

den andre artikkelen om skattefrie busskort nevner ett ord om sykkelen.

**ET RASKT OG** billig sykkeltiltak kunne eksempelvis vere å få hevet satsen for sykkel i reise-regulativet fra dagens skarve 1 – en – krome pr. kilometer til et nivå som kunne virke mer stimulerende til økt sykkelbruk. Skattefritt selvsagt. Elbilen er satt til fire kroner, ei krome mer enn en vanlig bil, til tross for at elbilen er billig i drift, men slett ikke løser alle byens transportproblemer.

Elbilen er et eksempel på at staten virkelig kan etablere stimulerende virkemidler hvis den vil. Kollektivsystemene får store tilskudd allerede, og sykkelen fortjener virkelig noe tilsvarende, særlig nå i lys av dokumentasjonene i Klimakur 2020. I tillegg

er nå ellsykkel på full fart inn på sykkelmarkedet, et kjøretøy som minst dobler normal sykkelavstand, og flater ut bakkene.

**NÅ KAN VI** selvsagt ikke klare oss uten en stor satsing også på kollektivsiden. Etter mitt syn vil det nettopp være avgjørende å få etablert et godt samspill mellom sykkel og kollektiv, slik de bl.a. for lengst har funnet ut i Kobenhavn. Der vil de nå også åpne S-banesystemet for å ta med sykkelen, slik at det blir lettere å oppnå smidige dør-til-dør-reiser.

Sykkel vil være et minst like viktig virkemiddel mot økt bilbruk i byområdene som kollektiv er det, og da med en skikkelig helsebonus på kjøpet. For å oppnå økt sykkelbruk vil vi også trenge god markedsføring, og vi vil være avhengig av god drahjelp fra alle medier, inklusive BT.

# Debatt

**Transseksuelle er en mindre gruppe enn homofile/ lesbiske, desto større grunn for oss alle til å stå opp og forsvere urett begått mot dem.**

## Glåmdalen mener

# En åpenhet å beundre

**H**un ble født og fikk navnet Marianne, men følte seg aldri som ei jente. Som 16-åring er det navnet Nikolai som gjelder, og snart skal jenta bli en gutt også kroppslig. Så heretter skriver vi «han». Det er et beundringsverdig mot som Nikolai viste i vår lørdagsrapportasje, der han fortalte om hvordan det har vært å leve i «feil kropp», og samtidig oppdage tidlig at han ikke var som alle andre. At han var transseksuell.

Nikolai Johnsen forteller

om mange tøffe oppvekstår som offer for mobbing og trakassering, samtidig som han selv var på jakt etter egen identitet. Det han forteller kan hjelpe andre i lignende situasjon.

Det handler om toleranse for at vi er forskjellige. I vårt samfunn har det skjedd en veldig utvikling de siste tiår med økt aksept for andre seksuelle legninger enn den heterofile. Det er nok å nevne at homofili var forbudt ved lov i Norge fram til 1972. I dag er det langt større aksept for at vi er forskjellige, men det tar tid før alle kommer etter. Blant annet er det ikke lenge siden Islamsk råd i Norge slo fast at homofili er forbudt i islam. Også i endel kristne miljøer henger gammeldags holdninger igjen, men der har det likevel skjedd en utvikling fordi press utenfra har hatt sin virkning. Transseksuelle er en mindre gruppe enn homofile/lesbiske, desto større grunn for oss alle til å stå opp og forsvere urett begått mot dem. Samtidig må behandlingsstibudet til de transseksuelle som trenger hjelp være på plass, det er en utsatt gruppe både for depresjoner og selvmordstanker.

Vi synes Nikolai viser usedvanlig reflekerte tanker, og håper av hele vårt hjerte at den prosessen han nå skal gjennom blir vellykket.



Nikolai Johnsen delte sine tanker med Glåmdalens leserør dag.

## Flekk start

Sesongstarten for KILs herrelag i 1. divisjon begynte på en best mulig måte med seier mot Mjøndalen, en av favorittene til å rykke opp. Det er å håpe at dette også kan bidra til mer begeistring og bedre oppmøte på kampene. 942 tilskuere var skuffende til seriestart.

Diskuter dagens leder på [glåmdalen.no](#)

**Glåmdalen**

Grunnlagt 1885

ANSVARLIG REDAKTØR/DAGLIG LEDER:

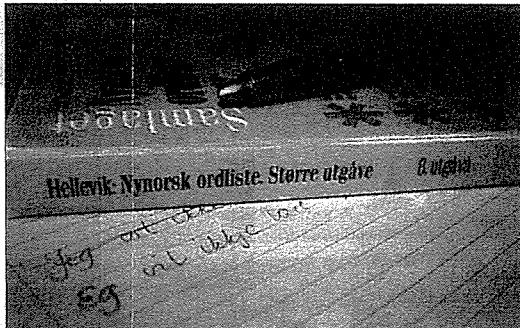
Eivind Lid, [eal@glomdalens.no](mailto:eal@glomdalens.no)

NYHETSREDAKTØR: Tom R. Hæhre, [trh@glomdalens.no](mailto:trh@glomdalens.no)

NYHETSLÆDER: John Kristian Strand, [jks@glomdalens.no](mailto:jks@glomdalens.no)

DIGITALREDAKTØR: Geir Christiansen, [gc@glomdalens.no](mailto:gc@glomdalens.no)

## MIN MENING



Terje Tønnesen referer Glåmdalens lederskrift og mener innvandrere også må lære seg nynorsk.

### Om å følge med i timen

**NYNORSK:** I mai 1885 gjorde Stortinget et historisk og fremdeles gjeldende vedtak: Jamnstillingsvedtaket, eller «likestillingsvedtaket» for dem som ikke forstår nynorsk. Målformene tilknyttet nynorsk og bokmål i 1929.

På grunn av likestillingsvedtaket ble begge skriftmåla brukt i offentlig administrasjon, offentlige medier som NRK og i byråkratiet. Det var et krav at man skulle beherske og svare på førespørsler og brev på samme målform som de ble mottatt.

Når Glåmdalen skyver to unge, norske kvinner foran seg som en buffer mot nynorsk, er det dårlig gjort mot jentene. De uttalte seg nylig mot nynorsk, og mente den var en byrde de ikke burde ha. Dessuten anklaget de rådgivningsstjenesten ved de enkelte skolene for å ha gitt dårlig veiledding.

Det reiser noen spørsmål: Hvorfor skal barn av innvandrere slippe litt billigere enn etniske norske elever, bare fordi de er utenlandske i utgangspunktet? Jentene i oppslaget er barn av førstegenerasjons innvandrere, har bodd i Norge i 10 år, noe som vel betyr at de begynte i den norske grunnskolen i nesten samme alder som andre, etnisk norske elever. Det betyr videre at de har fått samme oppplæring i alle fag og opplæring i foreldrenes morsmål. Når man så kommer til diskusjonstemaet nynorsk, har de nøyaktig de samme forutsetningene som alle andre elever til å kunne mestre dette.

Når man, jeg hadde nært sagt som vanlig, prøver å vri seg unna lovlig vedtak som angår nynorsk, går det klart fram at det ikke er fellesskapet av elever som er i sørkyslet. Det er deres egen egoisme, som byr på sjølmedligheten og klynking over noe man helst vil unngå. Dersom jentene er så gode i andre fag som de påstår, ville ikke nynorsk være noe problem, de ville selvagt hevdet seg der også, men ville muligens kunne oppfatte undervisningen som «unyttig» for deres formål.

Når Glåmdalen på lederplass applauderer denne dårlige fagholdningen ved overskriften «La de unge slippe nynorsk», vitner

det om en grenseløs mangel på kunnskap og en høy grad av bevisstlös historie- og kulturinsikt.

Glåmdalen spør: «Hvorfor i all verden skal disse jentene, og andre ungdommer for den saks skyld, belemres (min uth.) med faget nynorsk på skolen?» Lederskriftene ser ut til å ha et høyst traumatiskt forhold til nynorsk, og dette er ikke en mening, men dårlig belagt synsing som avdekker enda en gang at kunnskapsnivået i vår region ikke er spesielt oppsiktsvekkende høyt. Så kommer en miks av sakallig saklige argumenter, der man:

■ Slutter seg til vedtatt innvandringspolitisk språkpolitikk. Denne politikken går ut på å gi alle innvandrere 600 timer språkopplæring, men den gjelder selvagt ikke for elever i ordinær grunnskole.

■ Er enig at politikerne mener det er viktig med språkopplæring for at våre nye landsmenn skal bli best mulig integrert i det norske samfunn.

Begge punktene gjelder voksnede innvandrere, altså foreldregenerasjonen, det gjelder ikke barn av innvandrere, i alle fall ikke de som har vært i landet så lenge at de har kunnit følge vanlig grunnskoleundervisning.

Videre: «[...] hvorfor i all verden skal vi gjøre løpet så vanskelig som mulig for dem ved å tvinge dem til å lære to språk? Et retorisk spørsmål, der svarer legges i munnen på den vietnamesiske eleven: «Alt ville vært bedre hvis jeg kunne koncentrere meg om bare bokmål i norsktimenene».

Konklusjon: Alt ville vært bedre dersom jeg og bare jeg kunne bestemme hva som gagner meg! Tenk på stakkars meg! Det er vel ikke vanskelig å høre det traumatiserte bokmålgaulet fra lederskriftene i bakgrunnen, heller.

Videre kommer det dalene en setning som må være inspirert av en eller annen fest på lokalaet «[...] ett norsk språk holder i massevis». Dette utsagnet kunne vært tema for stor underholdning i klasserommet, men jeg lar den passere, fordi den viser et så enormt lavmål av språklig innsikt at det nærmest føles under ens verdighet å ta den på alvor.

Så følger enda et intelligent og «framtidssrettet» argument: «Vi

bor i et lite land og det er få av oss. Vi blir stadig mer internasjonale, og andelen av mennesker som kommer hit fra andre land er økende».

Hvorfor har norsk overhode, kan vi ikke bare overgi oss til engelsk eller kinesisk språkvelde og begrave morsmålet vårt, både nynorsk og bokmål? Da blir det vel ingenting igjen å diskutere, forstå jeg lederskriftene rett.

Kronargumentet eller statementet, for å holde oss til nynorskforslaget over, blir dermed, fra Glåmdalens side: «Vi mener at nynorsk bør bli et valgfritt fag i skolen. Så kan heller de ressurser som brukes til å lære de unge nynorsk, over føres til matematikk, engelsk eller andre viktige fag» (min uth.).

Utsagnet er ikke bare tåpelig, det er direkte teit og en fornærmsløse mot alle som underviser i norsk. Plutselig er hele norskfaget redusert til lite viktig! Det er realfag, andre språkfag, eller andre viktige fag? som er viktige (der «vi stadig blir mer internasjonale», hallo!). Påstanden er direkte provokativ, den er en hån mot fagpersoner som daglig bruker sine faglige ferdigheter i en, ser det ut til, stadig mer fængt kamp mot dumhet og egoistiske holdninger.

Det er trist dersom lederskriftens meninger skal få festet blant skolens elever, og ikke minst for eldre, venner OG lærere som ikke mestrer faget nynorsk. Det siste finnes det dessverre alt for mange eksempler på. Det eneste forsonende ved hele innlegget er at universitetsutdannet pedagogisk personell slipper å rette innleveringer på «nynorsk», der hvert fjerde ord er skrevet feil eller der de språklig betydningene går tapt fordi manglene holdninger til faget støttes av språklig noksager, som ikke engang når opp til ignorantstatus.

De to «stakkars innvandreren» må dessverre innfinne seg med å ta eksamen i nynorsk, som alle andre. Stortinget har ikke lagt opp til noen lovendring, meg bekjent.

Terje Tønnesen  
Lektor/høgskolelektor i norsk

**OSLO KINETOGRAFER**

**BILLETTSALG**

Billetter til alle filmer kan kjøpes på alle kinoer, 2 dagers forsalg, Billetsalg hverdager kl. 15.30. Lørdag og søndag fra kl. 14.30 der ikke aksess er oppgitt. Formiddagskino på Saga kino hver dag, Eldorado og Colosseum lørdag og søndag.

Billettpris: Voksne 65,-, premierekonkurranser 75,-, barn/hunner 50,-, barnefilmer (merk enhetspris voksne og barn) 50,-.

**BESTILLING**

Automatisk tjenester: 820 30 000 - dagpåmeldt. Manuell tjeneste: 820 30 001 - mellom 10.00 og 22.00. Bestillingstidspunkt kr 0.40 + kr 3,30 per min. Reserverte billetter må hentes senest 40 minutter før forestilling.

**INTERNETT**

Billetsalg og film-informasjon: [www.oslokino.no](http://www.oslokino.no) - et sekspunkt portalen [www.filmbet.no](http://www.filmbet.no)

**KJØP BILLETTER PÅ INTERNETT:** [www.oslokino.no](http://www.oslokino.no)

**Premierefilmer** **Barnefilmer** **Vinbar** **Siste dag** **Hattkino** **Matine**

**TORSDAG 15.01****COLOSSEUM 1-2-3-4****THX STORSA**

**RINGENES HERRE:** ATTER EN KONGE nr 3993 regi Peter Jackson (Am./New Z. - 11 år) Billettpris kr. 90. Billetsalg t.o.m. 5/12. 15.30 og 19.30.

**SAL 2-3-4**

**FREAKY FRIDAY** nr 4103 regi Mark Waters (Am. - tillatt for alle) 19:00 og 21:10.

**SEABISCUIT** nr 4109 regi Gary Ross (Am. - 11 år) 17:45 og 20:45.

**STUCK ON YOU** nr 4102 regi Bobby/Peter Farrelly (Am. - 7 år) 20:45.

**THIRTEEN** nr 4020 regi Catherine Hardwicke (Am. - 15 år) 18:30.

**ELDORADO 1-2-3-4-5**

**KILL BILL VOLUME 1** nr 4010 regi Quentin Tarantino (Am. - 18 år) Billettpris kr. 180. Billettpris kr. 20:40.

**UNDERWORLD** nr 4092 regi Len Wiseman (Am. - 15 år) 18:10.

**FINDING NEMO (orig. vers.)** nr 4022 regi Andrew Stanton (Am. - 7 år) Billettpris kr. 75. 20:20.

**STUCK ON YOU** nr 4102 regi Bobby/Peter Farrelly (Am. - 7 år) 17:45.

**FREAKY FRIDAY** nr 4103 regi Mark Waters (Am. - tillatt for alle) 18:10 og 20:40.

**ONCE UPON A TIME IN MEXICO** nr 4075 regi Robert Rodriguez (Am. - 18 år) 21:00.

**OPPDRAK NEMO (no, tale)** nr 4021 regi Andrew Stanton (Am. - 7 år) Billettpris kr. 18:30.

**RINGENES HERRE: ATTER EN KONGE** nr 3993 regi Peter Jackson (Am./New Z. - 11 år) Billettpris kr. 80. 19:30.

**FELIX 1-2, AKER BRYGGE**

**RINGENES HERRE: ATTER EN KONGE** nr 3993 regi Peter Jackson (Am./New Z. - 11 år) Billettpris kr. 80. 19:40.

**FINDING NEMO (orig. vers.)** nr 4022 regi Andrew Stanton (Am. - 7 år) Billettpris kr. 75. 18:20.

**MATRIX REVOLUTIONS** nr 3994 regi Andy & Larry Wachowski (Am. - 15 år) Billettpris kr. 80. 20:40.

**FILMTEATRET**

**LOVE ACTUALLY** nr 4084 regi Richard Curtis (Br. - 11 år) 18:00 og 20:45.

**GIMLE BYGDØY ALLE** nr 4099 regi Fatih Akin (Tys. - 11 år) 20:30.

**SOLINO** nr 4099 regi Fatih Akin (Tys. - 11 år) 18:15.

**WHALE RIDER** nr 4025 regi Niki Caro (New Z. - 11 år) 18:15.

**KLINGENBERG 1-2-3-4**

**MASTER AND COMMANDER** nr 4004 regi Peter Weir (Am. - 11 år) 17:30 og 20:50.

**ONDSKAPEN** nr 4018 regi Mikael Häfström (Sv. - 15 år) forfilm Familiportrett regi Liv Dagnes Lunde 18:50 og 21:10.

**COMANDANTE** nr 4090 regi Oliver Stone (Am. - tillatt for alle) 18:50.

**HISTORIAS MINIMAS** nr 4027 regi Carlos Sorín (Arg. - tillatt for alle) 21:10.

**DIN JAPANSKE KOLLEGA** nr 4101 regi Alain Corneau (Fr./Jap. - 11 år) 18:30 og 20:50.

**GOOD BYE, LENNI** nr 3889 regi Wolfgang Becker (Ty. - 11 år) 18:00 og 20:40.

**SAGA 1-2-3-4-5-6**

**KAPTEIN SABELTANN** nr 4095 regi Stig Bergqvist (No. - 7 år) 12:00, 14:20 (presis) og 16:00.

**LOVE ACTUALLY** nr 4084 regi Richard Curtis (Br. - 11 år) 18:00.

**STUCK ON YOU** nr 4102 regi Bobby/Peter Farrelly (Am. - 7 år) 17:45.

**OPPDRAK NEMO (no, tale)** nr 4021 regi Andrew Stanton (Am. - 7 år) Billettpris barn kr. 55, voksne kr. 75. 11:00, 13:20 (presis) og 15:30.

**SEABISCUIT** nr 4109 regi Gary Ross (Am. - 11 år) 17:50 og 20:45.

**FIA OG KLOVNENE** nr 4005 regi Elsa Kvamme (No. - tillatt for alle) 13:50.

**WHALE RIDER** nr 4025 regi Niki Caro (New Z. - 11 år) 11:30, 16:30, 19:00 og 21:10.

**BUDDY** nr 3868 regi Morten Tyldum (No. - tillatt for alle) 13:50 og 18:20.

**INTOLERABLE CRUELTY**

nr 4004 regi Joel & Ethan Coen (Am. - 11 år) forfilm Plassmangel regi Geir Henning Hopland 20:40.

**LOONEY TUNES: BACK IN ACTION** nr 4096 regi Joe Dante (Am. - 7 år) 11:30 og 16:30 (presis).

**BYEN ER STILLE** nr 4105 regi Robert Guédiguian (Fr. - 15 år) 20:50.

**PIANISTEN** nr 3864 regi Roman Polanski (Br./Ty./Fr. - 15 år) 17:45.

**KALL MEG BARE AKSEL** nr 4104 regi Pia Bovin (Da. - tillatt for alle) 13:50 og 17:00.

**MORS ELLING** nr 3919 regi Eva Ibsen (No. - 7 år) 11:30, 19:00 og 21:00.

**SORIA MORIA 1-2, TORSHOV**

**RINGENES HERRE: ATTER EN KONGE** nr 3993 regi Peter Jackson (Am./New Z. - 11 år) Billettpris kr. 80. 19:40.

**DIN JAPANSKE KOLLEGA** nr 4101 regi Alain Corneau (Fr./Jap. - 11 år) 18:30 og 20:50.

**GOOD BYE, LENNI** nr 3889 regi Wolfgang Becker (Ty. - 11 år) 18:00 og 20:40.

**SLUTTSPILL** av Samuel Beckett.

Sluttspill 24. januar

**SAL 2-3-4**

**DIRTY PRETTY THINGS** nr 4081 regi Stephen Frears (Br. - 15 år) 19:00.

**ELEPHANT** nr 4094 regi Gus Van Sant (Am. - 15 år) forfilm Så hardt så N.M. King 21:10.

**ARVEN** nr 3906 regi Per Fly (Da. - 15 år) 18:00.

**MYSTIC RIVER** nr 4014 regi Clint Eastwood (Am. - 15 år) 20:40.

**RECONSTRUCTION** nr 4100 regi Christopher Boe (Da. - tillatt for alle) 19:00 og 21:10.

**Kultur**

**EIELSEN, MARIE STUBBERG**, red. sekret. Telefon: 22 05 95 22 E-post: marie.eelsen@klassekampen.no

**HAAGENSEN, NILS DIVIDIN**, journalist. Telefon: 22 05 95 14 E-post: nilsdividin.haagensen@klassekampen.no

**HORE, ASLAK**, journalist. Telefon: 22 05 95 43 E-post: aslak.hore@klassekampen.no

**SJØLI, HANS PETTER**, journalist. Telefon: 22 05 95 03 E-post: hans.pettersjoli@klassekampen.no

**LØRDAGSMAGASINET** E-post: magasinet@klassekampen.no

**ASPEVOLL, TONE FØSS** red. sekret. Telefon: 22 05 95 02 E-post: tone.aspevoll@klassekampen.no

**Desk**, tel. 22 05 95 16 E-post: desk@klassekampen.no

**FIDJESTØL, ALFRED**, kronikk- og debattredaktør Telefon: 22 05 95 81 E-post: alfred.fidjestol@klassekampen.no

**Finnsrud, Tone/Føssum, Cato, viktsjef.** Telefon: 22 05 95 11/54 E-post: tone.finnsrud@klassekampen.no

**Berg, Thomas**, redigerer. Telefon: 22 05 95 16 E-post: thomas.berg@klassekampen.no

**Reigstad, Ketil**, redigerer, nettsentral. Telefon: 22 05 95 23 E-post: ketil.reigstad@klassekampen.no

**CINEMATEKET**

15. januar Kl. 19.00 TIME SLIP M. Saito

16. januar Kl. 19.00 TIME SLIP M. Saito

NORSK FILMINSTITUTT DRAMNINGENGL 16 www.nfi.no/cinematet, tlf. 22 47 45 89 00

**OSLO**

**NATIONAL THEATRE**

Bil. best: 815 00 811. Fax: 22 00 18 90  
Gruppalsal III: 22 00 14 00 (9-15)  
e-post: salg@nationaltheatre.no  
<http://www.so.no/nationaltheatre>  
e-post: national@nationaltheatre.no

**DET NORSKE TEATER**  
Kristian IV's gt. 8  
Tlf: 22 42 43 44

www.detnorsketeatret.no  
Tlf. 22 42 43 44  
Billettluka open kl. 09.00-19.30.  
Laurd. kl. 11.00-17.30..  
Bistroen open fra kl. 11.00. Sondag stengt.  
Framsyningsstidspunkt kan variere;  
kontrollert billett!

IR-anlegg for hoyrevike.  
Dorene blir stengt presis!

**HOVDUSCENEN**

FRENDELAUSET av Hector Malot,  
Øystein Wilk, Giske Kverndokk:  
Musikal for hele familien. Januar:  
15.-17.-20.-22. Kvadr. kl. 19.00.  
Laurd. kl. 18.00. Forsal t.o.m. 22/1 (siste gong).

JUVIKFOLKE av Olav Duun, dramatisert av Otto Homlung: Première 31/1. Forsal t.o.m. 13/04.

MINUS 2/DANS: Première 18/2. Febr.: 18.-21. Forsal no. Samarb. m. Carte Blanche.

**SCENE 2**

BIKUBESONG av Frode Grytten, Lasse Kolstrup: Ekstrafraz. 20.-24/4, 12.-28/5, 26/11-31/12 2004 i sal no.

EIT DRAUMSPEL av August Strindberg: Première 14/2. Forsal t.o.m. 28/2.

**MALERSALEN**

UKJENT ANTALL av Carol Churchill. Norgespremiere 7. februar.

TIL MIN MANN av Finn Carling. Norgespremiere på Malersalen 6. mars

**TORSHOVTEATRET**

SLUTTSPILL av Samuel Beckett. Première 24. januar

**SCENE 2**

BIKUBESONG av Frode Grytten, Lasse Kolstrup: Ekstrafraz. 20.-24/4, 12.-28/5, 26/11-31/12 2004 i sal no.

EIT DRAUMSPEL av August Strindberg: Première 14/2. Forsal t.o.m. 28/2.

**FOAJEE**

Evenyr/Forte/TeaterStund: Kvar laurdag kl. 13.00-(13.45) i foajeen Scene 2. Billett kr. 50,-

Ord over grind - Ønskedsdret: 7/2 kl. 15.15 i foajeen på Scene 2.

SUPPETEATRET: Foajeen 2. hogda. Annkvær fredag kl. 14.00. Neste

Besøksadresse: Grønlandsleiret 31, Oslo • Postadresse: Boks 9257 Grønland, 0134 Oslo • Nettadresse: [www.klassekampen.no](http://www.klassekampen.no) Telefon: 22 05 95 00 • Telefax, redaksjon: 22 05 95 80 Telefaks, administrasjon/annonsene: 22 05 95 87

Arntzen, Eirun, typograf. Telefon: 22 05 95 33 E-post: eirun.arntzen@klassekampen.no

Eriksen, Vidar, typograf. Telefon: 22 05 95 19 E-post: vidar.eriksen@klassekampen.no

Haaland, Audun, typograf. Telefon: 22 05 95 13 E-post: audun.haaland@klassekampen.no Mobil: 900 81 769

Wolff, Freydis, typograf. Telefon: 22 05 95 17 E-post: freydis.wolff@klassekampen.no

Bekkevad, Mona Persdatter, typograf. Telefon: 22 05 95 13 E-post: mona.bekkevad@klassekampen.no

Foto Lindgren, Janne, fotograf. Telefon: 22 05 95 52 E-post: janne.lindgren@klassekampen.no

**Administrasjon og salg**

Wal van der, Marga, daglig leder. Telefon: 22 05 95 00 E-post: margan.vander@klassekampen.no

Ingebretsen, Mette, leder salgs- og markedsavdeling. Telefon: 22 05 95 70 E-post: mette.ingbretsen@klassekampen.no

**Abonnement**, tel 22 05 95 72

E-post: abonnement@klassekampen.no

Brauer, Karl, abonnement. Telefon: 22 05 95 72 E-post: karl.brauer@klassekampen.no

Lund, Yvonne, losslag/abonnement. Telefon: 22 05 95 72 E-post: yvonne.lund@klassekampen.no

Ronning, Hans, abonnement. Telefon: 22 05 95 00 E-post: hans.ronning@klassekampen.no

**Annonse**, tel 22 05 95 75

E-post: annonse@klassekampen.no

Gallefoss, Anne-Lena. Telefon: 22 05 95 49 E-post: anne.lena.gallefoss@klassekampen.no

Næss, Trine Melheim. Telefon: 22 05 95 12 E-post: trine.næss@klassekampen.no

**Centralbord**

Lindskog, Stefan. Telefon: 22 05 95 70 E-post: stefan.lindskog@klassekampen.no

**Regnskap**

Andreassen, Synnøve, regnskapsansvarlig

Telefon: 22 05 95 62 E-post: synnøve.andreassen@klassekampen.no

Hedemann, Arne, regnskap. Telefon: 22 05 95 63 E-post: arne.hedemann@klassekampen.no

**It**

Klæboe, Lars, it-anvariig. Telefon: 22 05 95 95 E-post: lars.klaeboe@klassekampen.no

Lurås, Gunhild, it. Telefon: 22 05 95 71 E-post: gunhild.lurås@klassekampen.no



[www.klassekampen.no](http://www.klassekampen.no)

## PÅ REISE I VIETNAM

*Det er berre fattigdomen som er att etter kommunismen i Vietnam, skriv Ola Jonsmoen i dette første av fem reisebrev fra Vietnam.*

**I**Austen er menneska nær naturen, om dei så bur i byen. Eg minns det frå Kina og opplever det like sterkt i Vietnam. Bymenneske her er samanstuva bønder. Det er mange av dei. Ikke alle kan få ein gravplass midt i åkeren som den eigentlege bonden gjer det, men alle prøver å skafte seg eit lite stykke land, ein eller annan stad, der dei kan dyrke jorda. Tre avlinger i året kan halde svolten borte. Ris er billegr, og held dei seg sjølv med litt grønsaker attat det fargegylne utboden av frukt som fortaua lokkar med, er det livbergning i kvar einaste vietnamesisk kvardag.

Om det er sunt, veit eg ikkje, men kokt fleks i rispapir smakar godt. Det uvanste er betre enn sitt rykte. Eg er iallfall med på gje flesket sin renessanse, og ris er akseptert som sunn kost også hos kolestrol-hysteriske vesteuropearar. Å få folk i andre strok på kloden til å forstå at mye mat er ein helsefare, er ei pedagogisk oppgave som ikkje betalar seg med anna enn vantrur. Det er om lag som å fortelje italienske fjellbønder om midnatts-sola, slik Ivar Mortensson-Egnund prøvde seg på det for 90 år sidan. Dei flirte av han og meinte at han nok snakka om månen.

**E**in lyt ta skikken der ikjem, og justere eigne oppfendingar og levereglar med dei tilhøve som rår. Tenk berre på det alderdomlege begrepet for straff, å sitje på vatn og brød. Det er ord som må lyde som rein velsigning for folk andre stader i verda. Vatn og brød er i den grad livbergande at eit fengslesopp-hald under slike omstende må fortona seg som rein helsekur. Det gjeld folk i mange utviklingsland. Den tredje verda kjem alltid i andre rekkejå når det er snakk om nok mat, for ikkje å sei helsebringande og næringsrik kost.

Situasjonen i Søraust-Asia er ikkje fullgalen i så måte. I Vietnam lever nok mange på eksistensminimum. Kroppingar i fysisk og mental forstand etter vondt tår med ufred og krig pregar alt samværsliv, men svolt i si mest groteske form er det sjeldan ein oppdagar. Han kan naturlegvis vere godt kamuflert.



# Vatn og brød - ei herleg straff



**A**reise i Vietnam er samtidig ei reise attover i nærtid. Det er forunderleg og skremmende å oppdaga at mengder av stednamn oppleves like nære og vanlege i munn og auge som for ein ikring i sitt eige fylke og i si eiga bygdebok. Der var det alltså! Det hugsar eg, og det, og det. Her er det alltså!

Språket er faktisk fylt av nemningar som ein er fortruleg med, og som dukkar opp og gjer seg intime i eins medvitet. Men til forskjell frå vandringar i heimeligg landskap, der ord også skapar næreliek og endatil ei kjensle av samhörighet, er alle desse stednamna bundne til død og djevelskap, til blodige treffningar, brennande bombing og utfordræleg råskap.

Vietnam er i oss som snautt nok noe anna land så fjern i frå.

Det er over no, forsikrar folk

oss om. Vi kan ikkje Anna gjere enn å tilgje dei, franskmennene og amerikanarane; vi må tilgje dei, for utan det kan vi ikkje tilgje oss sjølv. Vi tok også del i det, på kvar vår kant og på kvar vår måte. Vondskapen breidde seg som napalm over vårt land.

**D**et er eit heimsøkt folk eg besøker, saman med andre utlendingar på besøk. Bussar med amerikanarar, merkværdig stillferdige til dei å vere. Den nære fortida er for nær. Franskmennene derimot vandrar meir høgmælte i kring og gjenopplever si koloniale fortid med visse utslag av overmot, eller i det minst med utvikla evne til selektiv glømsel. Jamvel i krigsmuseet i Hanoi synes dei å stille med mye stolt uforsland. Det om det. Ein kvar får rekkje sine eigne fotefar i historia, og noen kvar har sitt på samvitjet.

Norske aviser skreiv om eit land på kanten av masseturisme. Det fekk meg

til å reise no, for om råd å sleppe å møte seg sjøl i døra i titusenvis av bleikfjesa utgåver. Det heldt så vidt det var. Jordmora i Danang har sagt opp jobben med å ta i mot små vietnamesarar, for å prøva seg som reiseførar. Ho skal tene nok til å trygge alderdomen, som ho sa, og synt fram foto av seg som aktiv deltagar på kongressar for barnebegrensing i USA.

Dotter hennar studerer og skal bli engelsklærar og eit halvt års tid. Ho sjølv håpar på å bli fast tilsett som omvisar.

Kva er att av kommunistisk samfunnsidealisme, kan ein spørje? Lite, vil eg tru. Det er heller ikkje lett å vite kor mykje av det kommunistiske systemet som enno heng att i Vietnam. Det er lettare å sjå at landet er på full fart inn i marknadssyrt sosialisme.

Kapitalismen bankar på døra, med knokkel-hand om ein ser det slik, eigentleg er vel spøkelsen godt innafor døra. Men byråkratenar slepper ikkje taket så lett. Deira kultur for system og rutine er urikkeleg, og giv seg utslag i kontrollar og kontroll med kontrollane. Ein stad sel dei billettar, femti meter unna kontrollerer dei billettane. Det har alltid forundra meg at eit system som nettopp skal tene folket har så liten respekt for folket og så litlu tiltrø til folk flest.

**M**angel på tiltru skaper byråkrati. Diktatur skaper mistru. Tvang skaper uærlege tenerar, og dernest kontroll og sanksjonar mot dei uærlege teneran. Poengset er ikkje å tene, men å stele utan å bli oppdagat.

Nei, det er berre fattigdomen som er att etter kommunismen i Vietnam. I røynda er det berre fattigdomen som heng att i alle verdums kommunistiske statar, og dei som sist sleit seg laus frå dogmane, sit verst i det. Eg tenker på Albania i vår verdensdel, og eg tenker på Nord-Korea i aust, som akkurat no slit og rykker for å koma fri sitt eige å.

**Tekst:** Ola Jonsmoen  
**Illustrasjon:** Unni-Lise Jonsmoen



Gunnar Danbolt

**Norsk kunsthistorie**Bilde og skulptur fra vikingtida til i dag  
Hefta kr 390

Øystein Ekroll

**Med kleber og kalk**Norsk steinbygging i mellomalderen 1050-1550  
Innb. kr 328Tone Birkeland,  
Gunvor Risa og  
Karin Beate Vold**Norsk barne-  
litteraturhistorie**

Innb. kr 368



Ottar Grepstad

**Det litterære  
skattkammer**Sakprosaens teori og retorikk  
Innb. kr 438Jørn Sandnes og Ola  
Stemshaug (red)**Norsk  
stadnamnleksikon**Revidert og utvida utgåve  
Innb. kr 418Kristoffer Kruken og  
Ola Stemshaug**Norsk  
personnamnleksikon**Ny utgåve  
Innb. kr 379<http://www.samlaget.no>**100 år**

Eivind Vågsilds bøker no til minimale jubileumsprisar.  
**Norderlandske fyrnamn –**  
namnebok norske/nordiske namn med tyding og tidfesting.  
Norske skrivarar i mellomalderen – mellomalderbrev, språk- og lokalhistorie, stednamnfyndinger.  
Stednamnfyndinger – 4 bøker.

Arnlaug Skjæveland,  
Olsvigvegen 33, 5400 Stord  
tlf. 53 41 12 82

**NOVELLER**

# Med eit klypedyr i magen



Rolf Enger:  
*Hvis noen skulle være  
så vennelig*  
Cappelen

**Den tøffaste guten i Rolf Engers novelle-samling «Hvis noen skulle være så vennelig», får eit klypedyr i magen. Sjølv om han ser det ekle dyret sitje på pøera, bit han over det og svegl både dyret og fruktbiten ned i magen. Dette er kompromisslaust og rått.**

Å lese Rolf Enger sine noveller er som å svegle dette klypedyret ned i sin eigen mage. Dessutan: «I natt, når klypedyret begynner å nappe deg på innssiden av magesekken, kommer du til å føe noe så inni helvete vondt» (s. 39).

Rolf Enger (f. 1960), er lærar på Skriveunstakademiet i Bergen, og har sidan debuten med novellesamlinga *Ingen umaker i verden* (1989), skrive ei samling forteljingar *Bronsegutter* (1991) og romanen *Solformørkelse* (1994). Enger forsterkar med haustens novellesamling inntrykket av å vere ein sjølvstendig, stilrein og særeigen forfattar. Han skriv seg inn i den same minimalistiske novelletradisjonen som Kjell Askildsen, Øystein Lønn og Øyvind Rimbereid.

**Realistisk**

I essayet «Et møte mellom mennesker. Om novellen» (trykt i *Om å skrive skjønnlitteratur*, Finn Øglænd (red.), Samlaget 1997) skisserer Enger opp poetikken sin, og viser til det komplekse ved novella som sjanger. For han er novella sitt vesen alltid realistisk, og det litterære uttrykket som best kan gripe møte mellom menneske: «Den gode novellen pirker borti dulgt

psykologi, begjær, unnvikelsesstrategier, livsløgnar som vi alle har i større eller mindre grad. Novelleforfatteren [...] skal gi oss dette språk, bilde, levende gjør det, skrive ned historien, selvsgåt uten å skrive historien, bare vise den, en del av den, den ladeide situasjonen som alt det dulgte fører fram til, hendelsen som indirekte avslører hvem disse personene som befolkjer novellen egentlig er. Mye overlates til leseren. «Svaret» blir hengende. En god novelle forklarer ingenting, den bare antyder» (s. 225).

Dei ni novellene i *Hvis noen skulle være så vennelig* kan lesas som eit forsør på å setje i verk denne poetikken. For store delar av samlinga fungerer dette illustrasjonsprosjektet svært godt.

**Ujålete**

Enger skriv om den brorlause småguten; dei arbeidslause småbarnsfediane; dei toalett-skrubbande, overarbeidde hotellarbeidarene; den fuseldrikkande, hormonsprengde og mopedkjørende ungunge; den spenningsssøkjande fjortisen og om dei Ascona-kjøyrande biljardspelarane. Han sver henni over kattemordda-

rane og finn roa over ein kald øl midt på dagen. Novellene er, som dei menneska dei skildrar, ujålete, jordnære og upretensiøse. Dette i ei tid da den ironiske distansen og den eksistensielle frustrasjonen elles er så dominante.

Rolf Enger skildrar kvar-dagsmenneska på ein vår og underfundig måte. Han skriv om menneske i det jamngråe og deira streg for å få endane til å motast; kvardagen til å bli morgondag. Kanskje kan ein jamføre Enger sine noveller med den sosialrealistiske litteraturen på 1970-talet (?), men novellene hans er ikkje underlagt eit ideologisk eller politisk føremål.

«Ved å ikke ha noe poeng, i allefall ikke utsi det, får novellen leseren til å føle seg klok», skriv Enger i det tildelegare siterte essayet. Det er såleis ei upretensiøs demokratisk verd Enger skildrar. Ei verd der leseren blir inkludert som ein jamlik storlek og ei verd der draumen om noko anna utfyller kvardagens lune, men grå, tristesse.

**Sikkert blick**

Engers novellefigurar er likevel ikkje desillusjonerte medlemmar av familien Kvarmannson. Dei ytre sosiale tilhøva kunne rett nok ha vore betre, men dei har alle eit håp, eit prosjekt, eller «en oppfinnelse» dei jobbar med, eller ei von om å vinne i V-75. Personskildringane utleverer på ein nådelaus måte, men er samstundes varme og vakre: «Noen har det med å bli utsatt for alle slags ulykker. Det begynner i barndommen; de får slått ut melketenner, brekker armer og bein, roter seg vekk i skogen, de får hoggormbitt og vepsestikk. Når de bader svømmer de tvers over

den eneste brennmaneten i en halv kilometers omkrets. Trædene sveiper dem over hele kroppen. De legges inn på sykehús og blir liggende lenge, er kanskje døden nær. Gerhardt var en slik person» (s. 157).

Rolf Enger har eit sikkert blick, og er vår for dei små tydingsberande detaljane. Han skriv med ein halvsvart humor og ein lun lägmalet ironi, og med eit svært fornyeleg språkleg driv. Stilrent, og med eit sikkert og personleg uttrykk. Enger er vidare open for dei språklege nyansane ein finn i ulike sosiale lag. Dette set til tider lesaren sin fantasi på store prøver. Døme: «Høna er i yalla-land» (s. 65) (Omsett: kjærasten er i Syden).

**Ingen heltar**

Det er i det heile noko sårt over novellene til Rolf Enger. Her er det ingen heltar eller vidfløtige handlingsgangar. Oppfinneren, (kva står att å finne opp i dag?), er ein gjenomgangsfigur dei to mest vellykka novellene «Tibor Boles parfyme» og «Oppfinnen». Også novella «Sumpfiskerne» skil seg ut. Her møter vi den skjøre venkapen mellom tre smågutar. Dessverre held ikkje alle novellene den same høge kvalitet som desse tre. Avstanden til poetikken er særleg stor i novellene «Abraham» og «En annen venninne». Dette skjemmer ei elles konsistent og heilekapleg novellesamling.

Det gir likevel ei stor glede å lese *Hvis noen skulle være så vennelig*. Men dette er ei leseglede som ikkje er utan vemon og indre fare. For i magen ligg klypedyr og smattar på likesæla vår...

Nora Simonhjell

## Fra Heidal til Decorah

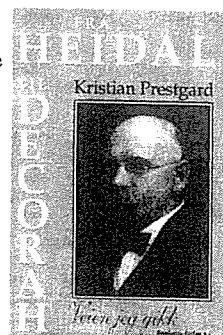
**Veien jeg gikk**  
**Kristian Prestgard**

Dette er biografien om Kristian Prestgard, (1866–1946) som var redaktør i Decorah-Posten i nærmere 50 år. Då han døydde var han nestor i norsk-amerikansk presse. Boka fortel livssoga hans frå barndomen i Heidal til alderdomen i Decorah.

184 s. Illustrert og med fyldig register.

Kr 188,00

I bokhandelen eller direkte frå:



Snøhetta forlag a.s 2665 Lesja Telf/fax: 61 24 35 12

• Dette er myrsomt den store romanen om ruterkulturen...  
• ... i ruterkulturen, etterfølgende, etterfølgende.

• ... romanen kan konkurrere med det beste som er utgitt innenfor norsk fortellerkunst...  
• ... i ruterkulturen, etterfølgende, etterfølgende.

NYTT FORLAG

BRITT KARIN LARSEN

De som ser etter tegn

**Sak:** Kirkemøtet er blitt provosert av flere vedtak på Ap-landsmøtet.

**BA mener:** Kirken undergraver sin autoritet ved å så tvil om sitt syn på likestilling.

## Falske profeter

Kirkeminister Reidar Sandal dro rett fra Arbeiderpartiets landsmøte i Oslo til Kirkemøtet her i Bergen. Det må ha vært en tankevekkende reise fra nåtid til fortiden. I kofferten hadde Sandal et vedtak fra Ap-landsmøtet om at Likestillingloven skal gjelde Kirken. Dersom det blir vedtatt av Stortinget, vil kirken ikke lenger være unntatt fra loven ved utnevnelser og ansettelses. Ap-landsmøtet vedtok at Kirken ikke skal diskriminere homofile, og tok avstand fra kirkeasyl.

På Ap-landsmøtet vakte de to første standpunktene nesten ikke debatt. Likestilling av kvinner og menn, og økte juridiske rettigheter for homofile, er i dag ukontroversielle standpunkter. Kirkeasyl skapte debatt på landsmøtet. Men det var enighet om at kirkeasyl er uakseptabelt. Striden sto om hvordan det skal avvikles.

**De som hevder at likestilling mellom menn og kvinner er et teologisk spørsmål, opptrer som falske profeter.**

På Kirkemøtet fikk Sandal så hatten passet: Møre-biskop Odd Bondevik mener Aps vedtak kan fremskynde et skille mellom kirke og stat. Det er Bibelen som er Kirkens norm, ikke Aps program, mente biskop Bondevik. Kirkerådets leder, Oddbjørn Evenshaug mener Ap-vedtaket viser at Den norske kirke ikke blir respektert som trossamfunn.

Det er synd at talsmenn for kirken har så livsfjerne holdninger. Målet om likestilling mellom kvinne og mann har ikke noe med respekten for Den norske kirke som trossamfunn å gjøre. Likestilling mellom menn og kvinner er lett og slett ikke noe teologisk spørsmål. De som likevel later som om det er det, opptrer som falske profeter.

Kirkemøtet har tidligere vedtatt en praksis som er i tråd med Likestillingloven. Kirken er på vei mot full likestilling i sine råd. Kirken er ikke prinsipiell motstander av intensjonene i Likestillingloven, men vil likevel være unntatt fra den.

Før det er Kirkens selvstyre og forholdet mellom kirke og stat det egentlig dreier seg om. Men alle som ser konflikten fra sidelinjen, synes det er besynderlig at Likestillingloven skal kunne fremskynde avviklingen av statskirkeordningen.

Biskop Odd Bondevik og kirkerådsleder Oddbjørn Evenshaug er ikke representative for flertallet av medlemmene i statskirken. Konservative kirkeledere har også før hatt holdninger som har gått helt på tvers av det selv aktive kristenfolk ønsker at deres kirke skal stå for. Biskop Bondevik har selv – prisverdig nok – nylig skiftet standpunkt i spørsmålet om kvinnelige prester.

Kirken har et troverdighetsproblem: Dersom den ønsker moralisk autoritet, bør den ikke så tvil om sin holdning i et så sentralt tema som likestilling.



**“Og det må være en stor vits hvis de tror at vi i nærmiljøet vil akseptere at trafikken slippes ned Fredrik Stangsvei og inn til Stadionsområdet fra Inndalsveien.”**

## Nye Brann Stadion

Vi aksepterer at Brann Stadion må opprustes og moderniseres, men det må gjøres innenfor Brann Stadions vegger/eiendom. Høyden på den nye tribunen må kunne aksepteres etter nabolovens regler. Det vil si at de som bor nærmest Stadion blir beskyttet for overgrep i sitt bomiljø.

Nedre del av Christieparken må opprustes og nytt gjørde setten opp. Christieparken er en perle for oss i sørøstre bydel. Nedre del er blitt brutalt ødelagt. Parkvesenet har prøvd å få sádd til dette området, men har fått motstand i byråkrati. Denne plassen skal ikke brukes til parkeringsplasser for svære trailere, busser, biler, motorsykler – eller «avfallsplass» i fremtiden. Det ligger en kommunal parkeringsplass rett nord for Brann Stadion og den kan bilene plasseres med god tilgjengelighet.

Grøntareal på nord-østsiden av Stadion, vest for St. Sunnivasyen. Cirka tre-fire mål har Nymark velforenings medlemmer, voksne som barn, vært med og renoveret i to år. Vi plukket lassevis med stein vekk fra området og raket det til, slik at parkvesenets folk kunne få det til. Det er fint og grønt der i dag. Parkeplassen der ble riktignok anlagt i nedre del, men resten av grøntanlegget får de ikke tatt vekk!

Og det må være en stor vits hvis de tror at vi i nærmiljøet vil akseptere at trafikken slippes ned Fredrik Stangsvei og inn til Stadionsområdet fra Inndalsveien. Det må være dagens beste! Nei, nei, nei! Det må satses på kollektive kommunikasjonsmidler fra ytterkantene av Bergen by til stadionskampene.

Knøttebanene på vestsiden. Denne delen av idrettssanlegget på Nymarksbanen tilhører egentlig nærområdet. Beboerne her vil kjempe for at Brann Stadion ikke utvider grensene utover dagens «vegger». Beboerne vil gá sammen om å verne området.

Parkanlegget må beskyttes. Trafikken må ikke økes i vårt litt trange miljø her på Nymark.

Våre barn og ungdommer må få vokse opp i et godt nærmiljø i hele sørøstre bydel, men også på Nymark i fremtiden.

Brann stadion forblir innenfor sine grenser, og moderniserer for 18 000 sitteplasser som knapt blir fyldt to ganger årlig.

Politikerne og miljøorganisasjonene må sammen med velforeningene ta vare på oss beboere på Nymark.

Det vises til artikkelen i «Min mening» i BA 6.11.96. Her blir vi nok en gang vitne til et velkjent fenomen når målfolk – her representert ved Steinving Ones – slipper opp for saklige argumenter: Da forsøker man å latterliggjøre motstanderen, og tillegge ham meninger som han ikke har.

Når Bokmålsforbundet påpeker at nynorsk går tilbake på alle målbare områder, så er dette utsagn kun basert på

offentlig statistikk. I dette tilfellet har vi benyttet elevstatistikk for grunnskolen (kilde: Utdataingsdepartementet) og rekkrutstatistiken 1995 (kilde: Vernepliktstyverket).

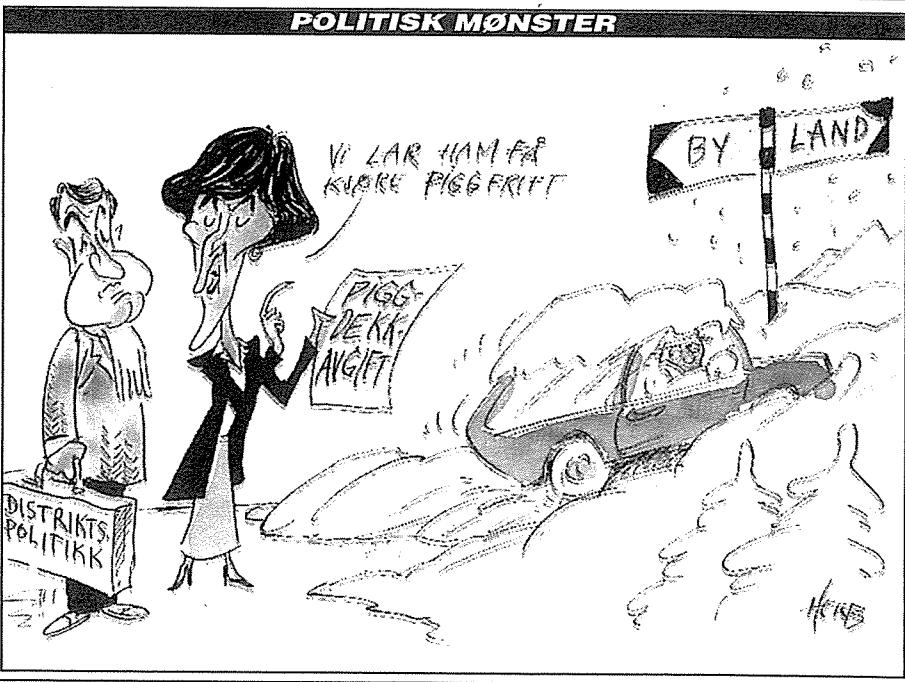
Ovennevnte Bokmålsforbundet-statistikker viser at nynorsk i grunnskolen utgjør kun 16,4 prosent på landsbasis. Rekruttstatistiken for hele lan-

det viser at kun 9,8 prosent av rekkrutene valgte nynorsk i 1995. Når det gjelder nynorskens utbredelse på Østlandet, Trøndelag og Nord-Norge viser den samme statistiken at nynorsk-tilslutningen i disse områdene er nede i et par prosent. Basert på dette faktum har Bokmålsforbundet alle sine ord i behold.

Målfolk derimot gjør gjerne som strutsen, de stikker hodet i sanden og sier: «Jeg foretrekker fakta!»

På ett punkt kan vi kanskje berolige målfølket: Bokmålsforbundet har ikke til hensikt hverken å kaste folk i Vatles-traumen eller internere dem på Holmengrå. Som representanter for over 90 prosent av det norske folk vil vi imidlertid ikke finne oss i å bli påtvunget en målform vi ikke ønsker!

## Om nynorsk





# En halv million nordmenn bruker nynorsk

Av ARNT FOLGERØ

**Oslo (NTB): En halv million, eller 11 prosent av befolkningen, skriver nynorsk 100 år etter Ivar Aasens død.**

Han kunne nok ha ønsket en sterkere stilling for nynorsk, lederen i Noregs Mållag, Olav Randen. Litt oppmuntring kan han hente i en internasjonal statistikk over verdens mellom 6.000 og 7.000 språk. Der er nynorsk plassert blant de 200 — 250 mest utbredte skriftspråkene i verden. Sånn sett er nynorsk langt fra et lite språk, troster Randen seg med.

Som mange språklige minoriteter rundt om i verden er nynorsk presset av sentraliseringen. Flere flytter inn til byene, både landenes egne innbyggere og en voksende strøm av immigranter fra fremmede land, og i byene er det de store nasjonale språkene som står sterkest. I Norge fører urbaniseringen til at bokmålet vokser mens nynorsken går tilbake.

— Sentraliseringa skyt fart i Noreg, og det er ei utvikling vi frykter, seier Randen.

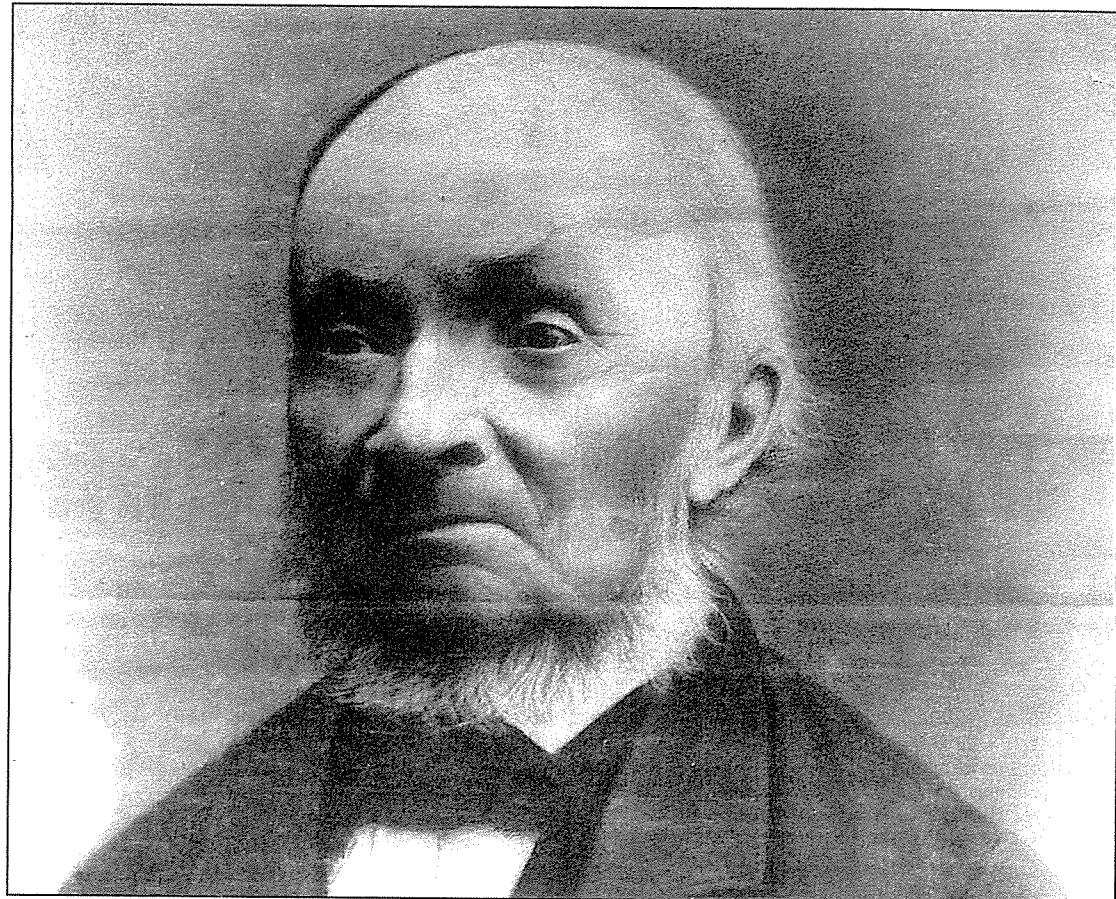
## Alene i Sogn

Mens mellom 16 og 17 prosent av elevene i barneskolen har nynorsk som skriftspråk, er det bare 11 prosent av rekrutene som velger denne språkformen. Det er altå et visst fratall blandt ungdommen når de får velge målform, og det største fratallet skjer i språklig blandinge områder, opplyser Randen.

Det finnes bare ett fylke i Norge der nynorsk troner alene, og det er Sogn og Fjordane. Her bruker nesten 100 prosent av elevene i barneskolen nynorsk. Møre og Romsdal, Aasens hjemfylke, kommer på andreplass med 57 prosent, deretter følger Hordaland med 48 og Rogaland med 31 prosent. Utøm kjerneområdene på Vestlandet står nynorsk sterkt i andre deler av Sørlandet og Østlandet. Indre deler av Telemark og Setesdalen er nynorskbastioner utenom Vestlandet.

Størstedelen av Nord-Norge har et talespråk som ligger nærmere nynorsk enn bokmål. Likevel står nynorsk merkelig nok svakt i denne landsdelen.

— Nynorsk stod sterkt i Nord-Noreg i ein kort periode på 1930-talet. Kommunestyra i landsdelen vedtok då å innføre nynorsk fordi politikarane trudde det ville taka over som skriftleg mål. Men folk i Nord-Noreg kjende det slik at dei fekk nynorsk tredd ned over hovudet og reagerte på det. Dette forklarer ein del av uviljen mot



*En halv million nordmenn, eller 11 prosent av befolkningen, skriver nynorsk 100 år etter Ivar Aasens død. Noregs Mållag kunne nok ha ønsket en sterkere stilling for nynorsk, men kan troste seg med at nynorsk er blant de 200 — 250 mest utbredte skriftspråkene i verden.*

nynorsk i denne landsdelen, seier Randen.

## Parallelklasser

Det var ikke bare i Nord-Norge at oppslutningen om vårt andre nasjonspråk økte i mellomkrigstiden.

— Fram til andre verdskriga auka talet på nynorsk-skrivande i skulen og kom opp i meir enn 30 prosent. Deretter gjekk det nedover fram til 1975 då nynorskdelelen var redusert til 16-17 prosent, og der har den lege sidan, forteller Randen.

Ifølge Noregs Mållag er det 115 nynorsk- og 165 bokmålskommuner i landet. De resterende 155 er nøytrale i språkspørsmålet, og det betyr at hver fjerd kommune i Norge er en nynorsk-kommune.

For om lag 20 år siden ble det innført en ordning med parallelklasser i grunnskolen. Dersom foreldrene til minst 10 elever krever det, skal det opp-

rettes tilbud om klasser med nynorsk eller bokmål som skriftspråk. Det er i alt 246 slike parallelklasser i Norge, og av dem er det 135 nynorsk-klasser på bokmålskoler og 111 bokmålklasser på nynorske skoler. For Noregs Mållag er parallelklasser i bokmålskoler et satsningsområde, opplyser lederen i Mållaget.

## Målloven og staten

Nynorskens stilling som et «utkantspråk» bekreftes av at det ikke finnes noen riksaviser på nynorsk. Som en av landets større avisar har riktignok Bergens Tidende en god del av stoffet sitt på nynorsk. Også regionavisen Sunnmørsposten trykker en del av stoffet på nynorsk, men det er bare lokalavisar på Vestlandet som kan betegnes som rene nynorskavisar.

Målloven sier at minst 25 prosent av det skriftlige materialet i

statsadministrasjonen skal være på nynorsk. For statsadministrasjonen som helhet er aldri dette målet nådd, mener Randen. Loven gjelder også NRK der nynorskprosenten ligg mellom 13 og 20 prosent.

— At loven ikkje vert etterlevd, unnskylder dei med at det ikkje fins nok folk som kan nynorsk, seier Randen.

## Nynorsk skjønnlitteratur

Mens utbredelsen av nynorsk i befolkningen er heller liten, ser det ut som språket blir brukt av forholdsvis flere skjønnlitterære forfattere. Randen er ikke i tvil om årsaken:

— Nynorsk egnar seg betre til skjønnlitterar verksemd enn bokmålet. Nynorsk er og ein betre reiskap for tanken, og avstanden frå tale til skrift er kortare på nynorsk enn på bokmål, seier han.

FOTO: NTB-ARKIV

Det har vært gjort forsøk på å få i stand språklig samarbeid i Norge. Språklig samling er et uttrykk for disse bestrebelsene.

— Ideen om at dei to skriftmåla skal veksa saman, står svakt i dag. Eg trur at vi i dette landet er i ferd med å godta at Noreg bør ha to skriftsle ge mål slik Stortinget vedtok i 1885, seier Randen.

På ett område mener målbevegelsen at den har hatt framgang de siste 20 årene, det gjelder bruk av dialekt.

— Her har vi fått gjennomslag for vårt syn. Frå 1970 har politikken til Mållaget vore at folk som flytt til byane, skulle halda på dialekta si. Og eg trur at det ikkje fins noko anna land i Europa der dialekten står sterke enn i Noreg. Vi skal ikkje innkassera all ære for dette, men eg er overtydd om at vårt standpunkt har vore viktig for denne utviklinga, seier leiaren i Noregs Mållag til slutt.



Sjøl om vi har godt og vel ett i VM, er det viktig å få med seg det andre.  
EGIL DRILLO OLSEN,  
landstagsrepresentant



Det har definitivt ikke tatt av. Jeg må bare innse at karrieren min har fått en alvorlig nedtur.  
FRODE ALMES,  
møtte avlyse norgestumtum grunnet svakt billetsalg

## BA FOR 25 ÅR SIDEN

12. november 1971. 45. årgang. Løssalg kr. 1,25.

Landbruksminister Thorstein Treholt slo i Roma torsdag til lyd for internasjonalt samarbeid i kampen mot lufthavneurenning. Treholt talte ved en konferanse på ministerplan i FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) og hevdet at luftforurenningen hovedsakelig besto

av svovel迪osy. Det er fare for at den fremtidige skogproduksjon vil bli sterkt redusert dersom denne forurenningen ikke bringes under kontroll, sa han.

I Sør-Norge har surhet i vann og elver på grunn av luftforurenning allerede resultert i at fisken forsvinner, og forutsetningene for fiskerier er i fare i store deler av verden, sa den norske landbruksminister, som erklærte at forurenningen av havområdene rundt Norges kyst nå er alvorlig.

## Når ironi ikke er til å forstå

Det er fint at nokon tek til motmøte mot S. Øksengård fra Boknåls forbundet. Men det er lite hjelpe i støtteklæringer som har ei form som er vanskeleg å forstå.

Om ein vel å bruke ironi som verkemiddel i ein avisdebatt, må ein likevel halde seg til sanninga, særleg fordi ikke alle som les eit innlegg skjønar ironien (jamfør styrk i norskoppgåva på vidaregåande skular nokre år tilbake).

Dei som ikkje er knytta til Riple skulen der, vil etter Sveinung Ones sitt innlegg sitje att med inntrykk av at miljøet på skulen er så dårlig at lærarane ikkje held ut å arbeide der. Dette er langt frå sanninga.

Vi fire «lærarinner» som i fleire år har arbeidet ved skulen, har i samarbeid med elevane og heimane deira fått til et godt og trygt miljø på skulen. Vi trivst i jobbene våre, trivst med elevane og med kvarandre.

Ingen av oss har vore fraværende frå skulen p.g.a. at vi har vore utslitne. Sveinung Ones har aldri vore vikar på skulen vår, trass i at han hevdar det sjølv. Han kjenner oss ikkje, ikkje miljøet vårt og heller ikkje elevane våre. «Stilane» deira har han aldri sett, og slett ikkje retta.

Det han skriv er direkte logn, og det er injurierande. Det er og ei fornærming mot dei 32 elevane våre å skrive i avis til dei skriv orangutangisk. På godt norsk vil det seie å føre eit spespråk.

Språkdebatten som ser ut til å engasjere i avis, legg vi oss ikkje bort i, men vi driv ei serios norskopplæring, og elevane på skulen vår skriv minst like godt som ele var på andre skular, og dei fleste skriv med glede. Fleire av dei har vunne Bergen kommune sine skriveskillingar dei siste åra.

Heile innlegget om Riple skule er eit slag under beltestaden. Vi har i fleire år slitt med nedleggingsspekulatset. På den opne høyringa i grändahuset i oktober bad vi om at vi no måtte få fred. Det vi treng minst av alt er meir ufred og usaklege avisinnlegg.

Sveinung Ones er velkommen til skulen vår. Då kan han få sjå korleis vi har det, sjølv få snakke med elevane og få sjå i bøkene deira, bøker som ingen treng å skjemmast av.

### INNLEGG

ODDBJORG SVEEN,  
SIGRUN TVEITNES,  
IREN SERIGSTAD,  
KJERsti HAMRA  
fire oppgående  
lærarinner  
ved Riple skule



STATSMINISTER Thorbjørn Jagland skuffer astmatikeren Trond Solli ved å stille seg bak konsesjon for gasskraftverk på Vestlandet.

«Uansett hvordan vi velger å se på utbyggingen av gassressurser til elektrisk kraft, så vil Norge, og Vestlandet spesielt, bli den tapende part i denne saken.»

## Gasskraft vil koste mer enn det smaker

Undertegnede registrerte at mens statsministeren var optatt med sin tilfredsstillering på Stortinget, satt NVE et annet sted i vår hovedstad og vurderte dommen over vår livs kvalitet, i og med konsesjon som ble gitt Naturkraft A.S. onsdag 30. oktober, til byggingen av gasskraftverk både på Kårsto og Kollsnes.

Dette, herr Statsminister, rimer overhode ikke med de forsikringene De ga i Deres erklæring til Stortinget, der De understreket at landets nye Statsminister og hans regjering vil legge betydelig vekt på å lytte til befolkningens ønsker og behov. At De vil gå inn i en «dialog med folket». Videre het det så flott. Regjeringen skal være folkehets tjener, og lytte til dem.

PA dette grunnlaget vil jeg be Statsministeren ydmykt om å begynne lyttingen nå. Hvordan kan det faktisk forholde seg slik at Statsministeren Thorbjørn Jagland stiller seg bak en konsesjon til bygging av to gasskraftverk på Vestlandet, samtidig som det i Statsministerens tiltredelseserklæring uttrykkelig blir understreket at Han vil arbeide for en økologisk næring- og arbeidslivs politikk?

Videre, hvordan kan Statsministeren stille seg bak en gasskraft konsesjon når vi vet at det vil øke utslippene av Co<sub>2</sub> med over 1,2 millioner tonn per år, og det året før for den store klimakonferansen som skal holdes høsten 1997? Er ikke Statsministeren kjent med at det er nettopp Co<sub>2</sub>-utslippene fra bilparken i byene som er den viktigste årsaken til den voldsomme økningen av astma og allergi blant våre barn?

Man skulle tro at Statsministeren i alle fall var kjent med at alle naturvernonorganisasjoner og ungdomspartier, foruten FpU, tar relativt kraftig til motmøte mot disse forurenings kildebane. Et det slik at Thorbjørn Jagland helt ser bort i fra at Direktoratet for Naturforvaltning er av den oppfatning at det vil være mer samfunnsøkonomisk lønnsomt å eksportere gass fremfor gasskraft? Og at dette vil være en mye bedre miljø og ressursforvaltning.

Eller at Statens Forureningsstilsyn mener at det ikke er dokumentert noen garanti for at gasskraftverk i Norge vil bidra til å redusere de samlede nordiske utslippene av Co<sub>2</sub>, fordi det ikke er gitt noen løfter fra våre nabøer om å erstatte kullkraftverkene med el-kraft fra norske gasskraftverk.

Jeg regner i alle fall med at Statsministeren er innforstått med

at Norge har forpliktet seg til å stabilisere de samlede utslipp av Co<sub>2</sub> lik nivå i 1990, allerede i år 2000. Ved å bygge to gasskraftverk i Norge vil vi måtte bryte denne avtalen, og heller øke de årlige utslippene med nesten seks prosent.

Uansett hvordan vi velger å se på utbyggingen av gassressurser til elektrisk kraft, så vil Norge, og Vestlandet spesielt, bli den tapende part i denne saken. Det lar seg rett og slett ikke bortforklare at gasskraftverk på Vestlandet vil rasere vår livskvalitet i form av sure vann og vassdrag, lyngheler vil, i verste fall, bli lagt øde. En økning av Co<sub>2</sub>-utslippene tilsvarende halvparten av den norske bilparken over et såvidt lite område, vil være til stor sjøljanse for våre barn, våre allergikere og astmatikere.

I et fjernsynsprogram 30. oktober, «Redaksjon 21», sa Thorbjørn Jagland, stat: «Det kan ikke være noen tvil om at de norske gassleveransene til Europa har vært medvirkende til en reduksjon av de samlede co<sub>2</sub>-utslippene i Europa, ved at vår gasseksport har redusert bruken av kull». Det kunne ikke ha vært sagt bedre.

Undertegnede kan ikke med sin fattige evne forstå at ikke Statsministeren kan fortsette i disse tankebaner og holde seg til en slik løsning. Vi bør selvforstått bidra med alt vi kan for å få ned utslippene i landene rundt oss, men vi kan ikke tillate oss å glemme å redusere våre egne utslipp, til nytte for hele den globale forurensningsproblematikken. Vi bør derfor fortsette å eksportere gassen til de områder som forurenser mest, og bygge gasskraftverk der. Da vil da få et bedre miljø enn de har i dag.

Det er ikke fornuftig miljøpolitikk å bygge et, etter norske forhold, meget forurenende gasskraftverk i et land som i dag har verdens reneste energi. Disse gasskraftverkene må selvforstått bygges der hvor miljøgevinsten er størst. Det vil samtidig gjøre det lettere å få utnyttet ressursene til opp i mot 90 prosent, i stedet for 58 prosent, som vil være virkningsgraden for kraftverkene om de bygges etter de nåværende planene.

Her hjemme bør vi heller bruke pengene på ENOK-tiltak og lignende løsninger. Det er fullt mulig å utnytte den kraften vi har i dag, langt mer effektivt. Vi kan spare strømforbruk tilsvarende mange Alta-kraftverk ved hjelp av enkle sparetiltak slik at vi kan bevare miljøet, naturen og ikke minst helsa vår, uten å måtte svikte våre forpliktelser overfor det globale miljø.

# Nei takk til «Feie»

**I samband med arbeidet med Gards- og ættesoga for Fedje kommune, har kulturkontoret teke initiativ til å sjå nærmere på stadnamna på øya. Ei forslagsliste over framtidig stadnamnbruksendring er sendt til innbyggjarane for uttale. Døyp om Fedje til Feie, er eit av forslaga. Og reaksjonane let ikkje venta på seg.**

Au Kenneth Ø. Monsen

I brevet til husstandane heiter det at stadnamna først og fremst er munnlege, og dei er nedarva gjennom generasjonar. Skriveværen har vore skiftande. Difor meiner kulturkontoret at det er viktig å semjast om den «rette» formuleringa i den offisielle bygdesoga som kjem ut hausten 1997.

Kulturetaten poengterar at innspelet gjeld skrivemåten for stadnamn - ikkje slektsnamn.

I lista over endringsforsлага vert det gjort framlegg om å endra Fedje-namnet til Feie. Som grunnlag vert det nemnd at det i samband med frådelinga av Fedje som eige kommune i 1947, vart sagt at kommunenamnet skulle skrivast Feie - i samsvar med uttalen. Men den gong vart det ikkje til døg utgje dette, slik at det offisielle namnet vart Fedje - i samsvar med reitskrivningsnormalen av 1938.

Dette reagerar fedjeordsførar Vilgerd Storset Husa på. Ho gjer det som privatvær og ikkje i eigenskap av politisk leiar. I ei tilbakemelding til kulturkontoret skriv Storset Husa at ho ikkje meiner at argumentasjonen frå 1947, om å kalla kommunen Feie, er gangbar i dag. Dei som den gong argumenterte for Feie, var i følgje Storset Husa farga av eit radikalt språksyn, som ikkje gav mykje rom for tradisjonar.

— Språksynet, samla i nemnde reitskrivningsnormal, bygde på uttale og på eit ønskje om å få eit felles skriftspråk; samnorsk, hevdar ho.

## Mange endringer

På lista over eventuelle namneskifter er det rama opp eit tjueals forslag til endringer. Mellom anna vert Eide, Bråte og Berget foreslått endra til Eide, Bråte og Berge - altså sløyfa den stumme t-en.



Vilgerd Storset Husa er ikkje samd i forslaga om stadnamnendringer på Fedje. (Arkivfoto)

Storset Husa peikar i sin uttale på inkonsvensjonen i framlegget, all til Hesteneset og Traneneset i ny «utforming» framleis vil ha tending.

Elles heiter det i høyringsutkastet frå kulturkontoret at

Blåstakken (utt. Blåstakkjen) skal endrast til Blåstokken, Grinden (utt. Grennæ) vert Grenda og Viken (utt. Vikja) vert Vikja.

Høyringsfristen for uttale til forslaga går ut i dag.



Presten vil ha den smale veg i tunet

Faksimile av oppslaget i Vårt Land.

## Til kamp for kyrkjevegen

Sokneprest Egon Askvik i Gudvangen har kasta seg inn i kampen for å tryggja kyrkjevegen i Nærøy sokn.

Fylkesvegen frå Gudvangen til Bakka er ein av dei mest utsette vegane i det brattlende fjordfylket. Vegkontoret vil ikkje spanda rettals millionar for å gjera vegen trygg for dei 17 innbyggjarane i Bakka. Men vegen er også kyrkjeveg for 140 menneske i kommunen. Sist sundag møtte kyrkjefolket etter gudstenesta og skreiv brev til samferdselsministeren og vegsjefen i fylket. Tidlegare i veka hadde soknepresten pressekonferanse for å få vegen høgare opp på sakskartet, melder Vårt land.

Egon Askvik er seimars, og han er no tilsett som kapellan i Lindås prestegjeld.

# - Statsbudsjettet tyder krise for friluftslivet

Au Bjarne Åsgård

- Statsbudsjettet vil bety krise for friluftslivet. I år har me hatt 60 millionar kroner til friluftsliv. Nest år vert det berre 47,3 millionar. Det vert eit slag mot mykje av det arbeidet me har drive med, seier dagleg leiar Ole Kr. Jørgensen i Bergen og omland Friluftsråd. Også Nordhordland vert ramma av nedskjeringane i budsjettet.

Vil ikkje Stortinget gjeira endringar på miljøbudsjettet, vert det ikkje pengar til sikring av nye friluftsområde i 1997 heller. Det er klart etter at Miljøverndepartementet i eit skri varsa om budsjettutsitasjonen for neste år.

Bergen og Omland Friluftsråd BOF får dermed ikkje kjøpt inn dei områda i Nordhordland dei ønskjer.

- Dette ramnar grunneigarar som ikkje får oppgjer for områda sine trass i at dei er klausulerar av kommunane, seier Ole Kr. Jørgensen.

I kommunedelplanen for Austrheim er det lagt opp til å laga badeplass på Skjeljavika på Ulvøy og badeplass på friområdet på Ulvøy. Børnene, tvers del av Vardetangen og areal ved Fosnstraumen er også aktuelle område. I alt er det snakk om å sikra 649 dekar i Austrheim, Austrheim kommune har alt forsøkt kjøpt av Børilden, og Jørgensen beklagar at ikkje staten kan stå ved sin løn nad om å innlyssa dette.

I Meland er det i kommuneplanen lagt opp til å utvide ei rekke friluftsområde. Totalkostnaden er 90.000 kroner. Områda som er aktuelle er Håøya med sti og parkering, badevika på Frekhaug skal utvidast, det same skal områda Eltvavika, Rylandsneset, Leirvika, Kobbenvigen på Io, kulturnærneområde på Holme, Søre Øpsøy og Hestnes ved Storavatnet.

I Radøy er det skrive kjøpekontrakt for Utoska for 110.000 kroner og på Toska ønskjer ein å utvida eksisterande område med

50 dekar. Totalkostnad 210.000 kroner.

I Lindås kommune er det i følgje plan for anlegg og friluftsliv trond for 2,4 millionar kroner til å sikra friluftsområde, bade- og skogsområde og fjellområde. Område der det føregår sikringsarbeid, dvs. at ein prøver å få til eit statleg overtakning, er Sandsundet i Lurøyane, eit område på 15 dekar. Onestangane i Lindåspollane, Geitøyne i Alverstraumen, Kvalvågnes i Lurefjorden og Mannsjelet på Eknas er aktuelle nye friluftsområde.

I tillegg er det 14 område ved sjø ein ønskje å sikra som bade- og båtfartsområde. Det er også registrert 40 friluftsområde i fjell og vassdrag som skal sikrast med plan. Tilkomstvegar og parkeringsplassar må sikrast på annan måte. Samla reknar planen med at det kostar ein halv million kroner å sikra tilkomstveg og parkeringsplassar i tilknytning til fjellområda. Alt dette arbeidet står no i fare for å falla i fisk.

## Vegbudsjett som venta

Statsbudsjettet for 1997 inneber ikkje store overraskningar når det gjeld utbygging av vegane i Nordhordland. Den store glanstida med nye vegprosjekt er over. Til Nipejønn-

Matre er det føresleger 3 millionar kroner for neste år. Pengane skal gå til restarbeid. Til Mo-Romanheim er det føresleger 14 millionar kroner. Vegen er ferdig, så det er snakk om refusjonar.

## - Mistyding om tunnel

- Det er feil når Miljøaksjonen i Åsane hevdar at reguleringssplanen opnar for at Eikås-tunnelen i framtida kan utvidast til fire felt. I planen vert det ikkje lagt opp til nokon annan enn to-felts veg

nord for Vågsbotn, seier Geir Brekke ved informasjonsavdelingen til Statens vegvesen i Hordaland.

Brekke viser til at også Bergens Tidende har gått ut med den same feile påstan-

## Dertshuset Garveriet



NB!



Rock'n'Roll Danseskole  
Inviterer til

**SWING  
KURS**  
på Garveriet

9/10 og 16/10  
Kurset starter kl. 19.00  
og varer ca. 2,5 timer.  
Påmelding på tlf.

**56 35 53 00**



**55 23 51 40**

Telefaks 55 32 93 74  
Avd. leder  
Tore Bo  
e-post:  
pulsen@ba.no

**BA**

# Pulsen

**På**



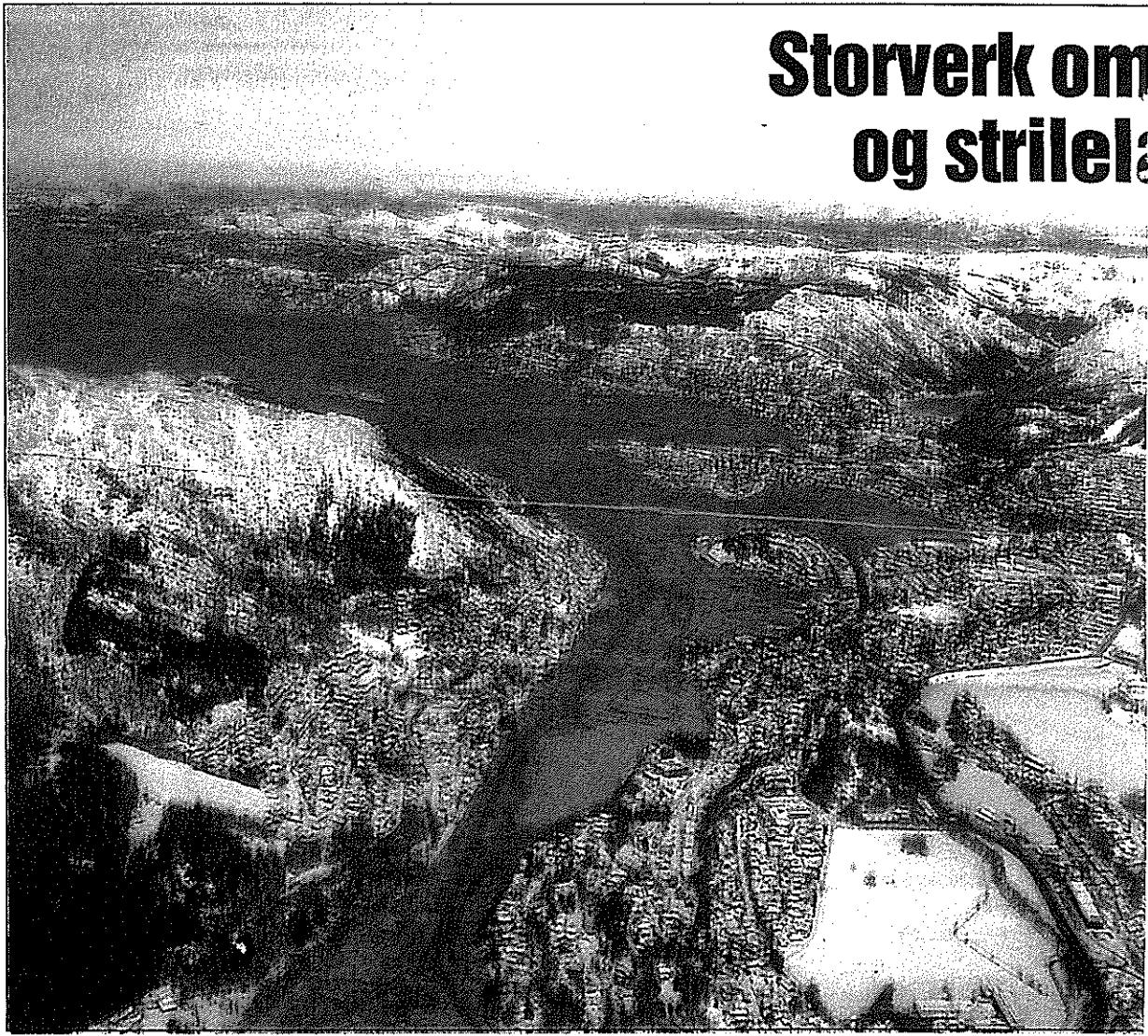
## Solo?

Cranberries har avlyst sin utsolgte konsert i Oslo på Sentrum Scene 25. november. Også resten av Europa-turene er innstilt. Mye tyder på at det er Dolores O'Riordans helse tilstand som har skylda. Tidligere i høst måtte det irske bandet kansellere konserter i Australia og USA fordi Dolores først skadet kneet sitt og deretter kollapsset av utmattelse etter en kraftig influensa.

I hjembyen Dublin ryktes det også om at Dolores er lei. Cranberries-livet og i stedet vil satse på en solo-karriere.

# «Vi er alle»

**Storverk om  
og strilek**



FLOTT BILDEBRUK: Gjennom datamanipulasjon av bilder kan vi se hvordan havnivået var i Bergensdalen - området fra Nordåsvannet til Vågen, mellom Ulriken og Lovstakke

## Subtitles mer enn musikk



**LØD OG LYS:** Kveldens konsert med Subtitles på Garage vil bli noe utenom det vanlige, lover bandet. Her ser vi vokalist Petter Nord og bassist Pål Hegland. De andre medlemmene er Roy Kronheim (gitar), Kai Knudsen (gitar) og Ragn Kolstad (trommer).

Bergensbandet Subtitles vil bli lagt merke til. Derfor legger de opp til at konsertene skal være mer enn musikk. – Det skal være en happening som huskes, sier kvintetten som er klar for turné i Storbritannia.

Til kveldens opptreden på Garage har karene lagt opp til et oppsiktssvekkende show. Skal ikke repe noe her, bare nevne at lys og video er blant ingrediensene.

– Dette blir noe som ingen i Bergen har sett før, hevder den spillesugne gjengen. De innrømmer at litt av grunnen til at de satser såpass utradisjonelt, er at de ønsker å bli lagt merke til.

– Det begynte med at P3 kicket etter å ha hørt oss på en spillejobb. NRK spilte inn en av låtene våre i august, og den er blitt en av favorittene på P3.

Stadig flere fikk ørene opp for

Subtitles og skjønte bandets potensielle.

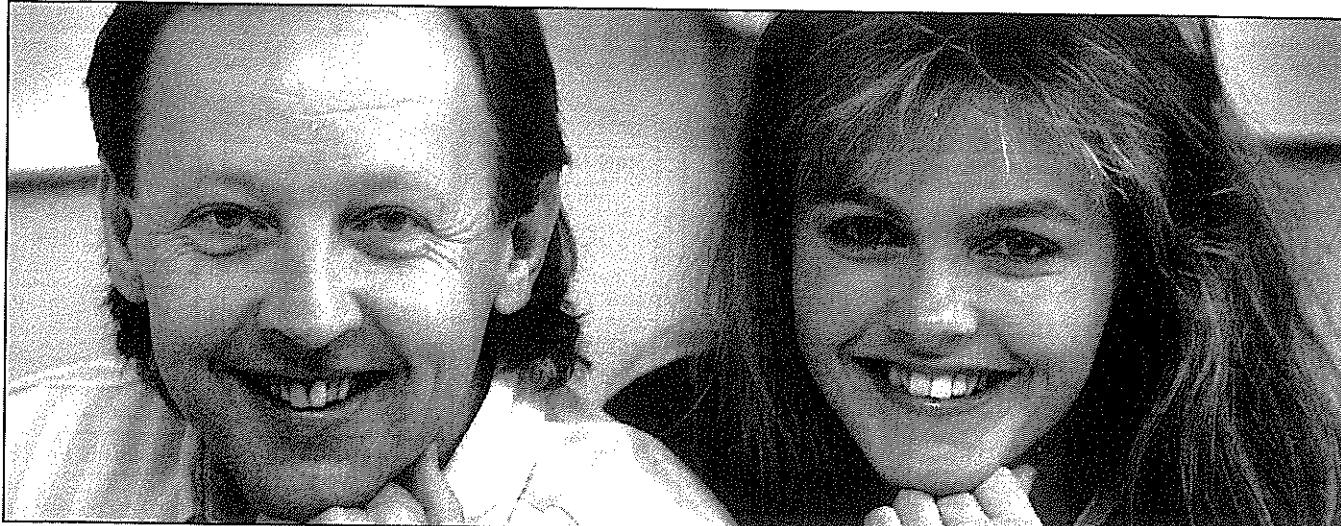
– En av dem var en medarbeider i gratisavisen Urban. Han hadde mange kontakter i Storbritannia og Irland, og var ikke i tvil. Subtitles må eksporteres.

### IKKE OVER STYR

Selvfølgelig er de fra seg av begeistring, men de går ikke over styr. Subtitles er fullstendig klar over at en enslig turné ikke er ensbetydende med platekontrakt og lukrativ stjernetilværelse.

– Turneen er en gulrot i horisonten, og den vil gi oss et navn her hjemme. Et navn som skal få ulme en stund.

– Tror ikke at vi nødvendigvis får platekontrakt nå, og vi er ikke interessert i å løpe dørene ned for å få en dårlig avtale i Norge. Har ikke noe bil overs for Oslo-ma-



**NYNORSK? NEI TAKKI** Arne Wam og Ingvild Bryn har jobbet tett sammen i NRK tidligere. Nå vil ikke distriktsjef Wam gi journalist Bryn jobb i Østlandssendingen – om hun ikke legger om fra nynorsk.

ARKIVFOTO

# Arne gir ikke Ingvild jobb

... før hun snakker bokmål

Før distriktsjef Arne Wam vil gi Euro-Song-vert Ingvild Bryn eller andre nynorsktalende journalister jobb i Østlandssendingen, må de legge om til bokmål.  
– Wam praktiserer yrkesforbud, sier NRK-veteranen Herbjørn Sørebo.

Av ANDERS GRØNNEBERG og SVERRE GUNNAR HAGA

Under et møte i Oslo om nynorskforbuddet i Østlandssendingen tirsdag, svarte distriktsjef Arne Wam følgende på spørsmål fra Ingvild Bryn om hva som vil skje om hun sender inn en jobbsøknad:

– Du vil få jobb, men bare om du legger om fra nynorsk.

## Søker ikke

– Det er ikke aktuelt for meg å søke om jobb i Østlandssendingen nå. Men det er helt opplagt at jeg ikke vil legge om språket. Det vil ikke høres særlig vakkert ut, verken for meg eller for lytterne, sier Ingvild Bryn. Hun vil ikke gi ytterligere kommentarer om Østlandssendingens manglende nynorskprofil.

## Bryter språkreglene

Distriktsjef Arne Wam har med sine uttalelser ertet på seg både NRK-kollegjer og målfolk.

Den alltid sindige Herbjørn Sørebo er hoderystende oppgitt over Wam. Han hevder at distriktsjefen diskriminerer en stor gruppe av befolkningen.

– Wam bryter språkreglene. NRK fører ingen annreledes språkpolitikk overfor distriktskontorene. Dessuten snakker ikke Ingvild Bryn dialekt, men normalt nynorsk, påpeker Sørebo.

– Distriktskontorets diskriminering av nynorsk har skapt ganske sterke reaksjoner blant målfolket i Østlandsområdet, sier han.

## Griper ikke inn

Så lenge dette er en diskusjon, vil ikke kringkastingssjef Erling Førde gripe inn overfor Arne Wam.

– Vi kan ikke ha noe yrkesforbud i NRK, og Wam må holde seg til målloven, sier NRK-sjefen.

Førde er kjent med at mange lokalstasjonene foretrekker dialektmålforsk og legger avgjørende vekt på det ved ansettelse.

– Arne Wam må behandle so-



**GRIPER IKKE INN:**  
Erling Førde



**FORFERDET:**  
Erling Lægreid



**HODERYSTENDE:**  
Herbjørn Sørebo

**DISTRIKTSSJEFEN SIGNALKATER, SIGNALKATER, SIGNALKATER, SIGNALKATER, SIGNALKATER**

## Ullmann vil ikke bli dramasjef

– Jeg har i alle fall ingen planer om å ta stillingen, sier Liv Ullmann i en kommentar til at hun skal ha blitt tilbudt jobben som dramasjef ved svensk TV-s Kanal 1.

Av RUNE MOEN

– Ingen kommentar, er hennes svar på spørsmålet om hun har mottatt tilbuddet.

Kanalene er en av Europas mest betydningsfulle leve-randere av TV-drama med folk som Ingemar Bergman og Bille August på huset. En av Kanal 1s siste suksesser «Zonen», regissert av nordmannen Martin Asphaug, går som påskekrim på NRK neste uke.

– Det er en prestisjetng stilling. Faller du ikke for fristelsen?

– Jeg er ikke ute etter prestisje. Jeg vil bare være lykkelig i den jobben jeg har, sier Ullmann. – Det er faktisk ærlig sagt.

For tida jobber Ullmann i Stockholm med del tre av trilogien om Bergmanns oppvekst, «Enskilda samtal», som skal vises på kino og som TV-serie.



**TAKKER NEI:**  
Liv Ullmann har det bra der hun er, og vil ikke bli dramasjef i svensk TV.

## Rock-krangelen fortsetter



Dagbladet i går 27. mars

Etter sterkt kritikk mot Samla Norsk Rock (SNR) legger styret i organisasjonen opp til mindre bruk av statlige penger til administrasjon i sitt nye budsjett.

Av ANDERS GRØNNEBERG

Heile Stensbak sluttet som daglig leder i Rockens Interesseorganisasjon (RIO) i protest

mot det opprinnelige vedtaket. I går gikk hun ut i Dagbladet med beskyldninger mot paraplyorganisasjonen SNR.

– SNR misbruker statlige midler og bygger seg opp til å bli en sterk og toppført organisasjon som ikke ivaretar interesser, hevdet Stensbak.

Av Kulturdeparte-

mentets bevilgning på tre millioner kroner til innkjøp av teknisk utstyr til rockeklubber, ville SNR bruke halvparten til administrasjon. Dette er nå redusert til 800 000.

Dagbladet fikk i går en rekke telefoner fra musikere og personer knyttet til organisasjonene AKKS (Aktivt Kvinne Kultur Senter),

RIO og Norsk Musikerforbund – som alle støtter Stensbak kritisk av SNR.

Selv om daglig leder Lennert Karlsen og styreleder Øivind Myhrvold i SNR vil bidege striden om organisasjonsporsmål og pengebruk, tyder mye på at rockebyråkratene vil fortsette å ståss.

# Gjensyn med «Hebbe lille»



## «SILENT MOVIE-STUMFILM»

(NRK1 lørdag kl 23.50) Mel Brooks er på hjemmebane her, med et tema (stumfilmen) han kan spille på til ytterste potens.

I denne filmen er det Marty Feldman, Bernadette Peters, Burt Reynolds og An-

Tilhengere av Tomas von Brömssen og Sten-Åke Cederhök kan i kveld benke seg til et gledelig gjensyn med den svenske komiserien «Albert og Herbert». Reprisene er regissør Bo Hermanssons 12 utvalgte favoritepisoder.

Av MODE STEINKJER

**20.15**  
NRK1  
Den populære serien var en ellevill farse om en far og hans sogn som drev en loslitt liten skraphandlerbedrift. I rollen som sonnen Herbert – «Hebbe lille» – hadde den etter hvert norgeskjære skuespilleren og revystjerna Tomas von Brömssen sin gjennombruddsrolle.

Den huskes så ettertrykkelig at selv i dag, over tjue år etter at de første episodene ble laget, så forbinder Brömssen først og fremst med «Hebbe».

### Far og sogn

Serien startet i Sverige i 1974, og ble allerede fra starten et av tidenes mest populære TV-program i hjemlandet.

Den eneste protesten mot programmet kom fra to virkelige skraphandlere, som følte seg uthengt i serien.

De hadde selv sagt i all sin mangel på selvironi helt rett. Seriens regissør Bo Hermansson skapte et vrengebilde av yrket, akkurat som han blant annet gjorde av tekstilbransjen i «Fredrikssons Fabrikk». Men hovedhandlingen i «Albert og Herbert» var likevel tuftet på forholdet mellom far og sogn. Den selvmedlidende gamle mannen gjør tilværelsen mildt sagt sur for den unge Herbert, som hele tida forsøker å skape seg en egen tilværelse, losrevet fra opphavet.



KOMI-GJENSYN: Det er klart for 12 repriseønsker med «Albert og Herbert».

Du kan kysse ham ømt. Lage yndlingsretten hans eller hviske ham sote ord i øret. Ingenting hjelper. I dag mellom 15.30 og 18.00 er han vår.



Tippekampene på TV 2 er sponset av: Dagbladet · Volkswagen & Shell

# Vemodig avskjed med Gula Tidende

**Det var en trist dag for de ansatte i Gula Tidende i år. Etter 92 år stengte den tradisjonsrike avisen dørene til redaksjonslokalene for godt. I dag kommer Gula Tidende på gaten for siste gang.**

Nynorskavisen i Bergen har slitt tungt i mange år. Det kommer derfor ikke som noen stor overraskelse at Gula Tidende går inn etter 92 år. Annonsesvikt og opplagssvikt er de to viktigste forklaringene på at det nå er kroken på døren. For to års siden mistet avisen en million kroner i annonseintekter, etter at Bergen kommune og Hordland fylkeskommune sluttet å annonsere i Gula Tidende. Dette fikk naturligvis store konsekvenser for avisen. I tillegg har oppslaget stadig skrumpet inn, og på den siste utgivelsedagen er sallet nede i 2.000 eksemplarer pr. dag.

## Siste arbeidsdag

De fem ansatte i Gula Tidende hadde i går sin aller siste arbeidsdag, og de fleste av dem står fra i dag av uten arbeid. Det ble naturligvis en trist dag for den lille staben.

-Det er naturligvis vemodig å legge ned, men før eller siden måtte nok noen gjort det likevel. Stemningen blandt de ansatte har vært god, og jeg tror de har reagert med en slags lettelse. De

har tross alt lenge visst at avisen har blitt drevet på sparebluss, sier redaktør Svein Tore Havre.

-Gula Tidende har nok vært gjennom hardere tider enn dette. Men når man ser avisdriften over tid, er bedriftsøkonomiske kriterier som ligger til grunn for avgjørelsen som nå er tatt, tilslører redaktøren.

## Nynorsk avis

Når Gula Tidende nå har fått den siste spikeren i kisten, betyr det også nynorskfolket er blitt en avis fattigere. Svein Tore Havre tror likevel ikke at nedleggelsen vil bety så mye for målsaken.

-Nynorsk er blitt styrket gjennom mange av lokalavisene som er vokst fram, de siste årene. Derfor tror jeg ikke nynorskfolket vil tape så mye på at Gula går inn. Men om målsaken ikke blir fattigere, vil jeg nok si at det norske presselandskapet kommer til å bli det, sier Havre.

## Styr avvikling

Avgjørelsen om å legge ned avisen ble fattet på et styremøte torsdag morgen. Bedriften Mediatorykk A/S gikk ved nyttår inn med en halv million kroner i aksjekapital i et forsøk på å rette opp den anstrengte økonomien. Denne kapitalet er nåapt. Ingen andre enn aksjonærene taper penger på nedleggelsen.

**AV TOR-HELGE GUNDERSEN**



*Det var en trist dag for Andre Leknessund (f.v. journalist), Alrek Vedeler (markedsrådgiver) og Gunn Bente Stolen (markedsrådgiver) i går. Selv om Gula Tidende går inn, ser de lyst på framtiden.*

FOTO: ERLEND HAUKELAND



# Mysteriet Hamsun

**D**et går ein stor film på Bergens-kinoen for tida. Den handlar om eit stort menneske og ei stor gáte; diktar Knut Hamsun. Også skodespelarane som framstiller hovudpersonen og hans familie, er av stort, kunstnerisk format. Særlig Max von Sydow som Knut og Ghita Nørby som Marie, Hamsuns kone, er svært gode i sine roller. Filmen er ein nordisk produksjon og regissøren let von Sydow snakke svensk og Ghita Nørby tale dansk utan at det verkar underleg. Tvert om; ved dette dristige grepet får filmskaparen fram at språket ikkje berre er eit mellom-menneskeleg og nasjonalistisk kommunikasjons-medium, men ein del av ein persons karakter. Det er Hamsun og dei andre som talar til oss i filmen, ikkje nordmenn, svenskar eller danskar.

Knut Hamsun freista sjølv å gjeninnføre mysteriet i litteraturen; løydandoma i naturen, i menneskelivet, i kjærleiken. Sosialrealismen med sin bistrø bodskap vart utfordra av ei diktning der livet og menneska var gjennomlyste av nordlandsk nattsol, alt angande av sjø og opne åkrar. Eksentriske og gátefulle personar vandrar gjennom skogane og over boksidene i Hamsun sine romanar. I nærboka med sitt indre og med jorda finn mennesket seg sjølv, ikkje primært ved politiske og sosiale endringar. Vektlegginga av desse grunnelementa i kulturen var kanskje ein medverkande årsak til Hamsuns sterke sympati for tysk og kontinentalt kultur- og samfunnsliv. Han forakta den anglo-amerikanske kulturformen og meinte at ho var altfor prega av pragmatisme og nytteenkjøring, av teknologi og industrialisme. Den britiske imperialismen

var eit uttrykk for kulturelt hovmot og ein freistnad på å omforme heile verda til engelskmenn og gentlemen. Hamsun drøynde om ein kultur der menneske med dei store dimensjonane kunne få utfalde seg og styre utviklinga utan demokratiets minste sams multiplum som klamp om foten. På det internasjonale planet måtte dei ulike europeiske landa komme seg ut av den britiske skuggen.

Det er kanskje ikkje så merkjeleg at ein slik Hamsun støttet nazismen og Foraren og såg på okkupantane som allierte og dei allierte som okkupantar. Han kom etterkvart til å leve i sitt eige bakvendlend, tunghøyr og isolert på Sorlandsgodset sitt. Han mangla både den informasjonen og korreksjonen som skulle til for å gjennomskade nazismens eigentlege vesen. Noko av det store med denne Hamsun-filmen, er at vi får forståing for hans ideal og for hans sideval under krigen. I ein emnekrins som er så gjennombarka av offisielle, nasjonalt vedtekne kjensler og synsmåtar, er det eit sikkert kvalitetsteikn å kunne frigjere seg frå rituell, sjåvinistisk propaganda - utan å hamne i motpropaganda.

**” Om han var diktar-hovding aldri så mykje, ville han ikkje av den grunn ha særhandsaming. Han ville vere ein person og ikkje eit minnesmerke over seg sjølv ”**

At vi har å gjøre med eit menneskeleg drama og ikkje med eit politisk, kjem fram også i Hamsuns kamp for sin eigen integritet og for ikkje å bli fråtten sitt personlege ansvar i oppgjøret etter krigen. Om han var diktarhovding aldri så mykje, ville han ikkje av den grunn ha særhandsaming. Han ville vere ein person og ikkje eit minnesmerke over seg sjølv. Han ville stå også for sine upopulære og sine inopportune synsmåtar. Det er ein menneskerett å kunne bli stillt for retten. Mennesket sin stordom ligg i at det må ta sin dom. Den norske psykiatrikaren og humanetikaren Gabriel Langfeldt framstår på filmen i all si glatte gru og sin velmeinande, men kyniske freistnad på å redde eit menneske ved å dra kjernen ut av det. Kan han de dagens kvitkledder presteskap av terapeutar burde få fribillet til Hamsun-filmen?

Heldigvis kom det tydeleg fram at Hamsun tok fråstand både frå nazistane si valdsferd og frå antisemittismen. Han opplevde dette som store vonbrot både i høve til det han trudde Tyskland skulle gjøre for Noreg, og i høve til den menneskelege og moralske gehallen i nazismen.

Hamsun var diktar og ein diktar er ein sjáar. Filmen om mysteriet Hamsun er så god at den får oss til å sjá noko av det rettmessige i hans kulturtikk, samstundes som vi skjónar at ikkje eingong sjáarane ser alt. Han var sterkt knytt til mor si og Marie Hamsun let falle følgjande replikk om henne: «Hun så bare på det ene øyet.» Var det kanskje det han òg gjorde?

aha

Vært til vanleg ikke returnerte. Vel møtt til frisk meiningsbryting i Gulaletun.

# Gaupejegeren

Ola Bondemann tenker tilbake på gaupejakt i 1995. Denne sesongen var utbytterik og full av spennin. Kanskje blir det en like givende gaupejakt i år også?

Ola driver også med sau, og har 50 vinterfors dyr. For dette får han over postansvisning hvert år driftstilskudd fra staten på kr. 112.500,-. Dette tilsvarer en kilopris på 75 kroner betalt med folks skattepenger før forbrukerne punget ut for det samme kjøtet i slaktekutiken! Han morer seg litt ved tanken på at nordmenn flest ikke vet at de betaler til ganger for færkjøttet, men er samtidig livredd for at menigmann skal få kjennskap til det. Ola sender landbruksorganisasjonen en varm tanke. De driver fortsatt et råkjøt mot Stortingset og et effektivt samarbeid med dem i kampen mot de truede dyreartene.

Som de fleste andre sauebønder i Norge har Ola full jobb ved siden av. De siste årene har han vært engasjert under utbyggingen av Gardermoen. Derfor har han begrenset tid til å se etter dyr sine under beite sesongen. I sommer mistet han seks sauers fire lam og to syster. Det var trolig rev og hund som drepte lamrene og den ene soya tidlig på sesongen. Senere passerte ei gaupe gjennom beiteområdet, og tok den andre soya. Rovvilkonsulent hos fylkesmannen var innom og konstateret at det var denne arten som var skadegjøren. Dermed fikk han erstattet alle seks som gaupetatte. Det ble en erstatning på kr. 9010,-. Hadde han levert dem til slakteriet, ville han fått kr. 4.100,-.

Ola har ordnet med fri den første gaupejaktuka. Kameraten i lager har ployd opp samtlige skogsbilveier i området på forhånd, og den 1. februar er det full fart. Alle på jaktlaget har hver sin firehjulsstrekker, mobiltelefon og blanpusse våpen med kikkertsikte. Det varer ikke mange timene før ei hunngaupe med tre unger er lokalisert og ringet inn. Gaupejaktgeneralene i direktoratet har gjennom en ny-

Viggo Ree

## Bondeheim blir AS

(NPK): Aksjeselskapet Dag Bondeheim A/S er skipa i Skien, med ein aksjekapital på 692.000 kroner fordelt på 75 aksjonærar. Med det aller første tek det nye selskapet over drifta og eigedommen frå den noverande eigaren, Mållaget Dag.

Kari Bjørke, dagleg leiar i Landssamanlutninga for ny-

norskommunar, er vald til styreleiar for Dag Bondeheim, som framleis skal vere ei alkoholfri kaffistove, ideologisk knytt til måltørsla. Dei største aksjonærane er Ragnar Topper, Landbruksfondet, Noregs Mållag, Andelsslakteriet, Trio Fabrikkar og A/S Gjerpensgate 15. (NPK)

ØP	HAT-STAD-ER	BE-SLAG	FINN-MARK	SLAG (BAKV.)	FUG-LAB-VE	FYRS-TINNE	DYR	TRE	FARGE	SANSE-LEGE	G.NAMN-FRAHIM-FRA
SØVN											PRON. GREKK
RESS-URSEN											
KNAKK-ENGEST-LEG					VERKA KELPE MIDDLE						
*				ATE SEPE- MONI			ADV. (BAKV.)			KNAPP	
TOPP									SMA- SPENKE LIRKE	PRON.	
VOK- ALANE SINT					STUSSE- LEGE						GLO- VARM
+				GRESK BOKST.	GNIR				SMELL (BAKV.)		
BÆR- SMART					PRON. BUB- KVINNE		NORD- MANN	EIDSE SLIT			ULIKE KONS.
KAPAK- TER				KJEPPE KRETEN		HATEM. FORK. DESSERT			FASE (BAKV.)	LIKE MARE- RITT	
				FORMA SNUS- HANEN					LØKE- MAT ENAMN		
FARE					STU- DENI STREVE				KAPAC- TER TAL		KEIP
ENKIE											
GUD		REI- SKAP				MERKE			LÅKE- HØDEL PRON.		
ADV.		TEMPO KONG.			JOB- BEN						
MERKE					PUTSJE BRENUE			FORK.		I ORDEN	DYR
SEIN					ADV.		LIKE ROSE- LEG		POT		LIKE
VOE- ALEN FLIGL				HIS- UNNINN							
				TANKE					! NEV- FOLD		

Vinnarar nr. 202:

Ingolv Vevatne, Etne (5 Flax-lodd), Øyvind Røen, Årland (Bok), Njord Losnegard, Stord (Bok)

Løysing:

STRAFFEKOLONI  
KAUDERVELSKDR  
IKKELUTIPIKSLO  
PRELLERPREIKETTER  
SAVANNEADAGERE  
UFSTITITUSDENE  
ADMINISTRERE  
RISEHALRELE  
ANEOMRÅDE  
ØRNLOEREVANS  
ETSEARNSISTIE  
KEIVAKKAGN  
SKRIFTNORMALEN  
ATDIMITTERE  
HSLTTVEGU  
LEALAUSSNAESAFE  
NUKLEOCSEI  
EKVILLIBRISTISK  
KNEISESALTVATN

PREMIAR:

5 Flax-lodd  
& flotte

bokpremiar frå

Det Norske Samlaget



Løysinga må vera hjå Gula seinast torsdag 25. jan.  
og merk konvoluten med "x-ord nummer 151".

Namn

Adresse

Postnummer/stad

# Med stø kurs i hundre år

(NPK - Inger Robøle Kristiansen): Jan Kløvstad er redaktør for jubileumsboka til 100-års jubileet i Noregs Ungdomslag.

Men æra for ei høgst interessant bok må han dele med Mona Klippenberg og Ørnulf Hodne, som strekar opp historie, spesielle hendingar, utviklingslinjer og arbeid. Med Knut Lauvrud, som skriv om NU under krigen, Kari Margrete Okstad for ein sær oppklarande artikkel om bunad- og folkekledraktutvikling, og Nils Seland som skriv om lagsbruksa og ungdomshusa.

«Folk skulle danse meir, så vant dei friskare på levra», sa Olav Duun. Ut frå det skulle Noregs Ungdomslag ha pris for godt helårbeid. Dansen har helle tida vore ein viktig del av arbeidsområdet, og er det framleis.

- I dag er det fleire deltakarar på folkedanskursa enn nokon gong. Det faglege arbeidet i folkedansen har aldri stått sterke, og NU har heller aldri stått sterke i det folkemusikkfaglege miljøet, seier Kløvstad.

## Halldis best

- Duun var ein av mange forfattar som har vore knytte til laget. Enkelte har debutert på lagsmøte med opplesing, dei har skrive for lagsavis, og halde foredrag, fortel Kløvstad. Halldis Moren Vesaas var som ei dotter i huset, og sa sjølv at ho såg på Noregs Ungdomslag som sin andre heim.

- Halldis er vel noko av det beste som har komme ut av Noregs Ungdomslag, seier Kløvstad. Ho vart oppføstra med NU via faren Sven Moren, den største «helten» i boka, medan Klara Semb er den største heltinna. Og over alt har vi sterke spor etter Valdres-forfattaren Knut Hauges ufattelige innsats. Han var eit arbeidsjarn, slittaren som var med overallt. Og vi hadde Arne Garborg, Tarjei Vesaas, og Anders Hovden, seier Kløvstad.

Den nesten 500 sider tjukke boka byr også på ei rekke spennan-

de bilete. Mellom desse er eitt av Mikkjel Førhus som fin dame i ei teateroppsetjing på ungdomshuset heime i Valdres.

I 1905 hadde Noregs Ungdomslag 26.000 medlemer. Ved 25-års jubileet i 1921 var medlemsstokken auka til 56.000 fordelt på 950 lag.

Hovudmarkeringa av 100-års jubileet blir i Trondheim, der den første markeringa var, og store jubileumsmarkeringer deretter.

## Språk og sprit

Den nynorske språket og ei restriktiv linje til alkohol har vore merkesaker som Noregs Ungdomslag har stått støtt på heile ti-

- Språkspørsmålet har vel avgrensa medlemsstokken i visse periodar. Til dømes kunne ikkje Vestfold fylkeslag finne seg til rette med det nynorske målet, om dei elles sympatiserte med lagstanken. Også i samarbeidet med Norges Bondelag vart språket eit problem. Men andre igjen såg kanskje språket som avgjørende viktig, så det blir vanskeleg å rubrisere pluss og minus her. Det same kan truleg seiast om alkohollinja og Venstretilknytinga.

## Liv laga

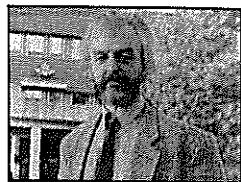
- Mange sterke krefter gjekk av på 60-talet, men nye flinke folk stod klar til å ta over. Det har vore ein imponerande prestasjon av Noregs ungdomslag å halde det gående år etter år. Men trass i mange debattar om aktuelle spørsmål, og framsyn til haldning til likestilling, kom ikkje den første kvinnelege leiaren før i 1983, då Unni Fortun vart vald, seier Kløvstad. Hans store dilemma er å kunne trekke fram alle som har ført laget fram, og alt som er gjort.

- Mange har lært demokrati og speleregler gjennom arbeidet i NU. Arne Reitedal til dømes fekk sin start i Madla ungdomslag. NU er ein solid produsent av samfunnsgasjerte folk. Dei dukkar opp overalt. Eg skulle gjerne sett den organisasjonen som kunne hamle opp med NU når det gjeld folk som har fått kommunale kulturpriser, seier Kløvstad, som har stor tru på at organisasjonen skal vera liv laga i framtida.



Jan Kløvstad har skrive jubileumsboka «Ungdomslaget. Noregs Ungdomslag 1896 - 1996».

## 10 spørsmål



1. Kven er dette?
2. Kva tid går Vossa Jazz av stabelen i år?
3. Kva heiter den bergenske fiskeforedelingsverksemda som samarbeider med MacDonald's?
4. Kva heiter reiarlaget som «flaggas» eit av skipa sine heim til Noreg?
5. Kva heiter ordføraren i Øygarden kommune?
6. For kva periode skal den reviderte veg- og vegtrafikkplanen gjelda?
7. Kva var namnet på landbruksmessa som måtte avlyssast på grunn av for lite interesse mellom landbruksverksemndene?
8. Kva kommunar i Sogn er med i det såkalla HAFS-samarbeidet?
9. Kva heiter skattedirektøren i Noreg?
10. Kva Ap-kjendisar vitjar Sogn og Fjordane i mars og april?

## Svar:

1. Trafikkasjer Aina Eidegaard ved Hardanger vegkompani.
2. 29.-31. mars.
3. Hellevard Lærd AS.
4. Sætersas.
5. Karl Sæth Rougma.
6. 1998-2007.
7. Idar Ring i vestlandsbon.
8. Hyllestad, Sølndal, Gudalen og Askvoll.
9. Jane Hope.
10. Thorbjørn Jagland, Gro Harlem Brundtland og Dag Terje Andersen.

PONDUS





## Vigleik Storaas årets jazzmusikar

(NPK): Prisen "Årets Jazzmusikar 1995" vart i år delt ut til eksil-bergenen Vigleik Storaas.

Foreningen Norske Jazzmusikere gav Storaas prisen for hans musikaliske gjennombrot i fjor, då

han turnerte med egen trio og gav ut si første plate under eige namn; CD-en "Bilder".

Juryen skildrar årets jazzmusikar på følgjande vis:

"Både Storaas sine kom-

posisjonar og musisering er av utmerkt kvalitet. Plata står som ein uvanleg vel-lukka manifestasjon av mange år med målrettet arbeid mot eit høgst person-leg uttrykk. Vigleik Storaas er ein musikar som evnar å

kombinere det å ha komme svært langt med ei forventning om at han akkurat har byrja".

Vigleik Storaas har vore aktiv jazzmusikar i vel 15 år.

Dei siste åra har han mel-

lom anna turnert for Riks-konsertane, delteke i EBU sitt storband i Frankrike, vore leiar for Bodega Band og turnert i inn- og utsland med Karin Krog og John Surman.

Sidan 1982 har han hatt

fast bustad i Trondheim, og har delteke musikalisk i mellom andre "Kråbøl", "Søyr"; "Brazz Brør", "Bjørn Alterhaug Band", "Fair Play", "Lines" og "Kjersti Stubø Band".

# - Humlesus og ordskvalder

**«Om det i andre samanhengar kan fungere greitt nok å seie «skukke i staden for «skulle ikkje», så høver det ikkje i NRK»**

Finn-Erik Vinje

(NPK - Inger Robsle Kristiansen): Normaltalemålet bør vera det gjeldande i NRK, meiner språkprofessor Finn Erik Vinje. Han synest dialektbruken tek fullstendig overhand, og ikkje høyrer heime på riksnettet.

Og med normaltalemålet meiner han bokmål. I følgje Vinje finst det mest ingen som snakkar eit nynorsk normaltalemål.

"Då språket sprakk i NRK" var tittelen på eit foredrag av Vinje i Kringkastingsrådet morg. Han hevda at det å vera språkraktar i NRK er eit sisyfossarbeid. Den einaste verkelege triumfen han sjølv følte gjennom sine 22 år som språkraktar i institusjonen, var å få innarbeidd sovjetar som nemning på ein person frå Sovjetunionen. Men også det var ei kortvarig glede, fordi unionen fall saman ganske snart, og ordet vart overflødig. Han konstaterte at alt er ved det gamle i NRK; dei fleste i et humla suse.

- Både talande og skrivende journalistar bør vera medvittne på at dei forplanter sine språkfeil til tusenvis av lyttarar og lesarar anten dei vil eller ikkje. NRK har overteke den rolla scene-språket hadde når det gjeld å formidle perfekt norsk og vera modell for talespråket. At NRK er betre enn andre i eten er ei tynt trøyst, meinte Vinje.

### Skvalder

- Ordskvalderet i villnisset av privatkringkastarar er bortanfor all fornuft, sa han, og peika på at det er ved slik lyting ein til fulle forstår kor sterkt skuleverket har forsøkt pleia av talemålet "som druknar i ei aldeles overstrøymande begeistring for alt som minner om dialektar". Årsaka er at det blir

færre manusbundne programpostar, at talet på medarbeidarar har auka sterkt, det kjem fleire og fleire med folkeleg tale, og at det blir gjeve større spelrom for dialektane, seier Vinje.

- Om det i andre samanhengar kan fungere greitt nok å seia "skukke" i staden for "skulle ikkje", så høver det ikkje i NRK. Framføringa bli også ofte skjerm av meiningsforvirrande pauser og mekanisk betoning av tilfeldige ord og einsformig modulasjon. Dernest kjem språkfeil; uttalefeil, bøyingsfeil, feilaktig og upresis bruk av ord og uttrykk, bruk av moteord, samanblanding av språklege bilete, og surr med prepositionsbruken.

Språktrekk som "Bibærn" eller "Russland" er i samsvar med austnorsk dialektuttale, men har lite med normaltalemål å gjera, og trekker merksembla vekk frå innhaldet, sa Vinje.

**Språkkartet endra**  
- Føresetnaden for å skulle bruke ein dialekt må vera at det verkeleg er ein rein dialekt, ikkje eit blandingsspråk. Då skal det ikkje heite "ikkje" eller "selvfølgelig" for dei som vil snakke sitt Gudbrandsdalsmål, sa Vinje. Men ekte dialektbrukarar finst mest ikkje lenger, meiner han.

- Auka mobilitet og urbanisering av samfunnet, med kommunikasjonslinjer tett i tett, har endra språkkartet frå Ivar Aasens dagar.

Etter mi mening bør hovudregelen vera at NRK-medarbeidarane talar eit normalisert språk. Så får ein overlate til intervjuobjekt og andre å spegle alle språkvariasjonane.

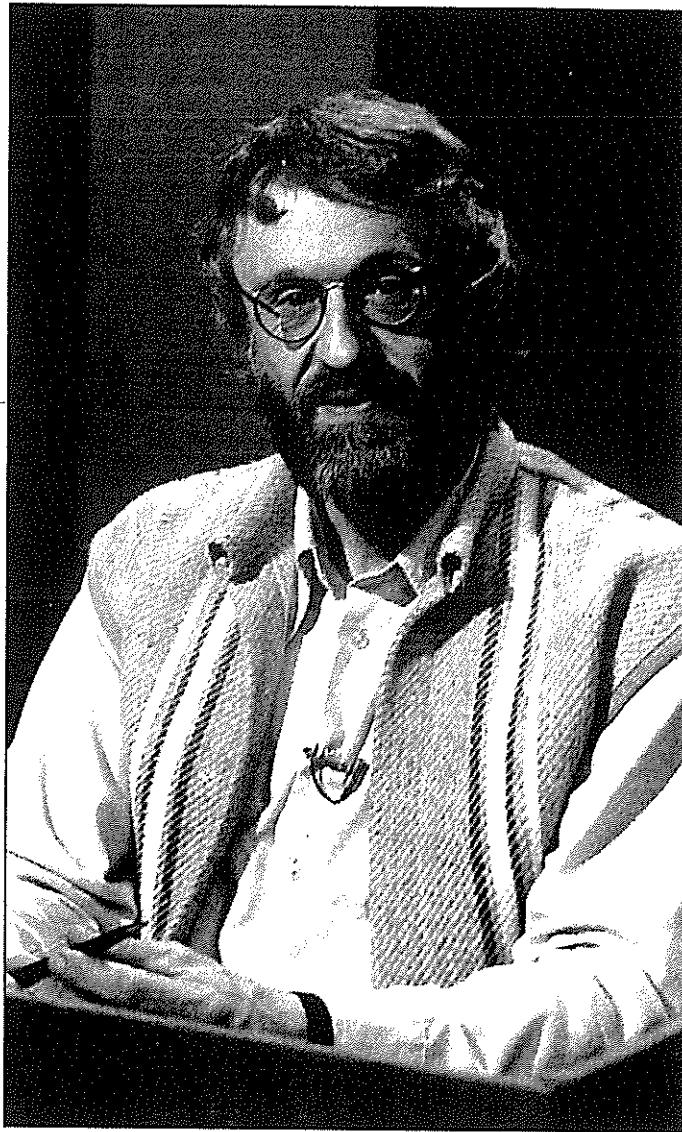
Men uansett dialekt, nor-

dialektane har endra seg heilt dei siste åra, og sa at NRK vil reflektere den alminnelege språkutviklinga.

- Men for at NRK skal overleva, må utviklinga gå enda lenger i den leia, sa Førde, som ikkje ønskte seg tilbake til den tida filologane rødde grunnen alleine i huset. Han peika på at statusen for

dre, sa Førde. Han er godt nögd med det arbeidet språkraktarane gjør, og opplyste at dei nye språkreglane for NRK kjem til å slå fast at talemålet i NRK skal vera normert.

- Dialektbruk fører ofte til større grad av inkonsistens i språket, manglende presisjon og tanketom tale. Med dialekt er det lettare å skjule at ein ikkje har noko å fare med, hevda Førde.



Finn-Erik Vinje er slett ikkje nøgd med språkbruken i NRK. Han meiner at dialektane har teke fullstendig overhand, og meiner at journalistane bør halde seg til normert bokmål.

# Om å lese Prøysen og Jørn Simen Øverli

Av LEIF HØGHAUG

**INNLEGG**

DET er med den største interesse jeg leser Jørn Simen Øverlis innlegg i KK 16/5; det er med den største interesse jeg setter meg ned – i ro og mak – for å lese, lese Øverli – sakte, og ord for ord, og det er med den største interesse jeg så – også nå i ro og mak – forsaker å gå igang med å skrive et svar på hva jeg leser, dvs: et svar på hva jeg først leser, for lesning nummer to vil helt sikkert avsløre noe helt annet, ja, det er ikke til å komme bort ifra at jeg – på et eller annet vis – leser Øverli feil, og at det følgende derfor tar utgangspunkt i en av mange mulige feillesninger: Øverlis innlegg, «Om å oppdagte Prøysens skatter», kan fint leses som et forsøk på å få Prøysen forblå innenfor en såkalt tradisjonell ramme; jeg leser Øverli dithen at han vil syngende, eller kanskje: at han vil fortsette med å syngende Prøysen; Øverli vil sygne, og med sin sang vil han vise meg at Prøysen er noe helt annet enn det jeg i KK 3/5 tror at Prøysen er; i KK 3/5 skriver jeg nemlig om en Prøysen som ikke er en visesanger, men som kun er en lyriker: «Vi kan nå hevde at det her handler om hva som går tapt, dvs: hva som går tap i framføringen av sangen; vi kan slik hevde at tekstsens

mangfold går oss hus forbi hvis vi ikke har den svart på hvitt liggende foran oss».

I sitt innlegg skriver så Øverli at han «vil si noe om oppfatninger og påstander Høghaug kommer med». Og etter at han forsvarer den rene visekunstneren Prøysen – et forsvar jeg må få uttrykke min beundring for, så skriver Øverli bl.a. at han «tror det er ufruktbart å sette opp slike kriterier som Høghaug er inne på». Vel, jeg må da få lov til å redigere litt mer for det jeg det 3/5 «er inne på»; for hva er det jeg egentlig vil når jeg tydeligvis mener at ei visesong ikke er vise, men et dikt, og at diktet alltid er noe annet enn det som synges?

**Lesning**

Jeg vil da gripe fatt i det spørsmålet Øverli vil ha meg til å svare ja på: Øverli spør: «Er det ikke nettopp i framføringen av en vise, i personlige tolknings som bruker flest mulig av menneskets sanser at assosiasjonsmulighetene blir store?» Jo, jeg kan godt svare ja på Øverlis spørsmål – selvagt er det enormt å oppleve en muntlig og fortynnende framføring av en visetekst, men hvis Øverli derefter, i neste omgang, vil ha meg til å si at det bare er i denne sfæren – i framføringens sfære – at assosiasjonsmulighetene blir store, så vil jeg protestere, og det høylitt, for jeg nekter å la visa og dens tekst forblå

værende innenfor denne framføringens sfære; jeg vil uansett følge viseteksten over i en annen sammenheng; uansett vil jeg usett både visa og meg selv for dette merkelige fenomenet vi gjerne kaller *lesning*, dvs: lesning forstått som den konkrete leseaktien; deite at du sitter der med en konkret tekst svart på hvitt liggende foran deg, en tekst som på mystisk vis blir til noe ved at du leser den.

Det jeg vil fortelle Øverli og andre er at *lesning er noe annet enn sang*. Men det at det er snakk om «noe annet», innebærer ikke at vi ikke skal sygne eller at lesning er noe bedre, mer estetisk enn sang, nei, lesning er noe vi også må begi oss ut på; lesningens av viseteksten er noe vi ikke kommer utenom, og jeg mener bestemt at vi her har å gjøre med en helt annen sfære enn framføringens sfære, eller kanskje rettere: vi har her å gjøre med en helt annen type framføring; lesningens framføring tillater oss å oppstre på en måte som er annerledes, og det er i kraft av en slik tankegang at lyrikeren Prøysen – den du leser – framstår som noe helt annet enn viseskunstneren Prøysen – den du synger.

**Skriftstemma**

Lesning er i seg selv et uendelig foretakende; lesning er i seg selv et stunt som frambringer de enorme assosiasjonsmuligheter, ja, vi kan godt hevde at les-

ning er en sans, en sans vi kanskje ikke – når vi tror vi har lært å lese – tenker så mye over at er der; lesning dreier seg bl.a. om å se, om å høre, og om å føle. Og jeg vil derfor – når jeg nå skriver om lesning som en sans – skrive noen ord om et av mine favorittbegreper: «skriftstemma» er et begrep jeg har møtt i tekster av Jon Fosse, og slik jeg leser Fosse, så vil dette skriftstemmabegrepet prøve å si noe om lesningens estetiske verdi, altså: begrepet vil prøve å si noe om hva som nettopp *senses* i leseakten. Jeg vil si som så at denne skriftstemma er noe du ser, hører og føler, og jeg vil påstå at vi her har å gjøre med noe vi ikke finner noe annet sted; skriftstemma tilhører kun lesningens sfære, og jeg er overbevist om at skriftstemma alltid vil si noe annet enn det den konkrete og akustiske stemma sier; skriftstemma sier noe annet fordi den formas på en annen måte.

At jeg i KK 3/5 skriver om en Prøysen som kun er en lyriker, kan derfor leses som et forsøk på å komme Prøysens skriftstemma nærmere, et forsøk som for meg innebærer at jeg må glemme melodiene, at jeg må flytte Prøysens viser over i noe annet. Og det er nettopp i dette «noe annet» at jeg må få lov til å si at ei visesong ikke er ei vise, men et dikt; i dette «noe annet» må jeg få lov til å sancteksken som tekst, og ikke som noe

som er en del av en besten ler kanskje; og ikke som del av en tolkning av en besten ler. Jeg vil slik uansett forstel rett; jeg vil uansett mine stenger for Prøysens te melodiene stenger for det te som en lesning av Prøysen. Og jeg må da tillate meg lesning er noe annet enn annet», og ikke noe be opphøyet enn det sangen

**Feiltest**

Uansett, og for så å skriv løpig coda: jeg er ganske jeg har feiltest Øverli ganske sikker på at jeg trenger å skrive det jeg har nemlig overbevist om skriver er en underverd i innlegg, en underverd i Øverlis innlegg ikke er det jeg gjør det til. Selvs innlegg noe mer, og det mer enn hva lesning nun meg, m.a.o.: Øverlis innlegg siktig, uendelig, og for en innlegg slik i seg selv noe: hva lesning er. Det er de jeg her og nå befinner meg sjon der jeg må synte ut

Leif Høghaug er tilrettelagt

underholdende – og kelig preg.

**Parallell**

Serieskaperne bruker formen som et spei vedpersonens drøm kildringer – identitet forskjellige faser av tegnerne i seriene Chetzinger har laget s Piken fra æreslegionen de sultannede skildre ne som har levd ut sin forestillinger.

Ukebladsrammen sant fortellergrep. Vindre Sheringham teller om sine opple en større nærlidhet i Ukebladsstilen er uprolamatisk. I sto per hendelsene uten nettopp er Christin c ambisjoner – kom inn på personenes m

Et viktig forteller serien er en parallell lege og en ambulans gjennom leiligheten til død rektor Emma menheng mellom knyttes ikke før mot er Sheringhams man kunne skjedd hvil høst svart på annoncen or lærerinne i Shanghai år siden. Et marerit bokstavelig talt grå ti hennes eksotiske Derved ender seri konklusjon om vikt velge, av å realisere d

Serien er elegant t zingers karakteristi fargefeststil. Fortell rolig, avdempet til hendelsene. Tegning glatte og til dels stiv ytterst atmosferiske gelagt.

# Kulørte ruter

«Den hvide sultaninde» er en kvinneskildring i selvbevisst ukebladsform.

AV MORTEN HARPER

**TEGNESERIER**

Annie Goetzinger og Pierre Christin: Den hvide sultaninde (68 s.) Dansk tekst.

**F**RA sitt gods i England forteller lady Emma Sheringham for to ivrige journalister om sitt opplevelsesrike liv i Det hjerne østen. Serien skildrer hennes ankomst til Kina i 1948, og ferden videre til Hong Kong og senere Malaysia. Her levde hun en overklasselivverelse i ly av britisk kolonistyrke på overtid.

De to «journalistene» er serieskaperne Annie Goetzinger og Pierre Christin, og denne fortellerrammen er endog videreført med et faktisk ukebladoppslag som er trykt bakerst i albumet: «Ja, jeg var den hvide sultaninde», heter det på det kulørte omslaget.

Ut over å skape en ramme for serien, preger ukebladstilen også historien på selvbevisst måte. *Den hvide sultaninde* er rik på drama, lidenskap og spennin. Som når Sheringham og hennes arbeidsgiver sir Ashley Culmington tar første steg i retning av ekteskap; ved et uhell ramler hun utenfor en klippe og han må fire seg ned og hente henne. Setting, billed bruk og språkføring er her sterkt klisiert. Likeledes inneholder serien eksotiske ingredienser som raffinerete spioner, et attentat og tilværelsen som en sultans kone. Personalleriet er srodig og ofte



Eksotisk ukebladfantasi i «Den hvide sultaninde».

# Lidelsesfylt etterkrigsposesi

Gunvor Hofmo har vært framhevet som en av de aller viktigste og formgivende kvinnelige lyrikere i norsk etterkrigslyrikk.

AV LARS HARALD STOREBO

DIKT

Gunvor Hofmo  
Samlede dikt  
Gyldendal, 1996.

**G**UNVOR HOFMOS lyrikkdebut i 1946, *Jeg vil hjem til menneskene*, kom som en kontant reaksjon på en virkelighet som var så absurd at den ikke lenger kunne beskrives i ord. Hofmos debutdikt var en ung kvinnens bearbeidelse av det krigshelvete og terrorverde som fikk kritisk filosofis ledende teoretiker, Th.W Adorno, til å lansere sitt berømte diktum: Etter Auschwitz kan man ikke lenger skrive poesi. I Hofmos til tider sterkt bevisstgjorte poetiske språk led kjerneordene i debutsamlingen slik, kort og konsist:

*Gud, hvis du ennå ser:  
/ Det er ingen hverdag mer.*

Diktene avspeilte et bevissthettsnivå som tilhørte en forfatter som var ung i alder, men som skrev med et aldrende menneskes livsvisdom og temperament. Allerede med den første samlingen introduserte Hofmo en komplisert tematikk som hun kom til å variere over gjennom hele forfatterskapet, der grunnspråket gjelder kvikrene for menneskets religiøse søker i vårt århundres tragiske politiske virkelighet. Mye av produksjonen fungerer rett og slett som sorgarbeide, og klagesangen over de døde er gjennomgående.

Gunvor Hofmos *Samlede dikt*, redigert av Jan Erik Vold, kartlegger Hofmos lange poetiske modningsprosess og utvikling gjennom fem decennier av vårt århundre. Boka, som opprinnelig var tenkt som en markering av Hofmos 75-årsdag 30. juni 1996 og et 50 år langt forfatterskap samme år, er den ultimate manifestasjonen av en umåtelig omfattende og rik produksjon: Komplett 20 diktsøk, som til sammen inneholder over 700 dikt, publisert i løpet av to perioder: 1946-1955 og 1971-1994.

**Lyrisk modernisme**

Hofmo skrev seg inn i en generasjon som varslet den lyriske modernismens komme til Norge, en generasjon som var influert av strømninger som vokste fram på kontinentet årene før og etter første verdenskrig: ekspressionisme, imagisme, surrealisme. Sjokkerfaringene etter andre verdenskrig nedfalte seg i andre tekster av poeter som Paal Brekke, Erling Christie, Claes Gill, Inger Hagerup, med utenlandske navn som T.S. Eliot, Ezra Pound, Paul Celan og Nelly Sachs som særlig viktige inspirasjonskilder.

Jan Erik Vold skriver i sitt etterord til boka at den periodiske todelingen av forfatterskapet også illustrerer overgangen mellom to grunnleggende estetiske perspektiver hos Hofmo. Karakteristisk for de tidlige samlingene er dik-



Gunvor Hofmo døde i oktober 1996. Arkivbilde fra Gyldendal Norsk Forlag (1955).

tenes slektskap med tysk ekspresjonisme, der diktet sentrerer om det indre uttrykk, mens imagismen og det mer avklarte ytre bilde står stertere i den senere perioden.

En grunnpill i Hofmos lyrikk er en form for motsigelsens estetikk, en veksling mellom mørke og lyse elementer, og i særlig grad en tvetydig religiositet, der hun stadig problematiserer sitt eget grunnleggende kristne livssyn. Hennes gudsdro er et tweeggert sverd; i Hofmos poetiske univers skjer det en stadig veksling mellom gudsbejaelse og gudsfornekelse, mellom tro og tvil. Men i utgangspunktet er den religiøse søker mer påtagelig hos Hofmo enn hos de øvrige etterkrigsmodernistene.

Sentralt i Hofmos kristendomsbilde står lidelsesaspektet og Kristi lidelseshistorie. I stedet for å forkynne det glade budskap om mennesket som er frøst fra denne verdens synder, velger Hofmo å fokusere på den rene, nakne og lidende Kristus og fastholde bildet av frelseren på korset i den tunge, mørke natten, det ensomme og forlalte gude-mennesket i den niende time. Betegnende er diktet *Mørk Kristus*. Der tegner hun et bilde av en ofrøende og fattig Kristus, stilt opp mot det moderne menneskets manglende evne til virkelig å legge den materielle virkelighet bak seg og gå inn i smerten og lide med på samme måte som Kristus.

**Tyngende mørke**

Den lidende Kristus er ugenkjennelig for etterkrigsmennesket, så oppflasket det er med urenysanse frelsesprofetier og lett tilgjengelig vekkelsespropaganda. Samtiden legger vekt på den lyse Kristus, Hofmo fokuserer på den mørke. Den virkelig religiøse søker og grobunn for menneskelig vekst i Hofmos målestokk finnes ikke i de pene og ny-

vaskede hender som holder salmebøkene og de rene restene fra kirkebenken, men i «medkjensels uavendelige offerplass», dypt inne i et altoverskyggende og tyngende mørke:

*Mørk Kristus*

*Disse menneskene på kne foran deg  
med trette ansikter, med glatte...  
Se hvor de bærer sine værelser med  
seg,  
sin seng, sine regninger!*

*Ingen brennende sorg har svidd  
hjertene,  
ingen dyp kilde av smertelig medliv  
flommer over, flommer ivil over...*

*Bare en dovene bolge av rokelse,  
av sang,  
og salmeboker i hvite hender.*

*Å hvor de håner din nakenhet med  
sin trygghet,  
og lys kaller de deg  
du som er selve mørket,  
ofrende, kimende mørke:*

*Hungeren er du i rummet,  
smertelig kjærlighet uten hvile, uten  
hem,  
landflyktiges tårer og drepes  
stumhet,  
kraftlose barnehender gjennom tidlos  
stillhet.*

*Ja marke er du, evig mørke!  
Å kast det over oss så vi kan være  
i verden,  
medkjensels uavendelige offerplass,  
så vi kan bære et barn, et univers  
og oss selv.*

Det er således karakteristisk for Hofmos tidlige lyrikk at hun stadig vender

seg innover til den virkelighet der det hungrige og ensomme menneskets erfaringer kan gripes, og bort fra den ytre, umiddelbare virkelighet – og resultatet blir sjeldsuttrykk fra en annen virkelighet.

Lidelsesproblematikken avspeiles i titlene på samlingene og også på en rekke enkeltdikt. De er gjerne fryktinngytende, dystre, relatert til skumringstid og vinterkulde. Leks.: *Blinde naturgaller* (1951), *I en vikenatt* (1954), *Testamente til en evighet* (1955), *November* (1972), *Hva søger natten* (1976), *Det er sent* (1978), *Navnlost er alt i natten* (1991). Gjennom flere tiår dveler Hofmo ved lidelse og død som et fruktbar vei til erkjennelse og en måte for eget til å komme ut av virkelighets labyrintiske univers.

Den senere Hofmo er tro mot de sentralrykte emnene hun introduserer tidlig i forfatterskapet. Hun holder fast ved sine refleksjoner over død og tid, stadig i et resignert tonefall. Innimellom leverer hun dikt som er vitnesbyrd på hennes omfattende boklige lærdom og årvåkne blikk for politiske aktualiteter, med dikt som

**Store deler av  
Hofmos pro-  
duksjon funge-  
rer rett og  
slett som  
sorgarbeide,  
og klagesang-  
en over de  
døde er gjen-  
nomgående**

griper mer direkte inn i historiske hendelser, portretter av malere og diktere eller bibelskikselser. Formspråket endres også i liten grad; hun opprettholder sin stramme og ordfattige stil opp gjennom årene.

**Tomme nattemørket**

Hun fokuserer igjen og igjen på de periodiske mønstre i naturen som betegnelse for menneskelig eksistens og på mennesket som del av en større kosmisk helhet. De sykliske mønstre, årsdødsvekslingene, vesklingen mellom natt og dag, er alt deler av en sammenheng. Dag og natt, lys og mørke, fødsel og død, seier og tap betinger hverandre og defineres i forhold til hverandre. Men mørket, natten, sorgen – det tomme nattemørke med et veldig stjerneteppe på himmelen – er stadig livsgivende for mennesket i Hofmos poesi. To dikt fra de to siste samlingene, henholdsvis *Tiden* (1992) og *Epilog* (1994), kan bidra til å illustre dette:

**Dagene er ikke**

*Dagene er ikke dine  
Men nettene er dine!  
Du sang for dem  
i din barndoms  
og ungdoms sorg  
Så nå strommer ditt  
liv tilbake gjennom dem  
for selve altets hjerte  
er blitt ditt*

**Men natten**

*Men natten har gitt deg  
en vilenhet som rummer  
den minste sten  
og de store katedraler  
hvis ensomhet skaper Gud  
Og roster fra dode  
folger deg til levende*

Gunvor Hofmo døde i oktober 1995, og ble aldri vitne til denne totalutgivelsen av hennes verk.

**Forresten**

ET nytt nummer av legemantologien *Forresten* er utgitt. Bladet samler de fremadstormende av landsgdommelige seriestrikk. Blant bidragene er en hulskisse om Jesus og hulspillende dikt og en parodi på suksessen *Sam Forresten* har til vært Gateavisas seriekstra, med uenigheter om profil utgitt det røppi Forlag, salaksjonen selv! Initiativet til Forlag har også utgitt solohefte Finn Finn av *Forresten*-Jens K Styve.



Fra «En fotball-historie»

**Elektronisk nøkkelen**

Elleve framstående kryptologi- og data-ekspert er slaktet president Clintons planer om en elektronisk «universell» som gjør at amerikanske myndigheter kan lese alle kommunikasjon som foregår i verden. For å hindre at kriminelle bruker nettet som et frikti Clinton lenge ønsket en enkelt «bakdør» til kodet informasjon. Planen er å la interne avtaler regulere denne. Ekspertenes rapport at et system av bakdører versal-nøkkelen vil bli ekstrakomplisert, og fra et teknisk sted er det tvilsomt at de gire.

**Ytringsfrih**

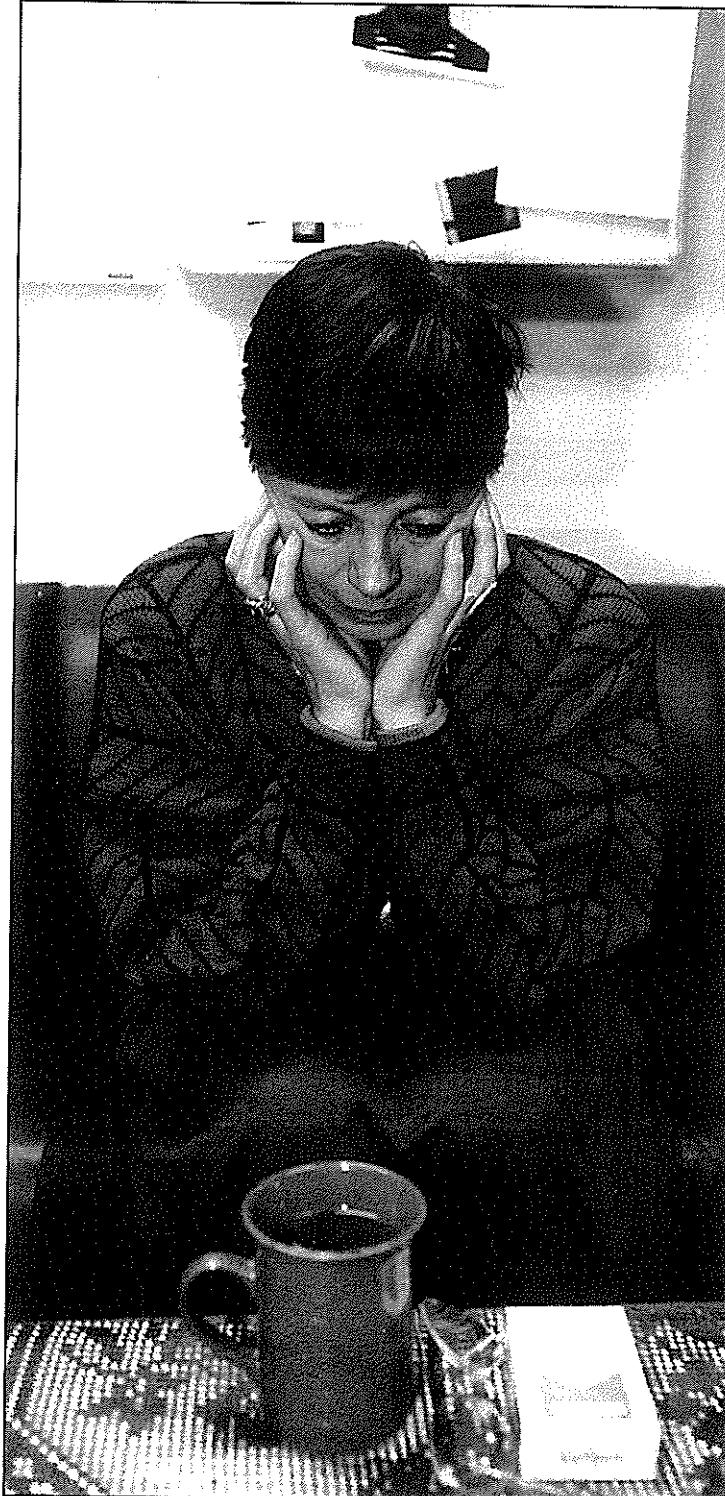
Kulturdepartementet la i fram forslag til endringer om film og videogram (O nr. 78 (1996-97). Så vidt kunnet bringe på det ren holder proposisjonen blitt en formulering som skrekne filmklubbens frihet, sier Norsk filmklubb i en pressemelding. Heten for å kunne vise offentlige kontroversielle filmer hele tiden stått sentralt i klubbenes. Norsk filmklubb beklager derfor dyktig legges opp til at også klubben skal underlegge samme begrensinger som for kinoer og annet kulturell virksomhet.

Det er viktig å sørbehandle riene for å beholde dem i N

Inger Lise Hu

# - VÆR SÅ SNILL, GI LIVSTEKN!

## Katja Medbøes familie ber om hjelp



- HVOR ER DU? - Kjære Katja, hvor er du? Svar oss om du kan! Ber susteren til den kjente skuespilleren, Wenche Elena Medbøe.

Foto: SIV-ELIN NÆRØ



RING: Wenche Elena Medbøe og spanslesleder Trond Skaarud ber om publikums hjelp.

- Katja, hvor er du? Vær så snill, gi livstegn fra deg! Det er Wenche Elena Medbøe som gjennom Dagbladet etterlyser sin forsvunne søster. Den kjente skuespilleren Katja Medbøe har i dag vært spørøst forsvunnet i tre uker.

Av OTTAR JAKOBSEN

Hun forsvant 12. november da hun forlot Lovisenberg sykehus uten å gi noen nærmere beskjed om hvor hun skulle.

Medbøe hadde i lengre tid fått behandling for en hodeskade som hun pådro seg i mars i år. Skaden voldte henne store vansker. Den siste tida har hun hatt problemer med å stå på scenen i det skarpe scenelet og gjennomføre sine roller.

### Sett på Majorstua

Katja Medbøe ble sist sett dagen etter at hun forsvant. En bekjent av henne traff Katja i krysset på Majorstua i Oslo, klokka 09.00, 13. november, ikke veldig langt fra gården der hun bor.

Observasjonen regnes som sikker, opplyser spanslesleder Trond Skaarud til Dagbladet. Den bekjente snakket med Katja, som ifølge observanten hadde dårlig tid. Han merket ikke at det var noe unormalt med henne.

Mannen som traff Medbøe visste ikke at at hun var savnet. Da han fikk rede på dette, meldte han straks fra til politiet.

Det finnes ingen kjente observasjoner av skuespilleren etter dette.

### Familiens ønske

Det er Wenche Elena Medbøe, Katjas eldre søster, selv skuespiller på det Norske Teatret, som på vegne av familien nå ønsker å gå bredt ut med en etterlysning. Hun har ingen klare teorier om hva som har hendt eller tilstøtt systeren.

Etter at Katja Medbøe ble meldt savnet 12. november har politiet lett overalt der hvor hun kan tenkes å befinner seg. Området rundt familienes hytte på Tjome er saumfart uten resultat. Arbeidsgiveren Nationaltheatret i Oslo, har ikke hørt noe fra henne. Hun var med i stykket «Den perfekte ektemann» av Oscar Wilde på det tidspunkt da hun forsvant. Denne rollen hadde hun vanskter med å gjennomføre på grunn av hodesmertene.

### Ber om hjelp

- De tips vi har fått inn, har ikke ført til noe. I samråd med Katja

Medbøes nære familie ber vi nå publikum om hjelp. Alle som kan ha sett Katja Medbøe i tida etter 12. november må kontakte politiet snarest, sier spanslesleder Trond Skaarud til Dagbladet.

Wenche Elena Medbøe forteller til Dagbladet at hun dagen før Katja forsvant hadde en lang fortrolig samtale med systeren, ansikt til ansikt:

- Det virket på meg som om Katja så lyseste på tilværelsen enn hun har gjort den siste tida. Hun hadde forsonet seg med at hun måtte gjøre noe aktivt for å få bukt med de nesten kroniske hodesmertene. Hun har det siste halvåret vært delvis arbeidsusfun, og har satt opp sitt eget treningsprogram for å bearbeide smertene. Hun gikk til flere typer behandling, og ønsket å komme videre, sier systeren.



SAVNEN: Katja Medbøe

Foto: POLITET

Hun har forsøkt alle tenkelige muligheter for å nærme seg et svar på mysteriet. Hun har også kontaktet synske for om mulig å få hjelp. Heller ikke dette har brakt forsvinningsmysteriet nærmere sin løsning.

### I Nordmarka?

Verken politiet eller Katja Medbøes nære familie har klare teorier om hva som kan ha hendt. De holder alle muligheter åpne.

- Hjelp oss, alle dere som kan ha sett henne, sier politiet i samråd med familien.

Den nærmeste hypotesen i øyeblikket er at Katja Medbøe kan ha forsvunnet i Nordmarka. Hun gikk ofte tur her, og observasjonen dagen etter at hun forsvant kan indikere at hun var på vei mot marka, enten til foto eller via T-banen. Hun var imidlertid ikke kledd for noen lagtur. Hun hadde på seg en mørk pels med krage, men heller tynt skotøy.

Det har ikke vært noen bevegelsen på Medbøes bankkonti i tida etter at hun forsvant. Katja Medbøe fylte i går 51 år.

Hun har to barn. Det er i samråd med barna at familien nå går ut og etterlyser henne.

Tips til politiet kan ringes inn på telefon 22 66 99 66.

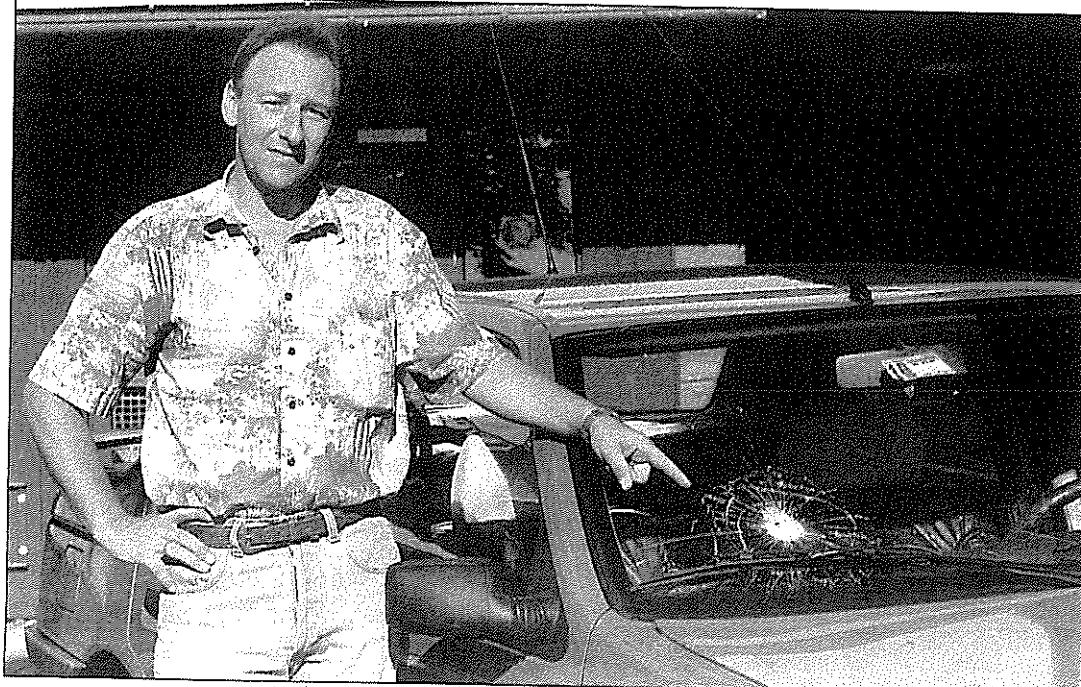
## Kjente Medbøe-roller

Katja Medbøe er kansje mest kjent for sin rolle i «Hustruer»-filmen, tre i tallet. Den siste kom i fjor. Hun har spilt en rekke store roller på Nationaltheatret, blant dem titelrollen i «Medea» av Euripides. Hun har også medvirket

i en rekke fjernsynsteaterforestillinger, deriblant filmatiseringen av Nini Roll Ankers arbeiderlitteratur, «Den som henger i en tråd». Hun spilte også en framtrædende rolle i filmatiseringen av «Jenny» av Sigrid Undset. Medbøe har i den seinere tid arbeidet mye med opplesninger av Rolf Jacobsens dikt. Disse er innspilt på CD. Snart er Hans Borlis lyrikk utgivelser klar på CD, tolket av Medbøe.

Om kort tid sendes den nye Hamsun-filmen på NRK, der Katja Medbøe medvirker.

# – Sein reaksjon på livsfarleg jernstong



– Hadde eg hatt høgare fart, kunne vaieren slått gjennom frontruta. Då kunne far min i verste fall misst livet, seier Øyvind Klementsen etter ei uhøygeleg oppleving i Mundalstunnelen fredag føremiddag.

**– Reaksjonen fra vegstasjonen i Knarvik var svært sein, seier Øyvind Klementsen etter at han fredag kørde på ei laus jernstong i Mundalstunnelen. Tre-fire bilar fekk øydelagt frontrutene sine. Hadde ein motorsyklist køyrd på stonga, hadde han ikkje hatt sjanse til å overleva, trur Klementsen.**

*Au Hans E. Storheim*

– Eg måtte tvinge ein person til å avslutta ein samtalte for å få forklaart at det var nødvendig med rask reaksjon. Men vegstasjonen i Knarvik klarte ikkje å få avgarde ein bil raskt nok til å stengja av tunnelen. Det var lensmannskontoret som var først ute og ordna opp. Det er kritikkverdig når fleire bilar på kort tid fekk øydelagt frontrutene sine, meiner Øyvind Klementsen i Knarvik.

Det var ved 11.15-tida fredag han og foreldra var utsett for den lite trivelege hendinga i Mundalstunnelen. Klementsen var den første bilen som kørde i ei jernstong som hadde losna i taket på tunnelen.

– Det small kraftig, og stonga slo hol i frontruta på venstre sida. Eg kørde i circa 75 km/t, og klarte å halda kontroll på bilen. Men hadde eg køyrd fortare, kunne jernstonga ha slått seg gjennom frontruta. Då kunne det i verste fall vore fare for livet for far min som sat i framsetet, seier Klementsen. Mora sat i baksetet og vart naturleg nok òg oppkava over hendinga.

Klementsen prøvde å få sjåføren i ein Hiace som kom etter til å setja ut varseltrekant, men fekk ingen reaksjon.

– Eg kunne ikkje ta til å rygga i tunnelen og

køyrde difor straks til vegstasjonen i Knarvik og meldte frå. Eg mente dei måtte vera deira ansvar å få sperra tunnelen til jernstonga var fjerna. Som sagt verka det som om dei tilsette ved stasjonen ikkje fatta at det måtte reagerast raskt, seier Klementsen.

Efter kvart var det fleire andre bilar som kørde på jernstonga og meldte frå. Det var Lindås og Meland lensmannskontor som reagerte raskast og fekk folk inn til tunnelen for å stoppa trafikken.

– Det er klart at det i verste fall kunne gått liv. Ein bilist kunne fort vorte så sjokka at han eller ho kørde i fjellveggen. Og hadde ein motorsyklist truffe jernstonga, kunne det gått verkeleg gale, meiner lensmannsbetjent Geir Atle Hindenes.

Han rykka straks ut med blålys i det lens-

mannskontoret fekk fleire meldingar om skadar på bilane.

Då Hindenes kom inn til tunnelen, stod det fem-seks skadde bilar utanfor. Dei hadde fått skadar på speil, frontlykter, frontrute og/eller karosseriet.

– Eg vil ikkje seia at nokon var i sjokk, men dei var nokså skremde etter ei ekkel oppleving, seier Hindenes. Han køyrd inn i tunnelen og sette politibilene midt i veggen med blålys på, slik at han stoppa trafikken. Derefter fekk han festa den lause jernstonga inn til tunnelveggen slik at trafikken igjen kunne passera sikkert.

– Reagerte vegstasjonen i Knarvik for sein i dette tilfellet?

– Det vil eg ikkje uttala meg om, seier Hindenes.

## – Sjeldan slike skjer

*Au Hans E. Storheim*

– Det er heldigvis svært sjeldan festa til tunnellosasjons losnar, seier Tom Haugland, leiar ved Nordhordland veg- og trafikkstasjon i Knarvik. Han peikar på at dei er avhengige av at bilistane sjølv må prova å sikra mot fleire skadar når noko slike skjer.

Haugland var sjølv ikkje til stades då det vart meldt frå om ei laus festestong i Mundalstunnelen. Han har difor vanskeleg for å ta stode til om dei kan vera grunnlag for å kritisera dei tilsette sin reaksjon.

– Men me prioriterer alltid uthell og andre situasjonen i tunnelane høgt. Me fekk avgarde ein bil, men kor lenge me var etter lensmannskontoret, kan eg ikkje seia. Lensmannskontoret er gjerne litt meir parat enn oss når slike ting skjer, seier Haugland.

Det var eit 12-16 mm kamstålrem til å festa istolasjonen som hadde losna. Tom

Haugland seier at desse festeaneordningane i tunnelane vert kontrollerte med to til tre års mellomrom.

– Det er svært sjeldan slike jern losnar. Eg veit det skjedde i Eikfjet-tunnelen for et par år sidan, men då utan at bilar vart skadde, seier Haugland. Han kunne fredag ikkje seia noko sikkert om forsikringsoppgjaret etter skadane i Mundalstunnelen. Så sant vegvesenet ikkje kan lastast for at jernstonga hadde losna, må skadane gå på bilisten si forsikring. Det hender at det er høge køyretøy som har kome oppi og fått stengene til å losna.

– Når slike skjer, er det viktig at dei første bilistane prøver å varsle dei andre og stoppa trafikken. Eg har forståing for at enkelte vegrar seg for å rygga i ein slik tunnel. Men dersom det let seg gjera, må nokon prøva å stoppa trafikken gjennom å bruka varselslysa på bilen, seier Tom

## Meland stramar inn

**Det skal stramast inn på alle driftsutgifter i Meland kommune resten av året. Det vert restriksjonar på kurs, permisjonar og innkjøp.**

*Au Livar Aksnes*

Frå no og resten av året skal ein ha gode grunnar for å gjera innkjøp i Meland kommune. Det same gjeld permisjonar som gjev vikarutgifter og deltagning på kurs og seminar. Alt dette vert gjort for å hindra at kommunerekningskjem ut med eit underskot ved slutten av året.

I formannskapet onsdag vart det bestemt at berre heilt naudsynte innkjøp av driftsmidlar og inventar kan gjennomførast.

Permisjonar som medfører vikarutgifter vert berre innvilga i heilt spesielle høve, og deltagning på kurs og seminar er berre aktuelt der det er svært viktig for gjennomsøringa av det dagelege arbeidet.

Rådmannen har fått pålegg om å utgjera driftsrendiringa som på lang og kort sikt kan redusera kommunen sine driftsutgifter. Ein skal og prøva å finna fram til tiltak som vil auka kommunen sine inntekter.

## Tommelen ned for byggjefelt

**MELAND:** Bjørn Vidar Dale har søkt om å få regulera deler av utmarka si i Dalemarka til byggjefelt. Men i planutvalet onsdag vende dei tommelen ned, i alle fall i denne omgang.

Det vert vist til at eit likt felt ikkje ligg inne i kommuneplanen, og at ei nytt byggjefelt i dette området vil påverka investeringar i skule, barnehage og liknande. Planutvalet vill heller koma tilbake til saka når kommuneplanen skal reviderast, truleg neste år.

## Bygdelaget sin uttale

– Det er Sletta bygdelag som uttalar seg om den planlagte nye riksvegen over Sletta, presiserer formannen Rune Mellingen etter Strilen sin artikkel fredag. Der er Mellingen tillagt eitt av argumenta til fleirtalet for veg vestom Haukåsen.

Mellingen seier at han sjølv berre tel ei royst i ei hemmeleg avråsting. Som formann har han berre formidla avråstinga og argumenta til kommunen. Når det gjeld stigninga på vegen forbi det gamle bossbrenningsanlegget, var det ein av møtedeltakarane som uttalte at stigninga var lik den i Måbødalen, ikkje større, presiserer Mellingen.

## Nye redaktører

Bokklubben Dagens Bok har ansatt ny redaktør etter Janneken Øverland, som begynner i Gylldental over nytår. Valget falt på Kari Spjeldnæs (bildet), men hun tiller ikke for nytår 1998. I mellomtida vil Asbjørn Øverås, kjent som informasjonssjef i Gylldental, fungere som redaktør i Dagens Bok.

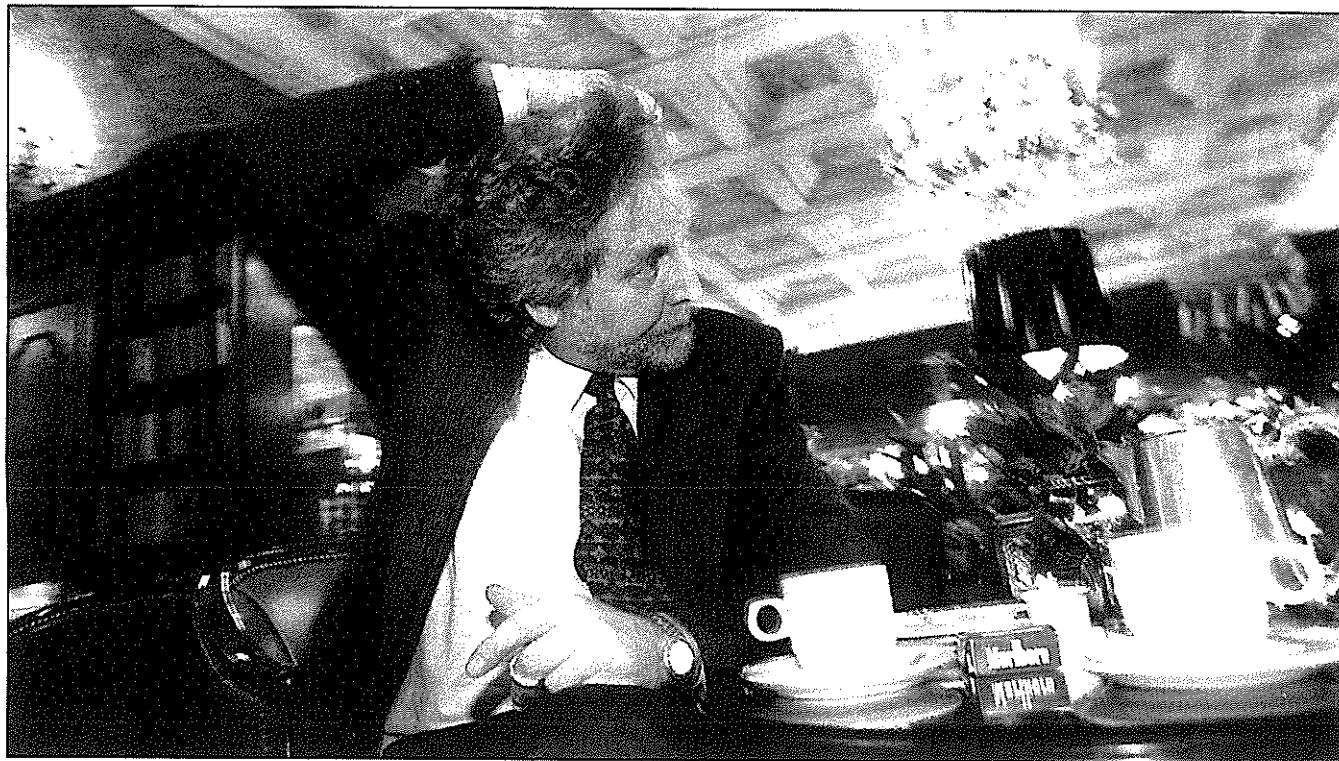


### bok-ekstra

Øystein Røttum, Peter Straub  
Side 41, 42 og 43

### dagens kronikk

**GUATEMALA**  
«Lang vei mot en usikker fred»  
Av Johan Hindahl  
Side 42



EDWARD HOEM: Etterlyser større åpenhet på vegne av nynorsken.

Foto: LARS EIVIND BONES

# – Åpne opp nynorsken!

**Nynorsken står i fare for å bli et lukket, statisk fenomen dominert av purister som sliter med 50 år gamle problemstillinger. Skal nynorsken finne tilbake til sin opprinnelige ambisjon om å være et all-norsk språk, må målbevegelsen åpne seg og vise langt større sjenerositet i sine språkpolitiske holdninger.**

gangen til et nytt århundre, er ikke spørsmålet om i- eller a-endinger, sier Hoem.

– Nå gjelder det først og fremst å finne en måte å inkludere det urbane språket og den moderne livsformen i nynorsken. Å gjøre nynorsken attraktiv for aktive språkbrukere på en måte som er i stand til å få opp og avspeile det levende språket.

Det innebærer at vi må godta langt flere boyningsformer. Former som i dag eksisterer i muntlig nynorsk, men som ikke har fått slippe til i skriftspråket. Det vil gi oss en mye rikere nynorsk, selv om den selvsagt ikke lenger kan påberope seg å være et reink målvern.

Men så er det da også nettopp denne overdrivne purismen som framfor noe har skapt inntrykket av nynorsk som et anti-måldoministisk, lukket prosjekt.

Men også er det da også nettopp denne overdrivne purismen som framfor noe har skapt inntrykket av nynorsk som et anti-måldoministisk, lukket prosjekt.

i sin utforming. Ivar Aasen ville at folket først skulle bli overbevist av det nye språket, og så det i bruk som sitt eget. Denne radikale dimensjonen kommer ikke skikkelig til sin rett i nynorsken slik den i dag blir forvaltet.

#### Henrik Ryter

– Enkelte av de mest iherdige nynorskyrkerne fra begynnelsen av vårt århundre hadde en ambisjon om å skape en høyitter nynorsk gjennom storstilte oversettelser av den europeiske klassikerlitteraturen. For eksempel dikteren og skolemannen Henrik Ryter, som ved siden av svært mye annet oversatte både Dantes «Guddommelige komedie» og Ifforen av Shakespeares skuespill til nynorsk. Det må man vel kunne kalle et radikalt prosjekt?

– Ja, hadde det bare ikke vært for at han gikk seg vill i

bestrebelsene. Hans prosjekt var å utvide nynorsken med så mange lokale og nesten utsødde dialektord som mulig. Resultatet var en nynorsk med et så arkaisk preg at oversettelsen hans i dag er så godt som uleselig, og helt ubruklig som scenespråk. Til tross for det heroiske ved prosjektet, er Ryter dessverre en ganske typisk representant for de mest tilbakeskuende nynorskfilologene.

#### Det Norske Teatret

– Du gir Det Norske Teatret mye av æren for at nynorsken i dag, tross alt, er en levende, vital kulturfaktor.

– Ja, Det Norske Teatret er kanskje det mest vellykkede som målbevegelsen har funnet på.

– Så ligger det da også midt i Oslo ...

– Og det er et nasjonalt, ikke et lokalt prosjekt. Båret fram

av ekteparet Hulda og Arne Garborg som nok er de mest interessante personlighetene i historien om nynorskens utvikling. Miljøet rundt dem – og rundt teatret – bidro til å etablere nynorskens som et kunstnerisk spennende språk. Det Norske Teatret har klart å forlenge høy kvalitet med stor folkelighet. Det hele ved hjelp av en urban kunstform som teatret.

Det er viktig å huske at nynorsken i dag ikke lenger er

– del av et nasjonsbyggende program. Som språkform er den først og fremst bærer av en hel mengde kulturelle overleveringer, og dermed i seg selv en kulturell verdi som tilhører hele folket – ikke bare målørnene.

Nå bor derfor tida være inne til at nynorskinstansjonene friskmelder pasienten og slipper den ut igjen der den hører hjemme – blant folk flest, sier Edvard Hoem.

Av SINDRE HOVDENAKK

På tampen av selveste Ivar Aasen-året 1996 finner forfatteren Edvard Hoem tida inne til å smelle av en skikkelig provokasjonsbombe midt i fjerset på det institusjonaliserte nynorskonge. Romsdalsforfatteren, som gjennom hele sin skribentkarriere har pleid en reklett nynorsk, har fått nok av konservatisme og avvisning av «annerledes tenkende» i målfolkkets rekker.

I den vesle boka «Mitt tapre språk» peker han på en rekke uheldige trekk i den språkpolitiske utviklingen i Norge i dag, samtidig som han gir sin egen, personlige framstilling av vår norske språkhistorie.

#### Urbanitet

– Den største utfordringen nynorsken står overfor ved inn-

## Ut i kulda

### poesi under åpen himmel

Jan Erik Vold leser Tomas Tranströmer Torsdag 5. desember kl. 19.00 (presis)

Jan Erik Vold presenterer den store svenske dikteren Tomas Tranströmer og leser fra sin gjendiktning av poetens *Samlede dikt* som kommer ut på norsk i høst. Tilstelningen finner sted i Gylldendals indre gård, Universitetsgata 16. Det kan bli kaldt, så kle deg godt. Er det fortsatt kaldt, har vi fyrt opp i gamle oljefat. I tillegg serverer vi noe varmt å drikke så langt det rekker. Gratisk adgang.

GYLDENDAL NORSK FORLAG OG DEN NORSKE LYRIKKERKLUBBEN

GYLDENDAL



**Materialistisk grunnmur**

**»** Et problem med Arbeiderpartiets norske hus er at grunnmuren er økonomi og næring. Det er viktig nok, men det er også en mer materialistisk tilnærming. Det aller viktigste er et verdimesseg fundament som holder.

Kjell Magne Bondevik  
i Folket Framtid**OM MILJØFAGET**

Astrid Sandås,  
rådgiver  
i Utbildnings-  
departementet  
til Bellona  
Magasin

—Mange lærlere skjønner ikke sammenhengen mellom naturfag og miljøproblematikk. Fordi de mangler fagkunnskaper er de redd for å mangle jobb. Når man kommer til forvaltningen, råder ofte den oppfatningen at elevene skal lære ved å sitte og lese i en lærebok ved pulen sin.

**SAKSET****Nødrop om hjelpe**

—Det er ikke alene lengselen, drømmen og motivasjonen, som hjelper nye emigranter til en tilværelse i deres lengsellers og drømmers land Israel. Det er ofte behov for støtte i integrasjonsfasen blant annet til hebraiskundervisning samt annen spesiellundervisning, omskolering til et annet yrke, musikkundervisning og andre fritidsaktiviteter samt økonomisk og annen hjelpe til ensle medre og eldre og ferieopp hold for dårlig stillende.

Hans P. Pedersen  
i Immigrantihjelpen

**Kristne og politikk**

—I en helt ny undersøkelse viser det seg at nordmenn flest ikke lenger vektlegger de kristenheten som «urde dertor i langt større grad vært med påvirke utviklingen, ved å gi stemmer til partier som våger å si nei til det destruktive, og ja til det som bygger samfunnet på en kristen grunn.

Korsets Seier  
på lederplass

**Stopp ved kirkedøren**

—Sangen er et av menneskenes uttrykksmåter. Lovsangen er et av hennes fremste måter å ære ogprise Gud. Derfor er det særskilt absurd at sang i åndelige og ikke-kommersielle sammenheng kan kommersialiseres. Det er støtende at en lov sang til Gud, en salme i en gudstjeneste skal klarre i Stims (avgiftsoppkrever) pengekister.

Carin Stenstrøm  
i svensk Dagen

**Bønn hjelper i krise**

—Et bibelsted ble nylig levende for meg med tanke på den politiske situasjonen i vårt land. At det er en krise i vårt land på mange områder tror jeg bør være blant annet på at Guds folk ber for lite og ikke har den rette motivasjonen og inspirasjonen til å leve.

Stig Hällzon  
i Sveriges Hemmets Vår

WELVING

# Grunnløse skremser om Høyres skole

**SKOLEPOLITIKK  
SYNPUNKT**

Jan Tore Sanner,  
stortingsrepresentant for Høyre



Det har ikke manglet på reaksjoner på Høyres skoleutspill – 10 punkter for «verdens beste skole». Mange reaksjoner fra lærlere og «vanlige mennesker» er positive, mens reaksjonene fra andre politiske partier og fra lærerorganisasjonene er nokså negative. Også lederkommentarer i pressen tar stort sett avstand fra Høyres planer for en bedre skole. Disse negative reaksjonene har også en annen ting til felles: de bygger på et «skremmebilde» av Høyres forslag som har svært lite med det faktiske innholdet i Høyres forslag å gjøre.

Statsekretær Astrid Sognen sier f.eks. at Arbeiderpartiet ikke vil IQ-teste fem- og seksåringene og delte dem inn i grupper. Nei, men det vil da heller ikke Høyre! Andre har fått det for seg at Høyre vil tilbake til et system med kursromsorienterte undervisningsformer, påvist behovet for mer bruk av differensiert undervisning, for å sette skolen i stand til å gi alle elever en undervisning i pakt med evner og forutsetninger. Vi tar også konsekvensen av at behovet for differensiering og gode muligheter til faglig fordypning øker

med alderen, og går derfor inn for utstrakt mulighet til faglig fordypning på ungdomstrinnet.

Høyre har også fått kritisert for å ha tatt opp problemet med elever med store adferdsproblemer, og dristet oss til å antyde løsninger. Men det er mye som tyder på at kritikerne ikke er klar over at dette er et problem som hver eneste dag er særdeles tilstedevarende og påtrengende for mange norske skoler, lærere, foreldre og elever; nemlig at det finnes elever som har så avvikende adferd at de ikke bare ødelegger undervisningen for seg selv, men for hele klassen. Det Høyre tar til orde for er at skolen får muligheter til å få tilpasset undervisning, men vi mener at det er naturlig å prøve løsninger hvor en slik elev tas ut av sin vanlige klasse for kortere eller lengre perioder for spesiell oppfølging. For elever med svært alvorlige adferdsproblemer kan den beste løsningen være en spesiaskole – og det er også Høyre som har

faglige forutsetninger bør trekkes inn, tyder imidlertid på at Arbeiderpartiets tolkning av enhetsskolen – skolen hvor alle får mest mulig lik undervisning – har større gjennomslagskraft enn skolelovens krav om at alle elever har krav på en undervisning etter evner og forutsetninger.

Høyre har også blitt kritisert for å ha tatt opp problemet med elever med store adferdsproblemer, og dristet oss til å antyde løsninger. Men det er mye som tyder på at kritikerne ikke er klar over at dette er et problem som hver eneste dag er særdeles tilstedevarende og påtrengende for mange norske skoler, lærere, foreldre og elever; nemlig at det finnes elever som har så avvikende adferd at de ikke bare ødelegger undervisningen for seg selv, men for hele klassen. Det Høyre tar til orde for er at skolen får muligheter til å få tilpasset undervisning, men vi mener at det er naturlig å prøve løsninger hvor en slik elev tas ut av sin vanlige klasse for kortere eller lengre perioder for spesiell oppfølging. For elever med svært alvorlige adferdsproblemer kan den beste løsningen være en spesiaskole – og det er også Høyre som har

funnet opp begrepet. Vi har allerede spesiaskoler for elever med store adferdsproblemer, og det vil være behov for å bygge ut det eksisterende tilbuddet. Det vil vi komme tilbake til i forbindelse med den viktige stortingsmeldingen om spesiellundervisning som regjeringen har klart å forsinke til etter valget. Høyres poeng er at elever med store adferdsproblemer er et reelt problem i skolen idag, og da er det en forsmulmelse ikke å ta problemet på alvor. Det er ikke slik at problemet forsvinner av seg selv, bare man later som ingen ting.

Høyres 10-punktsprogram for «verdens beste skole» er ikke et opplegg for en skole med sterke verktøy for vektlegging av kvalitet og kunnskaper. Høyres skole vil være en bedre skole for alle, uansett teoretiske forutsetninger. Hvert eneste barn er unikt og fortjener å få et underkjenningsstiltak i samvergen A4-skolen som de mest herdigene enhetsskoletilhengerne står for, og hvor man forveksler kreativitet med et krav om mest mulig lik utdannelse.

# Pasient-rettigheter må styrkes

**HELESEPOLITIKK  
MENING**

Et av de største problemene mange pasienter møter, er at det tar for lang tid før de får stilt en diagnose. For en del sykdommer kan det være helt fatalt dersom det går ulerker eller måneder før diagnosen er stilt og behandlingen kan begynne. Derfor vil KrF at alle må ha rett til en vurdering av sin sykdomstilstand innen 30 dager. Disse 30 dagene skal være en del av den rettslige behandlingsgarantien på tre måneder som vi går inn for.

Vurderingsgarantien på 30 dager må innebære at pasienten

er vurdert rent fysisk, og ikke bare ved hjelp av det som står i pasientens papirer eller journal. Har pasienten fått en kreftdiagnose, må dette behandles som øyeblikkelig hjelp fra diagnosen er stilt og til pasienten er ferdig utredet med tanke på operasjon.

Primærhelsejenesten er «grunnmuren i helsevesenet», og KrF gir inn for at alle skal ha rett til en fast primærlege som har ansvaret for at vedkommende får legehjelp når behovet oppstår. I Kristelig Folkepartis «pasientpakke» inngår også en degnkontinuerlig legevakttjeneste i alle landets kommuner.

Et likeverdig sykehustilbud i

hele landet, og fritt sykehushusvalg i hele landet på samme behandlingsnivå, er også et av KrF-forslagene.

KrF vil også satse mer på forebyggende helsejenesten. Dessuten vil partiet at kapasiteten på utdanning av sykepleiere må økes med minst 30 prosent de kommende fire årene, og at veilederstudiet i overfor sykepleierstudiet i praksis må oppvurderes, og gi økonomisk kompensasjon til veilederne.

Av KrF-leder Valgerd Svarstad Haugland

# Jamstelling mellom bokmål og nynorsk

**MÅLSAK  
MEINING**

fokus på dette spørsmålet no i valkampen. Eg ser på dette som et kulturelt testspørsmål. Det er heilt uhaudbart at det kvarter år er flere og flere lærebøker som ikke kjem i nynorsk utgåve, og som tvingar språkmeldetene elevar og studentar til å bruke bok-

mål i staden for nynorsk. Eg kan ikkje godta at påstandar om hege kostnader og at det er «lite praktisk» med nynorskutgåver vert brukt som påskot for å trenere eller droppe nynorskutgåver av lærebøker. Her har departementet og forlagsbransjen vore altfor passive.

Før KrF er det heilt uaktuelt å gå inn på lovframlegg som svekar dei rettane nynorsk-elevar og

-studentar har i høve til å få lærebøker på sitt eige mål. Denne velka har media og representantar for styresmakter og kulturliv hylla diktarhovdingen Tarjei Vesaas i samband med 100-årsdagen hans. På den bakgrunn vert initiativet frå málrörsia endå meir eit tegn på kulturelt ansvar.

Av komitéleiar Jon Lilleput (KrF)

Kristelig Folkeparti krev at jamstellinga mellom bokmål og nynorsk vert halde oppe, slik at nynorske lærebøker kjem til same tid og same pris som bokmålsbøker, slik lova seier dei skal. Vi verken kan eller vil godta ei slags språkleg «rensing» som diskriminerar dei som vil ha nynorsk som hovudmål.

Eg er glad for at málrörsia sett

## Sult truer igjen i Etiopia

**ADDIS ABEBA:** Millioner av mennesker i Etiopia trues på av sult, og trenger matvarehjelp. Tørke har igjen rammet det ellers så frødige landet. Offisielle og private kilder er uenige om hvor mange som rammes av sulten, så tallene varierer mellom 3,5 og 7 millioner mennesker. Regjeringen ber internasjonale givere om 427.000 tonn matvarehjelp for å komme seg over krisen. Ifølge meteorologer er værfenomenet El Niño årsaken til torken. Hvert åttende år inntreffer El Niño no. Varme havstrømninger skaper enorm nedbør i enkelte områder og tørke i andre deler av verden, blant annet på Afrikas horn. **ns**

## Aids truer utviklingen

**VILA, VANUATU:** Økende aids-tall truer utviklingen på øyene i Stillehavet, land som allerede sliter med sårbar økonomi. I løpet av de siste årene har hiv-viruset spredt seg raskt på øyene i Stillehavet. Tall fra Verdens helseorganisasjon viser at 250.000 mennesker er smittet av viruset på øyene vest i Stillehavet. Av disse har 11.000 utviklet aids. Forholdene i Stillehavet er alvorligere enn statistikken viser, skriver FN i sin rapport om situasjonen i regionen. Sett i forhold til folketall og manglende økonomiske ressurser, er epidemien et svært alvorlig problem, ifølge eksperter. **ns**

## Fordømmer «sosial renskning»

**GUATEMALA:** Humanitære organisasjoner i Guatemala slår alarm om «sosial renskning» etter mange drap og grove overfall de siste månedene. Gruppen for gjensidig støtte (GAM) og Kommisjonen for menneskerettigheter antar at rundt 50 drap er begått som en del av denne «renskningen». Bare i løpet av 48 timer den 9. og 10. juli rapporterte hjelpekorpset at 13 mennesker var skutt og drept i hovedstaden. **ns**

Algerie:

# Makteliten tjener på blodbadet

Den ene bestialske terrorhandlingen avløser den andre i Algerie. Det ligger en tykk tåke over hvem som står bak, og hva kan være motiv og gevinst? Volden ser ut til å ha skapt sin egen dynamikk, og det skremmende er at verken regjering, hær eller voldsgruppene viser vilje til å bryte den.

Av NINA HAABETH

**ALGERIE/OSLO:** Årsaken til at myndighetene hittil har avvist dialog med opposisjonen og militante islamister er innlysende: Viser regjeringen vilje til reelle politiske reformer, faller den. Reformen kan true elitenes makt og privilegier. Det tillater aldri hæren. Den har i virkeligheten all makt i landet, som har vært preget av vold, korupsjon og økonomisk vanstyre siden miltærkuppet i 1965.

Den totale mangel på vilje til dialog har myndighetene til felles med de nyere voldsgruppene, ikke minst den fryktede Væpnede islamisk gruppe (GIA). Makten deres ligger i voldstøvelsen. Mange av disse voldsgruppene har ikke noen ideologisk forankring eller politisk program, men fisker i opprørt vann.

### Hjemmestyret GIA?

Den mest kjente terrorgruppen, GIA, karakteriseres av Algerie-kjennere som en rekke bander som herjer uten en sentral ledelse. GIA har svært lite å gjøre med islam, selv om de selv holder islam-banne ret høyt. Gruppene består ofte av svært unge menn og gutter, helt ned i 10-12-års alderen. Det er ungdom som ikke har annen framtid enn arbeidsledighet og fattigdom. Med våpen i hånd og propaganda på hjernen får de gjennom vold og terror en besørnende makt.

Utenfra kan blodbadet i Algerie se ut som en trenngjerd i borgerkrigskonflikten, med myndighetene på den ene siden og radikale, islamiske grupper som ønsker å ta makten gjennom å destabilisere samfunnet med vold.

Men når deler av den moderate opposisjonen nå i lengre tid har hevdet at terrorgruppene som GIA er infiltrert av militærregimet selv, blir bildet mer komplisert.

Hva er eventuelt hærens og myndighetenes motiver for å få GIA til å massakrere landsbybefolknings, voldta unge jenter og skjære strupen over på forsvarslose garnisong?

### Krigsprofitorer

Det militærstøttede regimet i Algerie driver streng sensur, og mange journalister står på opp til flere dødslister samtidig. Derned blir uavhengig informasjon en skrækkende manglervare. Men fra tåken kan et skremmende bilde framkalles.

Hovedtesen blandt Algerie-forskere i Frankrike er at det rett og slett er skapt en



**KORT PROSESS:** De skyter gjerne for de spor, algerisk sikkerhetspoliti. Her har de gjort kort og blodig prosess med en mann de mistenkte for å være en av terrorgruppen GIA's mange ledere. Kronsel Yahia Rihan ble skutt ned sammen med tre andre mistenkte GIA-medlemmer. FOTO: ITB/AP

krigsøkonomi i Algerie, der sterke grupper på forskjellige måter profitterer på situasjonen. Det er derfor ikke utenkelig at elementer i hæren benytter seg av GIA og andre voldsgrupper for å sikre egen makt gjennom anarki og frykt. Dette sier en av Norges fremste kjennere av Algerie og islam, førstemanuensis Kari Vogt.

### Avlyste valg

Konflikten mellom myndighetene og islamistene brot for alvor ut da de militærstyrte myndighetene avlyste valgene som Islamisk redningsfront (FIS) lå an til å vinne i 1992. Den offisielle begrunnelsen for å avlyse valget var frykt for et udemokratisk og fanatisk islamisk styre. Dermed var det heller ikke vanskelig å få vestens stilltende tilslutning til kuppet.

Derefter ble FIS forbudt, noe som umiddelbart fikk voldelige konsekvenser. Men i stedet for å prøve å starte en dialog med den islamiske opposisjonen og voldsgruppene som oppsto, svarte myndighetene med høyst udemokratiske metoder.

Menneskerettighetsorganisasjonene Human Rights Watch og Amnesty International har gjentatte ganger rapportert om grove overtramp: Systematisk bruk av tortur, summariske henrettelser og kollektive

straffer er vanlig i kampen mot terrorisen. Regimets voldelige svar på terror-bruk har bare satt fart på voldsspiralen.

### Ikke legitimitet

Verken valg eller folkeavstemninger de siste årene har dermed kunnet gi regimet mer legitimitet eller redusere volden. Store deler av opposisjonen har boikottet de siste valgene på president- og nasjonalforsamling, og har kritisert valgene for å være preget av fusk. Også internasjonale observatører har pekt på store uregelmessigheter, og mange har også spurt seg om man i det hele tatt kan avvikle valg under så kaotiske og voldelige forhold som i Algerie.

Mange mener at president Liamine Zeroual siste mulighet til å redde Algerie kom da åtte grupper fra opposisjonen la fram et kompromissforslag i Roma i januar 1995. Bak fredsforslag sto blant andre det forbudte FIS, Algerie regjeringens bærende parti siden frigjøringen, FLN og socialistpartiet. Fredsforslaget gikk blant annet ut på at FIS måtte legaliseres, dens ledere slippe ut av fengslene og tortur oppheves. Menneskerettighetsmenn måtte respekteres og et fritt politisk liv tillates. Dessuten måtte det opprettes en overgangsregjering for demokratiske nyvalg.

Myndighetene avviste forslaget som et oppkøk av ideer, og sa at møtet i Roma kom til å forblie en ikke-hendelse i Algerie. Også AIS, den væpnede greinen av FIS, og GIA avviste forslaget.

### Mye blod

Siden er mye blod rent ut i gatene i Algerie. Man regner med at over 60.000 mennesker er drept siden 1992, og det går nesten ikke en uke uten nyheter om landsbymasakrer, bilbomber og blodige politirazziaer. Situasjonen er nå så så voidspreget og kaotisk at det er vanskelig å skimte noen løsning.

Tidligere i høst gikk Zeroual med på å loslate blant andre FIS-leder Abasi Madani fra fengsel. Loslatelsen ble av mange sett på som et tegn på at Zeroual nå innser at man må komme til en enighet med islamistene. Men FSI er splittet i en mer moderat og en svært radikal del, og Madani representerer den moderate fløyen.

Vogt vil ikke spekulere i hva loslatelsen kan ha å bety.

— Det kan godt ligge en stygg tanke bak det. Madani satt trygt i fengsel. Utenfor er det store muligheter for at han blir drept, sier hun tort. **ns**

## SOSIOLOGI

# Den fleirkulturelle skre

I boka med den tilførtelege tittelen «*Ideologi, myte og tro ved slutten av et århundre*» spår professor i sosiologi, Sigurd Skirbekk, den vestlege sivilisasjonens undergang som resultat av eit knefall for det fleirkulturelle samfunnet.

Nokon annan konklusjon er det umogleg å dra av eit verk utgitt på fagbokforlaget Tano-Aschehoug, med økonomisk støtte frå Norsk Faglitterær Forfatterforening, berekna på studentar i samfunnsfag.

Ein innleidande påstand frå denne meldaren er at boka heller enn å vere ei fagbok er ein tjukk politisk pamflett forkledd som vitskap, med Skirbekks eiga meningsramme – for å bruke eit av forfattarenes yndlingsuttrykk – som ideologisk linn. Slik blir ho også ramma av forfattarenes eigen måte å diskreditere meiningsmotstand på, ved å stemple det som *ideologi, religion, myte ellertru*.

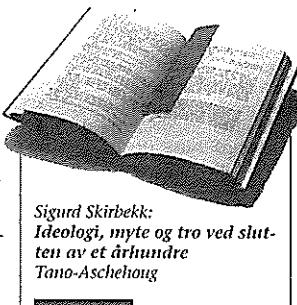
Av medieomtalen så langt har Ålmenta fått vite at boka er eit åtak på fråsega om menneskerettar, at ho kan vere det intellektuelle alibiet for rasismen, mens forfattaren i Morgenbladet seier han vil avsløre «de moderne ideologiene fordi de ikke makter å korrigere seg selv».

## Den nye liberalismen

For å komme vidare må vi presisere at Skirbekk med den nye liberalismen ikkje meiner ei moderne forlenging av gammel-liberalismen, men ein type vestleg politisk moral som sett individet i sentrum utan at det står i motstrid til ei sentral statsmakt, der staten er til for individet, og ikkje omvendt. Både sosialdemokratar og andre demokratar får plass i den store nyliberalistiske flokken, og etter murens fall og alle dei gamle ideologiaras endelege død er det denne vaklevorne ideologien som sit ved roret, og som Skirbekk ikkje trur er i stand til å demme opp for sivilisasjonens undergang. «Individensentrerte ideologier» er eit av yndlingsuttrykka hans når han skal karakterisere alle utvekstar som fremjar eit samfunns dysfunktionalitet i staden for funksjonalitet. Eit eige kapittel om «Funksjonalitet som målestokk» er ein nøkkel til å forstå Skirbekks prosjekt. *Sosiologisk kultuteori og funksjonsanalyse* er undertittelen på boka.

## Den sosialantropologiske idyll

Alt på side 21 siår Skirbekk an

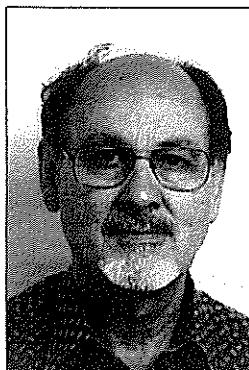


**Sigurd Skirbekk:**  
*Ideologi, myte og tro ved slutten av et århundre*  
Tano-Aschehoug

grunntonen, når han skriv at «mange sosialantropologiske tolkninjer har etterlatt seg idylliserte og fredfylte bilder av fremmedartede mennesker som lever i pakt med naturen». Margaret Mead og andre klassikarar blir lista opp i fotnoten, og Skirbekks enorme bruk av referansar og faglitterære tilvisingar kan ta pusten frå den som ikkje også her augnar eit mønster. Men Skirbekks prosjekt er i første omgang å stille ein sosiologisk kulturanalyse opp mot den antropologiske romantikken, med Samuel Huntingtons herosatrastiske *The Clash Of Civilizations* mot bøker som Thomas Hylland Eriksens *Veien til et mer eksotisk Norge*. Med eit lands kultur eller sivilisasjon forstår forfattaren «sosiale normer, verdier og symbolsystemer som virker reguleringe på dei kollektive liv», og han slår tidleg fast det som tykkjest opplagt, at det er «rimelig å forvente at leve-dyktige samfunn utviklar institusjonelle forsvar om de meningbsærende monstre i sin kultur». Han går vidare i byggetaket med å stille opp eit rad analytiske kjenneteikn på ideologiar, «systemsamanheng, interessesamanheng, realitetsfordreining (ofte kalla 'falsk bevissthet', min merknad), en skadelidende part og selvmunisering». Desse kjenneteikna brukar han seinare ikkje berre til å analysere dei ideologiar som har gått i grava, men også til å konstituere «nyliberalismen» som ein ideologi han kan gå til «vitskapleg» åtak på.

## Meiningsrammer og funksjonalitet

Sentralt i byggetaket står omgrepet «meningssammar»: «Uten felles meiningsrammer i et samfunn vil det sosiale fellesskap forvirre. Slik sett er utvikling og opprettholdelse av adekvate meiningsrammer et imperativ for overlevingsdyktige samfunn». I tillegg til ideologiane kjem mytar ogtru, og «kultern om menneskerettigheten» får tidleg status som *religion*. Men heller ikkje vitskap, rasjonalitet eller demokratisk debatt er nok til å demme opp for det (fleir)kulturelle forfallet. «De



**Professor Sigurd Skirbekk**  
(biletet) har laga ein tjukk politisk pamflett forkledd som vitskap, meir enn ei fagbok, meiner Dag og Tids meldar.

som oppfatter frigjøring som en rett til å ignorere kulturelle feringar, har neppe noe godt utgangspunkt til å forholde seg kritisk til det de påvirkes av», og med Jürgen Habermas konstaterer forfattaren at også vitskap blir brukt som ein generell autoritet på mange slags område. «Ikke rent sjeldent brukes denne autoriteten som et grunnlag for å legitimere ideologiar». Heller ikkje demokrati bør sjåast på som eit mål i seg

sjølv, men «en samfunnsordning som skal optimalisere folks mulighet til å komme til orde med sine erfaringar». Innanfor ein modernitet svevande mellom det totalitære og det anarkistiske må vi rigge opp eit analyseapparat som brukar funksjonalitet som målestokk. «En funksjon er et bidrag av et element til opprettholdelse eller overlevelse av den helhet som dette elementet er en del av», lyder definisjonen, og i Skirbekks verdi vil det seie at det som var bra for den rådande kulturen er det som bygger endå meir opp om han, som er funksjonal, mens det som er ein trussel, er dysfunktional. «På samme måte som de fleste mutasjoner er skadelige, må vi også forutsette at de fleste former for kulturell formyelse vil være det. Et sunt samfunn kan derfor forventes å ha ordninger for streng sortering av nye kultiformer og for utstøtelse av det som virker dysfunktionalt», skriv Skirbekk, og følgjer opp med det eg vil kalle ein kulturpolitiske høydare.

«Mange talsmenn for kulturen, som gjerne taler varmt for ikke-diskriminerende kulturstøtte og mot offentlig sensur, vil ha vansk med å inn over seg slike tanker; selv om kultur opprinnelig betyr dyrking, og all dyrking innebærer lukning.»

## Kultur og pop

Dette er ikkje tendensiøs sitat-bruk for å score billege poeng. Når det gjeld kulturpolitikk, skriv Skirbekk i eit seinare kapittel at «den offisielle kulturpolitikk har i senere år fungert (...) mer som en formidling av stimuli for opplevelser enn som en formidling av en bestemt nedarvet meningsramme» (uth. her). Han observerer «påfallende mange kunstutyringer som gir seg ut for ikke å ha noen mening», og om moderne populærkult skriv han: «Det er ikke uten vidare lett å forklare hvorfor moderne kulturmennsaker søker selvkretelse ved å tilstrekke en indre naturtilstand gjennom et bombardement av utstuderte lydstimuli. De lydkomposisjoner som vi her står overfor, har like lite med klassisk europeisk musikktradisjon å gjøre som kolasjeverksamheten kan forstås som en videreutvikling av tidligere tiders bildende kunstneridealer».

Slike karakteristikkar av kulturell utarting er historia som kjent ikkje framand for, men for ikkje å forsøke debatten vil eg nøye meg med at dei her framstår både i eit lett komisk skjær og som tankevekjkjande smakebitar på kva vi får servert som presumptivt vitskapsfundert analyse i ei komande lære-

# kkvisjonen



av vestens liberale demokrati som den endelige form for samfunnstyring» (Fukuyama). Slik gjekk det ikkje, og etter bakrusen er det difor grunn til å gjere opp ny status.

I analysen av kvafor dei gamle ideologiane tapte, overraskar det ikkje at Skirbekk sidestiller nazismen og kommunismen, ut frå den no velbrukte reknemåten i Rudolph Rommels bok *Death By Government*, som ut frå ein mekanisk reknemåte av talet på dødsfall på grunn av systemet viser at kommunismen er verre enn nazismen. Det er meir interessant at Skirbekk spør: «Hvorfor ble ikke potensialet i de tapende ideologitradisjonene utnyttet bedre da utviklingen pekte mot krise?». Eit slikt potensial hadde også nasjonalstatismen på trettitala, meiner han, og gitt forfattarens funksjonsanalyse er ikkje det ei sjokkerande, men ei logisk problemstilling. Vi må berre sjå kva veg det ber når han ved å presse sitt eige ideologimønster konstituerer «nyliberalismen» som eit ideologisk bygverk som vailevde at det med god hjelp av «de publikumsrettede medier» og den tonegjenvante intelligentsia elles giv si eiga grav. Dette skjer i kapitlet «Meningsrammer tilpasset nyliberalismen», der den multikulturelle trusselen for alvor stig fram.

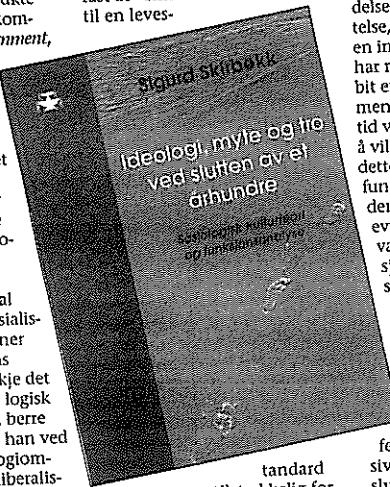
## Brorskap, ikkje toleranse

«Når unge menn har vært villige til å offre sitt liv for sin nasjon, har det ikke vært for å forsvare et sammensurium av interesser og livsformer til et antall individer som tilfeldigvis har samme borgerskap», skriv Skirbekk, som med utgangspunkt i det franske revolusjonsslagordet «frihet, likhet, brorskap» overgår seg sjølv. Ein ting er at fridom kan vere så mangt og likskap likså, men *brorskap* (av det franske *fraternité*), det har no blitt utvært frå det Skirbekk i ramme alvor meiner var meint som eit familiært slektsband:

«I dag tolkes dette dels som rettigheter for sosialpolitisk hjelpe, på tvers av landegrensene, dels tolkes det som respekt og toleranse for det avvikende og fremmede. Også individer med en annen kultur har rett til menneskeverdig liv». Dette er ikkje brorskap, men *toleranse*, meiner Skirbekk, og: «Det kan synes umulig å forene en vidtredven toleranse med vilkårene for dypfølt brorskap». Det er difor med ironi han konstaterer at revolusjonens gamle slagord

har blitt forvandla til «frihet, likhet og toleranse». Og det er dette som er oppkøyringa til kritikken av FN:s menneskerettssfråsag frå 1948.

Hovudanlempunktet slik eg les det, er ikkje det som står om at alle er født frie og med same menneskeverd, men det punktet i fråsagena som slår fast at «enhver har rett til en leves».



... som er tilstrekkelig for han og hans familiens helse og velvære», noko som betyr fritt fram for dei kulturane som formeirer seg mest, og det er som kjent ikkje vår. Sett frå ein økologisk synsstad er perspektivet for menneskerettane saktens verdi ein debatt. Her høver det også for Skirbekk å vere politisk korrekt når han seier at menneskerettane er eit døme på korleis Vesten trer eit idealisert sjølvbilde ned over folk med heilt andre føresetnader. Men den funksjonalistiske konklusjonen til Skirbekk blir at dette vender seg til ein trussel mot Vestens kultur og sivilisasjon, noko han seinare kaller *the survival of the unfittest*. Dette er også ei motseining, for etter forfattarens eigen funksjonsanalyse burde det vel vere del sivilisasjonane som i alle fall sikrar sin egen reproduksjon som har livets rett, som er «the fittest»?

Vi har bruk til mykje plass på Skirbekks *ideologiske bygverk*, for resten av kapitla gir seg dermed sjøv. Ikke minst kapittel 11 der forfattaren går til det mest frenetiske åtak på innvandringspolitikken og antisamisk som *Akademie* har prestert så langt. Det er også her han i mine auge står fram som *rein ideolog*.

## Lønningskanonisering

Men før det har han eit kapittel om «moralutvikling og kjønns-politikk» og eit om «familieform og funksjonalitet», som på omslaget blir kanonisert av biskop Per Lønning som «den

mest vesentlige samtidssanalysen som har sett dagens lys her i landet på jeg vet ikke hvor mange år». Plassen tillet ikkje stor meir enn å slå fast at Skirbekk her står fram som ein sosiologens svar på Ole Hallesby, der grunntonen er gitt: «Isteden for å sette seksualitet inn i en funksjonell sammenheng, som belønning for opprettholdelse og samfunnets fortsettelse, er sex blitt definert som ein individuell rettighet: Alle har rett til sex!». Ein annan godbit er denne: «Når mange menn i ledende stillinger i vår tid viser en viss tilbøyelighet til å ville bytte kone etter en tid, er dette dysfunksjonelt for samfunnets ekteskapsmoral. Men, i den grad det resulterte i flere evnerike barn, kunne det vært funksjonelt for populasjonens arvemessige ressurser for langsiktig tilpasning».

## Norge som Pakistan

Her kan bokmeldaren berre strekke våpen og tilra dei til kapitalet overfor dei sakunnige profesjonane, før eg går inn for sivilisasitorisk landing i det sluttkapitlet forfattaren kallar «En selvdestruktiv ideologi». Denne ideologien har fått sitt uttrykk i ein innvandringspolitikk som under den rådande utviklinga vil gjere Norge til ein del av Pakistan om hundre år eller så.

Livet er for kort til å gå i nærkamp med forfattarens demografiske kalkylar, men det er på sin plass med nokre ord om forfattarens metode.

Den viktigaste skyteskiva hans er ikke innvandringspolitiken, men *antisamisk*, både som racismens motsetning og som tidas undergravende ideologi. Med sitt spesielle anti-ideologiske luftvernskyts gjer Skirbekk det nemleg svært lett for seg med å framstille antisamiskens plattform berre som avlat for gamle arvesynder, enten det er slavehandelen eller «den store fortellingen» om Holocaust. Like mange afrikanares som var eksporterte som slavar til Amerika var eksporterte som slavar til den muslimske verda. «Det er vanskelig å se at dette skulle gi muslimer fra Orienten en spesiell moralisk rett til å bosette seg i Europa i våre dager», konkluderer sociologiprofessoren i det eg vil kalle barnsleg triumf. «Ettersom racismen er grunnet bli antisamisk og det fargerike fellesskap som den antas å skape, et uttrykk for det rene», er ein annan höjdare der Skirbekk er frekk nok til å legge Mary Douglas' sosiointropologiske klassikar *Rent og urent* inn i sitt politiske kram. Slik går det unna i billeg poengscoring mot ein antisamisk parodi som får sjølv

*rasismen* til å framstå som vitskap i samanlikning. Rasismen var elles inga tysk oppfinning, skriv Skirbekk, sant nok. «Heller ikke i Tyskland fikk utryddelsen (av jødene, min merknad) en omfattende form før et par år etter krigsutbruddet, og etter at var klart at landsforsvinging var umulig» (uthøva av meg). Lesen i lys av det eg vil kalle Skirbekks eiga *meiningstramme* så langt, er det ei fråsag med ganske spesielle overtonar, der den umoglege landsforsvinginga lyder som eit formildande omstende for det vi kjenner som Wannsee-konferansens konfirmasjon i 1942 av den «endelege løsinga», ei løysing som både ideologisk og praktisk var godt førebudd i lang tid.

## The Bell Curve

I dette lyset – og ettersom forfattaren stadig poengterer sitt vitskapleg bolverk mot ideologiar og andre mytebyggjarar – er neste utfordring å gå forfattarens omfattande kjeldebruk nærmare etter i saumane. Som appetitvekkjar kan eg berre vise til bruken av Richard J. Herrnstein og Charles Murray's bok *The Bell Curve* frå 1994. Grovt sagt var det eit verk om samanhengen mellom rasar og IQ som det vart mykje oppstyr om, særlig etter at ein større artikkel i *The New York Review Of Books* same år påviste at boka bygde mykje av argumentasjonen på det rasehygieniske tidsskriftet *Mankind Quarterly*, som mellem anna forsvara apartheid i Sør-Afrika, og som var finansiert av *The Pioneer Fund*, eit fond for «raseforettring», særlig i USA.

Det heitte ordskiftet etterpå kan alle innretta-søkjarar klike seg inn på, men det interessante for oss er at Skirbekk inntemmar *The Bell Curve* i kjeldematerialet sitt utan å opplyse om kva den mest avgjørende kritikken gjekk ut på. Dess meir interessant blir det når han i avslutningskapitlet om vår tids sjøldestruktive ideologi sitter denne godbiten frå *The Bell Curve*: «Av alle ubehagelige temaer vi har studert, er et par av de mest ubehagelige at samfunn med en høyere gjennomsnittlig IQ også synes å bli et samfunn med færre sosiale sykdommer og med lyse økonomiske utsikter, og at den mest effektive måten å heve IQ-nivået i samfunnet på vil være at gløgge kvinner står for et høyere fødselsnivå enn slove kvinner.»

Etter dette er det berre å la Skirbekk sjølv avslutte med den siste setringa i boka: «Historiens dom vil bli skrevet av de som overlever.»

Roald Helgheim

# Glede og skepsis

Karakterkrava for å få plass på hovudfaga ved Universitetet i Bergen (UiB) har dei seinare åra krope nærare og nærmere 2,0. Studentane må ofte ta opp att fleire eksamenar før dei kan trengje seg gjennom nålauget. Slik terping på detaljar for å flytte nokre desimalar i ein frå sør av god karakter er ingen tent med. Det er bortkasta tid, pengar og mennesklege ressursar.

Det Akademiske Kollegium (DAK) har no tatt problemet på alvor. På det siste styremøtet vedtok universitetet sitt øvste styringsorgan å garantere hovudfagsplass til alle med laudable karakterar (2,5 eller betre) på Det samfunnsvitskaplege fakultet og Det historisk-filosofiske fakultet. Dette inneber førti nye hovudfagsplassar på desse to fakulteta, og like mange glade studenter som no kan ta fatt på siste del av studia sine - med fast plass.

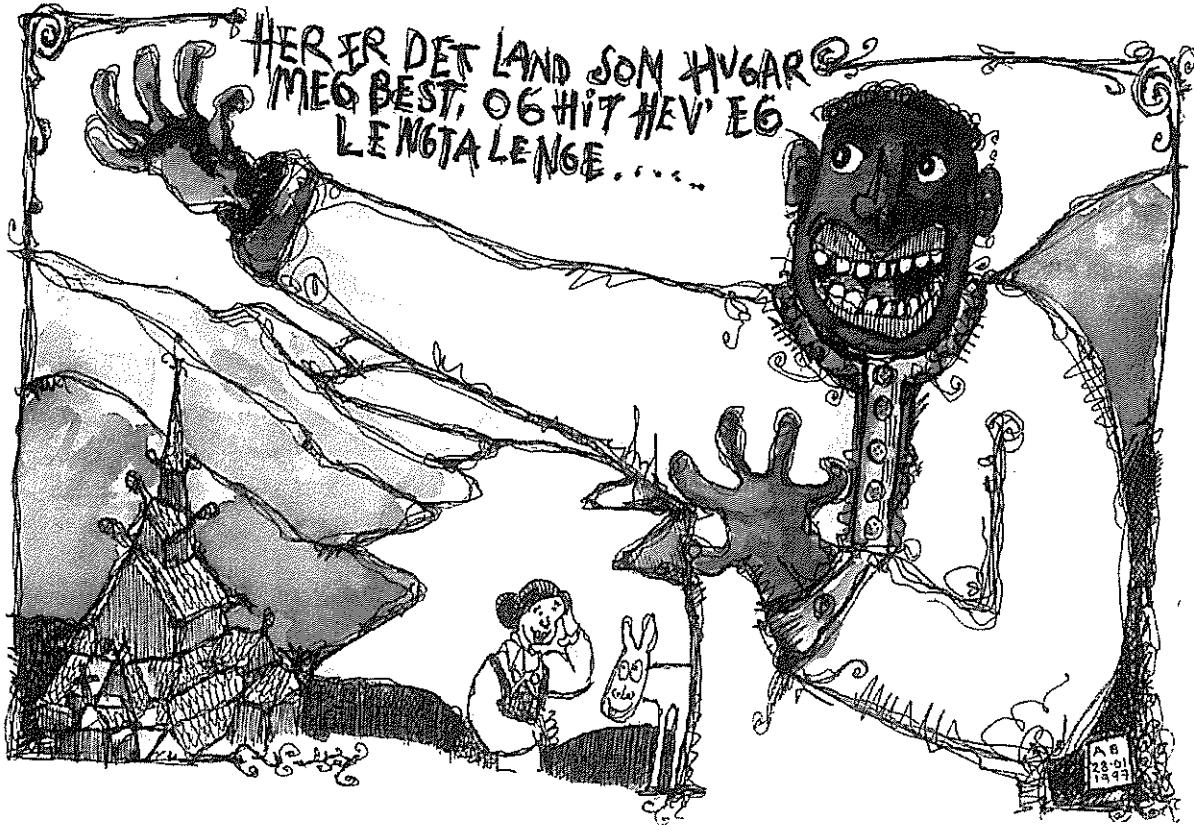
Det er ikkje ofte DAK kjem med slike gladmeldinger, og dei gongane det skjer er det all grunn til å vere nøgd. Men det er òg lov å spørje kva som var den utløysande årsaka til vedtaket. Kan det vere stortingsrepresentant Marit Nybakk (Ap) sine utspel i riksmedia, der ho kritiserer UiB for dei høge krava for å få plass på hovudfag? Er vedtaket berre eit resultat av at universitetsleiainga ikkje ønskjer negativ fokusering på UiB i den nasjonale pressa?

Sudvest håper at leiinga ved UiB har handla ut i frå eit sjølvstendig og oppriktig ønske om å betre situasjonen for komande hovudfagsstudentar. Offentleg press frå autoritetar som Marit Nybakk er vel og bra, men skal ikkje vere naudsynt for å komme fram til eit vedtak. Det bør vere nok når studentane sjølv seier så høgt i frå som dei har gjort i denne saka. Stine Akre, ein av dei to studentrepresentantane i

DAK, er kanskje den som best har talt studentane si sak. Ho fortener ei stor takk.

Så får vi etter kvart sjå om nye hovudfagsplassar går ut over lågaregradsstudentane. DAK har gitt fakulteta oppgåven å finne midlar til å dekke utgiftene til dei nye piassane. Eventuelle omprioriteringer i budsjettet må ikkje resultere i mindre løvingar til grunnfaga. Då har vi ikkje kome eitt skritt lenger.

Representantane på Stortinget har ved fleire høye uttalt at hovudfag skal vere eit satingsområde i norsk utdannings- og forskingspolitikk. Leiinga ved UiB, Studentparlamentet og NSU-Bergen må no stille krav til politikarane som sit med pengesekken og forlange økte løvingar til opprettning av fleire hovudfagsplassar - utan at det går ut over studium på lågare grad. Det er ikkje berre Marit Nybakk som har lov til å presse fram vedtak.



## Bokmålsvang

Det finst ikkje nokon nynorsk språktest for utanlandske studentar på tridje steg i norskuppleringi ved Universitetet i Bergen. Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet hev sendt klaga til universitetet. Me meiner at universitetet bryt med jammestellingsprinsippet. Me fekk svar 14. januar i år. I svaret heiter det:

«Språkprøva finst både på bokmål og nynorsk (steg 2, merknad frå underteikna), medan testen på høgare nivå (tridje steg) berre er på bokmål.

Medan Språkprøva er finansiert av

Kyrkje-, utdannings og forskingsdepartementet, er Test i nynorsk for fremmedspråklige, høyere nivå, sjolvfinansierende. Det offentlege løyer ikkje pengar til denne testen, og til no har ikkje Norsk Språktest hatt ressursar til å utarbeida testen på nynorsk.»

Dette svaret reiser fleire spørsmål. Kvifor løyer ikkje staten pengar? Dette er etter vårt syn eit brot på eit språkleg rettferdskrav. Hva universitetet konfronterer departementet med dette? Kva for nokre ressursar

manglar universitetet til å arbeida ut testen på nynorsk? Språklege eller økonomske? Kva ligg det i at testen er sjølvfinansierande? Prioriterar universitetet bur nynorsken til syremun for noko anna? I so tilfelle kva er det som vert prioritert framfor eit språkleg rettferdskrav?

Sist men minst reiser spørsmålet seg: Kva inneber det at testen ikkje ligg fyre på nynorsk? Testen på tridje steg kann, etter det me hev hørt, tilsvara den sokalla bergenstesten. Dei som ikkje hev bergenstesten

som er på bokmål eller tilsvarande universitetstest på tridje steg som òg berre er på bokmål, kann m.a. etter segjanda ikkje meldt seg arbeidslaus. Ein vert soleis twanga til å taka denne testen på bokmål til dømes um ein må meldt seg arbeidslaus. Um dei som ikkje hev testen kann nektast studiekompetanse på lik linje med norske studentar, veit me ikkje. Men retten til å nyttja nynorsk på lik linje med bokmål er i alle høve krenkt, og det er ålvorleg.

LARS BJARNE MARØY

## STUDWEST

Parkveien 1  
5007 Bergen

Tlf: 55 54 51 48  
55 54 52 06

Faks: 55 32 84 05

Studvest kjem ut kvar onsdag.

Innleveringsfrist for stoff er fredagen veka før utgivingsdagen.

Ansværlig redaktør:  
Eivind Eidslett

Kulturredaktør:  
Marit Eikemo

Nyhenderedaktør:  
Eirik Damsgaard

Biletsvarleg:  
Siri H. Geirbo

Bladbunadansv.:  
Thomas Johannessen

Nyhenderedaksjon:  
Jan Stian Vold

Magni Hjartnes Flyum

Kristian Flaten

Turid Sylte

Kyrre Stuve

Helle Jonsen

Jan-Arild Dam-Nielsen

Tore Rasmussen

Maritina Østerhus

Cathrine Knudsen

Erland Eriksen

Kulturredaksjon:

Audun Giske

Anders Waaga Nilson

Marit Paasche

Kjersti Bæ

Lin Solvang

Gretthe Molby

Karl Ystanes

Ole Idar Kvelvane

Hilde Berg

Øystein Vidnes

Catherine Holst

Fotograf:

Martin Kristiansen

Robert Bræthen

Marte Grosvik

Thor Brædraskift

Maria Travatten

Guro Aune

Grafisk utforming:

Trond Ivar Hansen

Tore Omdahl

Steve Skog

Teiknarar:

Atle Skorstad

Andreas Brokke

### Innlegg:

Tekstar av alle slag kan sendast til Studvest. Lever på diskett dersom du skriv på PC eller Mac, vi konverterer nesten alle typar program - og det er vi ikkje så rein lite stolt av.

E-post:  
Studvest@uib.no

Studvest på internett:  
<http://www.hf.uib.no/andre/stud/>

Annonsor:  
Lars Holger Ursin  
Pris pr. spalteinn:  
kr. 4,50

Trofftid: ons-fre 12-16  
Tlf: 55 54 52 06

Opplag: 7000  
Fotograf: Grafisk Forur  
Trykk: Mediatrix

Studvest vert gitt ut av  
Studenttinget i Bergen  
som står utan  
redaksjonelt ansvar.

## EF-DEBATT

# – Vi treng ikkje alternativ til EF

ting. På den onkrete de-oversiktligene side er i hypnotisk

erisere fordi monen i in- sefinner seg en interna- at, men er krig. EF er mindre enn unarbeids- er som gir

vstand mel- raktiske re- beid, og i agnasjonen rikken slått st velta-

rogrammet konkurran- slerig i for-

våde for og Profesione- ter i høy nd, som ad-

ost-Europa t dominans ikere amer- svaret av e nøyv- akt. Virk- i mottatt, og løsere økvens av

re et fullt ten Indre

vak pro- ) er dels namiske : forret-

skel har utvikle- kt mel- i kjøl-

ir ikke rdi det i nærer raktisk inhe- heslut- fawner lemer, entitet

eder i brytes diser- olitis-

synes med ia og EF- com- uk-

trud et en- tat?

krift 990

— Svensk EF debatt har til no vore heising av flagg og fram- føring av nokså ukritiske meiningar. Dei har hittil ikkje gått inn på kva ein svensk medlemskap fører med seg.

Det er den korte kommentaren Øyvind Østerud — profesor i statsvitenskap — gjev til utviklinga i svensk EF-debatten. Østerud tek også kjapt li- vet av alle vakre draumar om ein Europeisk forbundsstat, eller superstar i EF-regi.

AUDUN SKJERVØY

Da dei svenska sosialdemokratane førte helg heldt landsmøtet sitt, slukte utsendingane rått, utan motførstellinger og ordskifte Ingvar Carlssons Europa-vision. Nokre uredde utsendingar fra Alingsås gjorde framlegg om at Sverige skulle sei definitivt nei til medlemskap i EF. Framlegget vart ikkje drofta. Ikke ein gong framleggsstillerane tok ordet. Sia det heller ikkje vart røysta over framlegget, blir det neppe hugsa for det blir alvor i Sverige.

Da Ingvar Carlsson heldt talen sin, presenterte han sitt syn på Europa i fem tesar der det går fram at utviklinga i Europa endrar grunnlaget for den svenska nøytralitetspolitikken, og opnar opp for ein svensk medlemskap i EF.

«Ja til EF»

Politiske kommentatorar tolkar Carlssons tale som ei klar kursendring, og som eit temmelig eintydig «ja» til svensk medlemskap i EF, sjølv om han aldri har sagt noko til tidspunktet. Og som delar av det norske sosialdemokratiet, ser Carlsson for seg ein Europa som utviklar seg etter dei sosialdemokratiske prinsippa.

Øyvind Østerud verkar ikkje særlig overraska over utviklinga i den svenska debatten, og området blant svenske sosialdemokratar. Han meiner at bakgrunnen for den manglende debatten rett og slett er at svenske ikkje har drofta kva ein medlemskap i EF kan føre med seg.

Til no har den svenska «debatten» stort sett vore heising av flagg og fram- føring av ukritiske meiningar. Eg er spent på kva dei vil føre til når Sverige får ein skikkeleg EF-debatt.

Mange reiner at ein eventuell svensk EF-medlemskap gjer ein norsk medlemskap naudsynt.

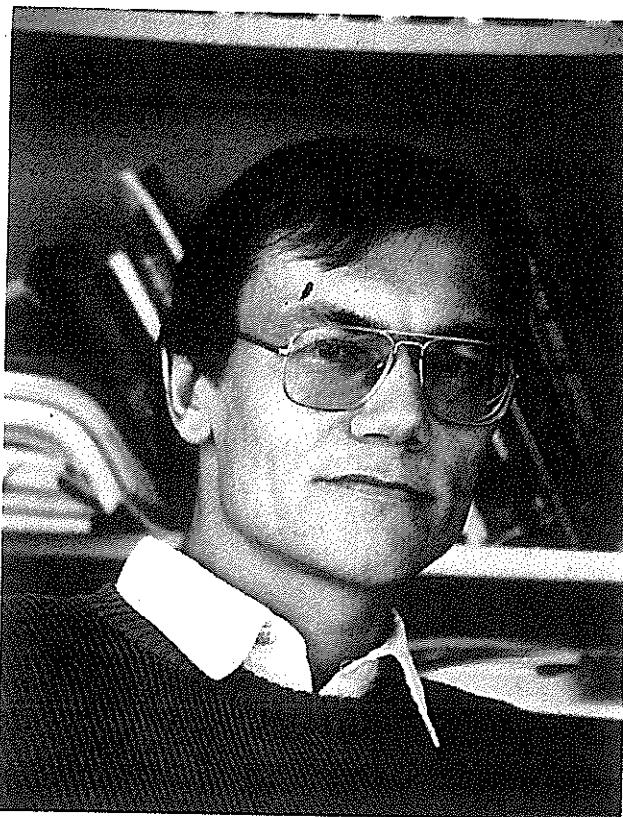
Eg vil ikkje gje meg til med å spå noko om det. Skal ein kunne seie noko sikkert, er ein nøydd til å sjå nærmare kva det vil føre til økonomisk om Noreg held fram med å stå utofor EF — kva handelsavtalar ein kan få til både med Sverige og EF.

Østerud peikar på at det er store næringsstrukturelle skilnader mellom Noreg og Sverige. Dei svenske «glisbyg- dene» er avfolkta, svenske har lagt ned store delar av jordbruket, og det som er att er mykje meir industrialisert enn det norske. Dei har heller ikkje eit fiske det er verdi å snakke om i økonomisk sammenheng.

Kva EF får vi?

Etter Østeruds mening er det viktigare å sjå på kva slags EF vi risikerer å få, enn å drofte kva følger ein svensk EF-medlemskap får for Noreg. Noregs val må først og fremst ta utgangspunkt i ein diskusjon om kva samfunn Noreg skal vera i framtidia.

Viss integrasjonen går så langt som kommisjonen føreset med den indre marknaden, vil medlemskap ha dramatiske konsekvensar. Dersom vi skal ta EF-



**ØYVIND ØSTERUD:** — Det blir ikkje noko som heiter «norske interesser» i ein integrert europeisk forbundsstat. (Foto: Audun Skjervøy)

går EF i retning av ein forbundsstat, der nasjonalstatane er underordna. Eg trur nok at svenske når det kjem til stykket har andre synspunkt på dette enn dei integrasjonsvenlege franskmenne. Her er EF-landa heller ikkje samde med seg sjølv.

Det er dessutan slett ikkje sikkert at EF til sjua og sist vil ha land som Noreg og Sverige med i EF. Desse landa kan i EF komma til å støtte andre prosessar enn den sterke integrasjonen EF-kommisjonen har lagt opp til. Østerud meiner at det er ein grunnanle til at den danske utenrikssministeren stolt understrekar at han gjerne ser Noreg i EF. Danmark treng tener i EF som kan vera med på å bremse på dei sterke integrasjonsønska.

#### Det sosial-demokratiske Europa

Både svenske og norske sosialdemokratar ser for seg ein europeisk union bygd på sosialdemokratiske prinsipp.

Skal ein gå inn på ei slik line, prisgjev ein seg samstundes skiftande politiske konjunkturar. I somme periodar kan det vera eit sosialdemokratisk fleirtal i Europa, men i andre periodar vil makta liggja hos heilt andre politiske krefter. I tillegg må ein trekke inn den sterkt avgrenset muligheten Noreg har til å påverke politikken som EF-medlem.

Øyvind Østerud peikar på at dei sosialdemokratiske rørslene i dei europeiske landa er ekstremt ulike. Det spanske sosialistpartiet er til dømes konservativ i nordisk forstand når ein ser på den økonomiske politikken dei fører.

Dei står til dels for ein annan politikk enn dei nordiske sosialdemokratiske rørslene.

I 1983 la til dømes både den spanske og franske regjeringa om den økonomiske politikken — det dreidde seg om omfattande marknadsliberalisering og privatisering.

Lenger sør i Europa har partia vore mindre stabile og mindre bundne av tra-

tia i dei skandinaviske landa.

Dei sosialdemokratiske partia i sør står dessutan i ein annan politisk sammenheng — mellom anna på grunn av forhold til andre politiske parti i kvart land.

#### Usannsynleg union

I eit essay i *Nytt Norsk Tidsskrift* tidlegare i år, har Øyvind Østerud drøfta om regjeringen i EF fram til 1993 kan føre fellesskapen fram til ein europeisk superstat. Han stiller seg svært tvilande til at utviklinga i EF i det heile kan gå så langt. Til dei er det for mange og lite sannsynlege vilkår som må falle i hop, konkluderer Østerud.

Interessemotsetnadene i EF er truleg for store til at unionsplanane kan la seg gjennomføre. Europa er meir eit namn på kartet enn ei politisk eining.

Men legg han til, — ein skal aldri uttale seg for sikkert om slikt.

Ser ein på føresetnadene for andre føderale statar som til dømes USA og Canada, er det klart at dei hadde gunstigare vilkår under si statsdanning enn kva EF har i dag. I Canada ser ein dessutan tendensar til at staten er i ferd med å slå sprekkar.

I USA kunne dei stå i fellest front mot kolonistaten England, dei hadde ei open grense vestover, og delstatene var alle etnisk nokså mangfoldige. Ein kunne til dømes ikkje snakke om eit latinsk Texas og eit nordisk Minnesota, anna enn som tendensar.

Slik sett er vilkåra for å lukkast dårlegare i Europa enn i USA. Dei kulturelle, språklege og næringsstrukturelle skilnadene mellom EF-landa er så store at det vil vera vanskelig å bygge ein ekskapsstat. Viss EF går langt i retning av integrasjon, vil det lett oppstå nye spenningar, og dei vil i stor grad kunne følgje dei gamle statsgrensene.

Østerud meiner at ein alt i dag kan sjå tendensar til språkande oppfatningar av kvar tyngdepunktet i ein Europeisk union skal ligge. Tyskarane og dei landa som

teleuropa» som har andre interesser enn Europa elles. På den andre sida har ein den franske holdninga, som går ut på at ein helst vil integrere Tyskland mest mogleg i resten av Europa.

Ei tredje holdning — den atlantiske — står Storbritannia for, med god støtte av Danmark. Der blir det lagt større vekt på nasjonalstatane, og dei prøver å setja bremer på integrasjonsprosessen.

Danmark har store problem i EF, og har på mange vis blitt tvang til å gå lengre enn dei ønskte da dei vart medlemmer. Difor har Danmark alliert seg med Storbritannia.

Øyvind Østerud meiner at det lett kan oppstå ein ny Gaullisme dersom EF-integrasjonen går for langt — «fredelandas Europa» kan igjen bli sett i høgsetet.

Han peiker også på at integrasjonen etter kvart kjem til å møte nye skjær i sjøen når tryggingspolitiske spørsmål kjem med full tyngd inn i debatten som siste punkt i integrasjonen.

Di viktigare tryggingspolitiske spørsmål blir, di vanskelegare blir integrasjonen. Dersom EF til dømes skal ha kontroll med britiske og franske atomvåpen, vil det oppstå svært problem. Det er ikkje sikkert at dei to landa er interesserte i ein slik kontroll. På den andre sida kan ein ikkje tenke seg ein forbundsstat i Europa som ikkje er ein forsvarspolitisk einskap.

#### Alternativ?

Ein skulle ut i frå Østeruds tvil kring unionsplanane tru at ein norsk medlemskap likevel ikkje fekk så vidtrekkande konsekvensar som motstandarane hevdar.

Østerud er ikkje samd i ein slik konklusjon.

Det avgjørende er i kva grad det blir mogeleg for Noreg som EF-medlem å påverke avgjørdene i EF. For Noreg blir dette ekstremt vanskeleg. Dersom EF skal vedta ei lov som skal gjelde i alle EF-landa — ei lov med overnasjonal verknad, er det nok med 54 av dei 76 røystene i Ministerrådet. Danmark og Irland har til dømes tre røyster kvar, og ingenting tilseier at Noreg skal få fleire.

Østerud vedgår likevel at det blir ei anna forhold dersom Sverige og Finland også blir EF-medlemmer.

Men Norden vil likevel bli prisgjeven politiske konjunkturar i dei store EF-landa.

Men har Noreg noko alternativ til EF når det kjem til stykket?

Treng ein alternativ? Det er ingen ting som seier at EF skal bli ei lukka blokk, og det er heller ikkje noko som tyder på det. Det er ei rekke land i Europa som ikkje kjem til å bli medlemmer dei nærmaste åra. Alternativet for Noreg og dei andre landa er å stå utofor og samarbeide med.

Det blir jo peika på kor viktig EF er for Noreg som samarbeidspartner for handel, og at det kan føre til at EF kan leggja sterkt press på ikkje-medlemmen Noreg.

Sannsynlegvis kjem Noreg til å bli skivs og pressa meir som medlem. Det vil ikkje vera noko som heiter «norske interesser» i ein integrert europeisk forbundsstat.

Østerud peikar også på at det ikkje er knytt store tryggingspolitiske problem til Noreg utofor EF. Etter hans mening kjem NATO framles til å spele ei viktig rolle mot flankane i nord og sør, men mindre rolle i sentraleuropa.

Det vil heller ikkje vera motsetnad mellom NATO og EF tryggingspolitisk.

Eg er rett og slett ikkje så uroa over dette, og trur ikkje vi treng noko klart alternativ. Spørsmålet for ulike ordninger vil vera betre enn om vi vart ein avhengig provins i Europa.

# Sluttord om målstrev

I eit tilsvar (2.9.) til min kommentar i samband med ein kronikk i Dagbladet, gjentar Jan Terje Faarlund at Knud Knudsens «prosjekt» for fornorskning av dansk er eineståande i verdssamanhang.

Alt skriftmål må normerast, og det er vel ingen ting som seier at dei som har normalt språket på Aruba og Haiti, ikkje har gått fram på noko lunde same vis som Knudsens.

## DEBATT

Olav Arrestad avslutter denne språkdebatten med professor Jan Terje Faarlund. Tidligere innlegg: 20.8., 28.8. og 2.9.

Slik skjorta.

■ Slik rettskrivningsreformen av 1907 kom til å sjå ut, var det rett og slett tale om et tilpassing av skriftmålet til et muntleg språk som var i bruk i «de dannede», norske klasser. Det var berre på dei punkt Knudsens braut med rådande oppfatningar av kva som var vanleg norsk/dansk – for eksempel ville han ha hankjønn fleirtal på -ar, -ane – at han ikkje fekk gjennomslag.

Det som måtte vera av prosjekt i målstrevet hans, fekk såleis ikkje større praktisk verknad. Målstreden oppstod først for alvor då ein ville bygga eit samnorskprosjekt med rettskrivinga av 1938. Hade samnorsk vunni igjenom og blitt einaste skriftmålet i landet, ja, då kunne ein ha tala om no-koe eineståande i verda.

■ Riksmalet eller moderat bokmål er ikkje anna enn tilpassing av norske uttalevaran til eit dansk skriftspråk iblanda nokre særnorske konstruksjoner (dobel bestemmelser) og ord (navigisman), og eg gjentar, neitt det same som «målfolk» på Aruba har vist gjera når det gjeld tilpassing av spanskt til lokal uttale og uttrykksmåte.

Olav Arrestad

## Bach in Afrika

Fredsprisvinneren fra 1952, Albert Schweitzer (1875–1965), var først og fremst berømt for sitt hospital i Lambarene i Gabon.

Men legen og humanisten Schweitzer var også en habil organist og Bachkjennar, som gav konserter og holdt foredrag i Europa og Afrika om den store komponisten. Som en hyllest til Schweitzer er nå hans musikalske verden – Bach og den etniske musikken i Gabon – ført på en CD, «Lambarene – Bach to Africa» (Sony), et rytmisk/harmonisk møte iscenesatt av den franske komponisten Hugues de Courson og den gabonske gitaristen og forsætteren Prève Akendengué.

Innledningsvis arbeidet de to med å forene typiske Bach-harmonier med harmoniene i etnisk gabonsk vokalmusikk. Under den tre månader lange innsplillingen i Paris møttes et titall ensemble fra Gabon og franske klassiske musikere, og ble forsterket med tangos og jazzmusikere fra Argentina og perkusjonister fra Brasil.

Albert Schweitzer, som i 1905 publiserte ein bok om Johann Sebastian Bach som religiøs mystiker, hadde et livslangt forhold til musikk. Ved en anledning uttalte han at «musikk er en arvelig sykdom som jeg ikke kunne unngå å bli smittet av, og som jeg ikke kan giøre noe med.»

Kultur side 4 og 5.

## Har du et nyhetstips – ring tipstelefonen 22 20 00 00 direkte – eller nærmeste lokalredaksjon

Tlf.: 095 44 181 567 76 29.  
Telefaks: 095 44 181 840 68 13.

**København:** Dagbladet BT, Kr. Bernikowsgade 6, DK-1117 København. Journalist: Astrid Svartstad.  
Tlf.: 095-45 33 75 75 33. Telefaks: 095-45 33 75 20 33.

Privat: 095-45 33 93 79 50.

**Stockholm:** Aftonbladet, Globen, 105 18 Stockholm. Journalist: Pål Gleditsch. Tlf.: 095-46 8-52 2371. Telefaks: 095-46 8-6000 176.

**LOKALREDAKSJONER:**  
Nord-Norge-kontoret:  
Storgt. 36, 2. etg., Postboks 469, 9001 Tromsø.

# KORT&GODT

Red. GRETHE N. EYMARK Tlf.: 22 31 06 00 Faks: 22 31 09 79

E-post:  
X.400: S=KortogGodtP=dagbladetA=telemax;C=no  
Internet: KortogGodt@dagbladet.no  
Skriv om aktuelle emner, under fullt navn. I helt spesielle tilfeller kan du være anonym. Vi forbeholder oss retten til å forkorte. Ubenyttede innlegg blir ikke returnert. Merk konvolutten Kort & Godt. Ukas beste innlegg blir honørt med 500 kroner.

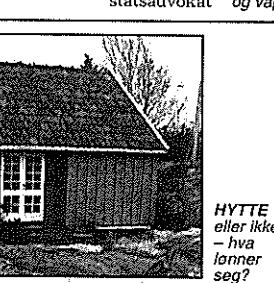
## Hva gjør vi nå?

Så fikk de rett, de som hevdet at sikkerheten i Oslo tinghus er for dårlig. De hadde selvfølgelig rett forrige gang også. Den gangen da Lillevolden med flere ville ta del i middagen på Akershus.

De hadde sikkert rett gangen før det også – og de vil få rett i fremtiden. De vil få rett fordi vi er så enøye at vi trost at problemer kan vi stenge ute med panser og våpen. Og vi vil få en eskalering i voldsbruken i tak til med det vi trost er formustring og sikre tiltak – selvfølgelig kalt mottak.

Vi vil oppleve at også politimannen som skulde rense opp blir skutt og kanskje dommeren

Lars Frønsdal, Oslo statsadvokat



DÅRLIG SIKKERHET: Det nyter ikke å stenge ute problemer med panser og våpen, mener innsenderen.

## Virvelvinden

En virvelvind gikk over landet  
Den danset på mark og myr  
og krollset seg ulover vannet  
Vel vi hva dei betyr?  
Vårt klima er i forandring med alvoret  
i sin makt  
En ferskel av ord  
Et forvandling  
Ordene er nettopp sagt  
Så om virvelen nyttiggjør sin streben i hele  
sin grelle prakt

Mot den til en forandring  
For er hovmod en sunn forakt?  
Hermod Skåland Oslo

## Psykiatri-fobi?

Tusener av alvorlig psykisk syke i vårt land får ingen som heist hjelp i det hele tatt av helsevesenet. Er vi et rikt land?

Selv partiledede debatten i NRK presterer å ignorere psykiatrien. De nederste på rangstigen, psykiatriske kort- og langtidspasienter, er vel antagelig ikke godt nok valgflesk for de folkevalgte. For som valgtema har de vært helt fraværende.

Generalsekretær i Rådet for psykisk helse, Svein Jacobsen, spur om politikerne leder av psykiatri-fobi (Dagbladet 8.9.). Jeg vil gjerne spørre om det gjelder flere.

Den nye Psykiatriplanen for Hordaland skaper berettiget håp om rettferdighet for alle. Dette gjelder samtlige bydeler.

Uten mektige pressgrupper, må en selv se til at kommunehelseloven følges. Å skyde på pengemangel, er direkte ansvarsfraskrivelse.

Margot Nesse Bergen

## Verdien av sinnets rus

Jeg synes ikke Karsten Alnæs har tatt meg så godt «på kornet» i sin spalte 3. september, og jeg kan forsikre han om at jeg har betydelig sans for både friluftslivets og hyttelvets gleder.

Mitt utvalg rádde da heller ikke folk fra å kjøpe verken hus eller hytter, men vi pekte på at så vel for den enkelte som for samfunnet var det ikke det beste man kunne gjøre hvis man kjøpte som pengeplassering mer enn for trivel.

Derfor var det heller ikke nødvendig for oss å beregne hvor mange milliarder som ligger gjemt i «et slikt løft og

en slik (sinnets) rus» som hyttelivet gir.

Hvis man går inn for hytter som pengeplassering, må man imidlertid kunne besvare et annet spørsmål, nemlig hvor mye mer er rusen verd i en hytte på 70 kvadratmeter enn en på 50, hvor mye bedre rus får man på Tjøme enn ved Tyrihjorden?

Linda Ask, Laksevåg

## Påvirkningsagenter i norsk presse

Vi blir daglig utsatt for påvirkningsagenter i norsk presse. Istedetfor nøytrale analyser og kommentarer, ved siden av en uhildegjort nyhetsformidling, får vi en skjøv, sensasjonsrikt nyhetsformidling og stadige meningsstryninger av journalister.

At en avis preges av et redaksjonelt grunnsyn er faktisk noe annet enn at journalister bruker spaltene til egen misjonering samt til forverngning av andres synspunkter og motiver. Ut fra sitt grunnsyn skal avisene tilstreeb en objektiv nyhets-

formidling og kommentarborg analysevirksomhet. At dagens journalister, med sin begrensete kunnskap og innsikt og enda mer begrensete tid, tar mål av seg til å være våre åndelige veiledere, har allerede ført til en primitivisering av den offentlige debatt.

At Dagbladet ikke har støtt dette er sørgerlig, men det ser heldigvis ut til at leserne begynner å reagere. At Aftenposten kan «levere» en redaktør til Dagbladet uten at nivået der synes å bli hevet av dea grunn, er enda sørgerligere. Det viser antagelig at journalistene nå er blitt sa «professionelle» at de

kan arbeide i en hvilken som helst avis, også som reaktører.

Drivkraften til dette må være en slags misjonærer, og de misjonærer åpenbar alle for at samfunnet skal være som journalistene ønsker, ikke som innbyggerne ønsker. Skinnhellighet og falsk moralisk indignasjon brukes uhemmet for å fange leserne. At de samtidig propaganderer for forskjellige politiske syn gjor ikke forskjellen dem imellom særlig stor. Såvidt vites er 80 % av alle journalister venstreorienterte, enten de arbeider for sosialistiske eller borgerlige aviser. Ingen av dem er

demokratisk ansvarlige overfor borgene gjennom valg, bare gjennom opplagstall.

Vi får likevel håpe at Abraham Lincolns ord gjelder: «Man kan lære en del av folket hele tiden, og hele folket en del av tiden, men man kan ikke lære hele folket hele tiden.»

Med mindre man knebler annerledes tenkende gjennom utelukkelse og fortellelse eller gjennom hysterisk hets og heksejakts. I prinsipp minner dagens situasjon om McCarthyismen i USA, bare med andre «målgrupper».

Olf Berentsen Ås

Tlf.: 77 66 66 60/77 68 67 69. Telefaks: 77 65 81 80

Journalister: Danny Pellicer, Per Lars Tonstad, llf. privat: 77 67 47 88

Trondelagskontoret:

Fjordgata 25, Postboks 845, 7001 Trondheim.  
Tlf.: 73 52 87 09. Telefaks: 73 52 25 03

Journalist: Kjell-Ivar Myhr, llf. privat: 73 53 46 95

Morten Stokkan, llf. privat: 73 51 59 80

Telemarkskontoret: Nedre Hjellegt. 4, 3725 Skien.

Tlf.: 35 53 09 90. Telefaks: 35 53 09 95.

Journalist: Bernt Blomquist, llf. privat: 35 53 02 12.

Vestlandskontoret: Nygårdsgt. 17-19, 5015 Bergen.

Tlf.: 55 32 09 29. Telefaks: 55 32 90 57.

Journalister: Leif Stang, llf. privat: 55 16 65 47.

Linda S. Væneid, llf. privat: 55 31 70 08.

Rosgalandskontoret: Verksgt. 62, 4013 Stavanger.

Tlf.: 51 89 61 11. Telefaks: 51 89 37 77.

Journalist: Lars Helle, llf. privat: 51 87 01 62.

Tone Vassbø, llf. privat: 51 62 43 53.

Sørlandskontoret: Markensgt. 48, Postboks 659, 4601 Kristiansand.

Tlf.: 38 02 11 55/38 02 11 31. Telefaks: 38 02 09 92.

Journalist: Birger Folmar, llf. privat: 38 09 13 54.

Eivind Pedersen, llf. privat: 38 01 10 88

Lillehammerkontoret:

Storgata 86, 2600 Lillehammer.

Tlf.: 61 28 03 11. Telefaks: 61 26 03 13.

Journalist: Kristian Skulerud, llf. privat: 61 25 54 38.

Kjell Haugerud, llf. privat: 61 27 86 36.

ABONNEMENTSSERVICE: Apningsstid: Man-fred: 12.00-15.00. Telefon: 67 97 40 50

ABONNEMENTSPRISER ikl. sondag:

Pr. kvartal: kr 780. Pr. halvår: kr 1500.

Pr. år: kr 2900. Flytlegg.

Formgangstilling: AS Dagbladet, Akersgt. 49, Oslo 1.

Trykk: KS AS Dagblad-Trykk, Lorenskog

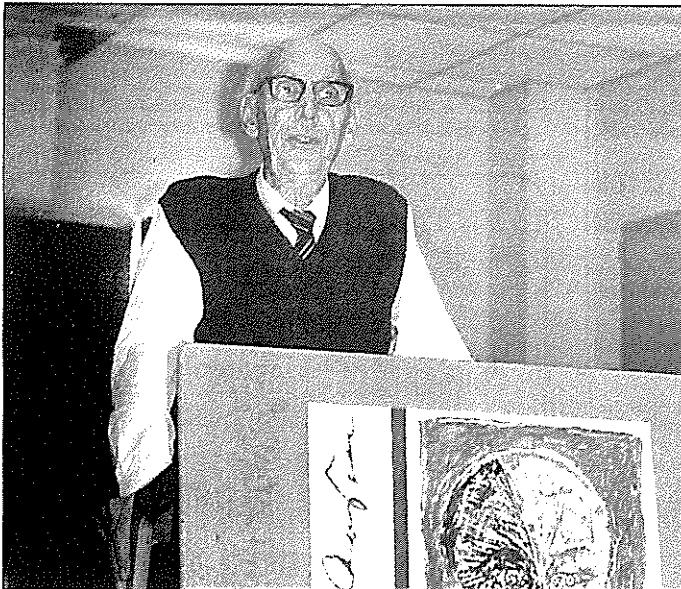


Silje Ebbesvik gledde forsamlinga med fløytelåtar.



Dei unge var i fleirtal på Ivar Aasen-kvelden på Lindås ungdomsskule.

# Stemningsfull avslutning av Ivar Aasen-året



Med levande lys, med vakker musikk og med dei vakreorda til den vestre mannen frå Sunnmøre vart det ei flott avslutning på Ivar Aasen-året på Lindås sist veke. Og flesteparten av dei som var med, var ungdom frå Lindåsbygda.

Elevar frå Lindås musikkskule framførte musikkstykke av dei store komponistane ute i Europa og av nasjonale komponistar og skribentar. Ivar Aasen-kvelden på Lindås ungdomsskule baud på mange fine musikalske opplevingar. Og forsamlinga song dei velkjende songane som mange kan utanboks. Visste du forresten at Ivar Aasen også komponerte? Han laga mellom anna melodien til den mykke brukte «Dei vil alltid klagu og kytta».

Mons Kvalvågnes hadde henta fram stordiktet «Haraldshaugen», der Ivar Aasen skriv på same vis som dei gamle skaldane frå vikingtida.

Erling Hofmås viste seg fram som ein dyktig kvedar mellom anna med ein barne-

song av Aslaug Låstad Lygre. Den scenevande lindåsinga har gått i kore hjå Kjersti Wiik, og imponerte stort.

Mastrevik Bok & Papir hadde bokstand på Ivar Aasen-kvelden. Bøker vanka det også for elevane frå Lindås ungdomsskule, som har delteke i stiltevlinga. Dei har skrive om ulike tema som har med målsaka å gjera. Mange ungdomsskuleelevar har skrive denne ekstrastilen frivillig, og som takk for innsatsen stepp dei med ein stil mindre i vårsemesteret. Robert Veland rosa ungdomane, som har levert mange fine arbeid.

Kveldens hovudtalar var Leidulf Hundvin. Leiaren i Vestmannalaget viste at han sit inne med store kunnaskapar om Ivar Aasen, grunnleggjaren av det nynorske skriftspråket. Han fortalte levande og lett om Ivar Aasen sitt liv og Ivar Aasen sitt verk. Det var så mykke som kan synast tilfeldig. Ivar Aasen kom frå trønge kår og vart tidleg foreldrelaus. Han ofra kjerleiken for å gjera det store verket å samla Noreg til eitt målrike og fri oss frå dansken. Sjølv skreiv han dei fleste av breva sine på dansk, men takka vere innsamlingsarbeidet og fløgvitet til den ordknappe sunnmøringen har me fått ein arv som me kan vera krye av.

Bjarne Åsgard

Leidulf Hundvin fortalte levande om Ivar Aasen, mannen og verket.

## Mennesket Ivar Aasen

Norsk Bokredingslag 1996.

Som undertittel på sin Aasen-biografi har Jostein Krokvik sett «Diktar og granskart, sosial frigjørar og nasjonal målreisar». Dette kan etter kortast ned til: Mennesket Ivar Aasen.

No har eg lese mykje av og om Ivar Aasen, men aldri har eg lese noko meir opplysnande enn Krokvik si nye bok. Først hadde

eg tenkt å lesa litt her og litt der, for ei oversiktsleg innholdsliste gjer ei slik lesing godt mogeleg, men det enda med at eg vart riven med frå første side til eg hadde lese både namne- og litteraturlista før eg enda nedst på side 272.

Fra «Fyreord»: Eg har lagt mest vekt på å skriva om mennesket Ivar Aasen. I arbeidet med boki her agen berre veksi for Aasen og truskapen hans for oppgåva si og mot den folkegruppa han kom ifrå. Han var ein einar millom nordmenn og ein av dei mest mållærde på si tid i Europa,

men han var til siste andedraget langt på veg like kravlaus som då han i ungdommen tok ut på den store granskjerferdi.

Fra side 259: «No ved 100-årsminnet for Ivar Aasen er Aasennamnet i vinden. Aasens grunnleggjande storverk, ordbok og grammatikken, er framleis hymesteinar i norsk målkunne. Det er verk som er i bruk. Og diktning til Aasen lever.

Slik denne bokskrivaren ser det, er det å vona at ikkje berre Aasen-namnet, men Aasen-syntet og det varsamt justerte Aasen-

målet atter kjem på viimplane. Det er vyrdeleg heidring av Ivar Aasen som heldt på bandi til almoege og folkeavr, og vart den største unveltaren i Noreg.»

Så langt Krokvik, som med denne boka har gjeve oss noko verdifullt med frå minnåret. Men som ynskjer eit norsk mål i Noreg, må kjenna soga bak mannen og verket. Men treng kanskje også kera noko av dei tilnærmingsefila som har vorte gjorde. Det har ikkje tent nynorsken å legga normalen så lett opp til (eller nedtil) bokmålet, som det ei

tid vart prøvd på. Krokvik sitt i-mål er eit godt døme på at denne forma er grei, lettiskjønleg og fullt tenleg også i 1996.

Boka gjev eit godt og rikt utsyn over heile soga åt Ivar Aasen. Jo Erstad sin biletredaksjon og bokbunad er framifrå. Dette er eit verk folk må sjå seg råd til no på tampen av Ivar Aasen året. Boka må også finnast som oppslagsbok i alle skular og boksamlarar. Og kanskje politikarar og byråkratar burde kosta på seg ei lesestund?

Sigbjørn Heie

folk som tidlegare lensmann Olav Jordal, tiltakssjef Per Fr. Hillestad og fabrikkeigar Lars Åsgård å gjera. Det var karar du ikkje fleipa med! Dei såg heile regionen under eitt, og var ikkje med på tautrekkinga nord/sør. Eg hadde respekt for dei.

#### Byggjesjau

I 1971 fekk Nordahl tilfiliens som banksjef, og ein tilsett med seg i Knarvik. Og eige styre til å passa på seg.

— Eg fekk vel ein rimeleg bra attest hjå strilane som leiinga i Bergen forgyrde seg hjå. Elles hadde dei neppe satsa på ein «gutting» på 27 frå Bergen som banksjef.

Etter kvar hadde Vestlandsbanken 60 rutemeter og fem tilsette i Knarvik Handel sitt bygg. I 1979 vart det innflytting i eitt av dei første bygga i Knarvik Senter — med Vestlandsbanken i eine enden og Sparebanken i den andre.

— Det gjekk fint. Eg trur faktisk me bankane trekte lodd om kva hjørna me skulle ha på nybygget! seier Nordahl. Ved opninga hadde han bak seg ein travel og keriker periode som leiar i byggjenemnda. Anbod, teikningar og forhandlinger med handverkarar og entreprenorar var «nytt land» for ein 33-åring.

#### Messer og bane

Inn mellom bankjobben fekk Nordahl tid til Knarvik. Vel sin spede start, og styrevær i eit par Knarvikmesser. Den første Knarvikmessa var i 1978 og den neste i 1981, mellom anna med verdsrekordar på spurtandekket på den nye idrettsbana.

Knarvikmessen var med på å gi Knarvik eit løft. Men singa vart nok i største laget slik at dei ikkje let seg vidareføra, meiner Nordahl.

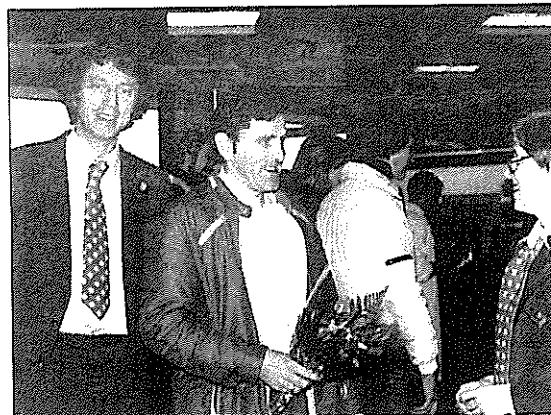
Nordahl sitt namn var og å finna som medlem i styret for den nye idrettsbana i Knarvik.

— Ole Seim var med i nemnda som politisk vald. Han sa ikkje så mykje på innta, men var uthyre fin å samarbeida med. Inspela frå han var viktig med tanke på å losa investeringa gjennom dei folkevalde organa. Arne Steen gjorde ein kjempejobb som leiar i nemnda.

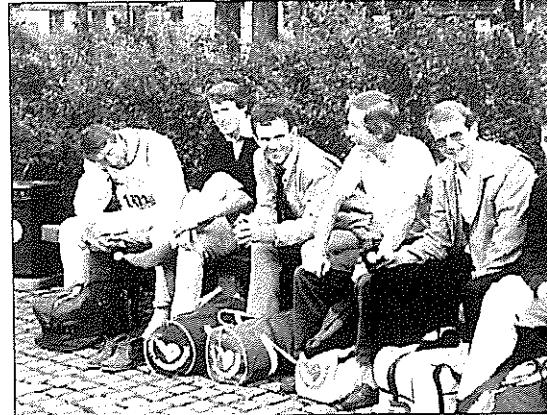
#### På tiggartur

Blant mange verv var Nordahl også med i byggjenemnda for Nordhordlandstunet, saman med tidlegare skulesjef Bernt Tungoden og tidlegare rådmann Alf Eng Markusson. Banksjefen humrar nū han tenkjer på «tiggarferda» til bankane i Bergen for å ordna fire-fem millionar som mangla for å få tunet realisert.

— I den eine banken kjende Markusson banksjefen og me fekk låna 1,5 millionar. DnC var neste bank på runden. Banksjefen der ville gjera ha konseksjon for å etablere seg i Knarvik. Markusson spurde då meg, banksjef i Vestlandsbanken, kva eg synest om det. Om DnC meiner det er marknad for å etablere seg i Nordhordland, er de velkomme til Knarvik. Men de skal få knalltøff konkurranser! var svaret mitt. Me fekk låna 1,5 millionar også der. Så gjekk me innom fylkesbyggjesjefen og fortalte kva me hadde oppnådd. Han antyda at fylket truleg kunne ta den siste biten om me også fekk låna siste plassen me



Glad banksjef (t.v.) i nye lokale ved innflyttinga i knarvik Senter i 1979.



Maraton-løpar Nordahl (heilt til høgre) prøver å visa fotografen korleis han føler seg etter vel 42.000 meter på vel 4 timer.

skulle, til Kreditkassen. Det kom ikkje på tale, sa banksjefen der. Eg appellerte til han som kollega og han tova å tenkja på sakta medan han var på ferie. Me fekk færder også! Seinare tok syltet sin større del av finansieringa.

#### Flauser

Fra 1974 til 1992 hadde Vestlandsbanken også filial på Frekhaug. Bruer og toffsider i bank-bransjen tok bort grunnlaget for denne filialen.

— Gjorde banken mange flauser i 80-åra?

— Ja, to, minst! På Einestrond i Mæsfjorden står det framleis ein sjellett av eit industribygg der me tapte pengar. Og så tapte me kring fem millionar då Lindås kommune fekk kjøpa Såtabu Alderskommune svart rimeleg etter konkurs.

— Og då fekk banksjefen i Knarvik kjøpt frå Bergen?

— Aldri! Tilhøvet til dei overordna i Bergen var heldigvis alltid godt. Eg passte på at eg aldri gjekk ut over fullmakten mine.

#### Glymer aldri

— Men det hende vel du vred deg om natta under bank-krisa sist på 80-talet?

Intervju-objektet verken prøver eller greier å leggja skjul på at det var ei töff tid.

— Du ville ikkje vera menneske om ikkje den tida gjekk inn på deg. Mange familiær sleit med å greia låna sine. Du kunne ver lempelag til ei viss grunne, men ikkje lenger. Og du måtte be tilsette inn på kontoret og seia at det var ikkje lenger bruk for dei. Tida med oppsetjing av folk var fel. Den tida var eg nokså nedkjørt, vedgår Nordahl.

— Kan bankane unngå ei tilsvarende krise?

— Ja, det er eg sikker på. Styringssystema for kredit er betre. Interne rutiner vil fanga opp faresignal. Den som innstiller på lån, får aldri lov til å innvilga.

Vel 20 millionar i overskot har det vorte sidan Kreditkassen overtok avdelinga i Knarvik for vel tre år sidan, Nordahl meiner det er akzeptabelt.

#### Ingen råtass!

Sjølv travle banksjefar har ei frid, og den har mellomt anna vore brukt på midtbana til Seim sitt seniorlag i fotball.

Intervjuaren må finna seg i lengre monolog når me minner om biletet me knipsa frå ein viktig seriekamp mellom Seim og

Austrheim i femte divisjon — ein gong på 1970-talet. På kne ein mildt sagt engasjert Nordahl — med knytta nevar og klar melding til ein motspelar som heller aldri spelte frøken-fotball: Austrheim-legenden Ernst Stellberg. Akkurat den kampen var det dei mykje som stod på spel.

— Eg likar ikkje heilt tanken på at det kan ha festna seg eit bilet av meg som råtass på fotballbana! Toff i taklingane, det kan Nordahl vera med på, men ingen råtass.

— Å kjempe seg til ein pluss blant Rune Rydland og dei andre i Seim-stallen var ikkje gjort over natt. Du måtte jammen bevisa at du var god nok! Men fra i Seim var fine, med godt miljø og godt kameratskap.

#### Maraton og mila

Nordahl opplyser at han var nede på 42 minuttar på Knarvikmila. No trinnar han mest i skog og mark pluss litt innefotball. Men han har også to maraton-løp på «rullebladet».

— Ein töff arbeidssituasjon gjorde at eg såg det nødvendig å trimma.

— Første maratonløpet var i Oslo i 1985.

— Og det gjekk fint? Grimasane i fjeset og eit ord som nødvendigvis ikkje treng stå på trykk, fortel oss at det ikkje gjekk heilt smertefritt. Men fullførte gjorde han — på vel fire timer.

— Året etter tok eg og nokre kameratar sikt på London Maraton. Eg fekk betennelse i halen og måtte slutta å jogga. I staden trente eg tre gongar for veka i to timer på ergometersykkel på Knarvik Gym. Det var eg sjølv sagt mobba for! Men eg kom meg til London, med seks smertestillande kortison-sprøyter i halen!

— Ingen treng vel tvila på at du fullførte?

— Eg klarte å fullföra på vel fire timer. London Maraton var ei stor oppleveling med 20.000 løparar og stemning nesten som eit 17.mai-tog i Bergen!

#### Melder frå sjølv!

— Kor tid har du skjegg og kor tid ikkje?

— Skjegg???

— Ja, bileta viser deg både med og utan skjegg?

— Skjegget har vel fått vera i fred etter sommarferiar der eg ikkje gidda å barbare meg, vil eg tru. No i det siste er eg skjegglaus fordi det gjer det lettare for farfa-



Det var tider det! Gode gamle Vestlandsbanken kom til Knarvik på slutten av 60-talet.

ren å oppnå klemmar frå to herlige barnebarn!

Og nettopp barnebarna minner Helge Nordahl om at tida på Seim si midtbane er historie.

Nordahl går ut frå at me vil vita

kor lenge han har tenkt å vera banksjef. — Eg ser faktisk for meg ein annan og mindre ansvarsfull jobb i banken. Og er har planlagt å seia frå om det ønskjet for andre i banken må seia det til meg!

## Søndagsope 15/12

# kl. 14-18

## Mange gode tilbod!

<b>OPNINGSTIDER</b>	<b>I.O.M. 13/12:</b>
Mandag - onsdag	09-17
Torsdag - fredag	09-20
Lørdag	09-18
Lille julafra	09-20
Julafta	09-13

# MASTREVIK

torg

## MED LITA SKRIFT

*Ordvaledet*

Ord seier mykje, ikkje minst om avsendaren, og endå meir om han, ho eller det gjentek otda ofte. Her er til dømes prinsippgrammet i Norsk Folkeparti (Frp-utbrytarane) ordna etter fallande ordfrekvens. Fyllord er utelatne:

*Norsk Folkeparti Norge norske offentlige økonomiske mulig støtte tiltak andre økonomisk alltid form mer bevare sitt samarbeid sin distrikteue innføres forekomme internasjonale elever land familien umføre finnes gi denne grad kun vurderes viktigste kultur import bo folket der samfunn grunnskolen viktig bevegelser arbeid liv forbryterne benyttes nordmenn maksimalt byene enkelte landet rett ha personer mot styrke elevene lære norges nasjonaldemokratisk miljø viktige opprettholdes nordmenn gjøres fremtid føle nordiske internasjonale likt gjøre dyr plikter miljøet velge fedreland miljøspørsmål nybygging militært samfunnet politisk straffe eget hensyn naboer noen ta famili aktiv...osb.*

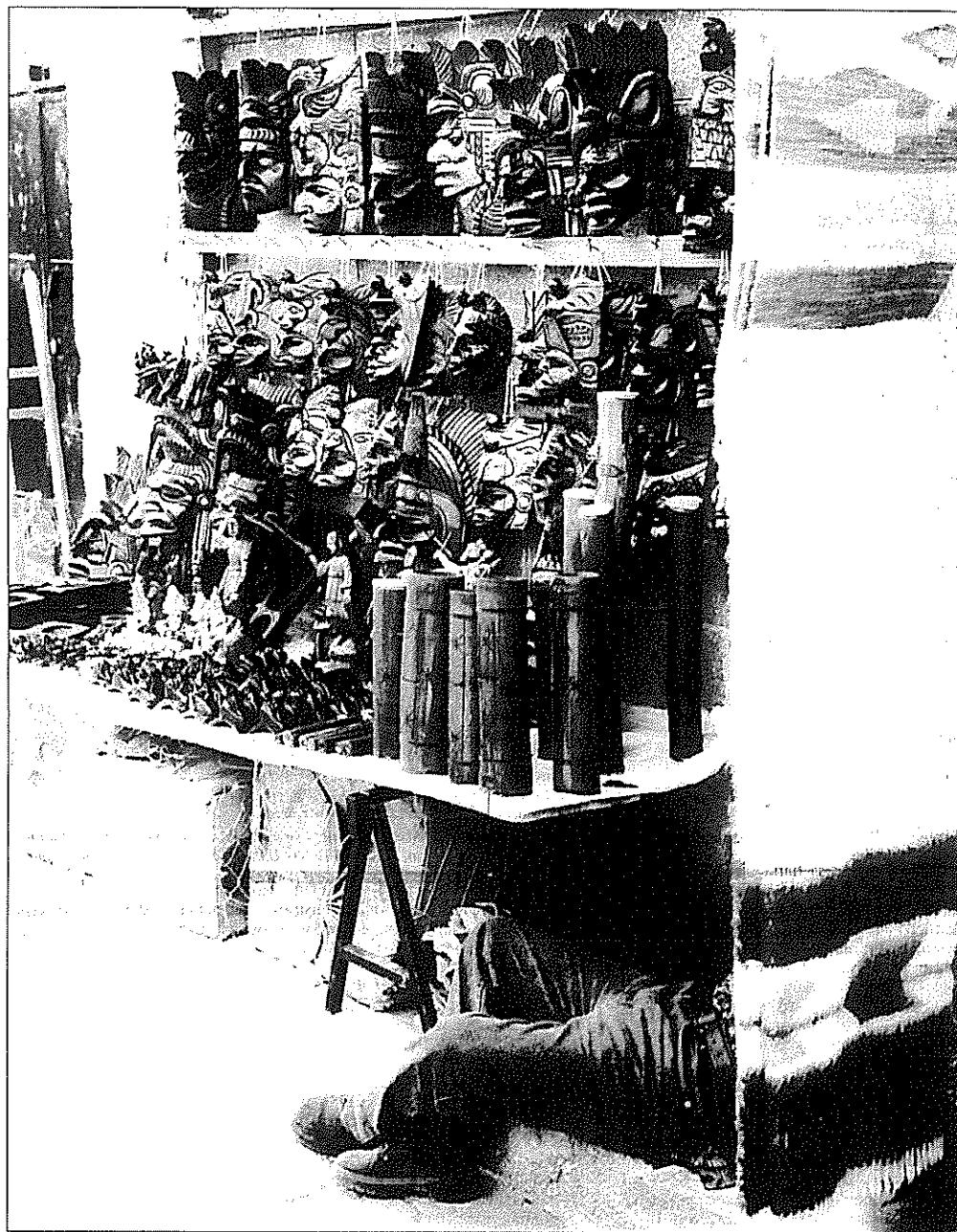
Her er til samanlikninga prinsippgrammet (kortversjonen) til Raud Valliansje, ordna på liknande vis:

*RV arbeiderklassen sosialisme kampen imperialistiske revolusjoner samfunn arbeidere folk alle forutsetter hellhet undertrykte klasse Norge undertrykking viktige støtte fattigdom internasjonal systemet arbeidsløshet klas selose rasisme demokratisk socialistisk bygd revolusjon arbeider folket kamp norsk gi politikk partiet utbytting samfunnet militær blokker folkefertallet... osb.*

Skilnaden er talande, ikkje sant? NFP og RV er rett nok ulike nok at folk flest greier skilja dei utan bruk av tekstvit skaplege analyseverkstyk som frekvensordlasting. Men når ein nærmar seg sentrum av norsk politikk, blir det straks verre. Dei som ikkje har førehandsroysa, og har nettilgang, kan prøva [www.spaceless.com/concord/](http://www.spaceless.com/concord/) – eller bli heime. Godt val!

Jox

## PER ANDERS TODAL



Panajachel, Guatemala

## DAG OG TID

## Kommunistane ikkje eit hakk betre enn nazistane!

Kvifor skriv ikkje Oddrun Grønvik noko om kommunistane sin vald? Ho ramsar opp fleire døme på nazistane sine valdshandlingar. Kvifor skal ein blande inn vald og kriminell verksemd til politiske parti i Noregs Mållag. Dersom nazistane er kvalifiserte til å utelukkast frå NM, er kommunistane og. Ho nemner at nazistane er ein fare for Noreg sin fridom og ein fare for Noreg sin prentefri-

dom. Kva med kommunistane? Vil dei la alle menneske gjere kva dei vil, skrive kva dei vil og reise kor dei vil? Kommunistane er òg landssvikarar. Dei er ein fare for kongen og kongehuset.

Kvar år har AKP(m-l) sommarleirar. Kva gjør AKP'erane dersom nokon tek bilet av desse leiarane. Dei vert teke inn til forhøyr, dei vert tvangsfotograferte, og kommunistane trugar med

å hengje dei ut i *Klassekampen*.

Den første mai i år var eg i byen. Som vanleg hadde eg med eit kamera. Eg fekk ikkje brukt det. Kommunistane truga med at dersom eg tok bilet, hadde eg ikkje kameraet lengje. Dei ili av foffylgjingsvanvet. Kvar og ein som tek bilet kjem frå SIPO, trur dei. Ein trondheimar vart banka av kommunistar. Han hadde filma toget til Fagleg 1. mai front. Filmen

tok dei sjølvsgått og dei øydelat kameraet. Likevel skriv Oddrun Grønvik at kommunistane har ei demokratisk ferd. Det var ikkje dei einaste tilfeller frå 1. mai. Frå mesta alle byar kom det meldingar om «usine kommunistar».

På riksmeetet til Norsk Front, storma kommunistar møtebygninga, og dei påførte både den og møtedeltakarane store skader. Vil du framleis si at kom-

munistane berre nyttar demokratiske metodar, Oddrun Grønvik. Dette eksempla er berre eit fåtal av det som skjer og har skjedd.

Skal ein gå etter vald og kriminelle handlingar når ein skal utehukke menneske frå Noregs Mållag, skal både høgre- og venstreekstremistar utelukkast.

*Lesarinnlegg frå Audun Skjervøy, Trondheim Dag og Tid, 6. august 1976*

## ORDSKIFTE

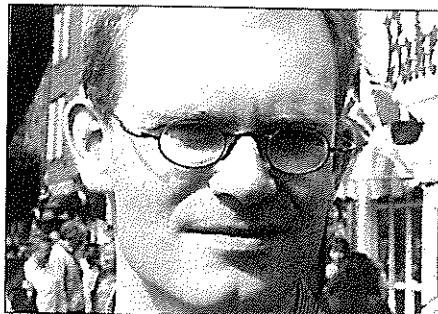
# Ei grunngjeving for høgnorskssyni

Under yverskrifti *Kritiske merknader til to mållagsleidrar* skriv Knut Egil Steffens um ordskifte mellom meg og Oddmund Hoel i *Mål og Makt* det seinste året. Innlegget stod på prent i *Dag og Tid* 28. juni. Endå Steffens hev godhug for høgnorskssyni, tykkjer han at grunngjevingi for denne syni er veik og uklår. «Ivar Aasen-sambandet byggjer på ein heilt foralda ideologi», hevdar han, og gjeng til åtak på tjoldyndet målørsla hev fremja, og som mange høgnorskinger nyttar til å grunngjeva målet sitt.

Steffens kallar tankebygningen til Ivar Aasen-sambandet «ein storkna og ufræv språkleg nasjonalisme». Det kunde vere forvitnelege å vita kva han legg i ei stik utsegn. Høgnorsken er ein heilt upp livande skriftmål, som ein liten, men medviten målmannaflokk held opp og dyrkar. Dei ynskjer å fremja eit reint og sermerkt norsk mål, med ein klår, indre samanheng. Høgnorsken set fram ei elshakkssyn på det norske; ord og segjemåtar sprikjer ikkje i alle leider, men er nøyje samanvovne, og målforni vert sedde på som berre ulike avbrigde av det same målet. Med denne einskapssyni vert målet ei utømande kjeldja å ausa or, og langt frå storkna og ufrævt.

«Det nasjonale argumentet blir ikkje lengre», hevdar Steffens, og spyrer etter den elden som kunde det at norske folket til å ganga inn for høgnorsk. Ein må spyrja seg um det finst nokon onnor heilsleg grunngjeving for høgnorsken enn at han er skriftestengi av det norske målet. Jamvel um det er ein uskyndig tanke for mange at bokmålet ikkje er norsk, kann me ikkje sjå burt ifrå den skilnaden som finst i tjodhått mellom dei to mål i Noreg. Me skal taka umsyn til synerne folk hev, men me må hugsa på at me skal skapa målskyn og. I dag byggjer den rádande tankebyggingi upp under bokmålet, men me vil noko radt anna. Kva er då betre enn å taka utgangsstøde i soga og leggja fram det som er det hevdvunne norske målet for folk?

Det er fulla eit drjukt påstand når Steffens seger at «nokon norsk identitet



PÅ SANDGRUNN? Oddmund L. Hoel.

## YTRING

aldri hev funnест. Korleis kann han tala um noko eige norsk folk då? Ingen kann neitta for at det finst eigne norske sermerke, seder og hevder som til saman ber i seg ein norsk serhatt, og motsett av det Steffens synest tru, er denne serhatten betre synleg i målvegen enn i mykje anna. Medan ein kann ordskiftast um rose-målingi eldér æventyrt er serskilt norske, er det ikkje vandt å slå fast at vika (i ei eldre onnor form) er det norske ordet for det som i andre (skyldje) mål heiteruge, week og Woche. Lenger fram kann ein hevda at (høgnorsk) vilka er ein betre samnemmar for norsk enn (sammorsk) veke, av di den høgnorske formi kann tyda ut alle målføreavbrigdi med ein målvitskapleg tenkjemåte, attåt at ho hev hevd radt frå gammalnorsk. På meir enn ei vis er høgnorskernorskare enn statsnorsk.

«Nasjonar er tenkte konstruksjonar», held Steffens fram. Grunntydingi åt ordet konstruera er «byggja opp, setja saman til ein heilekspak», og me kann godt segja at tjoder er oppbygde, um me tek dei norske ordi til hjelpt. Men dét treng vel ikkje hava noko å segja! Ei attåtyding ordet konstruera hev fenge er «laga noko på kunstig vis», og det kann vera det Steffens hev havt i tankarne. So sant tjoderne gjev meinung for oss og me kann skilja ut noko som sermerker kvar av deim, er dei reynlege. Dersom den norske tjodskapen skal hava noko skaplegt innhald, treng han høgnorsk.

Steffens sluttar seg til Hoel i at bokmålskingi av nynorskene «er eit urlik-

kande faktum som det nærmar seg røyndomsbrest åtru at ein kan gjera noko effektivt med», men spyr likevel etter vitsen med «ein utvata og dåmlaus nynorsk». Meiner Steffens at me berre skal gjeva etter for bokmålpåverknaden, og so koma fram til at det ikkje er nokon mun i den nynorskene me fær? Eg held ikkje därlag og utvata nynorsk for å vera betre enn ingen. Låk nynorsk vert gjerne eit bægje for rein og dåmrikt norsk av di han danar mynster for skrivenarne åt folk. Ivar Aasen-sambandet fremjar ein hevdvunnen norsk til å demma upp for bokmålpåverknaden. Då fær me berre liva med at nokon kallar det røyndomsbrest å vilja arbeida for å brigda stoda.

Jamvel um Steffens finn åt dei grunnarne som hev vorte gjevne for nynorskene, som alle skal vera «keidsame og utslitne», legg han ikkje fram nokon onnor grunngjeving for måltreisingi. Det einaste forsvarer han kjem med, er at nynorskene er ein lut av mangfeldet i Noreg.

Til liks med det distriktspolitiske raseriet åt Hoel er dette ein sandgrunn å byggja målreisingi på. Mangfeldet er ikkje noko fast; det kann ymsa mykje med tidi kva det romer. Medan ein kann setja visse krav til noko som skal kallast norsk, finst det ingi ser-skilde kjennemerke på mangfeldet. Dersom me ikkje kann gjeva andre grunnar for nynorskene enn at han berre er her, kjem han til å falla med ein gong einsrettingi set inn.

Klaus Johan Myrvoll  
formann i  
Ivar Aasen-sambandet

## FRÅ GARBORG-ARKIVET



## Brev I

Gode Fedraheim.

Du veit eg tigjer helst når du skriv um meg, anten so eg tykkjer du skriv godt elder galet. Men der var noko i no. 6, som eg vil skriva eit par ord um lei.

I kristianabrevet sitt gjer Stavnheim ein skilnad mellom «Mannfolk» og «Kristiania-bohème», som er godt meint og skal vera til min bate, men som eg ikkje kann godkjenna. Der er skilnad i måten, veit du; men i meinung og tanke ligg dei to bøkene so nær kvarandre, at dersom ikkje Jægers bok var komi fyrst, so hadde «Mannfolk» blitt mykje meir «bohème»-bok enn ho no er.

Stavnheim tenkjer på alle dei godtfolk som trur, at Jæger vil innföra allmenn sedløyse og so vil han, at desse godtfolk i allfall skal tru betre um meg. Eg trur at samning lyt vera sanning; men til det som er so snare til å tenkja vondt um anna folk, vil eg segja ein ålkjend ting: ein dømer seg sjølv ved å døma andre.

Ein dømer nemlig andre etter seg sjølv. Den, som er so snar til å tru, at andre er djevar, han må kjenna med seg, at berre han torde sleppa seg laus, so vilde han sjølv vera med i det laget.

Skal de ikkje snart slutta med denne råskapen, godtfolk?

Tenk, berre ein mann segjer noko, som de ikkje strakst forstend, so trur de, at han vil det vondt!

Hans Jæger f. eks. De kjänner han ikkje, hev kanskje ikkje set han ein gong; og endå trur de det strakst, berre de høyrer det: han vil sedløyse! Skulde nokon høyrja slikt? Kunde du vilja ein slik ting?

Elder eg, f. eks. Folk, som ikkje kjänner meg, – å ja, folk, som kjänner meg og, – dei trur, at eg vil sedløyse! Den same sedløysa, som eg hev skildrat so svart og stygt som eg berre kunde, den vil eg ha innferd! D. v. s. eg vil ha meir av ho, enn me alt hev!

Dei trur det!

Det er det, eg strævar for. Det er det, eg ofrar mitt gode namn og rygfe for, og levebrød og mynt attpå. Eg vil ha ålmenn grise-skap; det er det, eg vil!

Eg hev unge brørar; dei vil eg skal leva som svin og døy deretter. Eg hev ei systar på syttan år; henne vil eg ha prostituerad. Eg er nysiktig mann; kona mi vil eg ha i henderne på kven som lyster!

Dei trur det; Gud hjelpe meg gjer dei ikkje det. Some er der væl og, som hev bruk for å tru det. –

– Eg kjem snart til å minnast det Herrens år 1878. Eg var styrar av Fedraheimen og skrev um åndsfridom. Me burde ikkje mota tankar med skrik og censur, meinte eg, um det so kom ein og føreslo, at me skulde gje nysodde sjuklinger rottekrut.

Då sa dei kjære snilide godtfolk, at Arne Garborg vilde innföra barnemord! Det var det, han vilde; nysodde barn skulde ha rottekrut! Ja då. Ei heil stand dreiv dei på med dette. Det álvorlege Fredeland brukad det endå som mot-råd mot bladet mitt; folk måtte ikkje lesa eit blad, som vilde innföra barnemord! sa det.

Ishh, ein kann bli so lutende lei stundom.

Nå; det er i grunnen for dumt til å snakka um.

Arne Garborg  
Fedraheimen  
24. januar 1888

GARBORG-ARET 2001



Avismannen Arne Garborg (1851-1924) var ein kvass og vidgjeten kommentator og debattant. Cjennom Garborg-året presenterer Dag og Tid eit utval av avisartiklane hans

## ■ ORDSKIFTE

# Brend bart?

Pamfletten til Kjartan Fløgstad kan lesast på ulike måtar. Her finn ein på ekte Fløgstad-vis passasjarar av dokumentert lærdom, og ikkje så lite av mogen lesarfrukt, men òg mykje av lause, men elegante konstruksjonar. Mykje å gripe fatt i, for den som er angripen. I eit innlegg i Dagbladet sist sondag antyda eg likevel ein annan lesemåte. Den emosjonelle temperaturen i Fløgstad-prosaen er etter det eg kan sjå, berar av ein eigen diskurs, ein reint polemisk, ikkje-sakleg diskurs, som inneholdt beiske åtak på riksmafolk, på Vestkanten, på Austlandet, på byfiffen, på alt som målfolket i generasjonar har sett som forhata attributt ved «den urbana skrekken». Det er ved denne emosjonelle kvaliteten at pamfletten *Brennbart* verkeleg får temperatur. Ja, han svir. Men tru om forfattaren i det lange løpet ikkje kjem til å stå attende med brend bart?

Sjølv blir eg av Fløgstad og andre som har følgt opp i denne debatten, teken til inntekt for eit hat mot nynorsken. Men det hatet kjänner eg ikkje att, for denne reint emosjonelle karakteristikkene står ikkje i samsvar med det standpunktet eg har teke i dei bøkene der eg har hatt hove til å gå inn på målstriden, kringkastingssoga i tre bind og no sist i *Norsk Idéhistorie* band 5. Skal eg sjølv freiste å karakterisere haldninga mi, vil eg seie at eg alltid har sett målsaka som ein av dei verkeleg storslegne galskapar som har heimsøkt landet vårt. Den utrulege Aasen-skikken og den utopiske rørsla som står att etter han, med programmet om å gjøre landsmålet – i ei viss mening eit kunstspråk – til einaste offisielle målet i Noreg: det er noko magisk ved heile dette prosjekta, som må hugtakke kvar ein som let augtet gli over historia til landet. Slik ordla eg meg i Dag-



Kjartan Fløgstad (biletet) har retta hard kritikk mot Hans Fredrik Dahl i pamfletten *Brennbart*.

Foto: Scanspix

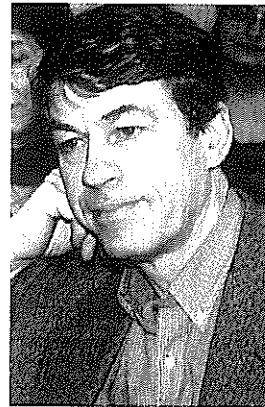
bladet søndag, og slik må eg få lov å ta det opp att her.

Den organisatoriske geniskapen som og har følt rørsla, anten ho har framstått som dulde rævskar eller opne konfrontasjonar, som slu byråkratiske knep eller naive luftslott-skisser, talar sitt om at målfolket, det er eit makelaust folk. Historisk sett er det vel inga gruppe, ingen front eller falanks som på langt nær kan male seg med dei når det gjeld systematisk oppbygging av eit alternativ Noreg, på alle institusjonelle nivå, ut frå basisen deira i Kyrkjedepartementet og riksringkastinga. Alltid har dei hange i hop som arteris, i gjensidig solidaritet og støtte. Oftast talar dei vent om leverandører, utetter. Kan norsk kulturhistorie i mangt og mykle synast triviell og småleg, og fell dei norske åndsheroar titt igjennom målt med internasjonale mål, så

har vi dette: norskdomsrørsla, dei ukuelege målsak-bataljonane, dei som i generasjon etter generasjon har villja tufta samfunnsnark på filologi. Her, kjære utanlandske venner, har vi noko som nesten ingen andre land har!

Ja, slik ter saka seg for ein som ser ho utanfrå. Korleis må ho då sjå ut for ein der ikke frå rørsla sjølv, for ein som er fødd midt i og flaska opp på, og slik sosialisert inn i den varmt bankande vestlandsmålsaka frå opphavet av? Han eller ho har naturlegvis så sterke kjensler til målsaka at vi andre må nytte fantasiens vår for i det heile å forstå kor djupt det stikk.

**Identitet:** Språk er identitet. «Mormålet» er det du er. Det gjeld alle, for så vidt, men det gjeld nynorskfolk meir enn andre. For hjå dei tykkjest det lingvistiske egoet styrt av eit over-eg tufta på



«Eg blir av Fløgstad og andre teken til inntekt for eit hat mot nynorsken. Men det hatet kjänner eg ikkje att», skriv Hans Fredrik Dahl i dette svaret.

Foto: Scanspix

kamp og motstand: av generasjonar med strid mot danskasp og futar, mot embetsmenn og øvrighet og hovudstad. Medan ein austnorsk riksmafsperson har den språldige identiteten knytt opp mot ei heller slov overtaking av eit anna tungemål, er nynorsken identiteten meir tufta på vilje, kamp og trass. Av dette følger at han så vel som stridlykke, emosjonar som ingen i det lange løp kan kontrollere. Ikjøde personleg hat, må eg presisere, etter å la lese innlegget frå Rolv Mikkel Blakar i Dagbladet onsdag. Det er ikkje dei individuelle kjenslene til nynorskfolk eg siktar til, men dei emosjonelle laga i språkföringa, i måldiskursen når han blir fylt opp av indignasjonsheite glo. At Blakar er ein freudsæmann, tvilr og ikkje på.

Fløgstad slepper denne gloa laus i pamfletten sin. Og dei av oss det går ut over, bør tilgje han for det.

Sjølv sagt har dei av oss som naturleg nyttar riksmafolk i samfunnsdebatten, irritert og såra målfolk berre ved det at vi er som vi er – urbane hovudstadsfolk eller rett og slett berre austlendingar. Det ligg i sakas natur. Jahn Otto Johansen, som seier «nu» i Norsk riksringkasting! Ein kan berre giisse kva for irritasjon han vekkjer. Lars Roar Langseth, som sviktar Nesbyen med sitt «avslipnede riksmafolk! I tillegg kjem dei andre eigenskapane som i los av dette tykkjest fråstoytande; eg kan vel blygamt rekne meg sjølv med her, som eit påstått «betremannsbarn». Om ein slik ein er det i grunnen ikkje meir å seie, for med dette stempelet er ein sjølv sagt avskrivne for godt.

I denne emosjonelle diskursen kjem saklege argument naturleg nok i andre rekkje. Den måten Fløgstad gjev att innhaldet av det som står om NS og målsaka i bind 5 av *Norsk idéhistorie* (Aschehoug 2001), er mest motsett av kva eg meiner. Replikken om kjeldebruk og problemstilling i Klassekampen nyleg, er òg bak mål i høve til originalen. Men skit, kven ventar eit rett innhaldsreferat av ein polemiker som djupast sett er på jakt etter Vestkanten, i det norske samfunnet? Som jagar spøkelsa på hundreåras mørkeloft, avla generasjonar med mistru mot kristianborgarenas nasale hovmot og høgsnuta, arrogante betrevit? Kva fryd for han å kunne banke inn at dei er kunnuskapslause, faktakognitiv, vondsinne og dumme, desse påstårte nynorskiendane. Det er slaget, ikkje klangen, vi skal merke oss her, i dette nyast utlopet av fjord- og fjellnorges botnlause forak for Vikens veikinger.

Ja, han er i fyrt og flamme, vår pamfletist.

Men tenkjer han på at eldre spreier seg til alle kantar?

Hans Fredrik Da

## Pål Bakka tar feil

I meldinga av Kjartan Fløgstad sin pamflett *Brennbart* hevdar Pål Bakka at Hans Fredrik Dahl slett ikkje prøver å lage ei kopling mellom målforsla og det norske nazipartiet. Da kan neppe Bakka ha lese Dahls bok. Det aktuelle sitatet lyder slikt: «Det fantes målfolk som så det slik at Ivar Aasens verk ble videreført av ideologer som Alfred Rosenberg i Tyskland og Vidkun Quisling i Norge». I avisintervju nekta Dahl for å ha gjort den kopplinga Fløgstad skuldar han for og forklarat at det han mente å seie, var at det berre var eit enkeltindivid det her var tale om (Knut Fiane, så vidt eg skjønar). Og han hevdar no at det han eigentleg ville uttrykke, var at målforsla aldri samarbeidde med NS, men var demokratisk og immun mot fascismen. Kvar ein vel sin eigen uttrykksmåte, men når boka i visse parti «kommuniserer»

på denne måten, må forlaget ta ansvar og nekte utgjeving til forfattaren er blitt samd med seg sjølv, for elles kan han ikkje vente å bli forstapt av andre.

Pål Bakka har misforstått Dahls metode som går fram på den måten, at når kjensjerningane manglar, tryllar han fram nokre mistankar. Ein ting er at det i det nemnde sitatet står at «målfolk», altså fleirtalsform, i ein samanheng der Dahl fabulerer om kva som kunne vere grunnane til at «norskdomsrørsla» ikkje kom styrke ut av den patriotiske krigsmotstanden. Dette skal nernleg ifølgje Dahl vere ei «svært interessant» problemstilling.

Han om det. Ein fagmann ville kanskje ha satsa på eit meir givande prosjekt, spesielt ettersom det for lengst er klarlagt at nynorsken blei diskriminert under krigen, m.a.

med at mållova frå 1930 blei sett til side av Quislings-styret, og at også bokmålfolk stort sett var patriotar og antinazistar. Men når riksmaßmannen Dahl, som bruker sentrale deler av «idéhistoria» si til å drive Quisling-apologi, gloymer å fortelje kva kollektivmonke Oslo-avdelingen av Riksmaßlforbundet som organisasjon dreiv med, bør vi kunne slå fast at vi har med ein ideolog å gjere, og ikkje ein fagmann i idéhistorie. Det gjeld å skumle, insinuere, kort sagt drive brønnspissing framfor å tale rent og halde seg til kjengjerningar og rasjonelle hypotesar.

Den siterste setninga står i Dahls bok på ingen måte alleine. I same anledraget spekulerer han på om ikkje nynorsken har «et diskrediterende sammenfall mellom NS-statens og norskdomsrørslas nasjonale mytologi». (Som om tradisjonelle

norske symbol som blir brukte ved sida av hakekorset, framleis er det same symbolet!) Ein brønnspissar kan sjølv sagt ikkje konkretisere kva det her konkret kan vere tale om. I angst for at forstandens dagslags kan få trolla til å sprekke, vel han å la saka bli ligggjande i mørke.

Pål Bakka frikjenner også Dahl for påstandom om at han har «normalisert» nazismen. Og på sviktande grunnlag. Det Dahl gjer, er å normalisere NS på to ulike måtar. For det første er han så imponert over medlemstalet i partiet under krigen (ca. 35.000). (Ekstraspørsmål: Og kva så? T.d. i Tyskland på same tid?) at han utnemner NS til «en folkebevegelse». Dermed skal vi forsonast med NS, slik vi også ifølgje Dahl skal forsonast med Ham-sun. Medlemstalet for 1939 og 1946 blir ikkje nemnde, i freidstid og under normale forhold er dei vel

ikkje representative nok for Dahl? Merkeleg er det då at han ikkje stilte spørsmålet om kva i all verda ein slik «folkebevegelse» raskt fall i grus for etter 8. mai 1945, mens NS under krigen hadde «virket med sin egen tyngde». Det er tydeleg for dei fleste at denne boka ikkje har vore vurdert av kompetente redaktørar.

For det andre fabulerer han om at det eitentleg kanskje ikkje gjekk føre seg nokon åndskamp under krigen, men at styrkeforholdet mellom dei politiske frontane først og fremst kjem av «våpnenes fremgang», som det så vakkert heiter, og ikkje ein kamp mellom demokrati og nazisme. Altå: På botten er vi alle like. Alle er vi nazistar, eller antinazistar, og om nazistane blir mange, skal vi forsona oss med dei. Det ser ut til å vere professoren siste ord.

Jon Langdal

## ORDSKIFTE

# Om den skjulte kritikkens vesen

Det er eit gode at folk diskuterer og kritiserer kvarandre. Ei diskutante almente er grunnstommen i eit kvart demokrati, stort som lite. Å kritisera andre gjennom å føra i marka argument, moment og resonnement retta mot namngivne personar og grupper, vil eg kalla legitim og dermed open kritikk, anten denne kritikken måtte vera sakleg eller usakleg, og meir eller mindre polemisk i form.

Å finna fram til, eventuelt i tillegg til den opne kritikken, ein argumentasjonsmåte der alle referansar til konkrete hendingar, personar og grupper blir strokne og kritikken blir gjort anonym, allmenn og indirekte, er derimot illegitim eller skjult kritikk. Den opne kritikken argumenterer berre for ei sak. Den skjulte kritikken argumenterer aldri berre for si sak. Med

hovudet på rette staden prøver eg no å finna fram til litt av det eg trur er den skjulte kritikkens vesen.

Den skjulte kritikken er ureideleg. Den som blir utsatt for skjult kritikk må velja mellom to dårlege alternativer. Anten kan vedkomande argumentera imot kritikken og visa med saklege og konkrete argument, punkt for punkt, at kritikken er galen. Då kan den skjulte kritikken dra seg unna ved å seia at «eg tenkte ikkje på deg – eg formulerete berre ei allmenn innsikt». Den som har vorte utsatt for den skjulte kritikken kan dermed stadsfestat ved komande kjende seg råka av kritikken og gjennom dementiet festfestat at kritikken hadde noko føre seg. Det andre alternativet er å tenkja at kritikken slett ikkje er råkande og dekkjande, og at svar dermed ikkje trengst. Då har den

skjulte kritikaren fatt siste ordet.

Den skjulte kritikken er utan nyansar. Sidan den skjulte kritikken berre blir allment formulert, utan referansar til konkrete hendingar, personar eller grupper, treng ikkje den skjulte kritikken å vurdera og drofota kor råkande synsmåten er i den og den situasjonen. Den skjulte kritikken gjer det difor mogleg å overdrive og formulera påstårnader prega av sterkt svart-/kvitt-

tenking. Den skjulte kritikken kan oppret i fagleg bunad. Den skjulte kritikken kan i nokre tilfelle sjå ut som akademisk teoretisering, og retorikken kan vera slående lik. Men medan akademiske teoriar er nøyde til å ha et eksplisitt fagleg fundament og kunna visa til empirisk innsikt og kritisk drøfting for å oppfylla fundamentale vitskaplege krav, vil den

skjulte kritikken byggja på dogme som er dregne unna ei kvar kritisering. Difor vil den skjulte kritikken òg lett bli sjølvhøgtideleg.

Den skjulte kritikken reduserer den kritiserte til objekt. Den skjulte kritikken snakkar ikkje til andre, men om andre. Hans Skjervheim har i essayet «Delta-kar og tilskodar» karakterisert argumentasjonsmåten slik: «Ved å objektivisera den andre går ein til åtak på den andre sin fridom. Ein gjer den andre til et faktum, ein ting i si verd. På den måten kan ein skaffa seg herredøme over den andre.»

Å drive skjult kritikk er å gjera mentalt underslag mot demokratiet. Den skjulte kritikken er makta sitt fingeravtrykk og taper alltid til slutt.

Oddmund L. Hoel

## Sektforsvar

Saka blir verre og klarare. Ein klick ungdomspolitikar har har lama Noregs Mållag, som ikkje har gjort noko for å retta opp skaden. Mange av dei Oslo Tingrett held ansvarlege for svindel- og tillitsbrot har framleis sentrale tillitsyrke i Noregs Mållag. Landsmøta i 1999 og 2001 valde to av desse til leiarar. Nokre av dei har framleis den daglege styringa. Demokratiske organisasjonar kan ikkje greia seg utan tillit hos folk flest. Ein normal organisasjon ordnar difor sjølvint opp med svindel og tillitsbrot. Et styre som ikkje gjer dette, definerer seg som sekts.

Kva gjer så Noregs Mållag?

Drofster saka på møte og seier dei er opne og får gode tilbakemeldingar, skriv leiarar. På kva då, og frå kven? PÅ ikkje å gjera noko? Dei tek saka alvorleg og er ryddige; påstår han. Er det alvorleg og ryddig å la juksemkarar utpeikte av Oslo Tingrett ha den daglege leiinga? Er det godt nok for Noregs Mållag at for nokre av dei var saka meir enn fem år gammal så dei ikkje kunne straffast?

No er det dokumentert koss Hoel-fraksjonen juksa og terroriserte landsmøtet i 1999. Leiarar og styret ville ikkje vera politi mot dei som juksa staten, skreiv Brunstad. No vil leiaren vera

politi mot dei som har sleppt ut dokumenta; og krev at dei «står fram». Styret vil ha det til at det er dei som skader målørsla. Det gjer dei vel dersom Hoel-fraksjonen og målørsla er det same.

Slik fraksjonering driv alle, prøver Oddmund Hoel seg med. Ingen treng ta eit slikt forsvar alvorleg, ei frekk fornærming mot alle som støtt har fort open tale og stått for det dei har sagt.

Ein tidlegare leiar i NM lagar eit lite sektsforsvar for seg i å påstå at Liv Ingebrigtsen var i lømma på NMU då ho vart vald i 1997. NMU trudde kanskje det, men ikkje han som då, kanskje utan å vilja det rosa henne

for å vera «solospelar». Det var vel ikkje av di ho var i lømma på dei at ho kravde medlemslisten av NMU, og NMU så nytta alle middel for å kasta henne.

Dei som uvitande roysta på Hoel den gangen tarv ikkje orsaka seg. Dei var svindla og lurtar og har ikkje noko skuld dei skal dela med dei som hadde større mistru mot Hoel-kampanjen. Problemet for Noregs Mållag er ein leiar og eit styre som etter alt som er dokumentert bagatelliserer Oddmund Hoel og fraksjoneringa hans. Kva er det dei forsvarar? Ikkje nynorsk, ikkje målørsla; sekta.

Anders M. Andersen

## Organisasjonskultur

Vi er inne i ein periode prega av viktige språkpolitiske slag, og for Noregs Mållag er det travle dagar. Samstundes har der kome eit fokus på organisasjonskulturen i Mållaget.

Mitt utgangspunkt er at Noregs Mållag skal vere ope for mange ulike personar og synsmåtar, og dei skal mote kvarandre med gjensidig respekt og tillit. Den gjensidige tilliten var tydelegvis ikkje til stades ved leiarvalet i 1999. Det er i og for seg ganske nyt, men vert illustrert på ein ubehageleg måte gjennom nokre interne fraksjonsnotat frå 1999.

Eg trur at reynslene frå sist halvdel av 1990-talet er viktige. Korleis skal vi så lære av desse reynslene?

Det aller viktigaste Noregs Mållag kan gjere, er å halde fram arbeidet med å framleske samværsmåtar og diskusjonsmåtar som er mest mogleg inkluderande. Her trur eg det faktisk

har skjedd mykje positivt i perioden etter 1999. Men Mållaget kan og skal verte betre, ikkje minst må Mållaget verte meir engasjerande. Organisasjonsbygging og målpolitiske nyttekning er såleis viktige oppgåver.

Samstundes kjem trøngene for meir historisk innsikt. På landsmøtet i april 2004 skal styret i Noregs Mållag leggje fram analysar av den rolla Norsk Målungdom har spela i hove til Mållaget, særleg i samband med landsmøta i 1997 og 1999. Notata som no ligg føre, vil gå inn i den analysen. Kva som elles bor gjerast av historiske djupdykk, er enno for tidleg å seie. Sjølv er eg av den oppfattinga at dei beste til å gjere historiske granskningar, er historikarane, og det går for tida føre seg eit forskningsprosjekt («Det opne språket» ved Høgskulen i Volda) der ein historikar arbeider med denne perioden i norsk målreisingsoge. Eg ser

samstundes trøngene for at Mållaget sjølv systematiserer ein del reynsler, t.d. ved å arrangere eit seminar som tek opp organisasjonskultur og målpolitiske lineaval i målørsla på 1980- og 1990-talet. Her må det i så fall grundig forberedte til.

Til slutt eit hjartesukk: Styret i Noregs Mållag har brukt mykje tid på sak om medlemsfusk i Norsk Målungdom. Når det så no har dukka opp endå ei intern sak frå slutten av 1990-talet, stiller ein seg spørsmålet: Er der meir i vente? Vil det om eit halvt år dukke opp nok ei historisk sak som styret skal bruke tida si på? Det seier seg sjølv at det er uheldbart å drive målarbæld under slike tilhøve. Difor må dei som sit inne med annan relevant informasjon som dei òg tenker på å offentleggiere, kome med det dei har. Det er på den måten vi kan kome oss vidare. No er det viktig at alle som er optekne av å

vidareutvikle Noregs Mållag, og engasjerer seg i Mållaget og i dei mange målsakene som går føre seg i 2004.

Endre Brunstad,  
leiar i Noregs Mållag

En forestilling til å bli glad av, ja, nærmest lykkelig av...

Kva er ditt største avvik fra gjennomsnittet?  
Når skjedde dette fatale avviket? Kva følte du då?

## Bikubesong

av Frode Grytten Dramatisering av Lasse Kolstrud

**Ekstraframstigningar i  
november og desember i sal no!**

Billettar: 22 42 43 44

## Endeleg

Endeleg vart fraksjonsspelet og strategien på landsmøtet i Florø i 1999 avslørt. Dette har lege som ein verkebyll over Noregs Mållag i snart 5 år. Det er heilt utrolig å lese kor systematisk NMU-fraksjonen gjekk til verks for å skade dævrande leiar Liv Ingebrigtsen og hennar støttespelarar, og for bevisst å villeie årsomiteutsendingane.

Ordstyrarane var vald ut med omhug: «me har to i lømma, Liv ingen». Ved valet gjorde dei jobben sin: Truleg før å unngå at sterke støttespelarar for Liv Ingebrigtsen fekk ordet, føreslo dei å avbryte talarlista etter halvgått løp med argumentasjonen om at begge kandidatane hadde fått om lag like mange innlegg. Forslaget fekk flertal.

Eg tvilar på at dette flertalet fekk med seg at talarlista i hovudsak vart skriven frå høgre i salen (frå ordstyrarborde). Heile NMU-delegasjonen sat til høgre i salen. Lengst til venstre sat delegasjonane frå Trondelag og Nord-Noreg og venta med sterke innlegg for Liv. Det var få derifrå som fekk ordet for talarlista vart avbroten! I ei sak med så sterkt engasjement skulle talarlista blitt ferdigført, sjølv om det hadde tatt tid. Da hadde ein unngått det sterke sinnet mange av oss sat att med etter landsmøtet. Og som framleis sit i.

I Dag og Tid 13. mars skriv Ottar Grepstad ein uhøyr interessant kronikk om den skjulte fraksjonens vesen. Eg registrerer at både Oddmund Lokensgård Hoel og Endre Brunstad i sine kommentarar i Dag og Tid 6. mars i aller høgaste grad er fanga i fraksjonstankegangen.

Eg vil seie: Takk og pris at dette endeleg vart avslort. Den som var modig nok til å gjøre det, skal ha ros og ære. Mange av mållagsmedlemmena vil aldri grie å legge dette bak seg, for Noregs Mållag tor å ta skikkeleg tak i det. Eg anar at aktive fraksjonspelarar i dag sit i leiinga i Noregs Mållag.

Eg er heilt samd med Olav Randen i hans opplysnande innlegg 13. mars om at dette kan ein ikkje gløyme eller fortengje.

Ein må «analysera og forstå og etter det ta dei vaksinane som må til». Først da vil eg, og mange med meg, kanskje igjen føle eit engasjement for Noregs Mållag.

Mildrid Nesheim, Gol

DET DØRSKE TEATRET  
[www.detdorsketeatre.no](http://www.detdorsketeatre.no)

# Kronikk

**KRONIKK:** Simen Ekern  
**Tel:** 22 31 08 56  
**Skriv til:** kronikk@dagbladet.no  
**Kronikklenge:** er fra 6000 til 7000 tegn.  
**Kronikken på nett:** www.dagbladet.no/kronikk

# Språkbilder



**KRONIKK**  
**Gunnar Skirbekk**

Professor, UiB

**DÅ TEATERSTYKKET** Min kamp, om Adolf Hitlers unge år i Wien, vart sett opp på Den Nationale Scene i Bergen, stod Hitler fram som nynorskalande med dialektbakgrunn.

Poengen var klart nok: Hitler var ein latterleg figur, og dette grepset skulle bidra til å stigmatisere han ytterlegare, som ein komisk særslig. Men kva har no nynorsk med Hitler å gjøre? Det nærmeste vi korn ein Führer her til lands, var jo Vidkun Quisling, ein presteson frå Telemark som i skrift og tale brukte eit heller stivbeint riksmaál (og som ved eit høve i den grad mislikte å bli mint om at han som barn tala telemål, at han regelrett slo til den stakkars sambygdingen som i nærvær av Quislings studiekameratar frå Kristiania kom i skade for å nemme dette) – så Quisling var nok ikkje eit godt eksempel på ein nynorskalande farar. Skulle regissoren heller ha valt nordlandsk, kanskje med lett arkaiske islett – for det var jo derifra diktarforaren Hamsun kom? Men då ville det vel ha blitt bråk, for dette kunne oppfattast som ei stigmatisering av nordlendingane. Så kanskje ein skulle ha valt bergensk, i Bergen – for eksempel til minne om minister Albert Hagelin, som i hine år var aktiv på toppplan i politikken, mellom anna ved å formidle kontakt mellom Quisling og Hitler. Men det ville vel ikkje vere heilt det same, ettersom poengen var å vise fram Hitler som ein latterleg person, og bergensk er jo ikkje latterleg (i alle fall ikkje i Bergen). Så vart det altså nynorsk med dialektpreg – og det vart ikkje bråk av den grunn.

**DENNE STUBBEN** frå norsk daglegliv kan oppfattast som fornøyeligg eller forunderleg, alt etter som, men han seier nok også eitt og anna om språk og makt, også i dagens samfunn – jamvel om vi til vanleg kanskje ikkje tenker på slike ting, på den måten. For ofte tenker vi vel på makt som noko tyre og overlagt, der noko bestemmer over andre og eventuelt tvang dei andre. Det militære har makt. Politiet har makt. Mafiaen har også makt, men ikkje legitim makt. Og Stortinget har legitim makt til å bestemme, ved å gi lover. Når vi ser språket ut frå så enkle begrep om makt, vil det lett sjå ut som om makt og tvang, når det gjeld språk, er slikt som inntrer når politikarane bestemmer, mens det som skjer med og rundt språket når politikarane ligg unna, det skjer fritt og naturleg. Då er det fri språkutvikling og fridom for alle. Men så minner Den Nationale Scene oss om at det ikkje er så enkelt.

For å sjå kva det er – det som ikkje er så enkelt – treng vi betre begrepsbriller å sjå med. Vi treng meir adekvate begrep om makt. Og slike begrep finst, eg hadde nær sagt, til overmål: I samfunnsvitskap og tekstsitskap er det eit stort repertoar av distinksjonar og analysemåtar når det gjeld ulike former for påverknad, som ved utdefinering og stigmatisering på det eine sida og positiv definering av det smakfulle, det rette og det hogverdige på den andre. Somt er skammeleg og latterleg, og noko er fint og flott og fortener øye og beundring.

Samfunnsvitskap og tekstsitskap – frå Bourdieu og Gramsci til Gudmund Hernes og Siri Meyer – presenterer eit rikt arsenal av analysar og begrep om sosio-kulturrelt makt og kulturelt hegemoni, om symbolsk makt og definisjonsmakt, i tillegg til øko-



**LATTERLIG:** Adolf Hitler snakket nynorsk da teaterstykket «Min kamp» ble satt opp på Den Nationale Scene i Bergen.

Foto: Kjetil Alsvik

## «Er språkstriden over, eller er det berre vi som ser verda med ny-enkle brillar?»

norsk makt, og makt i kraft av nettverk og organisatoriske posisjonar. Og i dette perspektivet har norsk samfunnsvitskap og tekstsitskap ikkje minst vor engasjerete i å påpeke ulike former for avmakt og undertrykking, hos dei svakstillede og hos marginaliserte og stigmatiserte grupper. Alt dette er velkjent, når vi tenker oss om.

**VI VEIT** også at vi her til lands har språkstrid. – Men det var visst særleg for! No er det språkfred. No har vi to skriftspråk og respekt for dialektane. Og det er så. Det er eit poeng, eit interessant poeng, at vi her til lands, på grunn av språkstrid og dialektmålfald, på mange måtar og i nokon grad har gjennomgått ein læringsprosess der ganske mange har innsett at «dei andre» finst, slik at ein har lært å avfinne seg med «det andre» og «den andre», med det som er annleis. I så måte kunne vi seie at vi her til lands vart postmoderne før dei fleste. Det dei franske postmodernistane kom fram til ved skriveordet, kertnar mange av oss ved praksis – ved dagleg møte med det andre og dei andre.

Saleie er det mange år sidan den franske kulturattacheen, då han etter endt tenestetulla reise heim til Frankrike, endelig forstod kva vi driv på med her i landet. Han formulerte det slik: Her er det slik at den statlege einskapen tener mangfoldet! Ein sjokkerande postmoderne tanke, for ein fransk intellektuell, som var vant til å tenke at den statlege einskapen tener einskapen.

**PÅ MANGE MÅTAR** og i nokon grad vart vi kanskje litt postmoderne, og fleirkulturelle, allereie tidleg i moderniseringsprosesen. Men samtidig var det, og er det, stridige motsetningar like under overflata – eller rett framfor oss på scenen, for den som ser. Og dei fleste av oss ser det nok, i alle fall når vi blir minne om det. Det gjeld ikkje

berre dei meir forunderlege historiene, som den om ein nynorskalande Hitler. Eksempla finst i dagleglivet, både her og der: Under valkampen var vi såleis vitne til ein aksjonist som kasta den nynorske ordboka på golvet og trampa på henne, og nyleg stod sote jenter fram i beste sendetid og fortalte oss at dei ville brenne nynorskordboken på bål. Symbolske handlingar med symbolsk makt, dette også. (Ein kan jo spørje: Kva slag bøker kan ein i vårt samfunn trække på for open scene, eller brenne på bål med stor vellust?) Og det skjer ting i det små, som nettopp derfor er så viktige. Vi veit det alle, når vi berre tenker oss litt om. For eksempel, historier som denne: Ved ein arbeidsplass i Oslo jobba ein frå Pakistan og ein frå Toten, den første med sin aksent, den andre med sin dialekt. Ein av dei vart mobba, og – surprise, surprise – gjett kven det var!

**SÅ VI VEIT** det jo – det finst definisjonsmakt og symbolmakt, og i så måte er språkstriden ikkje over, berre usynleggjort i nokon grad – fordi vi girne tenker med så enkle begrep. (Men kvifor gjer vi no det? Det også eit tilfelle av definisjonsmakt, bak vår rygg?)

Eitt er klart: Det er grunnlag for forsking på dei intrikate relasjonane mellom språk og makt og gjensidig læring. Det merkelege er at våre familiør ikkje i større grad har gjort også denne makt- og avmaksproblematikken til gjensidig forstand for samfunnsvitskapleg og tekstsitskapleg forsking. Eksperisen finst, materialet finst – så her bor det fast.

Samtidig, og av same grunn, er det vel på tide at også vi, som samfunnsborgarar, «byter brillar» – at vi tar av oss dei enkle, nyliberalistiske brillene som primært lar oss sjá makt på det ytre plan, som når politikarane fattar vedtak og politi og soldatar aksjonerer. Vi bor «oppdatera» begrepsbrillene våre, for å seie det slik, for at vi skal bli betre i stand til å sjá det som skjer, og skjonne det vi gjer. Vi bor det, og politikarane bør det. Spørsmålet om språk og makt bør opp på dagsordenen, ikkje berre hos forskarane, men også i den offentlege meiningsutveksling og i den politiske diskusjon. Så får vi sjá kva det fører til – for spennande vil det bli!

## Dagbladet

Akersgata 49, Oslo.  
Postboks 1184 Sentrum, 0107 Oslo.

### TIPSTELEFONEN

**22 20 00 00**

**SENTRALBORD:** 22 31 06 00

Direkte linjer:  
Sentralredaksjonen: 22 31 08 90  
Vaktspjof: 22 31 07 81  
Utenriksredaksjonen: 22 31 07 72  
Sporten: 22 31 07 98  
Deskfaktor: 22 31 07 22  
Resepsjon: 22 31 08 88  
Telegramadr.: Dagbladet Oslo

**1000-ipset:**  
1000\_ipset@dagbladet.no

**Kort&Godt:**  
kortoggodt@dagbladet.no

**På din side:** pds@dagbladet.no

**Telefaks:**

Redaksjonen: 22 42 95 48  
Produksjonen (Desk): 22 31 06 05

Artsredaksjonen: 22 31 05 05  
Administrasjonen: 22 31 05 60

Økonomiredaksjonen: 22 31 06 06

Kundeservice: 22 31 09 25  
Kulturavdelingen: 22 31 09 66  
Lederavdelingen: 22 31 05 20

Kundeservice: 800 30 100  
E-post: kundeservice@dagbladet.no  
abonnement@dagbladet.no

**Dagbladsgrensa:** 22 31 06 82  
**AS Dagblad-Trykk:** 67 92 75 00

### UTLANDET:

New York: 275 West 96th Street,  
Apt. 21A, New York, NY, 10025 USA  
Journalist: Gunnar Hultgreen  
Tlf.: 00 12 128 660 790  
Mobil: 00 16 452 663 026  
Telefaks: 00 12 128 660 791  
E-post: ghu@dagbladet.no

London: 13 Marlborough Road,  
Ealing, London W5, England.  
Journalist: Gro Rognmo

Tlf.: 00 44 208 567 76 29  
Telefaks: 00 44 208 840 68 13  
E-post: gro@dagbladet.no

### LOKALREDAKSJONER:

**Nord-Norge-kontoret:**  
Strandgate 34, Postboks 469,  
9001 Tromsø.  
Tlf.: 77 66 60 60

**Trondelagskontoret:**  
Fjordgård 82,  
7010 Trondheim.  
Tlf.: 73 52 87 09  
Telefaks: 73 52 25 03

Kjell-Ivar Myhr, kim@dagbladet.no  
Morten Stokkan, msl@dagbladet.no

**Vestlandskontoret:**  
Strandgt. 1, 5013 Bergen.  
Tlf.: 55 96 07 00  
Telefaks: 55 32 90 57

Leif Stang, lso@dagbladet.no  
Rogalandskontoret:

Nygt. 24, 4006 Stavanger.  
Tlf.: 51 89 61 11  
Telefaks: 51 89 37 77

Leiv Gunnar Lie, lie@dagbladet.no  
Telemarkskontoret:

Nedre Hjellegt. 4, 3724 Skien.  
Tlf.: 35 53 41 90  
Telefaks: 35 53 09 95

Bernt Blomquist, bbl@dagbladet.no  
Sørlandskontoret:

Markens gt. 48, Postboks 659.  
4666 Kristiansand.  
Tlf.: 38 02 01 55  
Telefaks: 38 02 09 92

Eivind Pedersen, epe@dagbladet.no

### Dagbladet.no

[www.dagbladet.no](http://www.dagbladet.no)  
Dagbladets utgave på Internett.

Utgitt av DB Mediablab AS  
Redaktør/adm.dir.: Rune Rosten  
run@dagbladet.no

Redaktør: Esten O. Sæther  
eos@dagbladet.no

Kontakt Dagbladet.no:

Epost: nettred@dagbladet.no

Sentralbord: 22 31 06 00

Direkte telefon: 22 31 09 59

Dagbladet forbeholder seg retten til å distribuere innsendte innlegg i elektroniske formater.

**PFU** • Dagbladet arbeider etter Ver Varsom-plakatens regler for god preseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig avisomtale, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. • Pressens Faglige Utsvag (PFU) er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. • Adr.: Rådhusgt. 17, 0160 Oslo. pb 46 Sentrum, 0101 Oslo. Tlf. 22 40 50 40, faks 22 40 50 55. E-post: pfu@press.no



**Forfatteren:** Lisa Wade har skrevet boka «Slik lykkes du som medarbeider». Hun jobber i konsulentelskapet The Performance Group.

## Se handlekraftig ut

1. Ha et årvåkent, kvikt blikk.
  2. Sitt litt ytterst på stolen, klar til handling.
  3. I situasjoner der det er mulig, bli stående. Det gir et klart mer aktivt inntrykk enn om du slanger deg i en stol.
  4. Ha alltid penn og papir parat for å notere ned det du skal gjøre.
  5. Prøv å bygge opp en aura av vennlig effektivitet, for eksempel i møter. Det er klart for alle at du gjerne vil tilbake og arbeide.

«ANSATT ER IKKE NUE SKJELLSURD, MEN MEDARBEIDER LYDER MER AKTIVITET»

Lisa Wade, næringslivscoach

## Lær å se smart ut

1. Hold munn. Av åpenbare grunner er det lettere å framst  l som intelligens hvis du ikke åpner kjeften i ett sett og avslører det motsatte.
  2. V  r bevisst på munnen din. Samlede, n  yrtul utseende lepper gir et verdig inntrykk, men kan også virke litt avisende og hardt. En forsiktig åpen munn viser at du er åpen og mottakelig for det som måtte komme. Har du derimot munnen for åpen, framstår du som m  pende og dum.
  3. Bruk rolige bevegelser. Forsiktig, ettertenksom nikking med hodet er bra.
  4. Se på den som snakker. Et fast blikk viser styrke, selvtiltv  r og dybde. Pass på at blikket ditt framstår som rolig og interessert, ikke stirrende.
  5. Ikke fnis. Et behersket smil kan derimot være på sin plass. Spar skog-gerlatteren til du er blant venner.
  6. En lett bekymret mine kan være virkningsfullt. Du er et ansvarlig menneske som tar jobben (og verdens-situasjonen) inn over deg.
  7. Reis deg når du hilser på noen.   v deg på et fast, realt håndtrykk.
  8. Dobbeltsjekk at smekken er igjen, og at du ikke har s  lt egg på kragen.

(Kilde: «Slik lykkes du som medarbeider». Forfatter Lisa Wade har gjort seg noen betraktninger rundt hva som skal til for å lykkes i arbeidslivet. Hun kaller dem leksjon 1 i *Verden vil bedras-skolen*.)

► - JEG TROR DET finnes veldig mange folk som ikke har lyst til å bli ledere, men som likevel har lyst til å gjøre en god jobb. Og de må tas alvorlig, sier Lisa Wade.

Som forfatter av selvhjelplitteratur, spaltist i Aftenposten og coach for næringslivet har hun i flere år prøvd å skape gode sjefsjanser gjennom kurs og seminarer. Nå er hun, i likhet med ledere selv, klar for å skape noe annet.

– Jeg synes det har vært så veldig mye fokussering på lederrollen, sier hun.

- På hva som skal til, hva som gjør en god leder. Det er på tide at noen sier noe om medarbeiderne under dem også, oss vanlige indianere, som får hjulene til å gå rundt.

SÅ HUN SATTE SEG NED og formulerte tolv bud som hun skrev i sin spalte i Aftenposten. «Få jobben gjort,» begynte hun. «Støtt din leder,» la hun til.

De positive reaksjonene lot ikke vente på seg. Mest fra ledere, riktig nok, men de lot i allfall ikke vente på seg.

- Jeg er opptatt av å bygge bruer. Vi kan ikke forholde oss til «oss/dem-skille» lenger. De fleste av oss har en selvgaende jobb med så stort kompetanse- og ansvarsområde at man kan snakke om innslag av lederskap – unsett, mener Wade.

De tolv budene danner utgangspunkt for den ferske boka «Slik lykkes du som medarbeider» (Capellen). Med medarbeider mener hun imidlertid ikke alle som står uten offisielle sjefstillinger. Hun foreslår en distinsjon mellom betegnelsen «ansatt» og «medarbeider»: «En typisk *ansatt* regner seg som kjøpt og betalt mellom 08.00 og 16.00,» skriver Wade, «en god *medarbeider* tar ansvar og gjør sitt ytterste for å finne en løsning på situasjonen.»

– «Ansatt» er ikke noe skjellsord, men «medarbeider» lyder mer aktivt, utdypet hun.

- Det handler om hvordan du tenker på deg selv. Ordet «medarbeider» impliserer jo å jobbe sammen med noen. Hvis du tenker at du har din del av svaret for at ting blir gjort, for å nå de målene bedriften har satt seg, så har du en mer forpliktende rolle, og da tror jeg man gjør en bedre jobb. Men det er

klart, det kan være litt skummelt å tenke sånn hele tida.

**NOEN AV RÅDENE I** «Slik lykkes du som medarbeider» er så konkrete at de nesten er litt skumle, de også. Det går fra kapitler som «Sjefen er ikke Gud» via avsnitt som «Slik ser du intelligent ut» («Vær bevisst på munnen din») til tips om hvordan man håndterer pratesyke kolleger («Svar kort. Begynn å bla i papirer»).

— Jeg er opptatt av å få jobben gjort, da. Det kan hende det handler om protestantisk arbeidsmoral, men det er en stor glede i å gjøre en god jobb, tenker jeg. Og det går fint an å gjøre det i en bra sosial setting. Men det er jo en balansergang der.

I boka presenterer hun en graf, kalt «Doktor Slettebos kos-kurver». Mellom to akser, «Produktivitet» og «Kos», går en kurve først opp, så ned.

- Kurven starter på et nullpunkt hvor det ikke er noe kos og hygge overhodet. Et terrorvelte. Men man får i det minste gjort noe, forklarer hun.
- Hvis vi følger kurven, så blir det etter hvert mer

etter helga, alt det der. Og det er greit, det, til et visst punkt. Passerer du det, synker produktiviteten.

**DOKTOR SLETTEBØ**, mannen bak kurven, heter Haldor til fornavn, og er avdelingsjef og nevrokirurg ved Rikshospitalet i Oslo. Han er også Lisa Wades ektemann. De siste åra har det vært en utvikling i ledelsesstrukturen ved landets sykehus, konstaterer han, man er nødt til å forholde seg til at menneskene nedover på organisasjonskartet er kunnskapsmedarbeidere som ikke vil bli 'irektivert, men med dialog. F...

nskap, men jeg  
inkt hvor det  
På landet. Det  
uas  
Ha.  
me, for  
- Jeg tr  
tomhetsfol  
eneste som



# om deg

Vil ikke bli sjefer: Hjelpepleierne Tonje Jarum (nr. to f.v.),  
Laila Mona Hvila og Maria Luisa Fredriksen på Rikshospitalet  
er fornøyd med å være medarbeidere. Her flankert av avdelings-  
leder Heidi Garberg Gule og overlege Haldor Slettebø.

## LEIAR

**Bondeviks ynkelege pip**

**D**et kom ikkje som noko overrasking at ein tyrkisk tryggingsdomstol på tysdag dømde leiariar for det kurdiske kommunistpartiet PKK, Abdullah Öcalan, til dømen. Sjølv om det ikkje er sikkert at Öcalan til sjuan og sist blir dømd, viser både rettsaka og handlemåten til andre vestlege land det gjennomgrindande hykleriet som styrer vestleg utanrikspolitikk. Parallelle mellom Kosovo og Kurdistana er så mange og så openberre at det skal overveldande politisk opportunisme til for å oversjå dei.

Rett nok vart nyheitssendingane fytle til randa av krokodilletærer etter at dommen vart kjend. Kjell Magne Bondevik reagerer sterkt, og ville ta i bruk diplomatiske og politiske kanalar for å få dødsdommen omgjort. Haakon Blankenborg meinte at regjeringa måtte legge press på tyrkiske styremakter. Utanriksminister Knut Vollebæk seier seg lei for dødsdommen.

Og da skulle vel alt ligge til rette for å sende bombefly over Tyrkia, eller?

## I

tiår etter tiår har tyrkarane, og naboland som deler det kurdiske folket med Tyrkia, drive ein hard og skånsellaus politikk overfor kurdarane, ein politikk som ikkje på noko vis står tilbake for serbisk og jugoslavisk undertrykking av Kosovo-albanarane; snarare tvert imot. Mens kosovo-albanarane har hatt høve til å bruke eige språk, gje ut avisar, drive eigne skolar, dyrke eigen kultur, bruke eige flagg, har dei tyrkiske styremaktene brutalt teke dei same rettane frå kurdarane. Dei har ikkje fått nytta eige språk, dei har ikkje ein gong fått kalle seg kurdarar. Mens kosovo-albanarar har hatt høve til å stille til val på lik line med dei andre etniske grupperingane i Jugoslavia – kosovo-albanarane har sjølv vælt å boikotte vala, har tyrkiske styremakter effektivt knebla dei få stemmene for det kurdiske folket som fanst i det tyrkiske parlamentet. Den kurdiske sivilbefolkinga har lide like sterkt i kampen mellom den kurdiske geriljaen og den tyrkiske hæren som den kosovo-alanske befolkninga har lide i kriga mellom geriljaen og den jugoslaviske hæren.

## T

Yrkia kjempar på alle frontar. For UCK-geriljaen mot det som blir kalla jugoslavisk krenking av menneskerettane; mot PKK og for eiga krenking av menneskerettane. Tyrkia står skulden ved skulder med Noreg og dei andre Nato-landa. Er det rart om ein hører Bondeviks kritikk mot dødsdommen som eit ynkeleg lite pip?

Audun Skjervøy

## DAG OG TID

Ansvarleg redaktør:

AUDUN SKJERVØY (audun@dagogtid.no)

Redaksjonssekretær:

OTTAR FYLLINGSNES (ottar@dagogtid.no)

I redaksjonen:

JOHAN BROX (johan@dagogtid.no)  
ROALD HELGHEIM (roald@dagogtid.no)  
TIRIL REM (tiril@dagogtid.no)  
CECILIE N. SEINESS (cecilie@dagogtid.no)  
PER ANDERS TODAL (peranders@dagogtid.no)

Teléfono: 22 33 00 97, telefaks: 22 41 42 10

E-post: bladstova@dagogtid.no  
Internett: www.dagogtid.no

## KOMMENTAR

**Om å skyte av seg tærne**

Det ligg 16 små papirbitar i soppelkorga mi. Papirbitane innehevdet det som skulle ha vore ein kommentar om leiariestriden i Noregs Mållag. Men da kommentaren var halvskiven, skreiv eg han ut frå PC-en for å lese over. Eg reiv sund manuset. For eigentleg forstår eg ikkje kva som skjer i Noregs Mållag for tida.

Valnemnda kunne knapt ha funne eit meir uehdlig tidspunkt for å fyre opp under ein ny leiariestrid enn akkurat no. Det var det siste Noregs Mållag trong. Og eg forstår ikkje heilt kvi for det har vore naudsyn for valnemnda å snu organisasjonen opp ned to etter den forre leiariestriden, som òg var opprivande, men som i allfall var reinare og meir reileg enn den vi kan lese om no.

## Samlande

Sett frå utsida har nemlig Ingebrigtsen fungert som leiari. Fleire av dei som står midt inne i denne striden burde kanskje ha lyfta blikket og sett Noregs Mållag på same måte, det ville ha gjeve dei ei anna innsikt. Ei innsikt som kunne fortelle dei at deira innsats i leiariestrinden handlar om å skape inntrykk av ein organisasjon som er i ferd med å rotne på rot; ein organisasjon som ikkje er i stand til å ta vare på det som skulle ha vore den fremste oppgåva – å arbeide for nynorsk.

Sett frå utsida har duoen med leiari Liv Ingebrigtsen og nestleiari Oddmund Hoel verka både ideell og ideologisk samlande. For dei er ulike, dei to, både når det gjeld ideologi og utstråling. Begge har eigenskapar som Noregs Mållag treng i toppleidninga. Og dei står for ulike ideologiske retningar i Noregs Mållag – same kor sterkt val-



*Denne leiariestrinden kunne Noregs Mållag ha spart både seg sjølv og oss andre for, skriv Audun Skjervøy.*

nemnda prøver å understreke at striden om leiariavtalet slett ikkje har noko med ideologi å gjera. Sjølvsgart handlar dette også om ideologi. Og sjølvsgart er det ein kamp om makttilhøva i organisasjonen.

## Kviskrempen

Men for folk utafor Noregs Mållag er det så å seia umogleg å orientere seg i debatten; mellom anna fordi mykje av den argumentasjonen som rettar seg mot Liv Ingebrigtsen, aldri har komme på trykk, men er kvikra til oss i Dag og Tid, og til andre som kan ha nytte av å ha den «rette» haldninga.

Og den «rette» haldninga er at Liv Ingebrigtsen ikkje duger. Offisielt fordi ho ikkje er i stand til å samle styrer, ho kjem stett i mindretal, og tek heller dissensar enn å få styrer til å trekka same retning.

Det uoffisielle, som blir kvikra oss i øyret, er at folk ikkje veit kva ho driv på med, der ho sit i frøms og får leiarien – først heil leiarien, og så halv (etter at styrefleiralet tok frå henne delar av løna midt i leiariperioden).

Denne ikkje tek ho kontakt med andre styremedlemmer, blir det sagt i denne kvisrekampen, ikkje har ho kontakt med sekretariatet, og dessutan har ho berre ring til Norsk Målungdom ein gong det siste året. På toppen av dette får vi høre – framleis uoffisielt – at Liv Ingebrigtsen styrer Mållaget i form av direktiv frå Marta Østerås Falch (tidlegare leiari i Noregs Mållag) og Roger Lockertsen (tidlegare dagleg leiari i Noregs Mållag).

## Overdøyver

Alt dette får leiariestriden til å verke som rein likvidering – ikkje som ein reileg og demokratisk strid. For korleis skal Liv Ingebrigtsen kunne forsvare seg mot kritikken når han berre skal inn i utvalde øyre? Noko av kritikken er dessutan openbart urimelig. Ein skal ikkje ha ført så veldig nøyde med for å ha fått med seg at Liv Ingebrigtsen faktisk er i aktivitet som leiari for Mållaget. Det gjeld på så viktige områder som utoverretta verksemad og kontakt med grunnplata i organisasjonen.

Dessutan ville ikkje noko ha vore meir meininglaust enn at Noregs Mållag skulle stille krav om at leiaren skal halde til Oslo. Men den som vil skyte av seg tærne, finn vel alltid måtar å gjera det på.

Ein treng vel heller ikkje så veldig djup inn-

sikt i organisasjonen Noregs Mållag for å skjonne at Ingebrigtsen som leiari kan ha behov for eit par fortrulege, roynande målfolk å rådføre seg med. Ikkje er det mystisk, ikkje er det trugande, og dei tre (Ingebrigtsen, Lockertsen og Østerås Falch) har uansett ikkje meir enn Liv Ingebrigtsens stemme i mållagstyret.

All denne kviskringa legg seg som eit døyende sus over dei ideologiske motsetningane som er der, og som til sjuan og sist kjem til å spele inn når landsmøtet i Noregs Mållag skal velja leiari.

## Tid for strid?

For ingen skal få meg til å tru at det ikkje har noko å sei at Oddmund Hoel har solide røter i den nasjonale eittspraks-ideologien som rir Norsk Målungdom – sjølv om han er både avruna i kantane, fagleg sterkt og ideologisk sinnig. Og ingen skal fortelja meg at det er uviktig i denne leiariestriden at Liv Ingebrigtsen står for ei meir talemålsvennlig retning i Noregs Mållag, noko som mellom anna fører til at ho har eit ophare og meir liberalt syn på korleis nynorsknormalen skal sjå ut.

Her eg sit, ser ikkje ein slik ledaruo ut som noko anna enn eit gode. Han samlar organisasjonen på ein måte som ein person aldri kan makte å samle han. Og i dei fleste korta eg har fått utdelt, kan eg lesa at Oddmund Hoel ville ha blitt innstilt som leiari neste år. Viss folk berre hadde slutta å kviske om kvarandre og i staden hadde byrja å snakke med kvarandre.

Derfor sit eg her og kikar på det opprivne manuset mitt, og eg tenkjer at det finst ei tid for kvar strid. Dette var definitivt ikkje tida for leiariestrid i Noregs Mållag.

Audun Skjervøy

## OLA A. HEGDAL



## PÅ TOMANNSHAND

# Er Djupedal til å stole på?

**F**or å starte med litt transport: Når løpet går inn i ein høgresving, vert ytre venstre kant dødens posisjon. Og så litt politikk: Når sentrumspartia baskar med å administrere den norske EU-tilpassinga, og Arbeidarpartiet sit på tenkjeloftet og futar, har Sosialistisk Venstreparti hamna i ei parlamentarisk bakevje nesten utan like. Men nestleiar, stortingsrepresentant og finanspolitisk talsmann Øystein Djupedal er høgt og lågt, og stiller spørsmål og kritiserer og uttaler seg og meiner om renta på studielåna, MAI-avtale, oljeutvinning, fotball på TV, etterutdanning, grøne skattar, IT, Fornebu og meir. Somme meiner han til tider set partileiar Kristin Halvorsen hellt i skuggen.

– Det der er berre tull, meiner Djupedal. Men han sit i alle fall unekteleg i sollyset i stortingsrestauransen når han seier det, og ser både heime- og medievant ut.

– Kristin har vore eitt funn for SV, ho. Men vi treng flere profilar. I dag er det mest meg, Kristin Halvorsen og Erik Solheim, og det er for lite.

**K**va var det som gjekk gale med Sentrumsregjeringa?

– Dei har slett ikkje innfridd. Eg hadde visse forventningar til den nye regjeringa i haust, og ønskte del alt vel. Men no er dei bundne til Høgre og Frp gjennom kontantstøtta, og politikken er blitt meir høgreorientert enn under Arbeidarpartiregjeringa. Det er nedslående. Sentrumspartia, særlig Senterpartiet, er vanskelege å kjenne att. For snakka dei om at vi hadde hatt «nok høgrestyre», men no er det ikkje mykje att av truerdet, seier Djupedal, og ramsar opp sakset der sentrumspartia har svikta seg sjølv og andre: Oljeutvinningstempo, asylpolitikk, EU-politikk, et cetera.

– **H**a SV mist alle venene sine på Stortinget, når sentrumspartia har lenkja seg til roret?

– SV har nok blitt litt meir aleine, men da kan vi i det minste reindyrke vår eigen profili. Det trengst at eit opposisjonelt parti er synleg i mediebiletet, seier Djupedal.

Han finn ei aldri så lita trøyst i at SV har vore enda lengre ute på sidelinna før.

– Etter valet i 1969 var vi til dømes ikkje representerte på Stortinget. Men den innverknaden SV har hatt oppigjennom åra, har sjeldan kome gjennom politiske flertal, heller i kraft av verdiar vi står for. SV har vore eitt slags samvit på Stortinget, og talt for humanisme og solidaritet.

Men det er nok ikkje berre kjekt å vere moralisk peikefinger, heller, og springe rundt på Løvebakken som ei politisk Timmi Grashoppe. Øystein Djupedal kunne godt ha tenkt seg makt, han.

– Vi skulle gjerne ha hatt meir parlamentarisk makt. Men så lenge Regeringa har bunde seg til Høgre og Frp, og Arbeidarpartiet svirrar rundt og er sure, er det vanskeleg.

Djupedal synest elles ikkje moralisk peikefinger er ei dekkjande skildring av rolla til SV.

– Men vi er generelt opptekne av verdiar som omfordeling og rettferd, og det trur eg har ein viss klangbotn i folket, sjølv om dei ikkje nødvendigvis

Nestleiar Øystein Djupedal meiner SV er det humanistiske samvitet på Stortinget, og han er minst like nittitalsk oppteken av verdiar som Bondevik er. Men litt makt hadde heller ikkje vore av vegen.

TEKST OG FOTO: PER ANDERS TODAL

legg setelen vår i urna. Du ser det på måten KrF står fram som verdiparti no. Verdikommisjonen er sjølv sagt eit genialt skodebrød utan praktiske konsekvensar. Men KrF har fanga opp ein slags moralisk verdistraum i folket, seier Djupedal, og verkar nesten litt sjalu.

**A**rbeidarpartiet si drift mot høgre har vore påtrengjande synleg nokså lenge, og i teorien kunne ein ha tenkt seg at dette opna store rom på ei tradisjonell venstresida. Men til no har ikkje SV hatt synderleg vinst på akkurat det. Øystein Djupedal trur han veit kvifor.

– Den som trur det automatisk opnar seg store rom for til dømes SV når Ap går mot høgre, har analysert feil. Ein må spørje seg kva det rommet eigentleg er for noko, og kva det eventuelt kan fyllast med. Eg har lita tru på at det er tradisjonell venstrenstreking, seier Djupedal. Han meiner venstresida, kva no det måtte vere, er nøydd til å tenke gjennom rolla sin grundig.

– Eg er sosialist, men eg reknar meg som meir verdiorientert enn ideologisk orientert, seier Djupedal, og på nytt er det som om ånda til Bondevik svevar over kaffikoppene i stortingsrestauransen.

– Slik trur eg veljearane er òg. Dei er meir opptekne av verdiar enn av ideologiar, seier Djupedal, medan Fridtjof Frank Gundersen set seg ned ved nabobordet.

– Så om vi skal fylle dette rommet som har opna seg, trur eg det er med verdiar som rettferd og likeverd, konkluderer Djupedal.

– Brydde ikkje sosialistar seg om slike verdiar før, da?

– Jaude. Men eg trur ikkje det opne rommet på venstresida kan fyllast med ideologisk refleksretorikk. Om ein til dømes nyttar klasseomgrep ofte, får ein ikkje fleire med seg av den grunn.

– Handlar det mest om form, dette? «Same shit, new wrapping», som det heiter på godt norsk?

– Eg trur ikkje det er så mykje nytt i botnen her, nei. Det har mykje å gjøre med presentasjonen av politikken, og med omgrep ein bruker. Det er ei skam at høgresida har fått monopol på ordet fridom. Det må vi gjøre noko med.

**I**ein artikkel i boka *Markedets vidunderlige verden* sette Stein Ørnhaug fram tanken om eit nytt parti på venstresida. Han mente at dei politiske skilje linene i folket ikkje lenger vert reflekterte av partimønsteret, og ønsketeknkt seg eit parti der både venstresida i Ap, sentrumspolitikarar og RV-arar kunne kjenne seg heime. Eit parti for til dømes Åslak Sira Myhre, Hilde Frafjord Johnsen, Marit Arnstad, Kris-

tin Halvorsen og Trond Giske. Men eit slikt parti har ikkje Øystein Djupedal særleg tru på.

– Nei, det partiet ville ikkje eg vore medlem av. Det var vel mest tenkt som ein provokatorisk tanke eller debatvekkjar frå Ørnhaug. Det er godt mogleg at det partipolitiske Noreg ikkje reflekterer samfunnet godt nok, men i det partiet Ørnhaug skisserte, er det ein del folk eg ikkje ville trivast med.

– Kven da, til domes?

– Hehe. Eg synest SV er altrett, eg. Eg kjenner ikkje den store trøingen til noko nytt parti for min egen del.

I akademikarpartiet SV er offset-trykkjaren Djupedal ein sjeldan fugl. Med fartstid frå Wernberg Trykkeri og Trondheim Grafiske Fagforening er han nesten for ei arbeidaralibi til rekre. Men Djupedal trur ikke det har gjeve fordelar i klattringa til nestleiarvervet.

– Det er ikkje noko poeng i seg sjølv at eg er offset-trykkjart. Det er personlege eigenskapar som tel. Men det er klart fagforeningsarbeidet har vore ei verdiful erfaring å ha med seg. Og grafisk er eit interessant dome på at fagforeiningane har klart å tilpasse seg den tekniske utviklinga, og har vore med på å legge premissane sjølv.

Djupedal kjem sjølv frå ein akademisk trondheimsskole, faren Reidar var professor i nordiske språk. Men det praktiske yrkesvalet til unge Øystein var ikkje ideologisk motivert, slik det var for somme andre på 70-talet.

– Eg trur det var Churchill som sa at han elskar kunnskapen, men hafa utdanning. Det var litt slikt for meg. At eg hamna på grafisk var vel litt tilfeldig, kanskje hadde det med kjærleik til bøker i vid forstand å gjere. Eg har i alle fall aldri angra, seier Djupedal.

**B**åde Øystein Djupedal og Kristin Halvorsen kom inn i SV-leiinga med Erik Solheim si velsigning, og mot viljen til dei delane av SV som gjerne vert omtala som museumsvaktene. Men kritikken er ikkje lenger merkbar i årsla – det kan verke som om SV har lagt dei store stormane bak seg for ei tid. Djupedal trur det.

– Det er i alle fall ei stund sidan nokon har kravd avgangen til Kristin og meg no. Men ei del spenningar vil vi nok altid leve med i SV. Det ville ha vore fint om vi på sikt klarer å godta usernje som ein naturleg del av politikken, seier Djupedal, som erklærer seg sjølv som «veldig antidogmatiske». Han er elles ingen tilhengjar av museumsaktongrepet.

– Det der var ein spøk frå Berge Furie som vart hengande ved delar av partiet. Men som stempel på opposisjonen i SV, er det veldig urettferdig. Det er berre snakk om å legge vekt på ulike ting.

Det kan verke som om SV har betalt ein høg pris for avdogmatiseringa og oppgjerset med delar av gamlegarden. Lojaliteten bland veljarane til partiet har vore rekordlåg dei siste åra – berre litt over tretti prosent mellom dei to siste stortingsvala. Det er eit tal berre Framstegspartiet har vore i nærlieken av, i dei meir turbulente periodane sine.

– Det er klart at den låge stabiliteten er urovekjkande for oss, innrømmer Djupedal.

## STRIDEN I MÅLLAGET

# For mange raude målmenn

*- For mange raude i målrørla støpter frå seg moglege målfolk, seier Atle Faye, tidlegare dagleg leiar i Noregs Mållag. Han etterlyser liberalistar og høgrefolk.*

CECILIE N. SEINESS

Skal målrørla klara å kommunisera med folk flest, må noko gjera, meiner Atle Faye. For mange av dei aktive i målrørla er for langt ute på venstresida, og er for tett knytte til AKP, RV og Raud Ungdom, meiner han.

- Eg har aldri sett pris på store konsentrasjonar av AKP-arar. Dei har eit samfunnssyn og ein arbeidsmåte som ikkje er demokratisk, seier Faye og etterlyser høgrefolk og liberalistar. For dei argumenterer for nynorsk på eit anna vis.

- Målrørla må nå mange. Liberalistar gjev meir blafsen i lover, dei konsentrerer seg om kvalitet i språket. Det er spennande, sjølv om eg meiner at det er nødvendig med køyrreregler og lovverk for språkbruk.

Sjølv er Atle Faye sosialdemokrat og leiar av Oslo Arbeidersamfunn, og han meiner at det ikkje alltid er like enkelt å vera sosialdemokrat i målrørla. Han har opplevd at folk ikkje er vane med sosialdemokratar i målsamanhang.

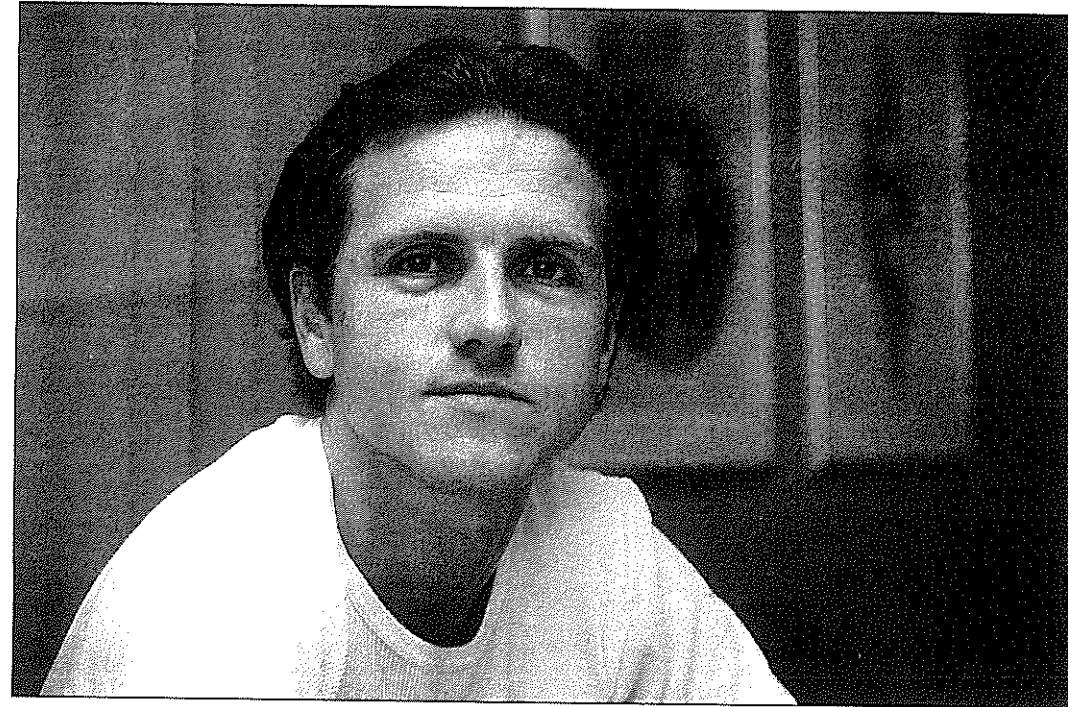
- Trass i at det er heilt vanleg her i landet, seier Faye, som tykkjer den snevre samansetjinga av aktive målfolk viser seg både i retorikken, arbeidsmåtene og verdsoppfatninga til folk i målrørla.

- Vert målrørla for nært knytt til venstresida, risikerer me at ressurspersonar ikkje går inn i målarbeidet. I Målungdommen har mange meint at ein treng fleire aktivistar. Eg er ikkje sikker på om det er det me treng. Det er mange ulike grunnar til at folk skriv nynorsk, og mange kan ikkje ein gong forkla kvifor. Eg trur målrørla må trekke til seg fleire vanlege folk som kan gjeva ein innsats på sine felt, utan å kunne forklare frå A til Å kvifor dei brukar nynorsk. Allierer me oss med smale utgrupper, får me ikkje gjennomslag.

## Borti skodda!

Etter fem og eit halv år som dagleg leiar i Noregs Mållag, sa Atle Faye opp stillinga si i protest i februar.

Arsaka til oppseilinga var strid i ei tilsetjingssak. Faye takka for seg etter at eit flertal i styret gjekk mot ei tilråding frå tilsetjingssvakta, der Faye sjølv var med. Faye mente at elementære reglar i personalsaker og tilsetjingssaker var satt til side då Mållaget skulle tilsetja nye skulemålskrivarar. Striden i saka drog med seg andre spørsmål, som i utgangspunktet ikkje hadde noko med sjølv tilsetjinga å gjera; målpolitiske spenningar, tilhøvet mellom Norsk Målungdom og Noregs Mållag og nasjonalistiske synspunkt i språkstriden.



*- Eg har aldri sett pris på store konsentrasjonar av AKP-arar. Dei har eit samfunnssyn og ein arbeidsmåte som ikkje er demokratisk, seier Atle Faye. (Foto: Cecilie N. Seiness)*

Framleis forstår han ikkje kvifor styret handla som dei gjorde. Han karakteriserer tilsetjingssaka som «borti skodda».

- Styret burde nyttja høvet til å få inn att folk som hadde arbeidd i organisasjonen tilleggare. Det var gode argument, mellom anna utdanning og arbeiderfaring, for å tilsetja dei tilsetjingssvakaet gjekk inn for, seier Faye.

Styret viste til soknadsfristar når dei gjekk imot tilsetjingssvakta i tilsetjingssakka. Faye tykkjer det er for tynt å visa til fristar i denne saka.

- Når eit styre gjer noko slikt i ei tilsetjingssak, må det vera ein annan grunn. Anten må styret ynskja ein ny kurs, eller dei er misnøgd med den daglega leiinga, eller så manglar styret kompetanse i slike saker, seier Faye.

Handsaminga av denne saka har ikkje noko med forsvarleg personalforvalting å gjera, meiner Faye. Han vil ikkje dømme om styret mangla kompetanse i denne saka.

- Det skal vera useumje og målpolitiske spenningar i ein slik organisasjon. Men då må dei som ynskjer ein ny kurs, seiia det. Reaksjonen min på styrevedtaket var ikkje ei affekthandling. Ein må tala ulike politiske vindar, men eg er stell når det gjeld personalforvalting.

I ettertid har det vorte hevdat at det er Målungdommen sine standpunkt som har fått gjennomslag, og at Målungdommen har sikra seg makta i Mållaget. Faye er usamid i det, for sjølv om han tykkjer toppen er for smal i målrørla, så er det stor breidde lokalt i organisasjonen.

Bakgrunnen er for lik hjå mange av dei som arbeider i toppen av målrørla. Når folk har gått på dei same møta i årevise, byrar dei å tenkja likt og handla likt. Dei som eg tykkjer verkeleg har løfta målarbeidet, er folk som har kome utanfrå, seier Faye.

Det er mange han kunne nemna, men han trekkjer fram Einar Schibevaag og Gunvor Lande som domme.

- Schibevaag kom frå arbeid i lokaldemokratiet. Han tenkte på ein anna måte og visste til domes korleis ein kunne skaffa pengar. Han var med på å reformera måten me arbeide på. Lande har vore misjonær og kjende til kyrkjeloge organisasjoner. Kyrkja er eit område der nynorsk verkeleg har gjennomslag, seier Faye.

## Snytt for statlege pengar

Som dagleg leiar i Noregs Mållag var Faye oppteken av å arbeida overfor Storting og departementet. Det har ikkje alle i målrørla vore like begeista for, men det har ikkje Faye brydd seg om.

- Nynorskroldia har vore grovt snytt for statsmidlar gjennom tidene. Meininga med interesseorganisasjonar er at dei skal koma med framlegg til styresmakten. Eg ser på organisasjonen som ein rådgivar.

Faye tykkjer dessutan at målrørla burde få næringslivet med seg i arbeidet, og nynorskbrukarane burde ha vore flinkare til å stå saman som ei forbrukargruppe.

- Nynorskbrukarane er ei kundegruppe. Minst tolv prosent av

alle vaksne nyttar nynorsk. Det først ikkje eit firma som ikkje let seg påverka av så mange. Dersom ein nyttar dette potensialet, tek det ikkje lang tid før storkonsern er tospråklege, til domes forsikringsselskap og bankar.

## Nynorsk i Akersgata

Av saker som etter hans syn burde bli løyste i nær framtid, nemner han retten til å skriva nynorsk i Akersgata-avisene i Oslo. Den saka trur Faye kunne vorte løyst i løpet av to-tre år, med strategisk jobbing. Og når han først snakkar om avisene vil Faye gjerne gje eit spark til Dag og Tid. Han kunne tenkja seg at avisene hadde vore annalets.

- Eg er urolig for at Dag og Tid skal verta målrørla sitt organ. Dersom avisas vert for sær, kan folk oppfatta det som om nynorsk har ein særskild boddskap. Det kan føra til at folk tek avstand frå det nynorske prosjektet. Eg ynskjer at me hadde ei nynorsk avis som likna meir på Dagsavisen Arbeiderbladet eller VG.

Faye tykkjer også at det er utrolig at det snart 100 år gamle Mållaget ikkje har ein barneorganisasjon.

- Det har me mykje å læra av dei kristne organisasjonane. Me må laga eit opplegg som gjer ungjar glade og stolte av språket sitt. Eg prøvde å arbeida med den saka då eg var dagleg leiar, men styrefleirtalet gjekk imot. Det trur eg var ei feilvurdering.

## Språkkloyvde bøker

I ettertid tykkjer Faye at målrørla heller ikkje såg korleis ein kunne

fremja nynorsk gjennom språkkloyvde bøker i skulen.

- Riksmlålsforbundet var lettad då målrørla gjekk mot språkkloyvde bøker. Eg er redd for at me lett i sjansen gå frå oss. Med språkkloyvde bøker ville alle dei som ikkje nyttar nynorsk, men berre får språket servert i norsktamar, få sjå nynorsk i bruk, i alle fag. Hadde språkkloyvde bøker fått støtte frå nynorskida, slik at ordninga kunne ha halde fram, trur eg elevane hadde vent seg til nynorsk i løpet av fem år.

Resultata Faye har oppnådd som dagleg leiar i Mållaget, tykkjer han sjølv er gode.

- Kvalmande sjølvskikker som eg er, så meiner og det. Læremiddel-spørsmålet er endeleg løyst, Aasen-året var viktig. LNK (Lands-samsutstillinga av nynorskommunar) er opprettet, Mållaget har eige elektronisk tidsskrift, og me har fått nynorsk inn i bokkulane – det er språkhistorie.

Faye ser ikkje på oppsetjinga si som dramatisk. Han hadde rekna med at tilsetjingssakka skulle enda slik.

- Det er ikkje alltid dei som burde seia opp som gjer det, men Mållaget kjem alltid til å vera der, seier Faye som slett ikkje har sluttat å tenkja språk.

No arbeider han i Samlaget, mellom anna med å assistere leining i det politiske arbeidet, med ein ny barnebokklubb og med å kartlegga korleis Samlaget skal kunne tilby tenestene sine til det offentlege. Dessutan er Faye ein ihuga sosialdemokrat, og han skal arbeida i Arbeidarpartiet med både språk og kultur.

## ORDSKIFTE

# Svar på spørsmål om nynorsk

Tittelen min viser til eit stykke av Ragnvald Taule (heretter RT) i bladet 5. mars. Han spør der: «Kva skal vi med nynorsken?» Eg hadde fyrst sett «Svar til Ragnvald Taule» over det eg skriv her, men eg har svart han fleire gonger før, og han kjem alltid att med det same spørsmålet, så han er nok ikkje nagi med svaret eg gjev. Truleg heller ikkje med svar frå andre, for RT spør retorisk. Han skriv for å fortelje om det store lyset han har sett. Så svarar eg då heller ikkje RT her, men skriv til leserane – og til meg sjølv.

## «Dreng» og «pige» og litt til

I det fyrste språkdømet sitt skriv RT at då vi hadde kome til den andre verdskrigen, var *dreng* og *pige* ute, og *gut* og *jente* var dei sjølvlagdeorda også i bokmål. Det er litt gale. Ordet *dreng* finst i norsk i dag, slik det gjorde i 1814. Det tyder berre noko anna enn ei viktig tyding av dansk *drenge*. Ordet *pige* fanst også, skrive såleis, men uttala *pike*, og det var brukt av eit visst lag i folket, slik etterkomarane i det same folkelaget bruker ordet i dag. For ein del norske er *pige* det sjølvlagde ordet om det som dei fleste kalla *jente*.

Nett motsetnadsparet *pike* : *jente* er ikkje det beste for å synne det eg vil gå vidare med, så eg vel i staden eit anna par: *uke* : *veke* (det siste med mange variantar, alt frå *veka* til *vukku*). I dag vinn *uke* inn i mange målføre og trengjer *veke* og *vukku* ut. Det er ikkje fordi *uke* er ei betre ordform enn *veke*, men fordi dei sa og etter kvart også skreiv *uke* i det sosiale laget som har defnert kva som er fint og rett av språk og anna. Det finst tusenvis av slike ord og former, det finst ein heil livsstil bakorda og formene, det finst eit skriftmål og ein sterkt litterær kultur som set monstret og gjev føredøme og verkar imot det nynorsk har ført fram i samfunnslivet.

## Det store forbodsspråket

RT skriv at kring den andre verdskrigen, då 34,1 prosent av elevane i skulen hadde nynorsk som undervisningsmål i folkeskulen, hadde bokmål vorte norsk og bra, men nynorsk var framleis det store forbodsspråket. Aasen hadde nemleg snutt tommerlen ned for dei dansk-tyske lånorda. Dette er ikkje rett. Det var ikkje råd for Aasen å laga landsmålet utan å ta med ei mengd lånord frå tysk. Så kvardagsslege ord som *bruke* og *koke* er mellom dei, og Aasen tok dei sjølv-

ikkje dei får det til så godt alltid. Vanlege bokmålskskrivande folk i *Aftenposten* eller *Bergens Tidende* bruker ikkje ord av typen *avgjerd*, *framlegg*, *røynsle* eller *åtak*. Det finst jamvel ein brote nynorskning som ikkje vil bruke slike ord i nynorsk, for dei tykkjer at dei kjennest for *markerte*, for mykje nynorske i den bokmålstufta vi alle dagleg andar inn. Så skriv dei (vel ikkje *avgjørelse*, for det har vore for mykje forbode – så lenge det varer) *forslag*, *erfaring* og *angrep*, og dei orda er ikkje meir forbodne enn at dei finst i dei nynorske ordlistene. Kven skal så etter kvart bruke dei nynorske orda?

Fordi eg skulle halde meg til lista at RT, er ikkje døma mine dei aller beste. Eg går likevel ikkje vidare for å utdjupe synspunktet mitt med meir illustrerande ord. Det skal også seiast at ein del nynorske ord har kome inn i bokmål fram gjennom tidene (som *høye* i visse høye og *lyve* ei viss teknisk tyding). Men det hende den gongen nynorsk kunne tala ut frå styrke og var eit trugsimal mot bokmål. I dag er det snautt grunn til å tra at noko liknande kunne hende. I nynorsk er det nokre steiniggjengne forbodsfolk som prøver å halde oppre tradisjonen i målet, men det er sterke krefter som gjer at dei nynorske orda i praksis er forbodne i bokmål. Det er den miktige skrifttradisjonen og fleirtalsstoda som seier at bokmål er rett og nynorsk eit avrak. (Dette er skrive slike for å legge tyngd på hovudsynet mitt, og det måtte knytast ei mengd merknader til det i ein uttomande, for ikkje å selva vitskapleg analyse.)

## Over og ut

Og kva hender så *nuromstundet*? Jau, jamvel bokmål har vorte *hendelsesrikt*, for å bruke eit par vendaringar av Wildenvey. Vi skal vita at nynorskdeilda av fagnamndna i Norsk språkråd gjer meir enn å laga lister av nyord. Med utgangspunkt i ein snogg analyse av språkstoda etter utseigner frå folk som har vatt bort nynorsk fordi det er så mange former i det målet (endå eit vikarierande motiv), og etter ei vurdering av den pedagogiske stoda i skulen, er dei i ferd med å laga ny læreboknormal. (Sist det hende, var i 1950-åra, etter oppdrag av styremaktene. Alf Hellevik og andre gode folk heldt på i meir enn fem år då, og det vart nærest krig etterpå, men mest i bokmål.) Den nye nynorske læreboknormalen

blir nok trond, for dei fleste jamstelle hovudformer skal bort, har vi fått vita.

Då nynorskfolka i fagnamndna fekk så mykje å gjeira, laut bokmålsfolka også ha noko å fordrive tida med. (Merk ordet *fordrive*, som ikkje er forbode, endå det kjem frå mellomslåtysk *vordriven*.) Så tok dei til å rydda på roteloffet i ordbøkene og ordlærene sine, og der fann dei ymst nynorskogs som hadde kome inn den gongen det var meir av idealistar enn av realistar i språkverda, og då heller ikkje alle bokmålsfolk hadde vit nok til å skjøna på den store forbodsmakta dei har i den

nedervide skriftradisjonen sin. Då dei gjorde opp *bestikket* (!) for bokmål i dag, såg dei at dette nynorske stellet hadde vore inne i snart tre generasjonar utan å bli brukt, berre som skodebrød. Så skal ein vel ikkje fortenke dei i at dei ville få det ut, men lønnom anna for å gjeira ordbøker og grammatiskektynnare. «Hvor mange penge sparte ikke forældrene da?» spurde Knud Knudsen, då han tala for stuttare skriftemåtar i dansk-norsken. Bokmålsfolk kan ikkje bry seg all verda med at somme nynorskfolk får rukker i skalmen og tykkjer det er litt lett at slike heimlege landemerke skal bli borte i eit mål som dei også har vant seg til å ha

ikring seg, og som dei kan skje somtid tykkjer ikkje er så ravgale heller. Her er dette nemnt for om mogeleg å hindre at andre skal tru at bokmål er så framfrå fritt og godt som RT skriv. Det gjeld mest skriftemåtar og bøyningar no, men saneringa av dei vil gje ein peikepinn til folk som lager ordbøker.

## «Fertilitets»-syndromet

Som ein kan vente, har RT med ei liste med ordpar av typen *frikbarhet* : *fertilitet*, der vi i nynorsk utan vidare kan bruke ord av gresk og latinsk opphav, men ikkje har gjeve gront lys for tilsvarende tysk-danske ord. Det

## YTRING



1

# Statsmannen Olav Tryggvason

Den lite kjende avtalen som Olav Tryggvason inngjekk med engelske kong Ethelred, gav glimt av ein norsk konge som tenkte storpolitiske. Olav Tryggvason var både ein «fagmilitær» og politikar av internasjonal format, skriv Torgrim Titlestad tusen år etter slaget ved Svolder.

I 1995 feira den norske kyrkja 1000-års-jubileum. Kyrkja knytte jubileet til Olav Tryggvason. Han kom i sekelyset som den første norske kristningskongen av rang. Frå slutten av føre hundreåret stod lyskastaren på Olav som den unge, høge og lyshåra vikingkjempa. Dei norske nasjonsbyggarane på den tid gjorde han til eit ideal for ny nasjonsbygging fram mot 1905. Rett mange historikarar tok fortellingane om han i kongesogene frå 1200-talet nokså bokstavelig: Då han kristna landet, var det med sverdet i eine hånd og krossen i den andre. Det som Snorre Sturlason skreiv, var stort sett «sant».

Dei seinaste åra har interessa for Olav Tryggvason falle. Ser ein på til dømes Band 2 av *Aschehougs Norges-historie* frå 1995, *Vikingtid og rikssamling 800-1130* av Claus Krag, er Olav nesten fråverande. Det er mest uråd å få eit skikkeleg inntrykk av Olav. For Krag synest årsaka til denne nedtoninga å vera at kjeldene er usikre etter vanlege kjeldekritiske mål, dei er få og relativt eventyrtrega. Det er likevel ikkje grunn nok til å Olav bli stående i skuggen. Når det gjeld Olav, har vi nemlig meir enn berre norsk-islandsagamateriale frå 11-1200-talet. Han ei framfor alt omtala i engelske kjelder frå 1000-talet. Vi har eit spesielt minne om han: ein avtale mellom han og den engelske kongen, Ethelred II. Avtalen er datert til slutten av 994. Denne avtalen, som finst i ein større tekst på gammalengelsk, latin og tysk, har tilleggare ikkje vore omsett til norsk. Han har vore drofta av historikarar, men ikkje blitt tillagd særlig vekt. Han er så vidt nemnd i den norske samlinga av gammalnorske dokument.

Eit unnatak er Narve Bjørgo i det første bandet om norsk utanrikspolitisk historie, *Selvstendighet og union: fra middelalderen til 1905* som kom i 1995. Han har lagt ei skisse av «tryggingspolitiske» og «utanrikspolitiske» forhold frå norsk hald andsynes den tids Nord-Europa: Nordsjø-bassenget, Østersjø-området, Dei britiske øyane og vestervavrøyane. Gjennom verket sitt skaper Bjørgo ei forståing for at nordmenn alt for 1200 år sidan tenkte «geopolitisk» i høve til omverda. Dei hadde nok ikkje berre militærstrategiske interesser, i første rekke knytt til «marinen» – vikingskipa. Interessene galdt og handelsmessige forhold og politisk makt for dei største hovdingane og kongsemna. Eit godt døme på dette er Håkon den gode – som Harald Hårfagre sende til politisk og kulturell fostring hos den engelske Europa-orienterte kongen, Adelstein. Ein annan indikasjon på desse interessene er det utbygde og snogge speidarnettverket nordmennene hadde. I dag kallar vi slikt etterretningssvesen. Om norske etterretningsfolk for nokre år sidan kunne sei at Noreg var ei stormakt på etterretningssida under Den kalde krigen, så kan ein sei at same om etterretningssystemet langs Nordvegen for tusen år sidan. Ein del av suksessen til «vikingane» var bygd på snogg og sikker innsamling av etterretningar. Det var eit naudsyn, då dei ofte var underlegne i tal.

## KRONIKK

Då Olav Tryggvason dukka opp i samtidskjelda *The Anglo-Saxon Chronicle* (som delvis er tilgjengeleg på Internett, mellom anna på <http://sunsite.berkeley.edu/OMACL/Anglo/>), er vi inne på 990-talet. Den tids *latiniserte* namneform av Olav var *Anlaf*. Den norske vikinghovdingane var snare til å nyttja latinsk skrivemåte ute i Europa, noko Gustav Indrebro har gjort eit poeng av i *Norsk Målsaga* (1998). Olav var på 990-talet ein mann i midten av 20-åra. I følge tradisjonen hadde han alt fare i viking minst ett tiår. Då han viste seg i dei engelske kjeldene var han alt ein roynd krigarhovding, med plyndring og herjing lange kystane i Nord-Europa bak seg. Han var nokså visst ein av dei største krigsfyrstane på den tid og hadde alt røva seg store rikdomar i gods og gull.

På 990-talet fall altstå augo hans på England. Han slo seg saman med ein annan og mektig krigsfyrste, danekongen Svein Tjugeskjegg. Saman herja dei den aust-engelske kysten så det engelske kongedømet skaka i samanhengande. Ei tid truga dei to «sambandsbrørne» med å ta London. England valda og gode råd var dyre. Her kom den engelske kyrkja inn i biletet. Alt den gongen hadde engelskmennene utvikla ei tidleg form for «appeasement»-politikk – forsoningspolitikk. Dei kjøpte seg ofte fri frå vikingat ved å betale løysesummar i sylv. Kyrkja hadde klok rådgjevarar for kong Ethelred. Dei engelske geistlige forandra det skrekkelege trugsmålet frå dei danske og norske krigarane til ein offensiv tanke: Kva med å splitta dei to krigarhovdingane Olav og Svein – den eine nordmann og den andre konge for danane?

For den sterke engelske kyrkja var det eit viktig prosjekt, av di danane kyrkjepolitisk låg under «tysk» interessesfære. Dermed kom det dåverande danskkontrollerte Noreg under tysk kyrkjekontroll. Ved å Olav Tryggvason ein svar pengesum kunne kyrkja splitta danar og nordmenn. Men ein viktig ting til: Dei kunne forhandla med Olav og få han til å bli forkjempar for ei norsk kyrkje – knytt til England og ikkje til dansk-tyske interesser. Dermed ville England også setja danar og nordmenn opp mot kvarandre og vinna kontroll over sin egen kyst. Ideen var glup, men hadde ei problematisk side: korleis? Her kom spørsmålet om løysepengar inn.

Krigsfyrstar som Olav hogg ikkje berre rundt seg med sverdet. Eg meiner at Olav har fått for dårlig ord på seg her. Valdsbruk var så vanleg at han neppe skilde seg så kraftig ut som sogene fortel. Studerar vi sager og andre skrifter, ser vi at krigarhovdingar som han som regel først vissste å utnytta forhandlingskortet, etter å ha sikra seg opplysningsar om fienden. Kunne dei pressa offeret for gods og gull, foretrakke dei det. Dette vissste engelskmennene. Dei kjende også til at krigarhovdingane ofte skilde lag, alt etter som avtala og tilboda var.

På dette feltet inneholdt *Den angelsaksiske kroniken* ei stutt, men storstilt skildring av korleis engelskmennene prøvde å splitta Olav frå Svein Tjugeskjegg i 994. Gjennom den nøkterne teksten kan vi sjå føre



KJØPTE SEG FRED MED OLAV:  
Engelsk Kong Ethelred. (Ukjend kunstnar)

oss korleis kong Ethelred sende ein forhandlingsdelegasjon til Olav, der han låg med flåten sin ved enden av Themsen. Dei overtydde Olav om å møta Ethelred for å tinga om fred, uavhengig av Svein. Men Olav var ikkje trygg på ordet deira. Difor laut engelskmennene stilla nokre av dei fremste mennene sine som gissel for Olav. Eskortert av ryttarar og vimplar blei Olav først motteken av biskopen til kongen. Biskopen leia Olav fram for kongen sjølv. Spora av eit diplomatisk ritual er nedlagt i samtidskjeldene: «Ethelred tok imot han frå biskopens hand og gav han umåteleg med kongelege gaver».

Kjeldene er noko ukjare om Olav alt var døpt til kristendommen, eller om han faktisk var døpt før han inngjekk ein avtale med den engelske kongen. Det er iallfall visst at Ethelred ikkje kunne inngå ein sentral maktpolitisk avtale med ein ikkje-kristen krigsfyrste. Etter tingingar som truleg strekte seg over minst to månader, vart dei to leiarane samde. Semja er fascinerande lesnad. Gjennom 19 punkt regulerer ho ulike forhold mellom den engelske kongen og Olav Tryggvason. Nokre av punkta kan seiast å ligga på nivå med moderne folkerett. Blant anna står det at dersom nokon av partene røvar gods eller skip fra folk som er omfatta av avtalen, skal gods og skip leverast tilbake. Det fanst òg vilkår for vederlag ved det partene definerte som drap.

Engelskmennene skulle gje Olav ein stor sum i sylv og anna gods. Vilkåret var altå at han drog til Noreg og aldri meir herja engelske kystar. Den engelske kroniken legg til: «Då lova Olav at han aldri skulle koma med ufred til England, og den lovnaðen heldt han sidan.» Ser vi på statistikkar som er laga over vikingatak, ser det faktisk ut til at den eng-

## ORDSKIFTE

# Dialektar, nynorsk og verdiar

Mangfaldet av dialektar her i landet er talt nynorsk. Såleis er det nynorske skriftmålet bore oppe av klingande, syngande, vaker og variert norsk tale. Dette norske skriftmålet har dermed gode roter, og derfor er det viktig for oss alle å ta vare på dialektane og nynorsken i kunst, kultur og i noskoppelaringa. Derfor må vi styrke dialekt-

**YTRING**

bruk og nynorskbruk i skole og kulturliv. Nynorsklaget utfordrar alle gode krefter om å vere med.

Dialektar vår fortel kor vi kjem frå og dermed noko om kven vi er. Derfor er dialektan ein del av identiteten vår, og hets av dialektan er

hets av mennesket som snakkar denne dialektan. Det nynorske skriftspråket gjev uttrykk for det som er felles for norske dialektar, og vi som snakkar norsk, har meir av språket til felles enn det som skal oss.

Negative haldningar til dialektar bygger på fordonnar om at til dømes dei som snakkar Oslo-bokmål, snakkar betre, rett og «norsk».

Ingen vil forsvara slike haldningar offentleg, men somme bygger språkpolitiken sin på den slags. Derfor får ikkje nynorsk sleppe fram på fritt grunnlag som skriftspråk over heile landet og på alle samfunnsområde. Ein slik språkpolitikk høyrer fortida til.

*Kine Hellebust og  
Liv Ingebrigtsen,  
Nynorsklaget*

## Røyk ut reven!

I postverket er dej til vanleg flinke til å bruka både nynorsk og bokmål, men stundom stikk ein rev seg fram slik at eit framfør opplegg ikkje fungerer.

Ei vanleg form for språkleg jamstelling er å prenta nynorsk på den eine siden av arkjet/papret og bokmål på den andre siden. Så kan folk velja, og alt er greitt.

Men det går an å øydeleggia eit stikk opplegg på ein enkel måte ved å lima det stive underlaget mot nynorsk-sida. Då vil alltid bokmålsida ligga klar til bruk. Og slike fungerer det. Og slik har det vore i årevise.

**YTRING**

Eg vil med ein gong be om at ikkje nynorskfolk går til postkontoret og skjeller dei ut fordi dei ikkje riv av underlaget og snur den «rette» sida opp når dei arbeider på eit kontor der folk flest bruker nynorsk. Vi kan ikkje vente at dei skal øydeleggia blokka slik at ho blir «utan feste». Heller ikkje kan vi vente at dei skal riva av eitt og ett ark og snu den «rette» sida opp. Ein slik framgangsmåte vil øydeleggia det gode tilhø-

ved mellom ekspeditør og kunde. Og nynorsken vil samleig bli ei plage for dei som arbeider på postkontoret. Det er ikkje meiningsa.

Mange vil seia at dette er berre pirk, og vi må tolka dette. Eg forstår den tanke, og vi skal vera varsame slik. Men kva med luringen som med sine enkle knep, har sett nynorsken utanfor og øydelagd heile opplegget? Og slik har det vore i flere ti-år, trur eg.

Bør vi tola den slags «pirk»?

Postverket er positiv til likestilling, og vil kanskje koma til å løysa problemet

ved å lima stive underlag mot begge sider av ei blokk, og med tydeleg tekst, «Nynorsk» og «Bokmål», utanpå.

Men så lettint burde dei ikkje sleppa ifrå det.

I staden burde dei no i neste ti-års-bokt lima det stive underlaget mot bokmålsida. Det kan vera ein del av eit såkalla «prosjekt» der forskarar kan finna ut meir om språkleg toleranse og intoleranse i landet vårt. Dersom einkvan skrik opp, skal vi då sjå på det som ikkje?

*Ingolv Vevatne,  
Etne*

Norsk språkråd skal på årsmøtet 3.-4. februar gjera vedtak um ny rettskriving for nynorsk. I framleget frå fagnemndi gjeng ein inn for å strjuka ei rad tradisjonelle nynorskformer, både frå læreboknormalen og den vide rettskrivinga. Millom formene som stend for hogg er fleirtalsformi *mennar*, den serskilde bøyginga av ord som *auga* – *augo*, tvostava infinitivat av typen *draaga* og *lata*, partisippformi *slege*, pronomenet *honom* og ordformi *fjod*.

Dette er alle former som hev lang tradisjon i nynorsk skriftmål, og som hev stor utbreidning i målføri, og som på ulik vis representerar grunnssystemet i norsk mål.

Medan bokmålet fekk oppreiessing for sine tradisjonelle former alt med rettskrivningsbrigdet i 1981, ser det ikkje ut til at nynorsken skal få det denne gongen heller, snarare tvert um. I staden for å gjeva nynorsken den stedleiken og samanhengen han so sàrt treng, fører fagnemndi vidare den avnorskings- og tynningslinja som hev lege til grunn for normeringa av målet vårt i store deler av dette hundradåret.

Fram til nyleg hadde fagnemndi også planer um å taka bort den serskilde hokynsformi av adjektiv på -en, som i *ei vaksi drák*, som no hev sideformattus til liks med dei hine informene. Jamvel um fagnemndi hev varsla attenhetdøg på dette punktet, er det forvitnelegt å sjå korleis dei argumentera for eit svore brigde. I Grunnleggninga av framlegg til *ny læreboknormal for nynorsk* skriv leidar i fagnemndi, Jan T. Faarlund:

«Hokynsformen på -i er svært lite bruk i skrift, og dessutan systemstridig (mi utheving), i og med at adjektiv elles etter regelen har same form i hankjonn og hokkjonn». Sanningi er at ho slett ikkje er systemstridig, men systemrett. Adjektivi som endar på -en er ei serskild grein adjektiv som vert bøygd i samsvar med substantivet dei stend til; ei vaksen gut, den vaksne guten, ei vaksi drák, den vaksne dráki. Ein skulde tru at Faarlund som professor i nordisk målvitskap visste betre, dersom det ikkje er eit medvite grep for å skaffa seg eit lettkaupt argument mot det tradisjonstiske målet.

«Utarmingen som går føre seg no er ein urett mot kjeldene til Aasen, mot han fvar Aasen sjølv, og attved det mot alle oss andre som er glade i heimleg mål og kultur, og livsverket Aasen fekk gjera for folk og land. Ser ein litt lenger attende i soga vår, er det òg ein urett mot dei som sette gammalnorsk taalemål i skrift, – som Aasen gjorde det seinare, med norsk taalemål på 1800-talet. Ved å vera det ein er, ta vare på og bruke dei heimlege og gode ein har, er ein til mest giæde og gagn, både for andre og seg sjølv.»

Me fær vona rádslemane legg desse ordi på minnet når dei samlast til årsmøte, og at dei vrakar framleget frå fagnemndi og stoppar avnorskninga av det norske skriftmålet.

Avt auke, ikkje øyde!  
*Klaus Johan G. Myrvoll,  
Høgnorskringen*

# Faarlund er fårleg

**YTRING**

Um desse adjektivi skriv Faarlund vidare: «Med inkjekjonsforma på -ent er det annleis. Ho er relativt vanleg i skrift og i mange talemål, og svarar dessutan til bokmål» (mi utheving). Den tradisjonelle forma *vaksi* er det altsa ikkje so fårleg med, men når det dreiar seg um sammorskformi *vaksent*, som samstundes samsvarar med bokmål – då er det klårt at me lyt vera varsame...

Her avslører Faarlund at sammorskpolitikken framleis før liggja i botn for arbeidet i Språkrådet; jamvel um det ikkje vert sagt beint fram lengre. Før ein ikkje sammorskinnan inn hovudbyri, skal han turast inn bakvegen, og då med det påskotet at ein vil skapa meir «einskap» i det elles so rotute nynorskhuset. Einskapstengjingi å Faarlund, som fører til at alt som finst att av sermerkt norsk tilfang i nynorsk, skal støystast ut, må segjast gjera honom til ein färleg mann for nynorsk. Dersom Faarlund og meiningsfellane hans fører hjá fritt med nynorsk-normi ottast eg at me um fær år stend att med ein nynorsk som er ribba for alt som sermerker honom som eige mål. Dei er på god veg.

Um denne måltynninga skrev austfoldingen Kristian Strømshaug i eit brev å Norsk språkråd i fjord haust:

«Utarmingen som går føre seg no er ein urett mot kjeldene til Aasen, mot han fvar Aasen sjølv, og attved det mot alle oss andre som er glade i heimleg mål og kultur, og livsverket Aasen fekk gjera for folk og land. Ser ein litt lenger attende i soga vår, er det òg ein urett mot dei som sette gammalnorsk taalemål i skrift, – som Aasen gjorde det seinare, med norsk taalemål på 1800-talet. Ved å vera det ein er, ta vare på og bruke dei heimlege og gode ein har, er ein til mest giæde og gagn, både for andre og seg sjølv.»

Me fær vona rádslemane legg desse ordi på minnet når dei samlast til årsmøte, og at dei vrakar framleget frå fagnemndi og stoppar avnorskninga av det norske skriftmålet.

Avt auke, ikkje øyde!  
*Klaus Johan G. Myrvoll,  
Høgnorskringen*

## LYSING

**NYTT OPPLAG! 7500**  
**FRODE GRYTTE**  
**BIKUBESONG**

VINNER AV BRAGEPRISEN 1999  
Nominert til Nordisk Råds litteraturpris, Kritikarpisen, P2-lytтарane romanpris

Roman • Innb. 326 sider Kr 322,00

Samlaget



<http://www.samlaget.no>

## Om et varslet mord

Her er ein politisk freistnad på «seia i frå», å samla motstandarar – «av adle slag» – for å avvisa siste samnorskframleggjet frå Norsk Språkråd, ved nynorskseksjonen. Utgangspunktet mitt er at eg ser på den forestående målrevisjonen (februar 2003) frå Språkrådet, som eit siste pekk frå det haldet, etter at Stortinget i haust hev gravlag «sammorskparagrafen». Synderegisteret å språkrådet burde få samnorskmotstandarar på tå hev. Kva pokker skal ein med sammorskparagrafane, når filologane – på vitskapleg grunnlag – kan fortelje at «folket i kulturgrena» no både i tale og skrift gjer som dei tildegar – «ex cathedra» – «am strengsten» vart tilsagede? Tida for hausting av tiars sánað er komen. For ikkje sant; folket siger og skriver «arfaring» for røynde, «lav» for låg, «skjebne» for lagnadt, og «komme(r)» for kjem. Og bruken av distongar og palataliseringar (slå opp!) smáminkar. Sjá! Slik skapar gryting og vellæte i nynorskseksjonen i Norsk Språkråd. Og ein stakkars språkbrukar vert både or og baskjær, og «likar på leiken illa». Han spor: Kva er vitsen med to nál når du snart lyt lesa ei halv side for du veit um du les nynorsk eller bokmål?

Jada! Enno finst her målmerkle, med å kalla, og enno finst her stabukkar og vrangpeisar som underteikna, som legg seg på tverro og før godifolk til å harka og spørja: «Gagnar dette nynorsken?» Eg spør sjølv det same: Gagnar det nynorsken å leggia seg flat for Guden i Tida? Kva hjelper alt snakket um å skriva som du talar, når me alt som born lærer å tala som frogntantene i barnetimen? Nynorsk er eit framodla mål, «sammennaren» for dei norske målføra. Det er ikkje som «dialektbrukar» du sit med den nynorske fasitnen; som dialektbrukar lyt du både «ta og gi».

Mangt og mykje hev komme inn i nynorsken frå andre målføre enn dei sunnhordlandske, tru ikkje anna. Sjá på nynorsken som ein landsens dugnad, der målmeisteren Ivar Aasen svinka takstrollen. Dei nærsynte filologane i Norsk Språkråd driv med språkleg lobiomi; med atlattne augo rører dei um på ein heilskap som ein gong vart boren uppe av visjonen um det norske, knytt til folk og landskap og den – kannhenda – illosiske drømen um å nå fram til eit sjølvmedvit «der ein smidde sin eigen lagnad».

Spørsmålet som twingar seg fram, er um kva me hev å vinna på å «leva i harmoni med Utviklinga», utan å skjegla til den kulturelle tradisjonen som skapte oss som folk millom verdens folk og nasjonar. Eg for min del set min lit til kjerringa mot straumen – i dyrk alle!

Vincent Eye Færavaag,  
Stord

## Kritikklaust om Goldhagen-kritikk

Ingvald Aarstein har (Dag og Tid 14. desember) lese omtalen min av Goldhagens bok *A Moral Reckoning* (Dag og Tid 23. november) slik Daniel Goldhagen leser Bibelen, i boka si om den katolske kyrkja si rolle under Holocaust. At Aarstein ikkje har sett spor av ironi når eg omtalar Goldhagens heilt hinsidige krav om at den antisemitiske Bibelen må skrivast om for at den katolske kyrkja skal gjere opp for seg, kan eg berre ta til etterretning. Verre er det å diskutere omtalen min av ei bok Aarstein ikkje har lese («og kjem truleg ikkje til å gjere det heller»), men som han likevel skrakkert omtalar innhaldet av, bygd på annanrangs kjelder, det vil seie på andre leesar sine subjektive karakteristikkar av boka. På den same måten omtalar han ei anna bok han ikkje har lese, Goldhagens *Hitler's Willing Executioners*, men her har Norman Finkelstein tydelegvis gjort jobben for han, gjennom det Aarstein kallar ei «radbrekking» av boka. Aarstein har vidare ukritisk skukt ein kommentar Eline Lonnå skrev i Klassekampen 8. november, der ho påstår at Goldhagen «underbygger... sin sak med kollektivt å stemple katolikker (og stort sett alle andre kristne) som antisemitter». Det er positivt feil, ettersom Goldhagen er konsekvent mot omgrepet kollektiv skuld, så vel for jødar som for katolikker. Lonnå skrudd dessutan at Goldhagen-boka kryr av feil, utan å vise til ein einaste ein, utanom det ho kallar «kardinalfeilen». Det er den feilen i ein bilettekst som Aarstein mei-

ner eg har blåse stort opp, for å gjere narr av kritikken mot boka i Tyskland. Lonnå meiner dessutan at Goldhagen er så ekstremistisk at han går den historiske revisionismen sitt ærend. Sidan det er Norman Finkelstein, den omstridde forfattaren av *The Holocaust Industry*, som einskilde Holocaust-nektarar har trykt til brystet sitt, er det ein mildt sagt merkeleg påstand.

For to år sidan skreiv eg sjolv om Finkelstein-debatten og om ei anna viktig bok, Peter Novicks *The Holocaust In American Life*, som viser korleis Holocaust frå å vere ei politisk ikkje-sak i USA til langt ut på sekstalet, har spela ei stor og sterke politisk rolle (det største museet i Washington no er ikkje for dei utrydda indianarane eller slaveriet i USA, men for Holocaust). Både Finkelstein og Novick får sjølv sagt gjennomgå av Goldhagen, saman med Hannah Arendt, Jean Paul Sarre og sjovlaste Raul Hilberg, ein nestor blant Holocaust-historikarane! Eg ser på Goldhagen og Finkelstein som ekstremitetepolstar i denne debatten. Difor gjeld det å ha ein kritisk distans til begge.

Aarstein listar opp ein kata-log Goldhagen-kritikkar som har karakterisert boka til Goldhagen, men kvar er dei faktiske historiske feila? Matthias Dobrinski meiner (etter Aarsteins attigjeving) at Goldhagen skuldar den katolske kyrkja for å ha formulert og breidd ut den «eliminatoriske antisemittismen» og ho vart ein «medskuldig, sågar ein medsamansvoren

i Shoah». Goldhagen skriv at spørsmålet om utrydding vart diskutert i det elles sterkt antisemittiske katolske Vatikan-bladet *Civilità Cattolica*, men at Vatikanet til slutt avviste det. Men korleis gjekk det an å i det heile tatt ta det opp til diskusjon? For kva andre grupper hadde det vore mogleg? Det er det retoriske spørsmålet til Goldhagen (side 84), som gong etter gong understrekar at han sjølv sagt ikkje set likskapsstøt mellom Vatikanet sine forsoningar og Holocaust, *utryddinga*.

A lese Aarstein er ein studie i det omtrentlege. Han skriv:

«Hovudpåstanden i Hitler's Willing Executioners er *svidt* og forstår (utehva av meg, R.H.) denne: Fordarainga på masse-

mordaksjonane mot jødane i åra 1941-45 er å finne i den «eliminatoriske antisemittismen» som var ein allment utbreidd mentalitet i det tyske folket. Tyskarane hadde jødane, difor hende Holocaust. Like enkelt i boka om den katolske kyrkja: Det var to turen år gammal og stadiig brennande katolsk antisemittisme som fyrt opp under krematoriumane i Auschwitz». Framstillinga av innhaldet i *A Moral Reckoning* er, som alt påvist, feil. Når det gjeld *Hitler's Willing Executioners*, kommenterer Goldhagen debatten i kjølvatnet av den boka, i forordet til den sista boka. Han skriv at han aldri har gjort det tyske folket kollektivt skuldig i Holocaust. Han aviserer kollektiv skuld som prinsipp, for det frir den einskilde frå det moralske ansvaret sitt. Politiske, religiose

og kulturelle institusjonar (som Vatikanet) må svare for seg, einskildmenneska for seg. Difor held Goldhagen fram som foredome dei rettssakene tyske domstolar har ført mot tusenvis av tyskarar opp til denne dag, eit undervurdert kapittel i det tyske oppgjøret. Underdelen på *Hitler's Willing Executioners* er *Ordinary Germans and The Holocaust*. Goldhagens påstand er at utan den *mediene* og *vilje* oppslutninga frå ein stor del av vanlege tyskarar hadde ikkje Holocaust vore gjennomført. Det er eit syn nyare Holocaust-forsking sluttar opp om. Det viser historikaren Odd-Bjørn Fure i ein stor artikkel i Nytt Norsk Tidsskrift 2/2002, trykt i samandrag i Dag og Tid 17. august.

Når det gjeld den norske kyrkja, er det eit faktum at ho aldri hadde ei slik rolle i berginga av norske jødar som Goldhagen påstår i boka si. Men til og med når eg peikar på ein faktisk feil i boka til Goldhagen, brukar Aarstein det til ein moralisk tirade mot meg.

Eg har sjølv ei rad kritiske innvendingar til Goldhagen,

ikkje berre i bibelespørsmålet

(ein freistnad på å oppheve skj

naden mellom religionane) og

når det gjeld det politiske opp

gjøret for Holocaust og synet på

sionismen og staten Israel. Men

dei underliggende historiske

fakta om Vatikanet sitt svik

under Holocaust, og det mang

lande oppgjøret etterpå, står

fast. Det vil også Aarstein finne ut, om han heretter les dei

bøkene han diskuterer.

Roald Helgheim

## Kleiva og Søyland satsar på eit taparkort

I Dag og Tid nr. 49 hevdar Turid Kleiva og Aud Søyland at 1938-rettskrivinga med «ein læreboknormal og sideformer til privat bruk» var eit kompromiss mellom i-målsfolk og tilnærmingssfolk. Det er ikkje rett. 1938-rettskrivinga bygde på tilnærmingstanken og for ille med mykje som mange – ikkje berre i-målsfolk – hadde underleg kjært. For tilnærmingssfolk var ho eit stort steg i rett leid.

Tilnærmingstanken er òg sterkt framme i den gjeldande kæreboeknormalen fra 1959. Den som ein systematisk brukar dei bokmålsnære formene i den gjeldande nynorsk-rettskrivinga vil ein få ein svart bokmålsprega nynorsk:

- fortid på [-te]: Han kjente henne ikkje.
- linne presensformer som [drar, tar, lar]
- linne partisipp som [dratt, tatt, lat]

- j-lause former som [å tenke, å bygge, å suke, ei rekke, ei slekje]

- monofong i staden for diftong: [strømme, dramme, grønne, strø, drom]
- einskildord som [naen, bare, enten, bildet], nye, [giore, mulig]

Dette er ein del av den rettskrivinga som Kleiva og Søyland tykkjer er eit nytig kompromiss. Men bokmålspresset og -prestisjen gjer at bokmålsnære former har ein tendens til å vinna fram i nynorsk i dei tilfella det er valfridom. For nynorsk-strategane er det og viktig å tenkja over at fleiretal av dei som lerer nynorsk i dag har bokmål som skriftleg hovudmål og ein heil del av desse skal seinare skriva nynorsk i embete medfor. Dessutan flyttar folk i dag meir enn for - frå det eine dialektområdet til det andre, frå yrkesmiljø til yrkesmiljø. Talemålet vert påverka av dette og «naturelleg talemå» utviklar seg meir og alle kan kjenna seg heime i.

Arbeidsprogrammet til Norges Mållag seier at sammorskparagrafen bør strykast i vedtekten for Norsk språkråd. Vil Turid Kleiva og Aud Søyland halda fram med

sammorsk-politikken etter at Oslo tingsetjing no har fjerna sammorskparagrafen?

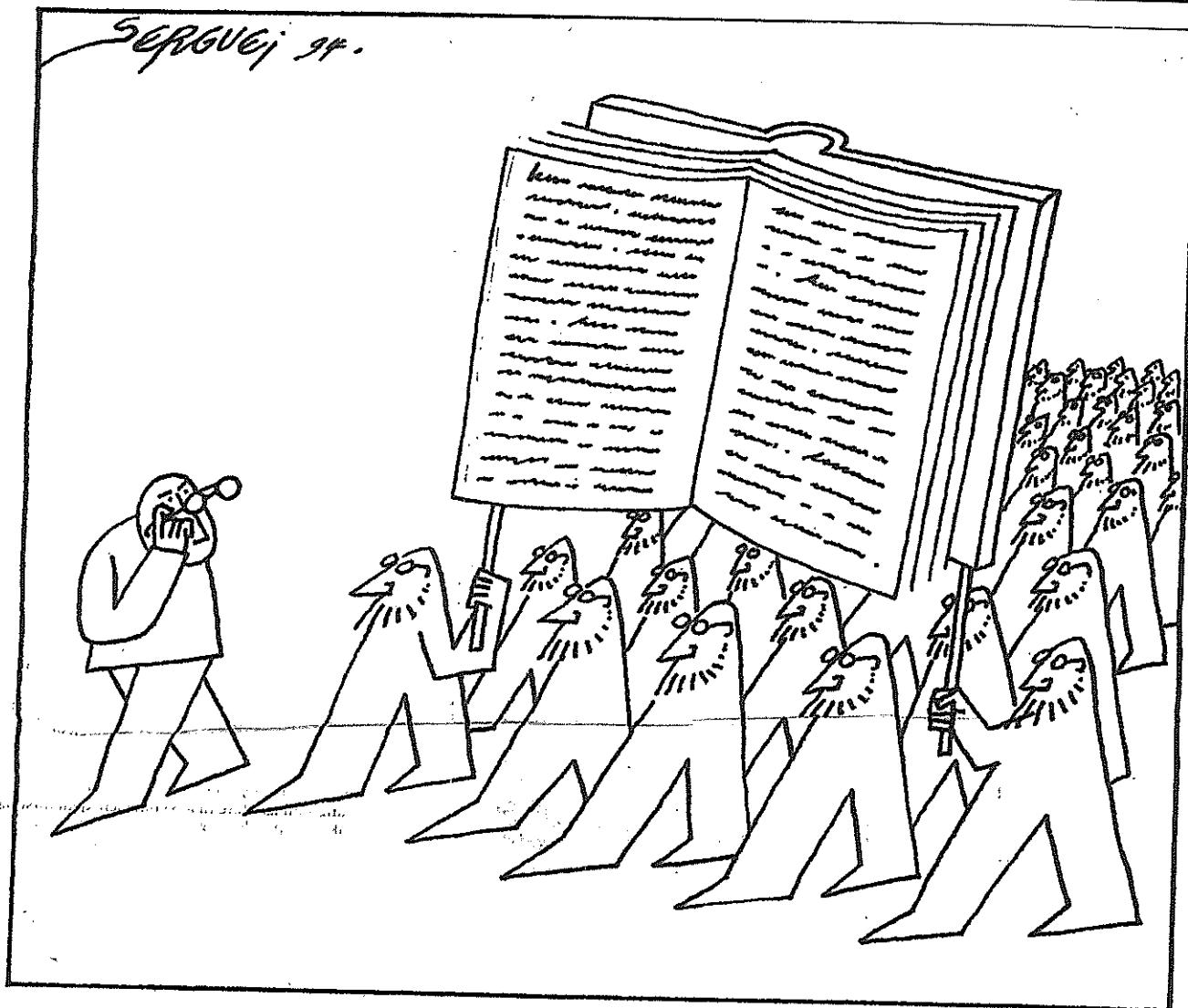
Bokmålet står fram som eit stabilt mål, og opnar no for leiletradisjonelle former som til dømes *tyve* og *svy*. Bygden vert jamstelt med *bygda*, og barnene med *barna*.

Det vil då vera ei skam for nynorsk om ikkje det i-målet som i den gjeldande rettskrivinga er stengt inne i klammer vert teke inn i norma som jamstalte former. Det vil ingen skade gjera. So far framtidia visa kva styrke det har. Dessutan må den systemrette skrivemåten med ji ord som *teukjing* og *legging* innferast som einaform.

Dersom nynorsk skal få ny framgang, må han stiga fram med ei tydeleg norm og soleis få den prestisjen han treng og forteiner.

Arvid Langeland,  
leiar i Voss inndøllag

## ESSAY

M  
g  
F

rar denne skrifta trur på. Det er nettopp det. Hos Kjærstad handlar det meir om å tru enn å forstå. Så kan ein sjølvagt diskutere kva som er viktigast. Er det viktigast å forstå livet eller tru på det? Ole Brum og Aristoteles vil svare ja takk, begge delar. Men livet er hierarkisk. Det viktigaste bør trone på toppen. Hierarki er lik prioritering. Prioritering er å føretrekke. Prioritering er lik moral. Er det trua eller forståinga som er det viktigaste?

**K**jærstad er kjent for å vere kunnsapsrik, kald og kalkulerande. Det er ikkje sant at han skriv kaldt, og kunnskapane og kalkulasjonane står ikkje i vegen for den gløden som brenn stille under skrifta hans. Kjærstad er kunnsapsrik og lagar lærerike bøker. Men dette gjer ikkje bekene hans kalde og vanskelege. For det er ikkje forståing og kunnskap som er målet, det er tru. Åltå er det patos og naïvitet som er styrken til Jan Kjærstad. Og for ein styrke. Ein bli jotruande av å lese han. Den naive optimismen og den patetiske trus på skrifta og kunsten, gjer at Kjærstad i det vesle landet Norge skriv bøker på omkring eit halvt tusen sider som dei færreste har tid til å lese. Og nesten kvar einaste side handlar om å styrke trua på det nytta å skape forteljingar.

Romanane hans handlar om å lage romanar, og ikkje berre romanar, men bilde, strukturar, kunst som folk kan sjå liv bli til i. Det er ikkje berre denne trua på kunsten og romanen som utgjer det patetiske og optimistiske perspektivet i Kjærstads bøker. Kjærstad er like mye på jakt etter å finne, eller ikkje finne, men styrke, dyrke og forvalte trua på mennesket. Mennesket er ikkje ei forteljing. Derfor er heller ikke Kjærstads forteljing om Jonas Wergeland eitt kapitel, men to feite mursteinar av noen bøker. Legg

berre merke til kor smitta eg er, viiss «smitte-effekt» har noe med litterær kvalitet å gjøre? Eg? Ein lang-sam poesileas som har vanskår med å lese tekstar med fleire personar enn eitt diktareg. Eg er smitta av magien i Kjærstads forteljingar og har fått trua på den trua som romanane er skrivne på.

**L**esing har med tolking å gjøre. Det handlar mellom anna om å sjå samanhengar. Når ein er kornen til side 204, kan ein plutselig forstå noe som stod på side 101. Skriving har med tolking å gjøre. Ein romanfotfattar tolkar reyndommen på ein annan måte enn historie-professoren. Nå forstår eg endeleg kvisor eg skulle møte ein professor i moderne historie for noen år sidan, tilsett ved vårt eldste universitet, dyktig kar, flink til det han var flink til, tolke historia og skrive henne ned, og det var ein kveld eg sat i kafeteriaen på Schaffergården i København med denne professoren i moderne historie at vi kom i snakk om det han hadde som arbeid i verda og det eg dreiv på med der eg sat med ei flekkete utgåve av ei lita bok skriven av ein poet som eg ikkje kunne forstå at folket kunne klare seg utan. Og dette med at folket ikkje kunne klare seg utan poeten, tenkte eg trass i at eg visste at ei diktboek vanlegvis ikkje sel meir enn i 200 eksemplar, og da har kjærastar, venner, foreldre og besteforeldre kjøpt meir enn ei bok kvar, visste eg. Det var da professoren sa til meg at han rett og slett ikkje tok seg tid til å lese skjønnlitteratur. Det skjedde for mye innanfor hans eige fag, sa han. Det var nesten uråd å halde oversikt over sitt eige vesle fag. Trass i at han «berre» var professor i moderne historie, historia frå vårt eige hundreår, var det kvar einaste veke eit lass av bøker og artiklar han måtte lese for å halde oversikt over

sitt eige vesle fagfelt. Det var tolkingar av hendingar og tolkingar av tolkingar av hendingar og tolkingar i det vide og det breie av den moderne historia som han var nøydd å følgje med i, sa han. Og det er først nå eg forstår, etter å ha lese Kjærstads to siste romanar, at eg skulle treffe den professoren den gongen for noen år sidan, professoren som sa at han ikkje las skjønnlitteratur, for at eg i dag skal forstå at dersom eit samferdig bilde av den moderne historia skal bli etterlate til slekter som skal kome, så må noen skrive romanar. Det er plutselig dette eg forstår, eller får trua på når eg les Kjærstad. At eg skulle møte denne professoren for noen år sidan, han som fortalte at han ikkje las skjønnlitteratur, for at eg i dag, etter å ha lese Kjærstad, skal forstå at viiss noen skal forstå oss, tru oss, må vi sjølv gi dei forteljingar som kan forklare oss. Noen må vise oss fram slik vi eigentleg er. Nå forstår eg kort sagt, eller får trua på, at det er heilt nødvendig at kunstnarar som Kjærstad tolkar oss eller perspektiverer oss, ikkje fordi Kjærstad er ein snillare kar og ein betre fortolkar enn min profesorvenn som eg har all grunn til å tru er både snill og flink, men fordi Kjærstad ikkje opererer i ein fagkrins som utelukkande ute etter å forstå. Romanens fagkrins er snyltarens fagkrins, romanen er snyltesjangeren som inneholder både historier, poesi, dramatikk og forteljingar – og det er utelukkande i dette ureine, det er i dette mangfaldet at ein kan ha eit ørlite håp om å ringe inn mennesket og historia. Alt skrytet av Dag Solstad får kritikarane svare for. I Kjærstad-romanens perspektiv blir verda og historia forstått annleis. Her blir livet verkeleg forstått. Her blir livet trudd. Kva skal ein med all verdas forklaringar? Der-som ein ikkje trur på noen av dei?

Atle Christiansen



– Å smile mens en leser inn teksten gir en blid klank i reklamen. Det liker både annonsørene og radiolytterne, forklarer Heidi Kristin. (Foto: Anders Hohnlund)

## Dur og moll...

I Snik/snakk spalte snakkar Studvest med studenter som jobbar ved siden av studiane. Kjenner du nokon med utanleg jobb, ring 55 54 51 48.  
Navn: Heidi Kristin Bærland Furusøl, Russosovjetiske studier grunnfag  
Yrke: Reklamestemme  
Lønn: 500-700 kroner pr. reklame  
Behov for arbeidskraft: Varierende

Jeg har hørt folk karakterisere stemmen min som sensuell. Om den er vakren enn andres er vanskelig for meg å bedømme. Selv synes jeg den har en god klang. Etter et studieår med russisk i St. Petersburg utviklet jeg en kraftfull og variert stemmebruk. Det har vist seg å være en fordel i den jobben jeg har i dag, sier Heidi Kristin Bærland Furusøl.

Vi møter henne på væi til jobb i Radio 1 Byrået, hvor hun leser inn reklamer for det lokale radionetet. Heidi Kristin, som også har erfaring fra andre reklameproduserende bedrifter, har reklamert for det meste: motesforeninger, kommunale trygghetskampanjer, nye plateutgivelser og biler.

– Er det enkelte artikler stemmen din eigner seg

### spesielt godt til å reklamere for?

– Ja, typiske maskuline artikler som biler og sportsutstyr. Til reklamer rettet mot menn pleier det myke, litt hese og ertende stemmeleiet å slå an, ler Heidi Kristin og eksemplifiserer med: "Har du kjøpt deg en ny Honda i det siste?".

– Bruker du reklamestemmen din i andre sammenhenger?

– Sjeldent bevisst. Det hender vennene mine påpeker at jeg har "int på meg radiostemmen", eller at jeg tar meg selv i å prate annerledes på telefonen. Men det er kun i bestemte situasjoner, når det er et eller annet jeg ønsker å oppnå, smiler Heidi Kristin hemmelighetsfullt. Hun nekter for at hun bruker radiostemmen under muntlig eksamen.

– Hvilke utfordringer har man som reklameoppleser?

– Bortsett fra korrekt artikulering og tonefall, er det viktig å variere stemmen sin til det nærmest ugenkjennelige. Slitasje-problemer, at lyttemen gør lei stemmen din, er stor i denne bransjen. Med erfaring fra skoleteater har jeg lært meg å utforme ulike typer og rollefigurer til reklamen. Men dette må skje raskt, ofte før vi teksten fem minutter før vi går i studio.

### – Mener du ofte personer som kan fortelle å ha blitt påvirket av reklame-gingelene dine?

– Ingen jeg kjenner lyter til Puddefjord radio, Radio 1 eller Bergen radio, så det vet jeg ikke. Likevel antar jeg at tekstene mine må ha en effekt; mange blir brukt over flere perioder uten å bli endret på.

– Har du opplevd noen pussige situasjoner i forbindelse med jobben din?

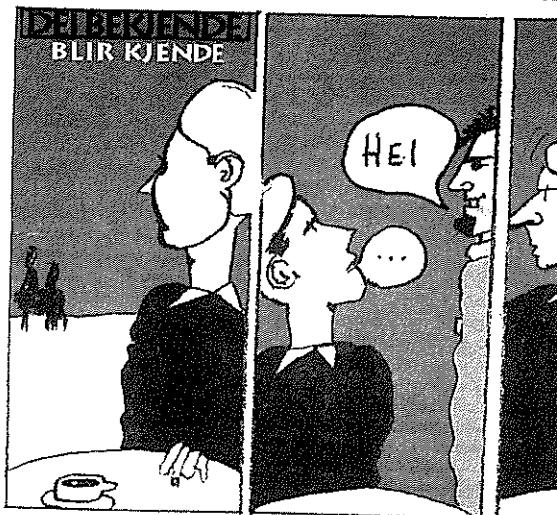
– På en shopping-runde i Galleriet ble plutselig en av reklamene mine spilt over hoyttaleranlegget. Jeg fikk at alle kunne se på meg at det var min stemme som buldret ut over kjøpesenteret. Jeg tror jeg rodet.

– Er det utsikter for at du kan overta etter Knut Bjørnsen i TV-shop?

– Det vil jeg absolutt ikke. Han har solgt seg. Men jeg hadde ikke takket nei til å jobbe som oppleser i TV2. Tekstene til Filmhelg-reklamene kan jeg allerede:

– Vi vet at du liker gode filmer i helgene. Og det får du på TV2!, hermer hun.

LIV JANNIE OMDAL



## SYREHOVUD

K va syns du om acid jazz?



Solveig Haukenes, juss, 2. avdeling.

– Eg irur det er bra ... men eg veit ikkje om eg har hørt det.



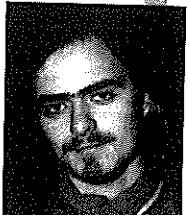
Kjetil Hjertvik, sos. ant, grunnfag

– Følt!



Frode Randal, sam. pol. grunnfag

– Eg veit ingenting om det.



Morten Meyer, adm.org. grunnfag

– Er det ei popgruppe?



Tove Flølo, sos. ok. hovedfag

– Det er livlig musikk... Café Opera-musikk. Og eg veit at det er ein ny klubb som spelar slik musikk.

## Breivik i Arendal

dag åpner Bård Breivik (bilet) utstillingen «MAN MAN i Borrmulfabrikken i Arendal, og tillegner den minnet om far Thomas, som døde så dramatisk på tirsdag. Kinesisk-klingende titelen intonerer arbeider i lakk og stein fra skulptorens opphold i Midtens rike.



## Obstfelders plass

Sigbjørn Obstfelder får sin egen plass i Stavanger: Arbeidet starter 100 år etter at huset Obstfelder ble født i, ble revet i 1899. En idékonkurranse er avholdt, og prosjektet med mottoet «Der hjemme» blir utgangspunkt for plassen.

DAGENS KRONIKK side 31

«Rettssmedisinenes muligheter»  
av Torleiv Ole Rognum

Lars Roar Langslet om 100 års språkkamp:

# – Riksmålet har vunnet striden

– Det er riksmålet som har gått seirende ut av de siste hundre års språkkamp. Paradokset er at det er taperne i denne kampen som langt på vei har fått skrive historien om den norske språkstriden.

Sier Lars Roar Langslet, som nå har skrevet historien om riksmålsbevegelsen i Norge.

Av SINDRE HOVDENAKK

Til høsten presenterer han sin nyskrevne bok om riksmålsbevegelsens 100 år lange historie. Og etter et århundre med opphetet – til tider krigslikegende – norsk språkkamp, kan tida være inne til å stille spørsmålet: Hva er egentlig riksmål?

### Angrepsbølger

– Riksmålet er i sin kjerne selve det norske skriftspråket, slik vi i dag også kjenner det under betegnelsen «bokmål». Det vil si det litterære norske språk, videreført av våre fremste norske forfattere. Med et selvagt unntak for de ny-norskskrivende.

– Men hadde det vært så enkelt, ville vel aldri kampen for riksmålet nådd slike temperaturmessige høyder. Eller som du selv påpeker: fått preg av en langvarig forsvars-kamp?

– Så har da også riksmålet fram til ganske nylig vært utsatt for en nærmest konstant bølge av angrep fra dem som

har villet avvikle dette språket slik vi i dag kjenner det. Det har gitt seg utslag både i en kamp for sammensmelting av de to norske skriftspråkene – den såkalte sammenskriftlinjen – og i gjentatte forsök på å forby en rekke former i det skrevne riksmålet.

– Du hevder et sted i boka at den norske språkkampen ble kunstig forlenget i 40 år på grunn av et språkpolitiske lin-

### Jeskesiftet i Arbeiderpartiet?

– Det stemmer at Arbeiderpartiet i utgangspunktet var et riksmåls parti. Ledere som Christopher Hornsrød, Martin Tranmåsl, Johan Nygaardsvold og Alfred Eriksen var alle riks-målsbrukere. Den som må ta ansvaret for det språklig linjesiftet i Arbeiderpartiet er Halvdan Koht, mener Langslet.

### Statsautorisert

– Han fant det politisk opportunt å videreføre den gamle Venstre-filosofiske språklinjen som en del av arbeiderbevegelsens kulturpolitiske profil. På den måten ble den nasjonalromantiske tradisjonen integrert i en statsautorisert klasse-kampideologi. Det la igjen grunnlaget for den teknokratiske sammorskiftens som

kom til å prege offentlig språkpolitikk på 1950- og 60-tallet.

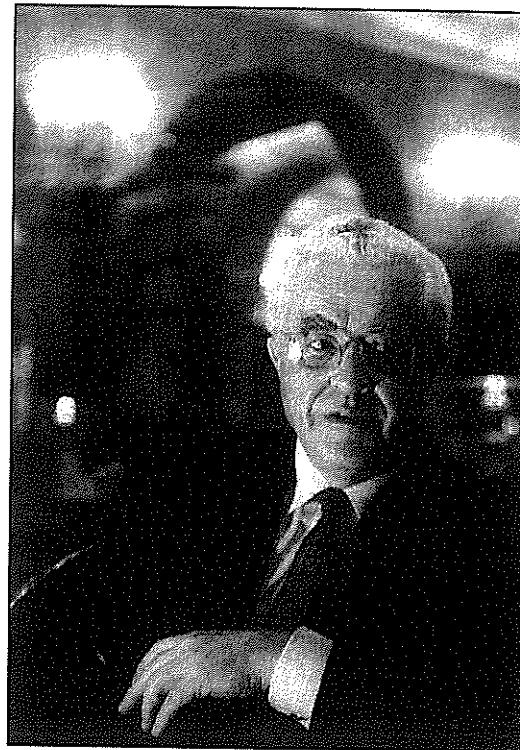
– Du peker på to styrende ideologier i den norske målkampen: evoluksjonismen og nasjonalismen? – I kombinasjon har dette vært de to viktigste ideologiene. Med tanke på at den norske språkkampen har sine røtter i 1800-tallets politiske jordmenn, er det ingen grunn til å bli overrasket over at nasjonalismen ble så avgjørende i denne kampen. Kampen for «det norske» var jo den altoverskyggende i hele det forrige århundre. Når det gjelder evoluksjonisme, legger jeg i det begrepet en idé om at språket er en størrel-

### Ekstremisme

– Det er ifølge deg et tankeskors at det er de norsk-filosofiske lærestedene som har vært den fremste spydspissen i kampen mot riksmålet?

– Det går jo religion i slike ting i Norge. Vi har hatt to store misjonsbevegelser de siste 100 årene: den lavkirkelige lekmannsbevegelsen, og langt på vei selvretrutterende, hovedkvarter ved de høyere lærestedene. Slike lukkede miljøer gir som kjent god grunn for ekstremisme og forvrenge fiendebilder. Men heldigvis er også dette i ferd med å normalisere seg nå, sier Langslet, og avrunder:

– Jeg oppfatter ikke den norske språkstriden som 100 prosent negativ. Men kampens tvangsmidler og nedvurdering av et etablert hovedspråk, er tvers igjennom forkastelig.



**SKRIVER SPRÅKHISTORIE:** Den norske språkkampen ble kunstig forlenget i 40 år på grunn av et språkpolitiske linjesiftet i Arbeiderpartiet, hevder Lars Roar Langslet.

Foto: TOM MARTINSEN

## Et levende språk kan aldri reformeres ovenfra.

**Lars Roar Langslet**  
forfatter

## RADIOTEATRET

Inviterer til  
**DRAMATIKERKURS**

med individuell veiledning og fellesundervisning

Med språket som kamera  
blir hørespillet en film  
i lytternes hode!

Radioteatret vil dele kunnskap og erfaringer med forfattere som ønsker å skrive for radio. Kurset er todelt og skal resultere i produksjonsklare manus. Det forutsettes at deltagerne arbeider med manus mellom kursets to deler.

Tid: 11.-15. oktober og 15.-16. november

Sted: NRK Marienlyst, Oslo

Søknadsfrist: 15. august 1999

Ingen kursavgift

Søknaden sendes: Radioteatret, NRK, 0340 Oslo



VISA FORDELER

## Hotellfordelen LIGGER I KORTET

Skal du ut og reise i sommer, er det massevis å spare på VISA fordelsprogram. Gjennom fordelsprogrammet oppnår du store rabatter på leiebil, hotell, cruiseturister, fly, bespisning, blomster, underholdning og mye annet både i Norge og i utlandet.

Eksempel:  
opp til  
-60%  
rabatt  
Radisson SAS



I VISA fordelsprogram får du tilgang til en rekke gode rabatter og fordeler hos:

AVIS ColorLine Mester Grønn   
Radisson SAS Rica Hotels   
Budget JIURYS   
go MERIDIEN

Ring og bestill dit fordelshefte i dag! 815 49 009 eller på [www.visa.no](http://www.visa.no)

Hvor du vet takkere

Rosa Rønneberg PFA 25

**LOTTERITILSYNET**  
NAUSTDALSEVERD 5 • POSTNRKS 803 • 6301 FØRDE

**Alle lotteri-aktørar må søkje om godkjenning**

I samband med opprettning av eit nasjonalt lotteri-register skal alle som har inntekter frå lotteri-aktivitet søkje om godkjenning innan 1. januar 2002. Soknadsplikta gjeld:

- 1.) Organisasjoner og foreiningar som arrangerer bingo, lotteri gjennom oppstilling av utbetalingsautomat eller anna lotteri med omsetnad over kr 100 000,- pr. år.
- 2.) Entreprenorar som arrangerer lotteri på vegner av ein organisasjon eller foreining, må søkje Lotteritilsynet om autorisasjon.
- 3.) Lokalinnehavar som får godtgjersle for utelege av lokale til lotteri-aktivitet (herunder oppstilling av automat), må søkje om autorisasjon frå politiet i det politidistriktet lokalinnnehavaren har forretningsstaden sin.

Godkjenning/autorisasjon kan berre gjevast til organisasjoner, entreprenorar og lokalinnnehavarar som er registrerte i Einlandsregisteret med eige organisasjonsnummer. Nærare opplysningar får du ved å kontakte Brønnysundregistra, tlf. 75 00 75 00.

Godkjenning/autorisasjon utløyer desse eingangsgebyra:

organisasjon/foreining:	kr 1 000,-
entreprenor:	kr 20 000,-
lokalinnnehavar:	kr 1 200,-

I tillegg kjem kr 300,- i registreringsgebyr.

Lotteritilsynet er eit statleg organ som skal forvalte og kontrollere alle private og statlege spel og lotteri i Noreg. Soknadsskjema kan du hente frå heimesida vår: [www.lotteritilsynet.no](http://www.lotteritilsynet.no). Du kan også få skjemaet ved å kontakte Lotteritilsynet på tlf. 57 82 80 00 eller hos det lokale politidistriktet.

**LOTTERITILSYNET**  
6800 Førde  
28. november 2001

Innlegg av Statkonsult A/S/9/01

## Nokre bøker frå Gudbrandsdalen

- A. Bjorkum: Fem segner frå Vågå og Lom. Kr 40,-
- I. Krokan: Då bondene reiste seg. Kr 200,-
- I. Krokan: Sullam lull. Songar for små og store born. Kr 100,-
- E. Grimstad: Etter gammel. Band I og II. Pr. band kr 120,-
- I. Kleiven: Frå skotteåre. Kr 100,-
- I. Kleiven: Brev til Decordi-Posten. Kr 80,-
- I. Kleiven: Elvesog. Kr 150,-
- Særtibod. I. Kleiven: Artiklar. Bibliografi. Kr 100,-
- K. Janson: Fraa Danskeid. Kr 100,-
- H. Kraabol: Sleger og Gaarder i Gausdal. Kr 150,-
- Lasseens dagbok fra 1777 over en reise i Gudbrandsdalen. Kr 40,-
- Torger Olstdads notebok. Kr 200,-
- E. Storm: Dolaviser. Kr 100,-
- F. Valen-Sendstad: Gudbrandsdalen i middelalderen. Kr 150,-
- Hovdhaugen/Høsas: Gudbrandsdalen gjennom krigsåra. Kr 198,-
- E. Hougen: Åttesoge for Gudbrandsdalen. Band I, II og III. Kr 250,-
- Biskop Herslebs visitasbok 1733-1736. Kr 150,-
- M. Høgsæn: Skrifter med det rare i. Kr 150,-
- O. Kristiansen: Husmannsbruket Guttuhaugen. Kr 100,-
- Gudbrandsdal Historielag/Froslitfjellet. Kr 200,-
- Årbok for Gudbrandsdalen frå 1932-1957 og 1968-2001. Ymse priser.
- J. Espelund: Høvringen. Frå seterstell til hotelldrift. Folk og æter. Kr 150,-
- J. Espelund: Klones i Vågå. Skulen, garden og gronda. Kr 150,-
- Åmund Elveseter: Mi stund i fjellheimen. Kr 275,-
- Oskar Vistdal: Georg Sauerwein - europear og dol. Kr 298,-

Dolaringen Boldag  
Chr. Bruuns veg 1, 2615 Lillehammer  
Tlf./faks 61 25 12 55  
Vi har fleire bøker på lager. Se om bokliste.

Namn: \_\_\_\_\_  
Adresse: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_

## ORDSKIFTE

# Blindgate og røvvarspråk



Klaus (Klaus Johan Gronset Myrvoll) er formann i Ivar Aasen-sambandet og språkleg ligg han til høgre for den nasjonalistiske, men kultiverte málhövdingen Gustav Indrebo, som elles er sjefideolog for den høgnorske fylkinga. I eit innlegg i Dag og Tid 27.10 kommenterte Klaus synsmåtar om språk og nasjonalitet som eg 13.10 la fram under overskrifta «Tragedie og brotsverk i norsk språkplanlegging».

Eg hev eit par punkt til Klaus, som av nasjonale grunnar truleg ynskjer å verte kalla slik i skrifleg ordskifte. Men lat meg først gjera det klårt at «han Knut», som han utan vidare kallar meg, er eit godt døme på den komiske og stundom groteske sekterismen som gjer at høgnorskrøsla fyrebils ikkje vert teknla avlørelig. Slik bruk av fyrenamn i ordskifte er heilt ukjend i tradisjonell nynorsk skriftkultur og er inkje anna enn eit domme på blind og mekanisk aksept av det medieskapte Gro- og Kåre-syndromet som slo igjenom i tabloidpressa på 80-talet. Det er rein sjølvråring å tru at slik «amerikanisering» skrifleg bruk av fyrenamn er i samsvar med det ein konstruerer som norsk sed og serhått. Men懂事 som Myrvoll tykkjer at det styrkjer den nasjonale identiteten hans, vil eg taka omsyn til det og kalla honom Klaus.

Noko av den same mentaliteten hev ytra seg i den maniske og ufjelge trøngen og viljen til nasjonsbyggjande historieforsking av namn i bygdebøker. Blindt og mekanisk hev hundretusen av norske fritt namna sine respektlaust brigda uten omsyn til personleg bruk, soge og historisk dåm. Tek ein spørsmål opp, møter ein stort sett berre innbitten fanatisisme og besservissen. Fortida skal og må på sovjetisk vis forbræterrert ei fellesskap som kan kallast norsk serhått. Lat meg til slutt når det gjeld

namn og nemne presisera at eg ikkje hev noko i mot den oppkallinga som ligg i fyrenamna mine. Eg er dypt Knut Egil av ingen ringare enn min fars dobe og kjære ven, den seinare biskop Monrad Norderval, som òg stilte som fadder. Alle som vil må gjerne kalla meg med fyrenamn, men då må både vera med! (Men i skrifleg ordskifte er det eigenleg ein uting).

So eit par punkt til Klaus om språk og nasjonalitet.

1. Den nasjonalistiske rønien hev brunne som ein feber i hugen til altfor mange av dei som hev skrive om norsk målsoge. Mykje av dette er kvasit-skap på nasjonsbyggjande premissar med bakgrunn i ein meir eller mindre medvitn og feilkanalisiert religiøs kjensle og trøng. Det me treng no er ei hard, barsk og usentimental fagleg sjølvansakning, og der er lovande oppattak til det i ei kveikjande bok av Brit Mehlum: *Mellom Skylla og Kharybos* (1999).

2. Det er ingen roynsler som knyter norske statsborgarar saman i eit sams nasjonalt medvir. Det er eit kaledoskopisk mangfelde av indre og ytre roynsler, tildriv og handlingar, men ikkje noko som konstituerer ei fellesskap som kan kallast norsk serhått. Kva er til domes

den samlede identitetsskapande faktoren i det att anna enn stabile mangfeldet av synsmåtar når det gjeld språk, abort, miljø, sau og rovdyr, feminism, kyrkjek og kristendom, EU, bombinga i Afghanistan, Mette-Marit og norsk innvandrings- og asylpolitikk? Når eg brukar adjektiv som «norsk», «svensk» og «dansk», er det av reink praktiske grunnar og ikkje av di eg sit fast i eit klister av tru på nasjonale serhåtar.

Eit meir detaljert ordskifte om desse spørsmåla vil eg elles rå til at me tek i Vestmannen og Høgnorsknnyt.

Skal Ivar Aasen-sambandet verta ein slagkraftig organisasjon (og potensial finst!) må leidaranane kvitta seg med den nasjonalistiske tvangstryoga og det sekteriske roverspråket som gjer at sume til domes skriv Kveldlandet for Europa, hogkellarar for professor, rita og ritar for skriva og forfatar og tiandemånen for oktober. Det eg ottast er at Klaus og dei andre «klausianarane» hamnar i ei blindgate og at han sjølv for å stetta den tjodlege giren sin krev namnbyte og ein vakker dag stend fram som han Tjodolv Myrvoll.

K. E. Steffens,  
fyrsteamanuensis  
Høgskulen i Buskerud

## Rart at Oskar Vistdal skriv (*«fordekt»*) sjølvbiografi?

Vi skjøner alle at Oskar Vistdal etter fleire stutte engasjement som «laustilsett» språklarar ved fleire nordiskmåljo både i Noreg og utlandet er djupt vonbroten fordi han aldri har fått fast tilknyting til noko nordisk-institutt her til lands - i motsetning til andre «laustilsett» som har kvalifisert seg (med doktorgrad eller tilsvarande) for slike arbeid. Han om dét! *Til lesarane* kan eg opplyse dette:

1. På instituttet vårt har vi på språksida fire fast tilsette, to professorar og to med førsteamanuensis-kompetanse. I tillegg har vi ein amanuensis-vikar i språk - med så lang undervisningsroynsle at han går av med pensjon til jul! I litteratur har alle dei fire tilsette forskings-

kompetanse, tre har skrive doktoravhandling. I tillegg: Alle tilsette har pedagogisk kompetanse (som for øvrig er eit tilsettjingskrav ved alle universitet) og til dels svært lang undervisningsroynsle.

2. Også i Tromsø har vi opplevd litt av den same studenttorken som ved andre nordisk-institutt i landet, ein tendens som no ser ut til å ha snudd. Problemet vårt er motsett: På grunn av dårlig økonomi er fleire stillingar haldne i vakans, og vi har no langt fleire studenter - særlig på hovedfagsnivå - enn vi har tilsette til.

3. Dei siste åra har strykprosenten vore lågare enn vanleg. (Men det er rett at han var noko høgare midt på 90-talet - altså

om lag på den tida Vistdal skriv om då han sjølv var «laustilsett» her.)

4. Vår eksamsform kan knapt kallast «antikvert». Til grunnlag har vi heimeksamen samt munleg eksamen i litteratur og ein kombinasjon av ein stutt skrifleg skoleeksamen, semesteroppgave og munleg eksamen i språk. På det andre nivå finst heller ikkje lengre tradisjonell, skrifleg skoleeksamen. Vi held framleis fast på kvalitetssikring av arbeidet vårt blant anna gjennom ekstern sensur og karakterfastsetjing.

Ole Karlseth,  
instituttleiar  
Institutt for nordisk språk  
og litteratur,  
Universitetet i Tromsø

# Soga om Solkongeskipet

Det var ein gong ein konge som budde i eit land med mykje rikdom og mykje fattigdom. Landet heitte Frankrike, kongen heitte Ludvig men han var så rik og mektig at han kalla seg «Solkongen». Han budde i eit kjempestort slott i Versailles, fullt av mat og ufattelg luksus, men like mykje som han var rik på gods og gull, var han fattig på medkjensle. Når folk spurde om han ikkje ville dele med alle dei som ikkje hadde mat, så sa han: «Utfordringa mi er å skaffe meg verdiar, å dele er ikkje mi sak.»

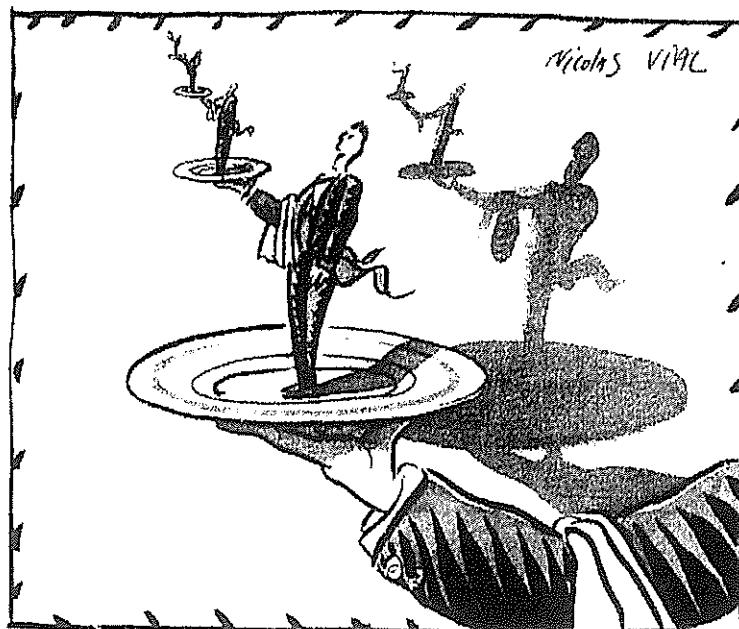
Opp i nord levde ei anna folk som kalla seg «nordmenn» – ei folk som visste kva fattigdom var, men som børga livet med å dele det som jorda og havet gav. Dei såg med avsky på denne fråsinga, for nordmenn var nemleg eit jordnært folk – fattige på luksus, men rik på natur.

Men etter som tida gjekk, viste det seg at naturen i Noreg var rikare enn nokon skulle ha trudd og så kom velstanden til landet. Folk hadde mat, hus, fjernsyn og fred, men mange som enno hugsa nauda, tenkte på dei som var fattige og spurde: «Bør vi ikkje dele litt av vår nye rikdom med dei som svelt og kanskje ikkje har leva opp?» «Nei», svara dei alvorlege næringslivsleiarane på 1970 talet: «Utfordringa i det norske samfunnet er å skape – SA kan man dele.»

Folk gjorde som leiarane sa, men på fjernsynet såg folk ungar døy av svolt og sjukdom mens dei felk endå ein bil til huset.

«Skal vi dele no?», spurde dei så i 1980? «Nei, vi må skape forst», var svaret.

Og folket heldt fram med å



skape og skape på 1990 talet; grillhytter, boblebad, racerbåtar, pizzarestauranter og underhaldningsprogram. Ved tusenårsksiftet flyymde rikdommen opp av havet og i år 2001 blei dei utrop til det rikaste landet i verda – dei var blitt like rik som Solkongen i Versailles.

Men nordmennene syntest ikkje lenger det var noko å skriva opp om – dei var blitt så godt vande og var slett ikkje nøgde med noko som helst. Leiarane sa då at nordmennene burde gjøre som andre rikfolk og skape seg eit slott, eit flytande «Solkongeslott» til 2,5 milliardar kroner og fylle det med mat og luksus.

Enkelte nordmenn som enno såg fattigdomen og nauda rundt i verda, spurde om dette var riktig når desse verdiene kunne halde liv i minst ein halv million menneske i eit heilt år. Men svara i 2002 var dei same som i 1970, 1980 og 1990, berre endå sterkare – frå endå fleire kleddede kvinner og menn i enna fleire fjernsyns- og radiokanalar høyded bodskapen: «Den politiske utfordringa i år 2002 er å skape verdiar – å dele er inga sak.»

Så skapte nordmennene det nye solkongeskipet sitt – eit skip som for mange vart akkurat som slottet i Versailles: ... eit flytande symbol på materiell rik-

dom og menneskeleg fattigdom.

Hundrevis av arbeidarar hadde brukt år av sitt liv for å skape dette skipet då det ein vinterdag endeleg var ferdige og segla ut på det store havet.

På stranda stod ein mann og såg det storslegne skipet forsvinne medan han tenkte med seg sjø: «Har vi i 2002 nådd målet? – Har vi endeleg klart å skape det som dei rike næringslivsleiarane og mange politikarar heile tida har prøvd å få til?... «Har vi skapt nordmennene om til eit Solkongefolk – eit folk som ikkje lenger er i stand til å dele?»

Helge Nilsen, Askøy

bede Jostein Krokvik um å driva bladet frametter, men med tanke på helsa til Krokvik kann ikkje det verda nokor varande løysing, i alle fall ikkje um bladet skal koma med ti nummer som fyr. Den nye stjorni hev ikkje vilja segja noko um kva ho vil giera for laget og bladet, og ho hev neitta å taka opp arbeidsplan og budsjett, two sjølvsgaide årsmøtesaker i alle normale lag, til dryfting på års-møti. Ikkje noko um dette vitnar um nemnande vilje til å taka mælreisningsuppgåva til Vestmannalaget ålvorleg.

Askeland segjer at Vestmannalaget er ein «erkebergens institusjon», og det er sant at laget hev sete i Bjørgvin og held moti sine der, men det er ikkje det same som at det ikkje må stunda til andsvarts for resten av måltorsla. Tvert um, med Vestmannen hev laget fenge i stand eit blad som vert lese av folk frå heile landet, og som mange utanum deim som vankar på lagsmøti i Bjørgvin hev eit tilhove til. Vestmannen er eitt av

Klaus Julian Myrvoll, formann i Ivar Aasen-sambandet

## Riksteatret og nynorsk

Med undring har eg lese innlegg til Olga Meyer i Dag og Tid, der ho kjem med ei rekje påstandar om Riksteatrets og underteknitas forhold til nynorsk. Heile innlegget ber preg av kraftig uttrykk og påstandar, som får meg til å tra at Olga Meyer umogleg kan følgje med i Riksteatrets repertoar. I den tida eg har vore teatersjef, har vi spelt på nynorsk, på norske dialektar og på bokmål med stor suksess.

Når det gjeld nynorsk og dialektar, er det nok å nemne storsatsingar frå dei siste par sesongane som dramatiseringa av heile Olav Duuns meisterverk *Mednennen*, Johan Falkbergets *Den fjerde nattevakt* og denne vårens svært vellykka *Eftermiddag* av Jon Fosse. For ikkje å snakke om Noralv Teigens einmannsforestilling *Spok og Spill*, som nettopp handlar om norske dialektar og veremåtar – spelt med ein humoristisk vri. Eller Totalteatrets *Ei forestilling om Lestadhus*, eller kyrkjespelet *Lat riket ditt koma*.

Meyer viser også til Det Norske Teatret, som ho kallar eit kvalitetsteater. At vår *Fjerde nattevakt*-produksjon vart spelt lenge på Det Norske Teatret etter turneen har kanskje gitt henne hus forbi?

Ola Meyer nemner blant anna at vi har valt å sjå bort frå Hartvig Kirans meisterlege omsetjing av Annie Get Your Gun. Omsetjinga til Kiran har sjølv sagt vore vurdert. Men til vår konsepsjon fann vi at samarbeidet mellom Bjørn Saeter og Dag Vagsås passa best – elles òg ei glimrande omsetjing i følge kritikarane.

Riksteatret har ikkje lagt inn noka kvotering for dei respektive språkformene. Men vi har sett oss som mål å ta vare på det norske språket gjennom å spela norske klassikarar og nyskriven, norsk dramatikk. Kriteriet er teater (og tekst) av høg kunstnarisk kvalitet.

Bente Erichsen,  
teatersjef Riksteatret

## Målsak meir enn tradisjonar

I Dag og Tid 6. april hev Jon Askeland eit innlegg der han forsvarar den lina som Vestmannalaget hev lagt seg på den seinste tidi. Askeland kjem med få svar på dei innvendingane eg kom med i innlegget mitt 23. mars, men skriv mykje um tradisjonarne i Vestmannalaget. Det er vel og bra med tradisjonar, men spørsmålet for ein framsynt målflokk er korso ein best kann føra deim vidare.

Askeland segjer at Vestmannalaget er ein «erkebergens institusjon», og det er sant at laget hev sete i Bjørgvin og held moti sine der, men det er ikkje det same som at det ikkje må stunda til andsvarts for resten av måltorsla. Tvert um, med Vestmannen hev laget fenge i stand eit blad som vert lese av folk frå heile landet, og som mange utanum deim som vankar på lagsmøti i Bjørgvin hev eit tilhove til. Vestmannen er eitt av

dei fåe utettervende tiltaki som Vestmannalaget driv, og bladet er unikt på den måten at det er det einaste bladet i landet som vert styrt på hevdunnen norsk. I den tidi Lars Bjarne Maroy hev vore bladstyrar, hev han gjeldt å nyo upp bladet med nye skribentar, og han hev drege fleire med i arbeidet. Bladet vert no laga med moderne verktøy og hev fenge eigne sider på verdsvenen (<http://vestmannen.samhandet.no>).

Askeland segjer at ingen av deim som sit i stjorni, ynskjer å leggi ned Vestmannen. Det kann vera at dei meiner det no, men um det hev vore tanken heile vegen, burde dei ha bore seg å onnorleides. Det var den same stjorni som vedtok å stoppa bladet, og som neitta bladstyrar Maroy å gjeva ut bladet i uppsegiingstidi si fram til 30. april, og det utan at dei hadde nokon ny bladstyrar å setja inn. Askeland nemner at

stjorni sende ein fyrespurnad til ein av hjelpestemannene hans Maroy um å verta ny bladstyrar, men «det svarer me fekk, gav oss ikkje serlege voner um vilje til samarbeid med Vestmannalaget». Sanningen er at Olav Torheim, som takkja til denne fyrespurnaden, til dags dato ikkje hev fenge noko svar frå stjorni. Og so gjeng Askeland ut i Dag og Tid og aviserte blankt at Torheim kann høva til ny bladstyrar. Korso vil Askeland forsvara denne framgangsmåten? Og kva var det i framlegget frå Torheim som stjorni ikkje kunde godtaka?

På eitt år hev Askeland og fylgjed hans skift ut heile stjorni i Vestmannalaget, og reinska Vestmannen for alle tidlegare medarbeidarar. Attått hev dei fare fram på ein slik måte at det hev bygt seg opp so mykje uvissa ikkjen framtid i bladet, at tingarne må ha mist all tilit. Askeland segjer at han hev

## NYNORSK

### -LAGET

tek no opp nye  
partseigarar.

Skriv etter meir

informasjon til

[liv@monet.no](mailto:liv@monet.no)

eller til

postboks 2360,

9271 Tromsø.

**BANNLYST**

en av en stor festival for latinamerikansk musikk i beklager sterkt at bystyret i Miami nekter cubanske musikere å delta. Mange av medlemmene i bystyret er, eller har nært kontakt med eksilkubanere, som er i opposisjon mot Fidel Castro.

**I M A R C E N****Ett mål som mål**

**CATHRINE SANDNES** ■ Norge er et land for spesielt interesserte, men norsk er et språk for pus-sige skruer. Det vil si, norsk er to språk – hvorav det ene er litt rarer enn det andre. Det syns tydeligvis den islandske nobelprisvinner i litteratur, Halldor Kiljan Laxness, også. Ifølge ham herskes nynorsk ut som «en full svensk som prøver å snakke islandsk».

■ Dette er imidlertid ikke et innlegg i nynorskets enn si i dialektdiskrimineringen. Til tross for at jeg, i likhet med de fleste urbane unge, vel aldri helt ut vil forstå hvorfor det snodige tospråkssystemet skal diskuteres med så mye gravvor. For om den norske språksituasjonen gjør oss lett latterlig i andres øyne, så er språksituasjonen fortsatt for omfatelig til at nordmenn er i stand til å le av seg selv. Samtidig er den for etablert til å velke raseri av samme styrke som i språkstridens glanstid. Og det er liten evn om at den som taper på en slik daffhet, det er nynorsk.

■ Så lenge det fortsatt er språkfred i landet, vil bokmålet fortsette å snike seg utover østlandet og innover i dalene. Det er forsiktig greit for meg, jeg liker mitt moderate bokmål svært godt og har følgelig ingenting i mot at flere skal oppdage hvor fint det klinger. På den annen side ser jeg det ikke som noe mål heller. Like lite som jeg ser poenget med å plage norsklærere med elevers velmente, men ikke så hjelpe-lose, forsøk på å tillegne seg et skriftspråk til side for det daglige målet. Derimot ser jeg det som et stort poeng å øke leseferdigheten i begge målformer. I så fall ville man kansjek få rettet på dagens situasjon, hvor nynorske skjønnlitterære forfattere vansklig når utover kjerneområdet på vestlandet, mens man enten må skrive petter eller kronikker om man skal få komme til orde på nynorsk i hovedstadspressen.

■ Ideelt sett kunne man ønske seg et land hvor man fritt valgte målform, med stor grad av gjensidig respekt. Men all helst, og det er min helt private utopi, ser jeg for meg et språk hvor man legger bokmålsordboka oppå nynorskordboka og sier «ett land, ett språk. Versågod, vel selv». Da ville man ha kunnet snakke om språklig mangfold, ikke bare i tale – men også i skrift. Vel, det er i hvert fall en morsom tanke. Så er det da også en komisk språksituasjon vi har her i landet.

**Kultur****DEBATT**

# Hva er en ekspert?

## Cand. lotto og andre spåmenn

I dag har vi ekspert for alt. Uansett hva slags spørsmål som står på medias dagsorden så finnes det oftest en professor eller forsker som kan tilkalle for å gi sine ekspertuttalelser.

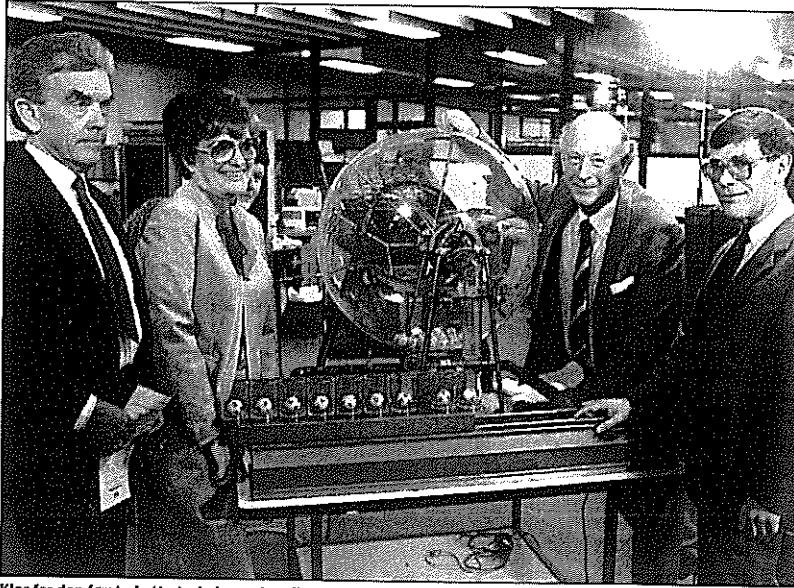
**GAUTE T. EINEVOLL**

■ Så lenge eksperten har en tilstrekkelig lang utdannelse så tillegges ofte uttalelsen stor vekt. Folk flest synes å ta det for gitt at alle fagområder som kan studeres på et universitet er tilstrekkelig godt utviklet til at eksperten kan utdannes. Slik er det nok dessverre ikke.

For å få vårt kompliserte samfunn til å fungere er politikere og andre ledere i samfunnet tilsynelatende enige om at kunnskap om natur og samfunn er nødvendig og at denne kunnskapen fås ved å sende unge mennesker til universiteter og høyskoler hvor de tar 5-årige utdannelse og blir cand. et- eller-anneb. eller siv. «et-eller-anneb».

Lengden på studiene er omrent 5 år uavhengig om man studerer litteratur, psykologi eller atomfysikk. Studielengden er hovedsakelig bestemt av tradisjoner og Statens lånekasse for utdanningen. Etter 5 års grunnutdannning er det noen som forblir på universitetene og studerer og forsker i omrent 5 år til for de disputerer og blir dr. et- eller-anneb. Igjen er lengden av forskerutdanningen relativt uavhengig av fagområde.

■ En annen ting som ofte synes uavhengig av fagområde er tilten til de ferdige kandidaters eksperitise, men det er gode grunner til at du for eksempel skal tro mer på ekspertuttalelser fra en velutdannet astronom enn fra en velutdannet astrolog. Astronomi, som er læren om himmellegemer og verdensrommet, er en godt utviklet naturvitenskap som har en klar logisk struktur og hvor teoriene er verifisert ved å sammenligne fortegnelser fra teoriene med målinger av naturen. Astrologi, som er læren om hvordan fremtidige hendinger og menneskers skjebne kan forutsettes ut fra stjerners og planeters stilling, har et religiøst opphav og har ikke blitt bekrefet ved sammenligning mellom astrologiske spådommer og virkeligheten. En velutdannet astronom vil blant annet kunne forutsi planeters og kometers bane. I var var det for eksempel mulig for en legmann å utfordre astronomen til å forutsi noeaktig hvor på himmelen kometen Hale-Bopp ville være for eksempel klokken åtte om kvelden ti dager fram i tiden. Legmannen kunne da sjekke om astronomen hadde rett. Astronomien er derfor en testbar vitenskap fordi den gir klare etterprøbare forutsigelser. Astrologer kommer derimot stort sett kun med vage spådommer som i praktis ikke kan etterprøves. Det er



Klar for den første Lotto-trekningen i april 1986.

(Foto: NTB-arkiv)

viktig å understreke at dette ikke nødvendigvis skyldes at astrologen ikke har studert faget sitt grundig nok. Så lenge faget astrologi i seg selv ikke har noe sannhetsinnhold, så hjelper det ikke om den smarteste og mest hardarbeidende astrologistudent studerer faget i årevis.

■ For å illustrere dette poenget kunne vi tenke oss at det ble opprettet et universitetssstudium i spilling av pengespillet Lotto.

I Lotto skal spillerne plukke ut 7 tall mellom 1 og 34. Vinnertallene trekkes ved at sju kuler slippes tilfeldig ut av en roterende beholdere med 34 numererte kuler. En kunne tenke seg et 5-årig cand. lotto-studium hvor en arrangerte kurs i blant annet statistikk over vinner-tall ved tidligere Lotto-trekninger, mekanikk for kuler i roterende beholdere eller systemer for utfylling med Lotto-kuponene. En kunne også ha avholdt eksamener og gitt studenter karakter etter hvor godt de kunne reproduusere pensum. Ville imidlertid en ferdigutdannet cand. lotto (selv med gode karakterer) kunne sies å være en Lotto-ekspert? Kandidaten ville utvilsomt i tv-debatter kunne imponere med opprømning av gamle vinnertall i Lotto, men for å kunne tituleres som Lotto-ekspert så måtte det vel også kreves at kandidaten skulle være i stand til å forutsi vinnertall?

Når det gjelder trekning av kuler ut av roterende beholdere, så er det godt forstått i fysikkfaget hvorfor det er umulig å forutsi vinnertall. Det er også godt forstått matematisk at det ikke er mulig å lage lire systemer for utfylling av Lotto-kuponene som øker sjansen for å få sju rette. Med litt bakgrunn i fysikk og matematikk vil en derfor

kunne avvise selvtnevnte Lotto-ekspert. Folk flest ville ha sett at en annen mulighet, nemlig å utfordre Lotto-eksperten til å forutsi Lotto-rekka for neste uke. Når Lotto-eksperten ikke etter uke ikke ville greie å forutsi vinnertallene, ville alle noenlunde kritiske og oppgående personer etter hvert avvise den såkalte Lotto-eksperten ekspertise.

■ Hvordan er situasjonen i fagene som undervises på universitetene og høyskolene våre i dag? Realfagene fysikk og kjemi er eksempler på fag hvor ekspertene kan utdannes. I de grunnleggende fysikkursene gjennomgås etablerte naturlover som har blitt avdekket de siste 3-400 år.

Når det gjelder fag som kunst og litteratur, så er dette fag som ikke utgir seg for å være vitenskap i den forstand at de prøver å komme frem til allmengyldige lover og prinsipper for natur og samfunn. I litteraturen er det for eksempel i stor grad toneangivende profesorer som avgjør hva som er god litteratur og som derfor bor undervises. For fag som psykologi, samfunnslag og økonomi, hvor en ønsker å avdekke allmengyldige lover og sammenhenger for menneskers sjelds og samfunnsfremmer, må man stille andre krav. For at det for eksempel skal ha en hensikt å utdanne et stort antall psykologer for å behandle psykiske lidelsene, bør det være vitenskapelig dokumentert at utdannede psykologer faktisk er bedre til å kurere og lindre psykiske lidelsene enn ustuderte legfolk. Slik dokumentasjon finnes i liten grad.

Sosialøkonomi er også et fag som bare i begrenset grad har nådd en modenhet som gjør at ekspertene kan utdannes. Når «de

lærde» strider om renten kommer til å gå opp eller ned, så er dette et klart tegn på at en skilkelig teori for forutsigelse av rentenivået ikke er funnet. Du vil aldri oppleve at to ekspertene i astronomi er enige om posisjonen til en planet om ti dager.

■ For at en ekspert skal være en ekspert må derfor to ting være oppfylt: (I) Fagområdet må ha nådd en viss modenhet, og (II) personen må ha lært seg fagområdet.

Den enkleste måten for bevisende myndigheter og folk flest å avdekke «falske» ekspert er på å kreve vitenskapelig holdbar dokumentasjon for at fagområdet er kommet langt nok til at en ekspert innen fagområdet kan forutse hendelsesforløp eller utføre arbeidsoppgaver som en ustudert legmann ikke kan. De fleste nøyde med å stille slike krav til rørlæggere eller bilmekanikere. Hvorfor skal vi stille mindre krav til fondsforvaltere, psykologer eller naturmedisinere?

Med vår strenge definisjon av begrepet ekspert vil en raskt oppdage at det for mange viktige spørsmål og problemer ikke finnes noen virkelig ekspertise å støtte seg til. For eksempel befinner politikere, bedriftsledere, leger eller sosialarbeidere seg jevnlig i situasjoner hvor de er nødt til å ta en avgjørelse uten å ha velutviklet fagkunnskap å støtte seg til. Dette er uunngåelig, og de som med ydmykhet og ansvarsbevissthet går til denne vanskelige oppgaven fortjener respekt. Men bare så lenge de ikke gjemmer seg bak falsk ekspertise.

Gaute T. Einevoll er professor i fysikk ved Norges Landbrukshøyskole.

# Foreldet om ett år

## Bouchikhi-advokat gir Quigstad frist for å se dokumenter

Å dagene ett år før Lillehammer-drapet blir træfferettlig foreldet, er advokat John Arild Aasen lei av å vente på var fra førstestatsadvokat Lasse Qvigstad. Han gir nå Qvigstad tist til 15. august.

### KJETIL STORMARK

Øjer det ingenting innen da, varsar Aasen at han går til forhørssretten for å få innsyn i straffesaksdokumentene.

Aasen representerer Jamal Terje Rutgersen (27), Ahmed Bouchikhis inn, som for nøyaktig 24 år siden ble skutt ned av en dødskvadrone i israelsk etterretning på Lillehammer. Mens etterretningsoffiserne fra Mossad trodde den norske arabiske klokken var Ali Hassan Salameh, Arafats høyre hånd og den antatte hovedmannen i massakren på 11. israelske ettsfolk under München-OL i 72, var det en uskyldig mann de i livet av.

### IRSK BISTAND

At Israel etter sterkt politisk press og omfattende medieoppslag inuar 1996 inngikk et historisk like med de etterlatte, forsøker advokat John Arild Aasen å nge på det rene om Mossad-folke ikke fikk norsk bistand.

Å grunn av påstander om at avdekte nordmannen og juden Abel Krupp skulle ha hjulpet israele i 1973, gjennomgått førstestatsadvokat Lasse Qvigstad i uar 1996 politietterforskningen saken. Dette har så langt gjort det set vanskelig for de etterlatte å tilgang til politidokumentene, i Aasen tror kan kaste nytt lys over Lillehammer-drapet.

Etter stedige prørringer til Qvigstad, er Aasen nå lei av å vente på kirkelig svar på dokumentberingen.

Aasen har tidligere fått avslag fra riksadvokaten på utlån av straffesaksdokumentene, som leveres av påtaleinstruksjonen. I riksadvokaten forutsatte at etterforskningen skulle avsluttnings rimelig tid.

### TSLIGE SKRITT

Fr senere, har Aasen mistet tilhelsen.

Får jeg ikke tilgang til dokumentene innen 15. august, foretar den nødvendige rettslige skritt i å få utskrift av dokumentene,

Aasen til Arbeiderbladet, øadvokaten kan forhørssretten stilling til begjæringen om rikt av rettsbøker og andre unntekster i tilknytning til straffen. Kravet ifølge straffeproven er at den som ber om rikt, må være fornærmet i.

Leg tror det hersker liten tvil om klient, som fikk sin far, er å anse som fornærmet i

tilgjengelig for kommentar.



Advokat John Arild Aasen truer med å gå til forhørssretten dersom han ikke får tilgang til straffesaksdokumentene innen 15. august. Her sammen med sin klient Jamal Terje Rutgersen. (Foto: Gustav P. Jensen)



Førstestatsadvokat Lasse Qvigstad. (Foto: Ame Ove Bergo)

Iåne eller kopiere straffesaksdokumentene, noe riksadvokaten førelig har avslått. Men for å få

saken rettslig prøvet, vurderer han nå å endre begjæringen til å omfatte utskrift av rettsbøkene og de øvrige dokumenter i saken.

Et tidligere tilbudd fra Qvigstad om muligheten til å kopiere enkelt-dokumenter under overoppsyn av Qvigstad selv, har Aasen avslått som uaktaelt.

Følge Aasen, er det flere årsaker til at de nå ønsker innsyn i straffesaksdokumentene. Delvis ønsker

man å foreta egne undersøkelser av om det finnes spor etter mulig norsk bistand, delvis for å bygge opp en mulig erstatningssak mot enkeltpersoner eller norske myndigheter.

### - BLIR MOTARBEIDET

– Vi føler oss motarbeidet, og vi er sterkt kritiske til hvordan denne saken er håndtert. Ved vår gjennomgang ønsker vi også å få klar-

het i om saken er blitt forsvarlig etterforsket og grundig nok fulgt opp av påtalemyndigheten, sier Aasen.

– Og da tenker jeg på påtalemyndighetens håndtering av saken både i 1973 og i dag, legger han til.

Førstestatsadvokat Lasse Qvigstad er på ferie, og er derfor ikke tilgjengelig for kommentar.

**NY KREM GIR DEG  
SLANKERE LÅR**  
COMET EVOLUTION CREAM

**LES OM TEST-  
RESULTATENE I DENNE  
UKENS HJEMMET!**

**FÅS KJOPT I  
PARFYMERIER, HELSE-  
KOSTFORRETNINGER  
OG HUDPLEIERE  
OVER HELE LANDET.**

AS SOLIS  
Telefon: 67 14 78 00

**Stygge  
- pene**

**O S L O**

Ja, jeg vil være med og kåre det styggeste og peneste i Oslo!  
Forslagene finner du igjen på sistesiden hver mandag og onsdag fram til skolestart.

Bygningen/stedets navn/adresse

Bygningen/stedets navn/adresse

Kort begrunnelse:

Innsenders navn:

Adresse:

Tlf:

Send kuponen til Arbeiderbladet, boks 1183 Sentrum, 0107 Oslo. Mv  
lutter «stygge-pene Oslo». Bruk blokkbokstaver. Send gjerne med  
Du kan også ringe oss på telefon 22 72 61 61.

**BANNLYST**

ene av en stor festival for latinamerikansk musikk i  
beklager sterkt at bystyret i Miami nekter cubanske mu-  
sikere å delta. Mange av medlemmene i bystyret er, eller har nært  
kontakt med eksilkubanere, som er i opposisjon mot Fidel Castro.

**I M A R G E N****Ett mål som mål**

■ Norge er et land for spesielt interesserte, men norsk er et språk for pus-  
sige skruter. Det vil si, norsk er  
to språk – hvorav det ene  
er litt rarer enn det andre. Det

syns tydeligvis den islandske nobelprisvinner i litteratur, Halldor Kílian Laxness, også.  
Høgvei ham høres nynorsk ut som «en full svenske som pro-  
ver å snakke islandsk».

■ Dette er imidlertid ikke et innlegg i nynorskets ennem, men i dialektdiskrimineringen. Til tross for at jeg, i likhet med de fleste urbane unge, vel aldri helt ut til først å hvorfor det snodige tospråkssystemet skal diskuteres med så mye grav-  
vor. For om den norske språksituasjonen gjør oss lett latterlig i andres øyne, så er språksituasjonen fortsatt for omst  lig til at nordmenn er i stand til    le av seg selv. Samtidig er den for etablert til    vekke raseri av samme styrke som i spr  kstridens glanstid. Og det er liten tvil om at den som taper på en slik daffhet, det er nynorsk.

■ Så lenge det fortsatt er språkfred i landet, vil bokmål fortsette    snike seg utover ostlandet og innover i dalene. Det er fors  vist greit for meg, jeg liker mitt moderate bokmål svært godt og har fulgt eng-  
ting i mot at flere skal oppdage hvor fint det klinger. På den annen side ser jeg det ikke som noe mål heller. Like lite som jeg ser poeng med    plage norskeklere med elevers velmenete, men alk så hjel-  
lose, forsok på   tlegne seg et skriftspråk til side for det daglige målet. Derimot ser jeg det som et stort poeng    o  le lese-  
ferdigheten i begge m  lformer. I så fall ville man kanskje få rettet på dagens situasjon,  
hvor nynorske skjønnlitterære forfattere vanskelig når utover kjerneområdet på vestlandet, mens man enten m  r skrive petter eller kronikker om man skal få komme til orde på nynorsk i hovedstadspressen.

■ Ideelt sett kunne man ønske seg et land hvor man fritt valgte målform, med like stor grad av gjensidig respekt. Men aller helst, og det er min helt private utopi, ser jeg for meg et språk hvor man legger bok-  
m  lsordboka opp på nynorskordboka og sier «ett land, ett språk. Værsågod, v  lg selv». Da ville man ha kunnet snakke om språklig mangfold, ikke bare i tale – men også i skrift. Vel, det er i hvert fall en m  rson tanke. S  r er det da også en komisk språksituasjon vi har her i landet.

**Kultur****DEBATT****KINA STRAFFER PIRATKOPERING**

Tidligere var Kina et melkka for piratkopiering av musikk og filmer. Når har kinesiske myndigheter sat opp kampen mot piratene. De siste månedene har kinesiske domstoler behandlet over 5.000 saker mot kopieringspirater.

# Hva er en ekspert?

## Cand. lotto og andre sp  menn

I dag har vi eksperter for alt. Uansett hva slags sp  sm  l som står på medias dagsordenen så finnes det oftest en professor eller forsker som kan tilkalle for    gi sine ekspertuttalelser.

**GAUTE T. EINEVOLL**

■ S   lenge eksperter har en tilstrekkelig lang utdannelse så tillegges ofte uttalelsen stor vekt. Folk flest synes   t det for gitt at alle fagområder som kan studeres på et universitet er tilstrekkelig godt utviklet til at eksperter kan utdannes. Slik er det nok dessverre ikke.

For   t v  rt kompliserte samfunn til    fungere er politikere og andre ledere i samfunnet tilst  nende enige om at kunnskap om natur og samfunn er nødvendig og at denne kunnskapen fås ved    sende unge mennesker til universit  ter og høyskoler hvor de tar 5-årige utdannelses og blir cand.«et-eller-anneb» eller siv. «et-eller-anneb».

Lengden på studiene er omtrent 5 år uavhengig om man studerer litteratur, psykologi eller atomfysikk. Studielengden er hovedsakelig bestemt av tradisjoner og Statens lånekasse for utdanningen. Etter 5 år grunnutdanning er det noen som forblir på universitetene og studerer og forsker i omtrent 5 år til for de disputerer og blir dr.«et-eller-anneb». Igjen er lengden av forskerutdanningen relativt uavhengig av fagområde.

■ En annen ting som ofte synes uavhengig av fagområde er tilliten til de ferdige kandidatene eksper-  
tise, men det er gode grunner til at du for eksempel skal tro mer på ekspertuttalelsen fra en velutdannet astronom enn fra en velutdannet astrolog. Astronomi, som er læren om himmellegemer og verdensrommet, er en godt utviklet naturvitenskap som har en klar logisk struktur og hvor teoriene er verifisert ved    sammenligne forutsigelsene fra teoriene med m  lungen av naturen. Astrologi, som er læren om hvordan fremtidige hendinger og menneskers skjebne kan forutsettes fra stj  rnene og planetenes stilling, har et religiøst opphav og har ikke blitt bekrefet ved sammenligning mellom astrologiske spådommer og virkeligheten. En velutdannet astronom vil blant annet kunne forutsi planeters og kometers bane. I v  r var det for eksempel mulig for en legmann    utfordre astronomen til    forutsi nøyaktig hvor på himmelen kometen Hale-Bopp ville være for eksempler klokken   t om kvelden ti dager fram i tiden. Legmannen kunne da sjekke om astronomen hadde rett. Astronomien er derfor en testbar vitenskap fordi den gir klare etterpr  bare forutsigelsener. Astrologen kommer derimot st  rt sett kun med vage spådommer som i praktis ikke kan etterprøves. Det er



Klar for den første Lotto-trekningen i april 1986.

(Foto: NTB-arkiv)

viktig    understreke at dette ikke nødvendigvis skyldes at astrolo-  
gen ikke har studert faget sitt grundig nok. Så lenge faget astro-  
logi i seg selv ikke har noe sann-  
hetsinnhold, så hjelper det ikke  
om den smarteste og mest hardar-  
beidende astrologistudent stude-  
rer faget i årevis.

■ For    illustrere dette poenget  
kunne vi tenke oss at det ble opp-  
rettet et universit  sstudiump i spill-  
ing av pengespillet Lotto.

I Lotto skal spilleren plukke ut 7 tall mellom 1 og 34. Vinnertallene trekkes ved at sju kuler slippes tilfeldig ut av en rotende beholdere med 34 numererte kuler. En kunne tenke seg et 5-år cand. lotto-stu-  
dium hvor en arrangerer kurs i blant annet statistikk over vinner-  
tall med tilst  gjende Lotto-trekninger,  
mekanikk for kuler i rotende  
beholdere eller systemer for utfyl-  
ling av Lotto-kuponen. En kunne  
også ha avholdt eksamener og gitt  
studenter karakterer etter hvor  
godt de kunne reproduisere pen-  
sum. Ville imidlertid en ferdigutdannet cand. lotto (selv med gode  
karakterer) kunne sies    vera en  
Lotto-ekspert? Kandidaten ville  
utvisamt i tv-debatter kunne  
imponere med oppr  sning av  
gamle vinnertall i Lotto, men for  
at kunne tituleres som Lotto-ekspert  
så måtte det vel også kreves at  
kandidaten skulle være i stand til     
forutsi vinnertall?

Når det gjelder trekning av kuler ut av rotende beholdere, s  r er det  
godt forstått i fysikkfaget hvorfor  
det er umulig    forutsi vinnertall.  
Det er også godt forstått matema-  
tisk at det ikke er mulig    lage lure  
systemer for utfylling av Lotto-  
kuponene som øker sjansen for    sju  
rette. Med litt bakgrunn i  
fysikk og matematikk vil en derfor

kunne avvise selvutnevnte Lotto-  
eksperter. Folk flest ville ha hatt  
en annen mulighet, nemlig    utfordre  
Lotto-eksperten til    forutsigelse av renteniv  let ikke  
er funnet. Du vil aldri oppleve at to  
eksperter i astronomi er uenige om  
posisjonen til en planet om ti  
dager.

■ For at en ekspert skal være en  
ekspert m  r derfor to ting være  
oppfylt: (I) Fagområdet m  r ha  
nådd en viss modenhet, og (II) per-  
sonen m  r ha lært seg fagområdet.

Den enkleste måten for bevil-  
gende myndigheter og folk flest     
avdekke «falske» eksperter på er     
kreve vitenskapelig holdbar dokumentasjon for at fagområdet er  
kommet langt nok til at en ekspert  
innen fagområdet kan forutsi hen-  
delsesforl  p eller utføre arbeids-  
oppgaver som en ustudert leg-  
mann ikke kan. De fleste neler  
ikke med    stille st  ke krav til r  r-  
legger eller bilmekanikere. Hvor-  
for skal vi stille mindre krav til  
fondsforsvare, psykologer eller  
naturnedisinsere?

Med v  r strenge definisjon av  
begrepet ekspert vil en raskt opp-  
dage at det for mange viktige  
spørsmål og problemer ikke finnes  
noen virkelig ekspertise    støtte  
seg til. For eksempel befinner politi-  
kere, bedriftsledere, leger eller  
sosialarbeidere seg jevnlig i situa-  
sjoner hvor de er nødt til    ta en  
avgjorelse uten    ha velutviklet  
fagkunnskap    støtte seg til. Dette  
er umng  elig, og de som med  
ydmykhet og ansvarsbevissthet  
går til denne vanskelige oppgaven  
fortjener respekt. Men bare så  
lengre de ikke gj  mmer seg bak  
falsk ekspertise.

Gaute T. Einevoll er professor i  
fysikk ved Norges Landbrukshog-  
skole.

## LESARBREV

## Nynorsknorma – for dei få?

Systemet med hovud- og sideformer i nynorsk klarer å sameine dei to motsetnaden mangfald og sterk rettleiing. Gjennom at skulelevar får læreboken på lereboknormalen får dei styrkt språkjensla, samstundes som dei som vil, har høve til å bruke den vide rettskrivinga for å skrive ekstra dialektnaert og/eller tradisjonelt. Læreboknormalen er også til god hjelp for alle som skal lære nynorsk som sidernål, ved at han er ei rimeleg stodig og neytral norm dei kan halde seg til.

Gjennom vedtaket i nynorskdelen i Norsk språkråd om å herme etter bokmålet og fjerne skiljet mellom hovud- og sideformer, kjem dei til å styrke kravet om einsretting av norma nettopp av di ei vid norm utan rettleiing vil føre til forvirring og inkonsekvens. I bokmålet har ein «loyst» dette ved å fjerne mange av folkemålsformene. Nynorskdelen har gjort vedtaket sitt utan å delta i den offentlege debatten, med eit par heiderlege unntak.

No er det på tide at bokmålshermarane kjen ned frå pidestallen og snakkar med folk flest. Språket er for viktig til at normeringa kan avgjerast av professorar i lukka møte.

Vidar Lund, leiar i Noregs Mållag

## Språkråd og i-mål

Det var moro å sjå og høra på den nynorske normeringselten som mottest på Blinderen den 13. mai for å dryfta vilkår og opplegg for nynorsk utsjånad på 2000-talet («på tunga vit og logie låg»).

Men eg vart noko fornøyd då professor Jan Terje Faarlund refererte til eit innlegg av meg i Aftenposten nyleg som domme på kor velkt i-målet stend. Eg nyttja det ikkje endtid då eg forsvara det, hevda han. Men innleget var på riksnn!

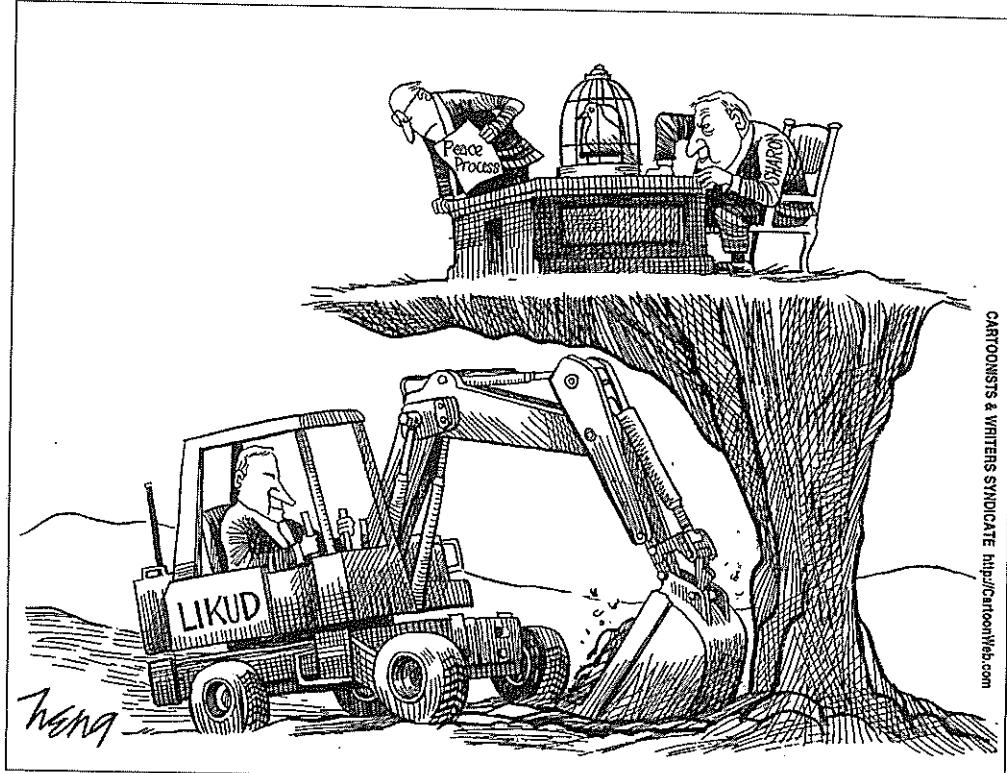
Saka er at eg både munnleg og skriftleg ved fleire høve her referert til Gustav Indrebø som ikkje ville vera med på «å dreppe ned» a-målet, som eg sjølv nyttar. Det eg ynskjer og hev argumentet for, er at no må ikkje Språkrådet og departement leggi opp til drap i i-målet, men syna vyrndad for den tradisjonen og dei littære verdiane han er berar av.

I-målet er lite nyttig i skrift, men kan det då valda ureie og svekkja nynorsk pedagogikken i att giv denne tradisjonen kulturvær?

K. E. Steffens, Oslo

## Mot en verden uten nyanser

Når enkelte regjeringsmedlemmer erklærer



Heng, Lianhe Zaobao, Singapore

seg som «Israel-venner», hva mener de da egentlig?

Mener de sympati for landets styre, er saken alvorlig, da dette blant annet også innbefatter å være «pressefreihetens fiende», «FNs fiende» og «Røde-kors» fiende».

Mener de å støtte uskyldig sivile ofre, skulle man også forvente at erklæringen «Palestinas venner» følger like etter. Dessverre skjer dette aldri. Heller ikke i sin tid når det gjaldt «Serbias venner», «Iraks venner», «Afghanistans venner», «Nicaraguas venner», «Panamas venner», og et langt, langt etcetera.

Manglende nyansering kan i bestemte situasjoner føre til stor forvirring. Martin Luther King og Ku Klux Klan er begge fra USA. Under hvilket av disse flagg seiler «USA's venner»? Under hvilket av disse flagg seiler dagens republikanere?

Albert Einstein, en av menneskehettens ivrigste og mest intelligente krigsmotstandere, var jøde, like mye jøde som krigsforbryteranklagede og eks-general Sharon. Einstein var ivrig forkjemper for det internasjonale Folkeforbundet, datidens FN. Hadde han i dag hatt samme innstilling, ville han antagelig blitt betraktet som en fiende av staten Israel. Her er igjen akutt

behov for nyanser: FN-resolusjoner eller voldsspiral? Under hvilket flagg seiler «Israel-venner»?

Da den maskerte indianerkjemperen Marcos ble spurt om sin identitet, valgte han å ta nyansene på alvor, og startet sin vakre og tidløse erklæring slik: «Jeg er gay i San Fransico, neger i Sør-Afrika, asiat i Europa, chicano i San Isidro, anarchist i Spania, palestiner i Israel, indianer i San Cristobals gater, jøde i Tyskland...»

Enrique Padron

av mennesker til å bli miljøflyktninger fordi ekstreme værforhold fører til at de må flykte fra hjem og jobb. Dette er en flukt ut i fattigdom.

Likvel er ikke LO villig til å bry seg. Isteden for å snakke om hvordan vi skal hindre fattigdom og menneskelig lidelse, snakker LO om hvordan vi skal bli rikere – ved å fortrense mer! Det er en stor bleff at bruk av gass i Norge er miljøvennlig. En like stor bleff er det at bruk av naturgass er fremtidens for næringsslivet. Norge er forpliktet til å redusere sine utslipps av klimagasser. Ved å satse på næringsslivet skal vokse gjennom direkte bruk av gass sier LO at resten av næringsslivet skal betale for dette gjennom høyere skatter og avgifter. Hvorfor skal de som ønsker å satse miljøvennlig måtte lide hver gang LO tenker næringsspolitikk?

Sofie Halling og Marit Hepsø,  
Natur og Ungdom

## Hvor skal kuttene tas, LO?

LO har satt som målsetning at ti prosent av all gass produsert i Nordsjøen skal brukes innenlands. Dette innebærer at de legger opp til at Norge skal øke sine CO<sub>2</sub>-utslipps med ikke mindre enn 23,4 millioner tonn i løpet av de neste årene. Hva innebærer det? Faren for klimaendringer er en av de mest alvorlige utfordringene verden står overfor. I løpet av de neste årene kommer millioner

Spalta tek inn kortfatta og poengerte lesarbrev. Breva må ikkje vera lengre enn tusen teikn med mellomrom. Send innlegg til redaksjonen@dagogtid.no, eller til Dag og Tid, Pilestredet 8, 0180 Oslo.

## SETT SAKSA



**KLASSEREISA I**  
Klassekampen må bli varmere og nærmere, mer menneskelig og personlig.  
*Bjørgolv Braanen i Klassekampen*

**SYNERGIEFFEKTNEN I**  
Sogn Billag rår over både fjord og fjell etter det siste oppkjøpet i transportsektoren.  
*Sogn Avis*

**SYNERGIEFFEKTNEN II**  
Hallingdal Billag med hovedbase på Ål i

Hallingdal disponerer eit 30-tals bussar. Selskapet omset for tretti millionar kroner og har like mange tilsette.

*Sogn Avis*

**ERKJENNINGA**  
Jordbruksrådet treng fornying.  
*Marit Arnestad i Sentrum, medlemsavis til Senterparten*

**FELLA**  
Hvis du leser dette, Katrine, er det slutt mellom oss.  
*Skrift på herredøggen på pub i Oslo*

**VONBROTET**  
Ingen vart glade då det vart oppdagat kakerlakkjar i Hareid barnchage.  
*Vikebladet-Vestposten*

**KLASSEREISA II**  
Klassekampen er for saklig og for kald.  
*Bjørgolv Braanen*

**KARRIEREVEGEN**  
Eg byrja som trandampar og gitarist.  
*Bartender Helge Brandal ved Hareid hotell, portrett i Vikebladet-Vestposten*

**SUNNMØRSGLEDE**  
Kaffisalet har auka og vi sel utruleg mykje brus.  
*Helge Brandal*

**DRUKKENSKAPEN I**  
Men det er no ei kjensgjerning at folk blir fulle, for fulle, både her og på andre utestader.  
*Helge Brandal*

**DRUKKENSKAPEN II**  
Viss folk ønskjer å drikke seg fulle, dei det.  
*E*